

ΙΩΑΝΝΟΥ Μ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ Γ΄

ΘΕΙΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΜΑΡΚΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ θεία λειτουργία ἡ φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα «τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου» εἶναι ἡ κυρία ἀρχαία λειτουργία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Ἀνήκουσα ὡς ἐκ τούτου εἰς τὸν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ διαμορφωθέντα καὶ τηρούμενον αἰγυπτιακὸν ἢ ἀλεξανδρινὸν λειτουργικὸν τύπον, εὐρίσκετο ἐν λειτουργικῇ χρήσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Αἰγύπτου, ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἑλληνικῷ κειμένῳ ἢ ἐν μεταφράσει, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ταύτην ἐτέλεσαν ἢ εἰς αὐτὴν ἀναφέρονται αἱ εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν παραπομπαὶ καὶ ὑπαινιγμοὶ τῶν μεγάλων Πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς ἐκκλησίας τῆς Αἰγύπτου, ὡς τοῦ Μ. Ἀθανασίου, Διδύμου, Μακαρίου, Ἰσιδώρου, Θεοφίλου, Κυρίλλου, Τιμοθέου κλπ. Ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἡ χρῆσις αὐτῆς διεδόθη καὶ εἰς τὰ μέρη τοῦ Σινᾶ, εἰς τὴν Αἰθιοπίαν καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς κοινότητας τῆς Νοτίου Ἰταλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σταυροφοριῶν. Παραλλήλως πρὸς αὐτὴν ἐχρησιμοποιοῦντο, ἐκτὸς τῶν ἐτέρων δύο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαμορφωθείσων λειτουργιῶν τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, καὶ ἡ ἱεροσολυμιτικὴ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου καὶ δὴ αἱ δύο βυζαντιναὶ λειτουργίαι τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου, αἱ ὁποῖαι σημαντικῶς ἐπέδρασαν ἐπ' αὐτῆς καὶ τελικῶς τὴν ἐξετόπισαν.

Αἱ τελευταῖαι μαρτυρίαι περὶ τῆς ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ χρήσεως τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων τῆς Αἰγύπτου παρέχονται ὑπὸ ἑλληνικῶν καὶ κοπτικῶν πηγῶν τοῦ τέλους τοῦ ΙΒ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ὁ Θεόδωρος Βαλσαμῶν ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας Μάρκου «Αἱ περὶ τὰ μέρη τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ἀναγινωσκόμεναι λειτουργίαι καὶ λεγόμεναι συγγραφῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἰακώβου τοῦ ἀδελφο-

θεοῦ καὶ Μάρκου, δεκταί εἰσι τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ οὐ;» ἀποκρίνεται, ὅτι αἱ λειτουργίαι αὗται εἶναι ψευδεπίγραφοι, ὡς μὴ περιλαμβανόμεναι εἰς τὰ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ γνήσια ἀποστολικά ἔργα, μὴ μαρτυρούμεναι ὑπὸ τῶν πατέρων καὶ τῶν κανόνων καὶ μὴ «ἐπιγινωσκόμεναι» ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἐπιλέγει «διὰ τοι τοῦτο καὶ ὀφείλουσι πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖν τῷ ἔθει τῆς νέας Ρώμης, ἥτοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἱεουργεῖν κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ φωστήρων τῆς εὐσεβείας, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Φησὶ γὰρ τὸ μα' κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τοῦ β' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν Περὶ ὧν ἔγγραφος οὐ κεῖται νόμος, παραφυλάττειν δεῖ τὸ ἔθος, ᾧ ἡ Ρώμη κέχρηται» (*Migne PG 138, 953*). Κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐκφράζεται ὁ Βαλσαμῶν καὶ εἰς τὸ σχόλιον εἰς τὸν λβ' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου. Ἐκεῖ μαρτυρεῖ ὅτι «οἱ κατ' Ἀλεξανδρείαν ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς τὰς ἱεροτελεστίας ποιοῦσι μετ' εὐχῶν, ὡς φασι, παραδοθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μάρκου» ἢ ὅτι «οἱ ἀλεξανδρεῖς λέγουσιν εἶναι καὶ τοῦ ἁγίου Μάρκου (λειτουργίαν), ἣ χρῶνται ὡς τὰ πολλά, ἀλλ' ἐκεῖνος, βάσει τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων κατ' αὐτὸν ἰσχυρῶν λόγων, ὅτε ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἠθέλησε νὰ λειτουργήσῃ εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως «μετὰ τῆς παραδοθείσης...ἱεροτελεστίας παρὰ τοῦ ἁγίου Μάρκου» ἠμπόδισεν αὐτὸν ἐνώπιον τῆς συνόδου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ πατριάρχης ὑπεχώρησε «καὶ ὑπέσχετο λειτουργεῖν, καθὼς καὶ ἡμεῖς» (*Migne PG 137, 621*). Ἀκριβῶς ἡ στάσις αὕτη τοῦ Βαλσαμῶνος, χαρακτηριστικῆ τῶν συγκεντρωτικῶν λειτουργικῶν τάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐκράτουν κατὰ τὸν μεσαῖωνα οὐ μόνον ἐν τῇ Δύσει ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐξηγεῖ καὶ τὸν λόγον διὰ τὸν ὅποιον ἡ ἀρχαία ἀλεξανδρινὴ λειτουργία ἀντικατεστάθη παρὰ τοῖς ὀρθόδοξοις τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν, ὅτε τὸ πατριαρχεῖον τοῦτο ἀπώλεσε τὴν παλαιὰν αἰγλὴν καὶ δύναμιν καὶ ἐπεσκιάσθη ὑπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Αἱ ἀρχαὶ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἀνάγονται εἰς τὴν πολιὰν ἀρχαιότητα. Ἡ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Μάρκον, τὸν κατὰ τὴν παράδοσιν ἰδρυτὴν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ πρῶτον ἐπίσκοπον αὐτῆς, ἀπόδοσις τῆς λειτουργίας ταύτης, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ εἰ μὴ ὅτι ἐθεωρεῖτο τόσον ἀρχαία ὅσον καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Αἰγύπτου καὶ ὅτι τὸ κῦρος αὐτῆς ἦτο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀποστολικὸν ὄνομα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐφέρετο. Ἰχνη τῆς παλαιότητος αὐτῆς διακρίνονται καὶ ἐν τῷ σημερινῷ κειμένῳ, ὡς δεήσεις τινὲς προϋποθέτουσαι περίοδον διωγμῶν («τὰς ἐπισυναγωγὰς ἡμῶν...δός...ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως γενέσθαι»), ὑπαινιγμοὶ εἰς τὰς ἐπιβουλὰς καὶ τὰς ἐχθρικὰς ἐκδηλώσεις τῶν δυνατῶν εἰσέτι καὶ ὑπερηφάνων εἰδωλολατρῶν («τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἐκκλησίας σου, Κύριε, ὡς πάντοτε καὶ νῦν ταπεινώσον, γύμνωσον αὐτῶν τὴν ὑπερηφανίαν, δεῖξον αὐτοῖς ἐν τάχει τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν, τὰς ἐπιβουλὰς αὐτῶν καὶ τὰς μαγγανίας καὶ τὰς πανουργίας, ἃς ποιῶσι καθ' ἡμῶν ἀπράκτους ποίησον»), ὡς καὶ εἰς τὴν οὐχὶ εὐμενῆ στάσιν τῶν βασιλέων ἔναντι τῶν χριστιανῶν («δός...εἰρηρικὰ φρονεῖν πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸ ὄνομά σου»). Ἐνδεικτικὸν ὡσαύτως τῆς παλαιότητος αὐτῆς θεωρεῖται καὶ ἡ χρῆσις τῆς διαφόρου γραφῆς ἐν Ἰωάν. κβ' 23 «ἐμφυσήσας εἰς τὰ πρόσωπα αὐτῶν», τῆς μὴ ἀπαντώσεως εἰς τὰ μετὰ τὸν Δ' αἰῶνα χειρόγραφα. Χαρακτηριστικὸν τῆς λειτουργίας ταύτης εἶναι καὶ τὸ ἔντονον τοπικὸν αὐτῆς χρῶμα, τὸ ἐκδηλούμενον εἰς αἰτήσεις ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ τοῦ πάπα τῆς Ἀλεξανδρείας, ὑπὲρ τῆς ἀναβάσεως τῶν ὑδάτων τοῦ Νείλου, ὑπὲρ τῶν ἰδιαιτέρων γεωργικῶν συνθηκῶν τῆς Αἰγύπτου κλπ., ὡς καὶ ἡ ἐπανειλημμένως γινομένη ἐπίκλησις τῶν πρεσβειῶν τοῦ πολιούχου τῆς Ἀλεξανδρείας εὐαγγελιστοῦ Μάρκου.

Ἡ σημερινὴ μορφή τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου εἶναι εὐνόητον ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἡ ἀρχικὴ. Ἡ ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ χρῆσις αὐτῆς ἐπέφερεν ἀλλοιώσεις καὶ προεκάλεσε προσθήκας καὶ μεταθέσεις στοιχείων, τόσας ὥστε ἡ ἀποκατάστασις αὐτῆς εἰς τὴν

ἀρχικὴν τῆς μορφῆν δὲν εἶναι ἀπολύτως δυνατὴ. Τὴν δυσχέρειαν ἐπιτείνει ἡ ἔλλειψις παλαιῶν χειρογράφων· οὐδὲν ἐκ τῶν διασφζόντων τὸ πλήρες κείμενον αὐτῆς εἶναι παλαιότερον τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος. Ὅφειλονται δὲ αἱ ἀλλοιώσεις αὗται τὸ μὲν εἰς τὴν ἀναπόδραστον φυσιολογικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐν τῇ λειτουργικῇ πράξει χρησιμοποιουμένων λειτουργικῶν κειμένων καὶ τελετῶν, τὸ δὲ εἰς τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀλεξανδρινῆς ἐκκλησίας τῆς ἀντιοχειανῆς καὶ δὴ τῆς βυζαντινῆς λειτουργικῆς πράξεως, λόγῳ τῶν στενῶν μεταξὺ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων σχέσεων. Ἰδίᾳ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἡ εἰσβολὴ τῶν βυζαντινῶν στοιχείων εἶναι σημαντικὴ λόγῳ τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ πατριαρχείου τῆς Ἀλεξανδρείας ὡς καὶ τῆς ἀξιοῦσης ἐξαρτήσεως τῶν ὀρθοδόξων τῆς Αἰγύπτου ἐκ τοῦ πνευματικοῦ κέντρου τῆς ὀρθοδοξίας, τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν πορείαν πρὸς βαθμιαῖον ἐκβυζαντινισμόν τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν καὶ εἰς τὰ σφζόμενα χειρόγραφα.

Τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου περιέχουν τὰ κάτωθι χειρόγραφα·

α΄) Τὸ εἰλητάριον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μεσσηνίας ὑπ' ἀριθμ. Gr. 177. Τὸ ἐν αὐτῷ κείμενον τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐγράφη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος ἐν Σινᾷ ἢ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ, δὲν εἶναι ὅμως πλήρες· ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν ἱκετευτικῶν δεήσεων καὶ διακόπτεται μετὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ λειτουργοῦ (τοῦτο σημειοῦμεν διὰ τοῦ Μ).

β΄) Ὁ κώδιξ Βατικανοῦ Gr. 1970, προερχόμενος ἐκ τῆς ἐν Rossano τῆς Κάτω Ἰταλίας· Μονῆς τῆς S. Maria del Patire, ὅπου πιθανὸν καὶ ἐγράφη κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα. Τὸ χειρόγραφον εἶναι πλήρες. Ἐξ αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἡ λειτουργία αὕτη τοῦ ὑπὸ J. de S. Andrea (Παρίσιοι 1589) καὶ ἐπανεξεδόθη ὑπὸ τοῦ E. Renaudot (Liturgiarum Orientalium Collectio, τ. I, Francofurti 1847, σελ. 120-148) καὶ ὑπ' ἄλλων (= P).

γ΄) Τὸ εἰλητάριον Βατικανοῦ Gr. 2281, γραφὲν εἰς Αἴ-

γυπτον ἢ Σινᾶ τὸ ἔτος 6715 (=1207). Τὸ εἰλητάριον ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῆς Ἀλεξανδρείας ἢ ἀντεγράφη ἐξ ἐτέρου προερχομένου ἐκεῖθεν (=B). Τὰ τρία ταῦτα χειρόγραφα ἐξεδόθησαν εἰς παραλλήλους στήλας ὑπὸ τοῦ C. A. Swainson (The Greek Liturgies chiefly from original authorities, Cambridge 1884, σελ. 2-73).

δ) Τὸ εἰλητάριον τοῦ IB'-IG' αἰῶνος τῆς Μονῆς Σινᾶ, ἑλλιπές (=Σ).

ε' καὶ ζ') Τὰ δύο χειρόγραφα τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ δεύτερον (ὑπ' ἀριθμ. 173/36) ἀποτελεῖ ἀντίγραφον τοῦ ὑπὸ τοῦ Μελετίου Πηγᾶ ἐν ἔτει 1585/6 γραφέντος κώδικος. Ἐδημοσιεύθη δὲς, ὑπὸ τοῦ N. Κεφαλᾶ (ἐν Ἀθήναις 1955) καὶ ὑπὸ τοῦ Θ. Μοσχονᾶ (Ἀλεξάνδρεια 1960) (=A).

ζ') Ὑπὸ τοῦ Ἀ. Σταυρινοῦ (Aί ἀρχαιόταται καὶ αἱ σύγχρονοι λειτουργίαι, τ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1921, σελ. 170-178) μνημονεύεται καὶ ἕτερον χειρόγραφον ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ S. Mercer (1915). Τοῦτο χρησιμοποιεῖ καὶ οὗτος μετὰ τῶν χειρογράφων B, P καὶ M κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἔκδοσιν τῆς λειτουργίας ταύτης (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 187-238) (=Me).

Ὡς πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ κειμένου τὰ ἀνωτέρω χειρόγραφα δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς τρεῖς ομάδας· τὸ Me ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀρχαικωτέραν μορφήν, τὰ B, Σ καὶ A τὴν νεωτέραν καὶ τὰ M καὶ P ἐνδιάμεσόν τινα τύπον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται τὸ textus receptus τῆς λειτουργίας ταύτης.

Ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Μάρκου περιεσώθη καὶ εἰς δύο ἀρχαίας μεταφράσεις, τὴν κοπτικὴν (βοχαϊρικὴν), φερομένην συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Κυρίλλου καὶ τὴν αἰθιοπικὴν. Αὗται πιθανὸν ἐγένοντο πρὸ τῆς δογματικῆς διασπάσεως τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀφρικῆς, στηρίζονται ἐπὶ ἀρχαικωτέρου πρωτοτύπου, δὲν ἑλλείπουν ὁμῶς καὶ μεταγενέστεραι ἐπιδράσεις καὶ διαφοροποιήσεις.

Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρ-

κου ἔχει τὸ μοναδικὸν προνόμιον νὰ σφίζεται, ἀποσπασματικῶς ὁμως, εἰς ἀρχαιοτάτους παπύρους ἢ σπαράγματα περιγυνηθῶν· α') τὸν ὑπ' ἀριθμ. Gr. 254 τοῦ Στρασβούργου τοῦ Δ' ἢ Ε' αἰῶνος β') τὸν ὑπ' ἀριθμ. 2037 E.F. τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου τοῦ Σ' ἢ Ζ' αἰῶνος καὶ γ') τὸν ὑπ' ἀριθμ. 465 τοῦ Μάντζεστερ τοῦ Σ' αἰῶνος. Πάντα τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα περιέχουν τμήματα τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς εἰς μορφήν ἀρχαιωτέραν τῆς τῶν χειρογράφων.

Πλείονα περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου δύναται νὰ εὑρη τις εἰς γενικὰ ἔργα λειτουργικῆς, ὡς ἐπὶ παραδείγματι παρὰ Π. Τρεμπέλα, Οἱ λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς, ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 55-64, ὡς καὶ εἰς εἰδικὰς μελέτας, οἷαι αἱ Π. Ροδοπούλου, Ἡ ἀναφορὰ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου, Θεσσαλονίκη 1959, H. Engberding, Das anaphorische Fürbittgebet der griechischen Markusliturgie, ἐν *Orientalia Christiana Periodica*, τ. 30 (1964), σελ. 398-446, ὡς καὶ εἰς τὴν προσφάτως δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ R. C. Coquin, L' anaphore alexandrine de Saint Marc, ἐν *Le Museon*, τ. 82 (1969), σελ. 307-356.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω σημειωθείσων ἐκδόσεων τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐγένοντο καὶ ἄλλαι, τῶν ὁποίων ἀξιολογογώτερα εἶναι ἡ τοῦ F. E. Brightman, ἐν *Liturgies Eastern and Western*, τ. I, *Eastern Liturgies*, Oxford 1896, σελ. 113-143. Ἡ ἐκδοσις αὕτη ἐστηρίχθη κυρίως ἐπὶ τοῦ κώδικος P, ὡς οὗτος ἐδιορθώθη ὑπὸ τοῦ Swainson, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ B, M, τῆς κοπτικῆς μεταφράσεως καὶ ἄλλων παραλλήλων κειμένων.

Ἡ παροῦσα ἐκδοσις, ἀποβλέπουσα κατ' ἀρχὴν εἰς διδακτικοὺς σκοποὺς, στηρίζεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Brightman, ἐλήφθησαν ὁμως πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ αἱ ἀνωτέρω μνημονευόμεναι λοιπαὶ ἐκδόσεις αὐτῆς. Διὰ μικροτέρων στοιχείων ἐξετυπώθησαν τὰ ὑπὸ τοῦ χειρογράφου Me μὴ μαρτυρούμενα μεταγενέστερα τμήματα αὐτῆς, ἤτοι αἱ τρεῖς πρῶται εὐχαὶ τῆς ἐνάρξεως, ἡ πρὸ τοῦ ἀσπα-

σμοῦ εὐχή τοῦ θυμιάματος καὶ ἡ εὐχή τῆς προθέσεως, αἱ ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἀναφορᾶς ἱκετευτικαὶ δεήσεις, τὸ πρὸ τῆς ἐπικλήσεως ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὰ μετὰ τὴν ὕψωσιν διακονικὰ καὶ αἱ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν εὐχαί. Διτηρήθησαν ὅμως τὰ ὑπὸ τῶν λοιπῶν κωδίκων μαρτυρούμενα μεταγενέστερα στοιχεῖα, ὡς οἱ ὕμνοι «Ὁ μονογενής...», τὸ τρισάγιον, τὸ χερουβικὸν καὶ αἱ κατ' αὐτὸ εὐχαί. Μετὰ μεγαλύτερου περιθωρίου ἐκτυποῦνται ὅσα δύναται νὰ ἀναγνώσῃ μυστικῶς ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν ψαλμοφδίαν τοῦ χερουβικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ.

Αἱ τυπικαὶ διατάξεις διτηρήθησαν, πλὴν ἐλαχίστων τινῶν ἐξαιρέσεων, ὡς ἀκριβῶς ἔχουν ἐν τοῖς χειρογράφοις. Αὗται εἶναι σύντομοι καὶ ἐνίοτε ἐλλειπεῖς, διὸ καὶ κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας θὰ παρουσιασθοῦν δυσχέρειαί τινες, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἄλλως εἰ μὴ νὰ ἐνεργήσουν οἱ λειτουργοὶ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἐν τῷ βυζαντινῷ τύπῳ τελούμενα, ὡς π.χ. προκειμένου περὶ τῆς προπαρασκευῆς τῶν δώρων, τῆς κοινωνίας κλπ.

Κατωτέρω σημειοῦνται αἱ κύρια παραλλαγὰ καὶ διαφοραὶ τῶν χειρογράφων, σχολιάζονται σημεῖα τινὰ τῆς λειτουργίας καὶ αἰτιολογεῖται ἡ μορφή τὴν ὁποίαν προεκρίναμεν νὰ δώσωμεν εἰς ὄρισμένα σημεῖα αὐτῆς. Αἱ ἐπεξηγήσεις αὗται δύναται νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν κατανόησιν τῆς δομῆς καὶ τῆς ἐν γένει πορείας τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ κειμένου αὐτῆς καὶ νὰ καθοδηγήσουν κατὰ τὴν τέλεσιν αὐτῆς.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας κατὰ τὰ Β καὶ Α χειρόγραφα προτάσσεται ἀ κ ο λ ο υ θ ί α π ρ ο θ έ σ ε ω ς, περιλαμβάνουσα «εὐχὴν προθέσεως», «εὐχὴν θυμιάματος» καὶ ἕτεραν «εὐχὴν προθέσεως». Ἡ πρώτη εὐχὴ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ γνωστοῦ χωρίου τοῦ Ἡσαίου «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν... ἡ ζωὴ αὐτοῦ» (νγ' 7-8)· ἐλέγετο δὲ προφανῶς, ὡς καὶ μέχρι σήμερον, καθ' ἣν στιγμὴν περιέκοπτεν ὁ ἱερεὺς τὸν ἄμνόν ἐκ τοῦ προσφόρου. Ἡ εὐχὴ τοῦ θυμιάματος καὶ ἡ εὐχὴ τῆς προθέσεως εἶναι, μέ τινὰ παραλλαγὰς, αἱ ἀπαντῶσαι

πρὸ καὶ μετὰ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Οὕτως ἡ ἀκολουθία τῆς προθέσεως οἰκοδομεῖται καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ ἁγίου Μάρκου κατὰ τοὺς κώδικας τούτους κατ' ἐπίδρασιν τῆς συγχρόνου πρὸς τὰ χειρόγραφα ταῦτα βυζαντινῆς πράξεως, ὡς αὕτη ἐπὶ παραδείγματι μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 3 Βοδλιανοῦ κώδικος (Cromw. 11) τοῦ ἔτους 1225. Τὴν ἀκολουθίαν ταύτην δὲν περιλαμβάνομεν εἰς τὴν ἔκδοσιν ὡς μεταγενεστέραν καὶ ξένην πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν λειτουργικὴν παράδοσιν. Κατὰ τὴν παλαιοτάτην ἐποχὴν ἡ προσφορά τῶν δώρων ἐγένετο πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς. Ὅτε, κατὰ βυζαντινὴν πάλιν ἐπίδρασιν, εἰσήχθη ἡ μεγάλη εἴσοδος, ἡ ἐτοιμασία τῶν δώρων ἐγένετο κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, ἦτο δὲ ἀπλουστάτη, περιλαμβάνουσα μόνον τὴν ἐξαγωγήν τοῦ ἄμνου καὶ τὴν ἔκχυσιν τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος ἐν τῷ ποτηρίῳ. Ἐν περιπτώσει τελέσεως τῆς λειτουργίας ταύτης ἡ προετοιμασία τῶν δώρων δύναται νὰ γίνῃ κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἀπλοῦν τρόπον κατὰ τὸ χερουβικὸν ἢ, κατὰ τὸν σημερινὸν βυζαντινὸν τύπον, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας, παραλειπομένης μόνον τῆς εὐχῆς τῆς προθέσεως.

Αἱ τρεῖς προπαρασκευαστικαὶ εὐχαὶ τῆς ἐνάρξεως ἀπαντοῦν εἰς τὸν κώδικα P, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τὸν Me. Εἰς τοὺς κώδικας B καὶ A ἐνσωματοῦνται εἰς τὴν κατὰ βυζαντινὸν πάλιν πρότυπον διαμορφωμένην ἀκολουθίαν τῶν τριῶν ἀντιφώνων. Οὕτως ἡ λειτουργία κατὰ τοὺς κώδικας τούτους ἄρχεται διὰ τοῦ «Εὐλόγημένη ἡ βασιλεία...», τῶν εἰρηλικῶν, τῶν ἀντιφώνων, τῶν συναπτῶν καὶ τῶν συνήθων ἑκφωνήσεων. Εἰς τὴν θέσιν τῶν εὐχῶν τοῦ βυζαντινοῦ τύπου τίθενται ἡ δευτέρα, ἡ τρίτη καὶ ἡ εὐχὴ τῆς εἰσόδου τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ὁ κώδιξ M συμφωνεῖ πρὸς τὸν P, ἀλλὰ μετὰ τὰ διακονικὰ τὰ εἰσάγοντα τὴν δευτέραν εὐχὴν τὸ κείμενον ἔχει ἐκπέσει μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν τῶν διπτύχων, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς φράσεως «Τὰς ἐπισυναγωγὰς ἡμῶν, Κύριε, εὐλόγησον...». Αἱ τρεῖς αὗται εὐχαί, μεταγενεστέρως εἰσαχθεῖσαι εἰς τὴν λειτουρ-

γίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου, δύνανται ἢ νὰ ἀναγνωσθοῦν μυστικῶς πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας ἢ καὶ νὰ παραλειφθοῦν, δεδομένου ὅτι τὰ ἐν αὐταῖς αἰτήματα ἐπαναλαμβάνονται καὶ κατωτέρω.

Ἡ λειτουργία, κατὰ τὸν κώδικα Με, ἀρχεται ἀρχαιοπρεπῶς διὰ τῆς εἰσόδοῦ. Πρόκειται περὶ τῆς εἰσόδου τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ναὸν ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ θυμιάματος, ὡς ρητῶς προσδιορίζεται ἐν τῇ εὐχῇ. Ἡ εὐχή τῆς εἰσόδου ἀπαντᾷ εἰς πάντα τὰ χειρόγραφα. Κατὰ τὸ Β καὶ Α εἰς τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου προστίθεται καὶ ἡ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους κώδικας μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν δώρων λεγομένη εὐχή «Ἄγιε, ὕψιστε, φοβερέ...». Κατὰ τὸν κώδικα Ρ ἡ εἴσοδος γίνεται ψαλλομένου ὡς εἰσοδικοῦ τοῦ τροπαρίου «Ὁ μονογενῆς Υἱός...», ὡς ἐν τῇ λειτουργίᾳ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου. Τοῦτο δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ κώδικος Με. Κατὰ τοὺς κώδικας Β καὶ Α ἡ εἴσοδος γίνεται κατὰ τὸν νεώτερον βυζαντινὸν τύπον, ψαλλομένου τοῦ τρίτου ἀντιφώνου. Προεκρίναμεν τὸν ἐνδιάμεσον τύπον τῆς εἰσόδου κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ «Ὁ μονογενῆς...», συμφῶνως πρὸς τὸν κώδικα Ρ.

Τὴν εἴσοδον ἐπακολουθεῖ ἡ ψαλμωδία τοῦ τρισαγίου ὕμνου. Καὶ οὗτος, μὴ μαρτυρούμενος ὑπὸ τοῦ Με, εἰσήχθη μεταγενεστέρως εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐκ βυζαντινῆς ἐπιδράσεως. Ἡ διπλῆ διακονικὴ προτροπὴ «Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε» ἴσως εἶναι ὑπόλειμμα ἐκπεσούσης συναπτῆς, εἰσαχθείσης καὶ ταύτης μετὰ τοῦ τρισαγίου ὕμνου κατὰ τὰ παλαιὰ βυζαντινὰ πρότυπα. Ἡ εὐχὴ τοῦ τρισαγίου ὕμνου ἀπαντᾷ εἰς πάντα τὰ χειρόγραφα ἢ σύνδεσις ὅμως αὐτῆς μετὰ τοῦ τρισαγίου εἶναι καθαρῶς ἑξωτερικὴ, συνισταμένη εἰς τὴν ἐν τῇ ἐκφωνήσει προσθήκην «καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον». Ἀρχικῶς, ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς πιστοῦται, ἦτο εὐχὴ προπαρασκευαστικὴ διὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν ἀναγνωσμάτων. Τὸ εἰς τὸ «Δόξα καὶ νῦν» τοῦ τρισαγίου ὕμνου «Ἄγια Τριάς, ἐλέησον ἡμᾶς» ἀποκατεστάθη κατὰ τὸ πρότυπον τῆς κοπτικῆς λειτουργίας.

Τῶν ἀναγνωσμάτων προτάσσεται ἱερατικὴ εὐλογία, ἐν τῇ ὁποίᾳ δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν ἀρχαῖκὸν ἀσπασμόν, τὸν ὁποῖον ἀπηύθυνεν ὁ ἱεουργῶν πρὸς τὸν λαὸν ἅμα τῇ εισόδῳ. Κατὰ τὴν παλαιολατρινὴν τάξιν εἰς τὸν αἰγυπτιακὸν τύπον τὰ ἀναγνώσματα ἦσαν τέσσαρα, δύο ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ δύο ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης (Νόμος, Προφήται, Ἐπιστολὴ, Εὐαγγέλιον). Βραδύτερον, ὡς μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῆς συγχρόνου κοπτικῆς λειτουργίας, τὰ ἀναγνώσματα παρέμειναν μὲν τέσσαρα, ἅπαντα ὁμοίως ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης (Παῦλος, Καθολικὴ, Πράξεις, Εὐαγγέλιον). Εἰς τὴν ἑλληνικὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου, κατὰ βυζαντινὴν καὶ πάλιν ἐπίδρασιν, τὰ ἀναγνώσματα περιωρίσθησαν εἰς δύο (Ἀπόστολος, Εὐαγγέλιον). Εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀρχαιοτάτης πράξεως, τὴν ὁποίαν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιχειροῦμεν, παραθέτομεν δύο ἀναγνώσματα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἧτοι περικοπὴν ἐκ τῆς Ἐξόδου (γ' 1-14) καὶ ἐκ τοῦ Ἡσαίου (ισ' 1. 19-25), κείμενα σχετιζόμενα πρὸς τὴν Αἴγυπτον, καὶ δύο ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰ ἀναγιγνωσκόμενα κατὰ τὴν μνήμην τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου (25 Ἀπριλίου), ἧτοι τὸ τέλος τῆς Α' Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου (ε' 6-14) καὶ τὸ Λουκᾶ ι' 16-21. Τὰ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐγκριμένης ἐκδόσεως αὐτῆς (Ἀθῆναι 1965, ἔκδ. «Ζωῆς») καὶ τὰ ἐκ τῆς Καινῆς ἐκ τῶν σχετικῶν λειτουργικῶν βιβλίων. Τὰ ἀναγνώσματα, ὡς καὶ οἱ ψαλμοὶ τοῦ ἁλληλουαρίου καὶ τοῦ στίχου, ἐκτυποῦνται διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων ὡς ἐναλλασσόμενα.

Μεταξὺ τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου παρεμβάλλεται «ὁ πρόλογος τοῦ Ἀλληλούϊα», ἡ αἴτησις εὐλογίας «κατὰ ῥητόν» ὑπὸ τοῦ διακόνου καὶ ἡ ἱερατικὴ εὐλογία, ἡ εὐχὴ τῆς εὐλογίας τοῦ θυμιάματος, νέα αἴτησις εὐλογίας ὑπὸ τοῦ διακόνου «ὄτε μέλλει εἰπεῖν τὸ Εὐαγγέλιον» καὶ ἡ σχετικὴ εὐλογία τοῦ ἱερέως, ὡς καὶ αἱ προτασσόμεναι τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος παρακελεύσεις. Ἐνταῦθα ἐγέ-

νετο μικρά τις ἀλλαγὴ· οὕτω μετὰ τὴν ἀρχικὴν εὐλογίαν καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος ἐτέθη τὸ ἀλληλουάριον, ὑπονοούμενον ἐν τοῖς χειρογράφοις διὰ τοῦ ἐν ἀρχῇ σημειομένου «ἀλληλούϊα», ἵνα κατ' αὐτὸ γίνῃ, κατὰ τὸ ἔθος, ἢ πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου προσφορὰ τοῦ θυμιάματος κατὰ τὸ βυζαντινὸν πρότυπον. Ὡς στίχους τοῦ ἀλληλούϊα ἐθέσαμεν τέσσαρας κατ' ἐκλογὴν στίχους ἐκ τοῦ πη΄ ψαλμοῦ, τοῦ ἀλληλουαρίου τῆς μνήμης τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, κατὰ τὸν ἦχον αὐτοῦ. Τὸ κατακλείον τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου «Δόξα σοι, Κύριε» ἐτέθη κατὰ τὸ πρότυπον τῆς κοπτικῆς λειτουργίας. Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ἐπίσκοπος ἀπέβαλλε τὸ ὁμοφώριον καὶ πάντες ἴσταντο (πρβλ. «στάθητε»), πλὴν τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ὅστις ἠκροῶτο τοῦ Εὐαγγελίου καθήμενος («Ξένον δὲ κάκεινο παρά ἀλεξανδρεῦσι τούτοις· ἀναγινωσκομένων γὰρ τῶν Εὐαγγελίων οὐκ ἐπαινίσταται ὁ ἐπίσκοπος, ὃ παρ' ἄλλοις οὐκ ἔγνω οὐτ' ἀκήκοα» Σωζομένον, Ἐκκλ. Ἱστορία 7, 19).

Ἡ ἐπακολουθοῦσα τὰ ἀναγνώσματα μεγάλῃ σ υ ν α π τ ῆ δαιρεῖται εἰς δύο μέρη· τὴν μέχρι τῆς πρώτης ἱερατικῆς ἐκφωνήσεως καὶ εἰς τὰς μετὰ τὸν «στίχον» δεήσεις, «τὰς τρεῖς». Εἰς τὰ παλαιότερα χειρόγραφα ὑπάρχουν μόνον αἱ δύο ἱερατικαὶ εὐχαί· εἰς τὰ ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ τύπου περισσότερο ἐπηρασμένα μεταγενέστερα χειρόγραφα ἢ συναπτὴ προσλαμβάνει παράδοξον μορφήν διὰ τῆς ἀναμίξεως αἰγυπτιακῶν καὶ βυζαντινῶν αἰτήσεων, εὐχῶν καὶ ἐκφωνήσεων, ὡς καὶ τῶν ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων διακονικῶν καὶ τῆς περὶ τὸ τέλος τῶν διπτύχων ἀλεξανδρινῆς εὐχῆς ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου. Ὁ Brightman ἀκολουθεῖ τὸν κώδικα P προσθέτων τὰ διακονικὰ ἐκ τῆς κοπτικῆς λειτουργίας. Αἱ ἱερατικαὶ εὐχαί ἐλέγοντο προφανῶς καθ' ὃν χρόνον ὁ διάκονος ἀπήγγελλε τὴν συναπτὴν, κατὰ συγχρονισμόν. Ταύτας διηυθετήσαμεν κατὰ τὸ πρότυπον τῶν μετὰ τὸν στίχον «τριῶν» αἰτήσεων, μεταθέσαντες τὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως δέησιν ἐκ τῆς προτελευταίας εἰς τὸ τέλος τῆς τελευταίας δια-

κονικῆς αἰτήσεως πρὸς ἑναρμονισμόν αὐτῆς πρὸς τὴν παράλληλον ἱερατικὴν εὐχὴν.

Ὁ «στίχοσ» πιθανὸν ἦτο ψαλμός τις ἢ στίχοι κατ' ἐκλογὴν ἢ καὶ τροπάριον τι. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρενεβάλομεν τὸν ρκβ' ψαλμὸν μετὰ τοῦ ἁσματικοῦ αὐτοῦ ἔφυμνίου («Ἐλέησόν με, Κύριε»), ὡς σύντομον καὶ κατάλληλον τῇ περιστάσει.

Ἡ ἀπόλυσις τῶν κατηχομένων ἐγίνετο εἴτε διὰ τοῦ ἀπλουστεροῦ τύπου «Βλέπετε μὴ τις τῶν κατηχομένων» (κῶδ. P) ἢ «Βλέπετε μὴ τις τῶν κατηχομένων ὧδε ἔστω» (A), εἴτε καὶ δι' ἄλλων διακονικῶν παρακελεύσεων, ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀποχωρήσεως αὐτῶν, τὴν ἐπιτήρησιν τῶν θυρῶν ἢ τὴν προετοιμασίαν τῆς εισόδου τῶν δώρων («Τὰς θύρας, ὑποδιάκονε» B, «Τὰς θύρας, ὑποδιάκονοι. Ἄγετε οἱ διάκονοι τὴν δίοδον ποιήσατε. Πρόσχωμεν» A). Κατὰ τοὺς κώδικας B, A (καὶ Σ) ἢ ἀπόλυσις τῶν κατηχομένων ἐγίνετο ἐνωρίτερον, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἔκτενοῦς, ὡς εἰς τὸν βυζαντινὸν τύπον καὶ διὰ τῶν αὐτῶν διακονικῶν.

Ἡ εἴσοδος τῶν δώρων εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς λειτουργίας ψαλλομένου τοῦ χερουβικοῦ εἰσήχθη ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ βυζαντινοῦ τύπου. Παλαιότερον ἢ προσφορά ἐγίνετο μετὰ τὸν ἀσπασμόν (κατὰ τὸ Ματθ. ε' 23-24) καὶ εἰς τὴν θέσιν περίπου τῆς διακονικῆς προτροπῆς «Προσφέρειν κατὰ τόπους στάθητε» καὶ πρὸ τῆς εὐχῆς τῆς προθέσεως, τῆς εἰσαγομένης διὰ τῆς φράσεως τοῦ διακόνου «Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν προσφερόντων». Εἰς τὴν μεταγενεστέραν προέλευσιν τῆς εισόδου ταύτης ὀφείλεται καὶ ἡ ὑπὸ τῶν κωδίκων B καὶ Me παράλειψις τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου καὶ τῶν δύο εὐχῶν. Κατὰ τοὺς B καὶ A ἡ μὲν πρώτη εὐχὴ ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἑτέρας («Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ...») ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἡ δὲ δευτέρα μετατίθεται εἰς τὴν μικρὰν εἴσοδον ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς λειτουργίας. Εἰς τὸν χερουβικὸν ὕμνον ἀποκατεστάθη ἡ ὀρθὴ γραφὴ «νῦν βιοτικῆν», ἡ μαρτυρουμένη ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχαίων βυζαντινῶν χει-

ρογράφων. Μετὰ τὴν εἴσοδον κατὰ τὰ ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ τυπικοῦ περισσότερον ἐπηρεασμένα χειρόγραφα (B,A,Σ) ἀκολουθοῦν αἱ συνήθεις διακονικαὶ δεήσεις, ἦτοι τὰ πληρωτικὰ καὶ αἱ αἰτήσεις μετὰ τῆς ἐκφωνήσεως «Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν...», ἄνευ εὐχῆς.

Τοῦ ἁ σ π α σ μ ο ὦ προηγεῖται «ἡ εὐχή τοῦ ἁσπασμοῦ» καὶ εὐχή θυμιάματος, συνοδεύουσα προφανῶς τὴν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο προσφορὰν αὐτοῦ. Ἴσως ἡ προσφορὰ αὕτη ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν τότε γινομένην ἀρχαιότερον προσφορὰν τῶν δώρων. Πάντως ἡ εὐχή τοῦ θυμιάματος ἐλλεῖπει ἐκ τοῦ κώδικος Me. Μετ' αὐτὴν κατὰ τὸν κώδικα P (καὶ Me) ἐδίδετο ὁ ἁσπασμός. Κατὰ τὸν B ὁ ἁσπασμός ἐδίδετο εἰς τὸ μέσον τῆς εὐχῆς τοῦ ἁσπασμοῦ καὶ μετὰ τὴν φράσιν αὐτῆς «καὶ συνειδήσει ἀγαθῆ ἀσπασώμεθα ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ», ὅπου παρεμβάλλει τὴν τυπικὴν διάταξιν «καὶ εὐθὺς ὁ ἁσπασμός· καὶ μετὰ τὸν ἁσπασμὸν ἐπάγει (ὁ ἱερεὺς)· Μὴ ἐν δόλῳ...». Τοῦτο ὑπονοεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ κώδικος A, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς τοῦτο παρεμβάλλει, κατὰ τὸ βυζαντινὸν ἔθος, τὴν ψαλμικὴν ἀντιφώνησιν τοῦ λαοῦ «Ἀγαπήσω σε, Κύριε...». Μετὰ τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος κατὰ τοὺς κώδικας B καὶ A τίθεται, μέ τινας παραλλαγὰς, ὁ ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἀγίου Ἰακώβου γνωστός διάλογος· «Μεγαλύνετε τὸν Κύριον... Πνεῦμα ἅγιον...».

Τὸ σύμβολον τῆς πίστεως προσετέθη εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἀγίου Μάρκου, ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς λειτουργίας, μεταγενεστέρως, εἰς τὴν θέσιν περίπου εἰς τὴν ὁποίαν ἐγένετο ἡ προσφορὰ τῶν δώρων· οὕτω τοῦτο εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν διακονικῶν παρακελεύσεων «Προσφέρειν κατὰ τόπους στάθητε» καὶ «Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν προσφερόντων», διὰ τῆς ὁποίας εἰσάγεται ἡ εὐχή τῆς προθέσεως. Ὑπόλειμμα τῆς προσφορᾶς δύναται προφανῶς νὰ θεωρηθῆ ἡ σφράγισις τῶν δίσκων καὶ τῶν ποτηρίων εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ συμβόλου, εἰς τὸ μέσον καὶ περὶ τὸ τέλος κατὰ τὸν κώδικα P («καὶ ὅταν λέγη ὁ λαὸς ἴσαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἀγίου· ποιεῖ σταυρὸν καὶ ἴσταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ

πάλιν σφραγίζει και 'εις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον'). Ὁ ἱερεὺς, κατὰ τὴν τυπικὴν διάταξιν, κατήρχετο τῆς ἀπαγγελίας τοῦ συμβόλου και ἀπήγγελλεν αὐτὸ ἐν συγχρονισμῷ μετὰ τοῦ λαοῦ. Οἱ ἀστερίσκοι ἐτέθησαν ὑφ' ἡμῶν, ὡς και ἐν τῇ Κυριακῇ προσευχῇ, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ὁμαδικῆς ἀπαγγελίας αὐτοῦ.

Ἡ εὐχὴ τῆς προθέσεως δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν κωδίκων Β, Α και Με. Ὑπὸ τοῦ Β και Α μετατίθεται εἰς τὴν ἀρχὴν, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας.

Περὶ τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς βλέπε Π. Ροδοπούλου, ἐν μν. ἔργῳ, σελ. 20 ἐξ. και R. G. Coquin, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 314-356.

Ὁ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς εὐχῆς διάλογος εἰς τὰ χειρόγραφα Β και Α ἔχει ἐντελῶς ἐκβυζαντινισθῆ. Προτάσσεται τὸ «Στῶμεν καλῶς...», ἀντὶ τοῦ «Ὁ Κύριος μετὰ πάντων» τίθεται ἡ ἀποστολικὴ εὐλογία «Ἡ χάρις...» και ἀντὶ τοῦ «Ἄνω ἡμῶν τὰς καρδίας» τὸ «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας».

Τὸ διακονικὸν «Πετάσατε» ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἢ πρὸς τοὺς ἱερεῖς και τὸν λαὸν και συνιστᾷ προτροπὴν πρὸς ἔκτασιν ἢ ὕψωσιν τῶν χειρῶν ἢ τοῦ καταπετάσματος. Τοῦτο παραλείπεται ὑπὸ τοῦ κώδικος Α.

Ὁ εὐχαριστήριος πρόλογος τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς («Ἀληθῶς γὰρ ἄξιον...») διακόπτεται εἰς τὰς λέξεις «ἐπιθυσία και προσφορὰ» και ἐπαναλαμβάνεται μετὰ τὸ διακονικὸν «Εἰς ἀνατολὰς βλέψατε» διὰ τῆς φράσεως «σὺ γὰρ εἶ ὁ ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς και ἐξουσίας...» διὰ νὰ κατακλεισθῇ διὰ τοῦ ἐπινικίου ὕμνου. Τὸ ἀπὸ τοῦ «Και δεόμεθα...» μέχρι «και ἀντιλήπτωρ κατὰ πάντα γινόμενος» τμήμα, παραλείπεται ὑπὸ τοῦ κώδικος Με, εἶναι μεταγενέστερον και συνιστᾷ τὰς ἱκετευτικὰς δεήσεις ἢ τὰ δίπτυχα τῆς λειτουργίας ταύτης. Δύναται νὰ διακριθῇ εἰς δύο μέρη· εἰς τὰ αἰτήματα τὰ μὴ εἰσαγόμενα διὰ τοῦ «Μνήσθητι, Κύριε», πιθανότατα προερχόμενα ἐκ τῆς παλαιᾶς αἰγυπτιακῆς λειτουργικῆς πράξεως, και τὰ διὰ τοῦ «Μνήσθητι Κύριε» εἰσαγόμενα, τὰ εἰσαχθέντα ἐκ τῆς ἱεροσολυμιτικῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου

Ἰακώβου. Αἱ ἱκετευτικαὶ αὐταὶ δεήσεις, μεταφερθεῖσαι ἐκ τῆς μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἔκτενοῦς, παρενεβλήθησαν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πάντως πρὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐθεωρεῖτο καταλληλότερος ὁ χρόνος διὰ τὴν ἀναφορὰν εὐπροσδεκτοτέρων δεήσεων ὁ ἐντὸς τῆς ἀναφορᾶς καὶ πλησίον τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων. Οὕτως εἰς μὲν τὰς ἄλλας λειτουργίας, ὡς τοῦ συρο-βυζαντινοῦ τύπου, ἐτέθησαν μετὰ τὸν καθαγιασμόν, εἰς τὸν αἰγυπτιακὸν πρὸ αὐτοῦ. Περί τοῦ συνθέτου τούτου προβλήματος βλέπε Π. Ροδοπούλου, ἐν μν. Ἔργῳ, σελ. 25-35, Π. Τρεμπέλα, ἐν μν. Ἔργῳ, σελ. 51-54 καὶ H. Engberding, ἐνθ' ἄνωτ.

Κατὰ τοὺς κώδικας Β, Α μετὰξὺ πολλῶν ἐκ τῶν δεήσεων τούτων παρεμβάλλονται διακονικὰ παρόμοια πρὸς τὰ τῆς ἔκτενοῦς («Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ὑετῶν καὶ καρπῶν τῆς γῆς...ὑπὲρ ἀναβάσεως τοῦ ποταμοῦ Νείλου» κλπ.) ἢ «Κλίνωμεν γόνυ καὶ ἀναστῶμεν», ὡς καὶ ἀπαντήσεις τοῦ λαοῦ («Ἀμήν», «Κύριε, ἐλέησον»). Ἡ ὑπὲρ τῶν καρπῶν τῆς γῆς δέησις ἐλέγετο κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον, ἢ ὑπὲρ ἀναβάσεως τῶν ποταμίων ὑδάτων κατὰ τὸν Ἰούνιον, ὡς δηλοῦσαι αἱ προτασσόμεναι τούτων διατάξεις. Τὸ τέλος τῆς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως αἰτήσεως «τῇ εἰς σὲ καταληφθῶμεν», ἐξοβελιζόμενον ὑπὸ τινῶν ὡς συντακτικῶς ἀνώμαλον, διετηρήθη ὑφ' ἡμῶν διορθωθέντος τοῦ πρὸ αὐτοῦ «διάγωμεν» εἰς «διάγοντες».

Τὸ θεομητορικὸν μνημόσυνον («Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας...») ἔχει διαμορφωθῆ κατὰ βυζαντινὴν ἐπίδρασιν, ὁ δὲ ἀδεξίως παρεμβαλλόμενος πρὸ αὐτοῦ βιβλικὸς θεομητορικὸς ὕμνος «Χαῖρε κεχαριτωμένη...» εἰσῆχθη καὶ οὗτος προφανῶς ἐκ τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας. Εἰς τοὺς κώδικας Β καὶ Α ὁ ὕμνος οὗτος εἰσάγεται διὰ τοῦ «Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀρχαγγελικῆς φωνῆς...», ὡς εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Ἰακώβου.

Ἡ ὑπὸ τοῦ διακόνου αἰτησις εὐλογίας («Κύριε, εὐλόγησον») καὶ ἡ εὐλογία τοῦ ἱερέως ἀφοροῦν εἰς τὸν διάκονον,

αἰτούμενον καὶ λαμβάνοντα οὕτως ἄδειαν διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν διπτύχων τῶν κεκοιμημένων. Εἰς τοὺς κώδικας Β καὶ Α ἡ εὐλογία ἔχει ἄλλην μορφήν· «Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀδελφοί· ἀμήν».

Τὸ τμήμα τῆς εὐχῆς ἀπὸ τοῦ «τῶν προσφερόντων τὰς θυσίας...» μέχρι «ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια» ἀποτελεῖ προφανῶς τὴν ἀρχικὴν εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἢ μέρος αὐτῆς. Μετ' αὐτῆς συνεδυάζετο καὶ ἡ προσφορά θυμιάματος. Ἀρχικῶς εὐρίσκετο μεθ' ὄλων τῶν ἱκετευτικῶν δεήσεων εἰς τὸ τέλος τῆς «Συνάξεως», ἤτοι μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς. Ὅτε ὁμως περὶ τὸν Δ' αἰῶνα μετεφέρθησαν, διὰ τὸν ἀνωτέρω σημειωθέντα λόγον, πᾶσαι αἱ ἱκετευτικαὶ δεήσεις ἐντὸς τῆς ἀναφορᾶς καὶ πρὸ τοῦ καθαγιασμοῦ συμπαρασύρθη μετ' αὐτῶν καὶ ἡ εὐχὴ τῆς προσκομιδῆς.

Τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀρχιερέως εἰς τοὺς ἐντόνως ὑπὸ τῆς βυζαντινῆς πράξεως ἐπηρεασμένους κώδικας (Β, Α) ἀνεδιπλώθη διὰ τῆς προσθήκης τῆς βυζαντινῆς ἐκφωνήσεως «Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε...», παρεμβαλλομένης μεταξὺ τοῦ τέλους τῆς παλαιᾶς εὐχῆς τῆς προσκομιδῆς («ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια») καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς αἰγυπτιακῆς δεήσεως ὑπὲρ τοῦ πάπα («Τὸν ἁγιώτατον...»). Εἰς τὴν ἐκφώνησιν ταύτην ὁ λαὸς ἀπήντα διὰ τοῦ «Γένοιτο, γένοιτο».

Ἡ θέσις τῆς προτροπῆς τοῦ διακόνου «Οἱ καθήμενοι ἀνάστητε (ἢ ἀναστήτωσαν)» καὶ «Εἰς ἀνατολὰς βλέψατε» δὲν εἶναι κατὰ πάντας τοὺς κώδικας ἢ αὐτή.

Τὸ εἰσάγον τὸ ἐπινίκιον ὕμνον τμήμα τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς («Σὺ γὰρ εἶ ὁ ὑπεράνω...») εὑρηται ὅχεδὸν κατὰ λέξιν εἰς τὸ Εὐχολόγιον τοῦ Σεραπίωνος, εἰς τὴν κοπτικὴν λειτουργίαν καὶ εἰς τὸν πάπυρον Dêr - Balizeh. Ἡ διπλῆ ἐπανάληψις τοῦ ἐπινικίου ὕμνου εἰσήχθη μεταγενεστέρως, ὅτε ἐπεκράτησε τὸ ἔθος τῆς μυστικῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν, προέρχεται δὲ ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτὸν φράσεως ἀπὸ τοῦ «καὶ κέκραγεν ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον...». Ἡ εὐχὴ κατὰ τὴν κοπτικὴν

μετάφρασιν, τὸν Σεραπίωνα καὶ τὸν πάπυρον Dêr - Balizeh συνδέει τὸ «καὶ ταῖς δυσὶν ἰπτάμενα» πρὸς τὴν ἐκφώνησιν «πάντοτε μὲν τὰ πάντα...» παραλείπουσα τὴν ἐνδιάμεσον φράσιν καὶ τὸν πρῶτον ἐπινίκιον ὕμνον. Αὕτη ἀσφαλῶς ἦτο καὶ ἡ ἀρχικὴ τῆς μορφῆς. Ὁ παρέμβλητος πρῶτος τρισαγίος ὕμνος κατὰ τοὺς κώδικας Β καὶ Α ἔχει κατὰ τὸ πρῶτον μέρος αὐτοῦ τὴν μορφήν τοῦ βυζαντινοῦ τρισαγίου («Ἄγιος ὁ Θεός...»).

Χαρακτηριστικὸν τῶν λειτουργιῶν τοῦ αἰγυπτιακοῦ λειτουργικοῦ τύπου εἶναι ἡ ἀπουσία τῆς φράσεως «Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...» ἐκ τοῦ ἐπινικίου ὕμνου. Ἰδιαίτερον γνώρισμα τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἀποτελεῖ ἡ μετὰ τὴν εὐχαριστίαν καὶ πρὸ τῆς ἀναμνήσεως παρεμβαλλομένη προεπίκλησις· «πλήρωσον, ὁ Θεός, καὶ ταύτην τὴν θυσίαν τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος».

Τὸ περιέχον τοὺς λόγους τῆς συστάσεως τοῦ μυστηρίου τμήμα τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς εἶναι προσηρμοσμένον πρὸς τὸν συρο - βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύπον. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ κατὰ τὸν κώδικα Α καὶ τὴν κοπτικὴν μετάφρασιν μετὰ τὸ «εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας» πρὸ τοῦ «Λάβετε, φάγετε...» καὶ «Πίετε ἐξ αὐτοῦ...» παρέμβασις τοῦ λαοῦ, ἀναφωνοῦντος εἰς ἐκάστην λέξιν τὸ «Ἄμην», ὡς καὶ ἐν τῇ ἀλεξανδρινῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ἀναφορᾶς ἐλέγετο εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ ἀκόμη καὶ εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν, καίτοι δὲν σημειοῦται πρὸ αὐτοῦ τὸ «Ἐκφώνως». Κατὰ τὸν κώδικα Μ μεθ' ἐκάστην τῶν ἀνωτέρω λέξεων τίθεται σταυρός, δι' οὗ δηλοῦται ἡ σταυροειδῆς ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο σφράγισις τῶν δώρων, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀλεξανδρινὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου.

Τὰ διακονικὰ «Ἐκτείνετε, οἱ πρεσβύτεροι» καὶ «Ἔτι ἐκτείνετε» συνιστᾷ προτροπὴν πρὸς ἕκτασιν τῶν χειρῶν τῶν συλλειτουργούντων ἱερέων ὑπὲρ τὰ δῶρα.

Τὸ περὶ τὴν ἐπίκλησιν τμήμα τῆς ἀναφορᾶς ἔχει ὑπο-

στη ἰσχυρὰς ἐπιδράσεις ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Ἡ παροῦσα μορφή τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔχει εἰσαχθῆ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου περὶ τὸ τέλος τοῦ Δ' αἰῶνος· εἰς τὴν ἀναφορὰν τοῦ Σεραπίωνος ἡ ἐπικλήσις ἀναφέρεται εἰς τὸν Λόγον. Ἡ περιέχουσα τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀνάπτυξις τῆς ἀρχικῆς ἐπικλήσεως ἀπὸ τοῦ «καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε...» μέχρι τοῦ «καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», μὴ μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ κώδικος Me καὶ τοῦ παπύρου τοῦ Μάντζεστερ, εἶναι προφανῶς παρέμβλητος.

Κατὰ τοὺς κώδικας B καὶ A ἡ ἐπίδρασις τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου καὶ τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν εἶναι ἔτι μεγαλύτερα. Οὕτω παρεμβάλλεται εἰς τὴν εὐχὴν τὸ «Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν» καὶ «Τὸν θάνατόν σου, Κύριε...» ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰακώβου καὶ «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν...» καὶ «Σὲ ὕμνοῦμεν...» ἐκ τῶν βυζαντινῶν.

Ἡ εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς κατακλείεται διὰ δοξολογίας καὶ τῆς ἐπιφωνήσεως τοῦ λαοῦ «Ὡσπερ ἦν καὶ ἐστίν...». Κατὰ τὰ χειρόγραφα B καὶ A ἐπιτάσσονται τὰ ἐκ τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας εἰλημμένα «Καὶ δὸς ἡμῖν...Καὶ ἔσται τὰ ἔλεη...» καὶ ἡ διακονικὴ συναπτὴ μετὰ τῶν αἰτήσεων. Τὸ χειρόγραφον Me μετὰ τὸ «Ὡσπερ ἦν...» παραθέτει σύντομον εὐχὴν, τμήμα τῶν ὑπὸ τοῦ κώδικος τούτου παραλειπομένων ἱκετευτικῶν δεήσεων· «Καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόνητοκε ἀγαθέ· μνήσθητι τῆς ἁγίας καὶ μόνης... κατὰ πάντα γενόμενος».

Εὐθὺς μετὰ τὴν εὐχὴν τῆς ἀναφορᾶς ἀρχεται ἡ προπαρασκευὴ διὰ τὴν θεϊαν κοινωνίαν, περιλαμβάνουσα τὴν Κυριακὴν προσευχὴν μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ κατακλειούσης αὐτὴν εὐχῆς (ἐμβολισμός), εὐχὴν κεφαλοκλισίας καὶ τὴν εὐχὴν τῆς ὑψώσεως τοῦ ἁγίου ἄρτου. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς κοπτικῆς καὶ αἰθιοπικῆς λειτουργίας διατηρουμένην ἀρχαϊκὴν αἰγυπτιακὴν λειτουργικὴν πρᾶξιν ἡ κλάσις τοῦ ἄρτου ἐγένετο πρὸ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν». Εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἐπηρεασθεῖσαν καὶ ἐν τούτῳ

ὑπὸ τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας, ἡ Κυριακὴ προσευχὴ ἐτέθη πρὸ τῆς κλάσεως.

Ἡ διπλῆ ἀπαγγελία τοῦ «Πάτερ ἡμῶν...», πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ ὕστερον ὑπὸ τοῦ λαοῦ προῆλθεν ἐξ ἐπιδράσεως τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ὡς καὶ ἡ ἐκεῖθεν ληφθεῖσα ἱερατικὴ ἐκφώνησις ἢ εἰσάγουσα τὴν Κυριακὴν προσευχὴν («Καὶ καταξίωσον...») μαρτυρεῖ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐπινίκιον ὕμνον, ἐνταῦθα ἡ πρώτη ἀπαγγελία εἶναι ἡ ἀρχικὴ.

Τὰ κατὰ τὴν κοινωνίαν παραλλάσσουσιν πῶς εἰς τὰ διάφορα χειρόγραφα ὡς πρὸς τὰς εὐχὰς καὶ τὰ διακονικά. Κατὰ τὸν κώδικα Α ἡ κοινωνία τοῦ λαοῦ εἰσάγεται κατὰ τὸν βυζαντινὸν τρόπον· «Μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως προσέλθετε». Μετὰ τὴν κοινωνίαν ὑπὸ τῶν κωδίκων Β καὶ Α προστίθενται τὰ βυζαντινὰ «Ὁρθοὶ μεταλαβόντες... Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἅγιος ἡμῶν...».

Ἡ ἀπόλυσις κατὰ τοὺς κώδικας Β καὶ Α ἐμπλουτίζεται καὶ δι' εὐχῆς κεφαλοκλισίας - ὀπισθαμβώνου, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας («Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς...»).

Ἐκ τῶν ἐν τῷ διακονικῷ εὐχῶν ἡ πρώτη παραλείπεται ὑπὸ τῶν κωδίκων Β καὶ Α. Ἀμφότεραι παραλείπονται ὑπὸ τοῦ Με. Εἰς τὸ χειρόγραφον Α μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ κατὰ τοὺς κώδικας Ρ καὶ Μ πρώτη εὐχὴ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου («Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ...εὐχαριστοῦμέν σοι κατὰ πάντα...»).

Ἐν περιπτώσει τελέσεως τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐκτὸς τοῦ κλίματος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ὀρθὸν εἶναι τὸ μνημόσυνον καὶ αἱ ἐπὶ μέρος αἰτήσεις καὶ εὐχαὶ ὑπὲρ τοῦ πάπα καὶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας νὰ ἀντικαθίστανται δι' αἰτήσεων ὑπὲρ τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου. Ἀνάλογος διευθέτησις ἀπαιτεῖται καὶ διὰ τὰς αἰτήσεις ὑπὲρ τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ τὰς εὐχὰς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως.

Ἐναγνώσματα θὰ λεχθοῦν τὰ τῆς ἡμέρας (ἀπόστολος καὶ εὐαγγέλιον), προστιθεμένων καὶ δύο ἐτέρων περικοπῶν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν.

Ἄλληλουάριον δύναται νὰ ψαλῆ τὸ τῆς ἡμέρας καὶ ὡς «στίχος» κατὰ τὴν συναπτὴν ἕτερος κατασκευαστικὸς ψαλμὸς ἢ, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πάσχα, τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» μετὰ τῶν στίχων αὐτοῦ (Ψαλμ. ξζ').

Αἱ τρεῖς ἐν τῇ ἀρχῇ μεταγενέστεραι εὐχαὶ αἱ «λεγόμεναι ἐν τῷ διακονικῷ» καλὸν εἶναι νὰ λεχθοῦν μυστικῶς εἰς τὴν πρόθεσιν μετὰ τὴν ἔνδυσιν τῶν ἱερέων καὶ τὴν τέλεισιν τῆς προσκομιδῆς καὶ ἡ λειτουργία νὰ ἀρχίσῃ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον τύπον, ἀπὸ τὸ «Εἰρήνη πᾶσι» καὶ τὴν εὐχὴν τῆς εἰσοδοῦ.

Ἡ εἰσοδος ἴσταται εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ παρὰ τὸν ἄμβωνα καὶ τὰς καθέδρας τῶν λειτουργῶν. Ἐκεῖ ψάλλεται τὸ τρισάγιον, ἀναγινώσκονται τὰ ἀναγνώσματα, γίνεται τὸ κήρυγμα μετὰ τὸ εὐαγγέλιον καὶ λέγεται ἡ συναπτὴ. Ἡ εἰσοδος εἰς τὸ βῆμα γίνεται μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν κατηχουμένων καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ χερουβικῆ ὕμνου, πρὸς τέλεισιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας.

Τέλος τὸ ἀντιδωρον δύναται νὰ διανεμηθῆ μετὰ τὴν τελικὴν εὐλογίαν καὶ τὸ «Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον». Ἡ «ἐν τῷ διακονικῷ» εὐχὴ θὰ ἀναγνωσθῆ μυστικῶς εἰς τὴν πρόθεσιν μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἀντιδώρου.

Α. = Ἐναγνώστης

Δ. = Διάκονος

Ι. = Ἰερεὺς

Κ. = Κληρικοί

Λ. = Λαὸς

• = Ἐπιμετρητὸν στίχον (ἐπὶ ἐπιμετρητῶν κειμένων)

**Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ
ΜΑΡΚΟΥ
ΜΑΘΗΤΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ**

ΕΥΧΑΙ ΛΕΓΟΜΕΝΑΙ ΕΝ Τῷ ΔΙΑΚΟΝΙΚῷ

- Δ. Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.
 Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.
 Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
 Δ. Προσεύξασθε.
 Α. Κύριε, ἐλέησον (γ').
 Ι. Εὐχαριστοῦμεν καὶ ὑπερευχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν, ὅτι ἐσκέπασας, ἀντελάβου, σπρήγαγες ἡμᾶς τὸν παρελθόντα χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν καὶ ἤγαγες ἡμᾶς ἕως τῆς ὥρας ταύτης, ἀξιῶσας πάλιν παραστῆναι ἐνώπιόν σου ἐν τόπῳ ἁγίῳ σου, ἄφεςιν αἰτοῦντας τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ ἰλασμόν παντὶ τῷ λαῷ σου. Καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόανθρωπε ἀγαθέ, δὸς ἡμῖν τὴν ἁγίαν ἡμέραν ταύτην καὶ ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐπιτελέσαι ἀναμαρτήτως μετὰ πάσης χαρᾶς, ὑγείας, σωτηρίας καὶ παντὸς ἀγιασμοῦ καὶ τοῦ σοῦ φόβου. Πάντα δὲ φθόνον, πάντα φόβον, πάντα πειρασμόν, πᾶσαν σατανικὴν ἐνέργειαν, πᾶσαν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλήν ἐκδιώξον ἀφ' ἡμῶν, ὁ Θεός, καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· τὰ καλὰ καὶ τὰ συμφέροντα ἡμῖν ἐπιχορήγησον καὶ εἰ τί σοι ἡμάρτομεν ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ ἢ κατὰ διάνοιαν, σὺ ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος παριδεῖν καταξίωσον καὶ μὴ ἐγκαταλίπης ἡμᾶς, ὁ Θεός,

τούς ἐλπίζοντας ἐπὶ σοί, μηδὲ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τοῦ βασιλέως.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ).

Ι. Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε· τὸν βασιλέα ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνδρείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ διαφύλαξον· καθυπόταξον αὐτῷ, ὁ Θεός, πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον· ἐπιλαβοῦ ὄπλου καὶ θυρεοῦ καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ· δὸς αὐτῷ, ὁ Θεός, νίκας, εἰρηνικὰ φρονεῖν πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ γαληνότητι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τοῦ πάπα καὶ τοῦ ἐπισκόπου.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ).

Ι. Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλάνθρωπε ἀγαθέ, τὸν ἀγιώ-

τατον καὶ μακκρῖώτατον καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν πάπαν (τὸν **δεῖνα**) καὶ τὸν ὀσιώτατον ἐπίσκοπον (τὸν **δεῖνα**) συντηρῶν συντήρησον ἡμῖν αὐτοὺς ἔτεσι πολλοῖς, χρόνοις εἰρηνικοῖς ἐκτελοῦντας τὴν ὑπὸ σοῦ ἐμπεπιστευμένην ἀγίαν ἀρχιερωσύνην κατὰ τὸ ἅγιον καὶ μακάριον σου θέλημα, ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, σὺν πᾶσιν ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις, διακόνοις, ὑποδιακόνοις, ἀναγνώσταις, ψάλταις τε καὶ λαϊκοῖς, σὺν παντὶ τῷ πληρώματι τῆς ἀγίας καὶ μόνης καθολικῆς Ἐκκλησίας, εἰρήνην καὶ ὑγίαν καὶ σωτηρίαν αὐτοῖς χαριζόμενος· τὰς δὲ εὐχὰς αὐτῶν ἅς ποιῶσιν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ αὐτῶν πρόσδεξαι, Κύριε, εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἐπουράνιον καὶ λογικόν σου θυσιαστήριον, πάντα δὲ ἐχθρόν τῆς ἀγίας σου Ἐκκλησίας καθυπόταξον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐν τάχει· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,

(ἐκφώνως) δι' οὐ καὶ μεθ' οὐ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἐπὶ προσευχῇν στήθητε.

Α. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Ἐπεύχεται τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου καὶ εἰς τὸ θυμίαμα

Δέσποτα ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν δωδεκάφωτον λαμπάδα τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐκλεξάμενος καὶ ἐξαποστείλας αὐτοὺς ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ κηρύξαι καὶ διδάξαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μα-

λακίαν ἐν τῷ λαῷ καὶ ἐμφυσήσας εἰς τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ εἰπὼν αὐτοῖς· «Λόβετε Πνεῦμα ἅγιον», τὸν Παράκλητον, «ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφέωνται αὐτοῖς. ἂν τινων κρατῆτε κεκράτηνται», οὕτως καὶ ἐφ' ἡμᾶς τοὺς περιεστηκότας δούλους σου ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς ἱερουργίας ταύτης, ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, διακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας τε καὶ λαϊκοὺς σὺν παντὶ τῷ πληρώματι τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· ῥῦσαι ἡμᾶς, Κύριε, ἀπὸ ἀρᾶς καὶ κατάρας καὶ ἀπὸ ἀναθέματος καὶ δεσμοῦ καὶ ἀφορισμοῦ καὶ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ ἀντικειμένου καὶ καθάρισον ἡμῶν τὸ γεῖλη καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ καὶ ἀπὸ πάσης ῥαδιουργίας, ἵνα ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ καθαρῷ συνειδότη προσφέρωμέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὄσμην εὐωδίας καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ·

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ὁρθοί.

Καὶ γίνεται ἡ εἰσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ψάλλουσι τό·

Κ.-Λ. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς* καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ* ἀθάνατος ὑπάρχων* καὶ καταδεξάμενος* διὰ τὴν ἡμε-

τέραν σωτηρίαν* σαρκωθῆναι* ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου* καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας* ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας* σταυρωθεὶς τε, Χριστέ ὁ Θεός,* θανάτῳ θάνατον πατήσας* εἰς ὧν τῆς ἁγίας Τριάδος,* συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ* καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι* σῶσον ἡμᾶς.

ΤΟ ΤΡΙΣΑΓΙΟΝ

Δ. Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Εὐχεται τὴν εὐχὴν τοῦ τρισαγίου (πρὸ τῶν ἀναγνωσμάτων)

Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ συναττιδος Λόγος τοῦ ἀνάρχου Πατρός, ὁ καθ' ἡμᾶς γενόμενος κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους ἡμῶν, ὁ ἐξαποστείλας τοὺς ἁγίους σου μαθητὰς καὶ ἀποστόλους κηρύττει καὶ διδάξει τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ σου· αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα, ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου καὶ καταύγασον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν εἰς κατανόησιν τῶν θείων σου λογίων καὶ ἰκάνωσον ἡμᾶς ἀκροατὰς αὐτῶν γενέσθαι, καὶ μὴ μόνον ἀκροατὰς, ἀλλὰ καὶ ποιητὰς λόγου γενομένους εἰς τὸ καρποφορῆσαι καὶ ποιῆσαι καρποὺς ἀγα-

θούς ἀνά τριάκοντα καὶ ἐξήκοντα καὶ ἑκατόν,
ὅπως καταξιωθῶμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν
(ἐκφώνως) καὶ ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς
οἱ οἰκτιρμοὶ σου, Κύριε·

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. (ἐκφώνως) σὺ γὰρ εἶ ὁ εὐαγγελισμός, σωτὴρ καὶ
φύλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, Κύριε
ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν
καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ
καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ἄγιος ὁ Θεός,* ἅγιος ἰσχυρός,* ἅγιος ἀθά-
νατος,* ἐλέησον ἡμᾶς (γ').

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων· ἀμήν.

Ἄγια Τριάς,* ἐλέησον ἡμᾶς.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Πρόσχωμεν.

Α. Ἀναγινώσκει περικοπὴν ἐκ τοῦ Νόμου

Τῆς Ἐξόδου τὸ ἀνάγνωσμα.

Μωυσῆς ἦν πομαίνων τὰ πρόβατα Ἰοθάρ τοῦ γαμβροῦ
αὐτοῦ τοῦ ἱερέως Μαδιὰμ καὶ ἤγαγε τὰ πρόβατα ὑπὸ τὴν
ἐρημον καὶ ἦλθεν εἰς τὸ ὄρος Χωρήβ. Ὄφθη δὲ αὐτῷ ἄγ-
γελος Κυρίου ἐν πυρὶ φλογὸς ἐκ τοῦ βάλτου καὶ ὄρα ὅτι

ὁ βάτος καίεται πυρί, ὁ δὲ βάτος οὐ κατεκαίετο. Εἶπε δὲ Μωυσῆς· παρελθὼν ὄψομαι τὸ δράμα τὸ μέγα τοῦτο, ὅτι οὐ κατακαίεται ὁ βάτος. Ὡς δὲ εἶδε Κύριος ὅτι προσάγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ Κύριος ἐκ τοῦ βάτου λέγων· Μωυσῆ, Μωυσῆ. Ὁ δὲ εἶπε· Τί ἐστί; Ὁ δὲ εἶπε· Μὴ ἐγγίσης ὧδε. Λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστί. Καὶ εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου, Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ. Ἀπέστρεψε δὲ Μωυσῆς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· εὐλαβεῖτο γὰρ καταβλέπειν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκοα ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν· οἶδα γὰρ τὴν ὀδύνην αὐτῶν καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐξαγαγεῖν αὐτούς ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης καὶ εἰσαγαγεῖν αὐτούς εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι, εἰς τὸν τόπον τῶν Χανααναίων καὶ Χετταίων καὶ Ἀμορραίων καὶ Φερεζαίων καὶ Γεργεσαίων καὶ Εὐαίων καὶ Ἰεβουσαίων. Καὶ νῦν ἰδοὺ κραυγὴ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἤκει πρὸς με, κάγῳ ἐώρακα τὸν θλιμμόν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς. Καὶ νῦν δεῦρο ἀποστείλω σε πρὸς Φαραῶ βασιλέα Αἰγύπτου καὶ ἐξάξεις τὸν λαόν μου, τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς τὸν Θεόν· Τίς εἰμι ἐγώ, ὅτι πορεύσομαι πρὸς Φαραῶ βασιλέα Αἰγύπτου καὶ ὅτι ἐξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου; Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς Μωυσῆ, λέγων· Ὅτι ἔσομαι μετὰ σοῦ καὶ τοῦτό σοι τὸ σημεῖον, ὅτι ἐγὼ σε ἐξαποστελέλω ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν σε τὸν λαόν μου ἐξ Αἰγύπτου καὶ λατρεύσετε τῷ Θεῷ ἐν τῷ ὄρει τούτῳ. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς τὸν Θεόν· Ἰδοὺ ἐγὼ ἐξελεύσομαι πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτούς· Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς. Ἐρωτήσουσί με· Τί ὄνομα αὐτῷ; Τί ἐρῶ πρὸς αὐτούς; Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Μωυσῆν, λέγων· Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν. Καὶ εἶπεν· Ὅπως ἔρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· Ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς.

A. Καὶ ἀναγινώσκει τὴν προφητείαν

Προφητείας Ἡσαίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἴδου Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης καὶ ἤξει εἰς Αἴγυπτον καὶ σεισθήσεται τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγυπτίων καὶ στήλη πρὸς τὸ ὄριον αὐτῆς τῷ Κυρίῳ. Καὶ ἔσται εἰς σημεῖον εἰς τὸν αἰῶνα Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγύπτου, ὅτι κεκράζονται πρὸς Κύριον διὰ τοὺς θλίβοντας αὐτούς. Καὶ ἀποστελεῖ αὐτοῖς Κύριος ἄνθρωπον, ὃς σώσει αὐτούς, κρίνων σώσει αὐτούς. Καὶ γνωστὸς ἔσται Κύριος τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ γνώσονται οἱ Αἰγύπτιοι τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ ποιήσουσιν θυσίας καὶ εὐξονται εὐχὰς τῷ Κυρίῳ καὶ ἀποδώσουσιν. Καὶ πατάξει Κύριος τοὺς Αἰγυπτίους πληγῇ καὶ ἰάσεται αὐτούς ἰάσει· καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον καὶ εἰσακούσεται αὐτῶν καὶ ἰάσεται αὐτούς. Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται ἡ ὁδὸς ἀπὸ Αἰγύπτου πρὸς Ἀσσυρίους καὶ εἰσελεύσονται Ἀσσύριοι εἰς Αἴγυπτον καὶ Αἰγύπτιοι πορεύσονται πρὸς Ἀσσυρίους καὶ δουλεύουσιν Αἰγύπτιοι τοῖς Ἀσσυρίοις. Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται Ἰσραὴλ τρίτος ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις καὶ ἐν τοῖς Αἰγυπτίοις, εὐλογημένος ἐν τῇ γῆ, ἣν εὐλόγησεν Κύριος Σαβαώθ λέγων· Εὐλογημένος ὁ λαὸς μου ὁ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ὁ ἐν Ἀσσυρίοις καὶ ἡ κληρονομία μου Ἰσραὴλ.

A. Καὶ ἀναγινώσκει τὸν ἀπόστολον

Καθολικῆς Α' ἐπιστολῆς Πέτρου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί, ταπεινώθητε ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες ἐπ' αὐτόν, ὅτι αὐτῷ μέλλει περὶ ὑμῶν. Νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ· ὃ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. Ὁ δὲ Θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐ-

τοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηριῆσαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς ἣν ἐστήκατε. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτῇ καὶ Μάρκος ὁ υἱὸς μου. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. Εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Ὁ Κύριος εὐλογῆσει καὶ συνδιακονήσει ὑμῖν τῇ αὐτοῦ χάριτι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ βάλλει θυμίαμα πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου λέγων οὕτως·

Θυμίαμα προσφέρομεν ἐνώπιον τῆς ἁγίας δόξης σου, ὁ Θεός, ὁ προσδεξάμενος εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν σου θυσιαστήριον, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· ὅτι εὐλογημένος ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Α. Ψάλλει τὸ ἀλληλουάριον. Ἦχος α'

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. α' Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου, Κύριε, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν ἐκκλησίᾳ ἁγίων.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. β' Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ καὶ τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. γ' Ὁ Θεός, ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἁγίων, μέγας καὶ φοβερὸς ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλω αὐτοῦ.

Ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Στίχ. δ' Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τίς ὁμοίός σοι; δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλω σου.

Ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Δ. Ὅτε μέλλει εἰπεῖν τὸ Εὐαγγέλιον λέγει·

Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Ὁ Κύριος εὐλόγησεν καὶ ἐνισχύσει καὶ ἀκροατὰς ἡμᾶς ποιήσεν τοῦ ἁγίου αὐτοῦ Εὐαγγελίου, ὃ ὢν εὐλογητὸς Θεός, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Στάθητε· ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον

Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἁγίου Εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες· Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Ἴδου δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ. Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ μᾶλλον, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρα-

νοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνेतῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναί, ὁ Πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου.

Λ. Δόξα σοι, Κύριε.

Η ΣΥΝΑΠΤΗ

Δ. Ἐπὶ προσευχῆν στάθητε.

Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν ζώντων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν νοσοῦντων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν ἀποδήμων.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τοὺς νοσοῦντας, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου ἐπισκεψάμενος ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς ἴασαι· τοὺς ἀποδημήσαντας ἡμῶν ἀδελφοὺς ἢ μέλλοντας ἀποδημεῖν ἐν παντὶ τόπῳ κατευόδωσον.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ἀέρων καὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς· ὑπὲρ τῆς συμμετροῦ ἀναβάσεως τῶν ποταμίων ὑδάτων· ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ὑετῶν καὶ σπορίμων τῆς γῆς.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τοὺς ἀγαθοὺς ὑετοὺς κατάπεμψον ἐπὶ τοὺς χρίζοντας καὶ ἐπιδεομένους τόπους· τὰ ποτάμια ὕδατα ἀνάγαγε ἐπὶ τὸ μέτρον αὐτῶν κατὰ τὴν σὴν χάριν· τοὺς καρποὺς τῆς γῆς αὐξήσον εἰς σπέρμα καὶ εἰς θερισμόν.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν· προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν φιλογρίστων ἡμῶν βασιλέων.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν βασιλείαν τοῦ δούλου σου (δεῖνα), ὃν ἐδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνδρείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ γαληνότητι διαφύλαξον.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν κοιμηθέντων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς θυσίας ἡμῶν προσφερόντων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν θλιβομένων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης· προσεύξασθε.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν ταπεινὴν καὶ ἐλεεινὴν καὶ φιλόχριστον πόλιν ταύτην ῥῦσαι αὐτήν, ὁ Θεός, ἀφ' ἡμερῶν πονηρῶν, ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ καὶ ἐπαναστάσεως ἔθνῶν, ὡς καὶ Νινευὶ τῆς πόλεως ἐφείσω, ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων εἶ καὶ ἀμνησίκακος ἐπὶ κακίας ἀνθρώπων. Σὺ διὰ τοῦ προφήτου σου Ἡσαΐου εἶπας· «Ὑπερασπιῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης τοῦ σῶσαι αὐτήν δι' ἐμέ καὶ διὰ Δαυίδ τὸν παῖδά μου»· διὸ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόανθρωπε ἀγαθέ, ὑπεράσπισαι τῆς πόλεως ταύτης διὰ τὸν μάρτυρα καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον, τὸν ὑποδείξαντα ἡμῖν ὁδὸν τῆς σωτηρίας· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-

νας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἀρξαι.

Α. Καὶ λέγουσι τὸν στίχον (Ψαλμὸς ρκβ')

Πρὸς σὲ ἤρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ· ἰδοὺ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἕως οὗ οἰκτιρήσαι ἡμᾶς. Ἐλέησόν με, Κύριε.

Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουδενώσεως· ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν· τὸ ὄνειδος τοῖς εὐθηνούσι καὶ ἡ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις. Ἐλέησόν με, Κύριε.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἐλέησόν με, Κύριε.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. Ἐλέησόν με, Κύριε.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς ἁγίας μόνης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ὀρθοδόξου τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε τὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰρήνην βράβευσον ταῖς ἀπάντων ἡμῶν καρδίαις, ἀλλὰ καὶ τοῦ βίου τούτου τὴν εἰρήνην ἡμῖν δώρησαι.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τοῦ ἀρχιερέως ἡμῶν πάπα ἀββαῖ (τοῦ δεῖνος), πάπα καὶ πατριάρχου, κυρίου, ἀρχιεπισκόπου τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἡμῶν ἐπισκόπων.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Ι. Τὸν ἀγιώτατον καὶ μακαριώτατον ἡμῶν πάπαν (τὸν δεῖνα) καὶ τὸν ὁσιώτατον ἡμῶν ἐπίσκοπον (τὸν δεῖνα) συντηρῶν συντήρησον ἡμῖν αὐτούς ἕτεσι πολλοῖς, χρόνοις εἰρηνικοῖς, ἐκτελοῦντας τὴν ὑπὸ σοῦ ἐμπεπιστευμένην ἀγίαν ἀρχιερωσύνην κατὰ τὸ ἅγιον καὶ μακάριόν σου θέλημα, ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, σὺν πᾶσιν ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις, διακόνοις, ὑποδιακόνοις, ἀναγνώσταις, ψάλταις, σὺν παντὶ τῷ πληρώματι τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.
- Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς ἀγίας ἐκκλησίας ταύτης καὶ τῶν συνελεύσεων ἡμῶν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Ι. Τῆς ἐπισυναγωγῆς ἡμῶν, Κύριε, εὐλόγησον· δὸς αὐτάς ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως γενέσθαι κατὰ τὸ ἅγιόν σου θέλημα· οἴκους εὐχῶν, οἴκους εὐλογιῶν ἡμῖν τε καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς δούλοις σου εἰς τὸν αἰῶνα δώρησαι. Ἐξεγέρθητι, Κύριε, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου, φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντες τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· τὸν δὲ λαόν σου τὸν πιστὸν καὶ ὀρθόδοξον εὐλόγησον, ποίησον αὐτὸν εἰς χιλιάδας καὶ μυριάδας καὶ μὴ κατισχύσῃ θάνατος ἀμαρτίας καθ' ἡμῶν μηδὲ κατὰ παντός τοῦ λαοῦ σου· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,
(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ

τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Ι. Εἰρήνην πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Βλέπετε μὴ τις τῶν κατηχομένων.

Ἡ Εἰσοδος τῶν Δωρῶν

Λ. Οἱ τὰ χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες* καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι* τὸν τρισάγιον ὕμνον προσάδοντες,* πᾶσαν νῦν βιοτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν,* ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι* ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν.* Ἀληλοῦϊα.

Ι. Βάλλει θυμίαμα εἰς τὴν εἰσοδὸν καὶ εὐχεται

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πάντων ἀπροσδεῆς καὶ δεσπότης πάσης κτίσεως, πρόσδεξαι τὸ θυμίαμα τοῦτο ἐξ ἀναξίου χειρὸς προσφερόμενον καὶ τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας πάντας ἡμᾶς ἀξιώσον· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-

νων· ἀμήν.

**Καὶ εἰσέρχονται τὰ ἅγια εἰς τὸ θυσιαστήριον
καὶ εὐχεται οὕτως·**

“ Ἄγιε ὕψιστε, φοβερέ, ὁ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος Κύριε, αὐτὸς ἡμᾶς ἀγίασον καὶ ἀξιώσον ἡμᾶς τῆς φοβεραῆς ἱερωσύνης καὶ προσάγαγε ἡμᾶς τῷ τιμίῳ σου θυσιαστηρίῳ μετὰ πάσης συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ καθάρισον ἡμῶν τὰς καρδίας ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ· πᾶσαν αἴσθησιν πονηρὰν ἐκδίωξον ἀφ’ ἡμῶν, ἀγίασον τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ δὸς ἡμῖν τὴν τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν ἐπιτελεῖν λατρείαν, μετὰ φόβου σου ἐξιλασκομένοις τὸ πρόσωπόν σου διὰ παντός· σὺ γὰρ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιαζῶν τὰ σύμπαντα καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ἦ ἀντ’ αὐτῆς τὴν κατωτέρω

Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μεγαλάνυμος Κύριος, ὁ δοὺς ἡμῖν εἰσοδὸν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἀγίων διὰ τῆς ἐπιδημίας τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἱκετεύο-

μεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἐπειδὴ ἔμφοβοί ἐσμεν καὶ ἔντρομοι, μέλλοντες παρίστασθαι τῷ φοβερῷ καὶ ἐνδόξῳ σου θυσιαστηρίῳ· ἐξαπόστειλον ἐφ' ἡμᾶς τὴν χάριν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος καὶ ἀγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, ἵνα ἐν καθαρᾷ καρδία προσενέγκωμέν σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα, εἰς ἄφεςιν τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων καὶ ἰλασμόν παντὸς τοῦ λαοῦ σου· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλόγητός εἰ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ο ΑΣΠΑΣΜΟΣ

Δ. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ.

Ι. Τὴν εὐχὴν τοῦ ἀσπασμοῦ

Δέσποτα Κύριε παντοκράτορ, οὐρανόθεν ἐπιβλεψὼν ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν σου καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου καὶ πᾶν τὸ πείνιόν σου καὶ σῶσον πάντας ἡμᾶς τοὺς ἀναξίτους δούλους σου, τὰ θρέμματα τῆς σῆς ἀγέλης, καὶ δώρησαι ἡμῖν τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην καὶ τὴν σὴν βοήθειαν καὶ κατάπεμψον ἡμῖν τὴν δωρεάν τοῦ

παναγίου σου Πνεύματος, ὅπως ἐν καθαρᾷ καρδία καὶ συνειδήσει ἀγαθῇ ἀσπασώμεθα ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ, μὴ ἐν δόλω, μὴ ἐν ὑποκρίσει, μὴ τὴν τοῦ ἀλλοτρίου κεκτημένοι προαίρεσιν, ἀλλὰ ἄμωμον καὶ ἄσπιλον. ἐν ἐνὶ πνεύματι, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, ἐν μιᾷ πίστει, καθὼς καὶ ἐκλήθημεν, ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ἡμῶν, ὅπως καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν θείαν καὶ ἀπέραντον στοργήν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἶτα βάλλει θυμίαμα λέγων·

Θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματί σου· ἀναληφθήτω δὴ δεόμεθα ἐκ τῶν πενιχρῶν χειρῶν ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς τὸ ὑπερουράνιον σου θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, εἰς ἰλασμόν παντὸς τοῦ λαοῦ σου· ὅτι σοὶ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, προσκύνησις καὶ εὐχαριστία, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ δίδεται ὁ ἀσπασμός.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Δ. Προσφέρειν κατὰ τόπους στάθητε.

Ι. Σφραγίζων τοὺς δίσκους καὶ τὰ ποτήρια ἐκφωνεῖ·

Ι.-Λ. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν,* Πατέρα παντοκράτο-

ρα,* ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς,* ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.* Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν,* τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ,* τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα* πρὸ πάντων τῶν αἰώνων* φῶς ἐκ φωτός,* Θεὸν ἀληθινόν* ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ* γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα,* ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ,* δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.* Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους* καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν* κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν* καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου* καὶ Μαρίας τῆς παρθένου* καὶ ἐνανθρωπήσαντα.* Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν* ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου* καὶ παθόντα καὶ ταφέντα* καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,* κατὰ τὰς Γραφάς.* Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς* καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς* καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης* κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,* οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.* Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,* τὸ Κύριον,* τὸ ζωοποιόν,* τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,* τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον* καὶ συνδοξαζόμενον,* τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.* Εἰς μίαν, ἁγίαν,* καθολικὴν* καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.* Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.* Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν* καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος* ἀμήν.

ΕΥΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΘΕΣΕΩΣ

- Δ. Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.
 Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν προσφερόντων.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Δέσποτα Ἰησοῦ Χριστέ, Κύριε, ὁ συνάνκρχος Λόγος τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς καὶ ἀναγκαγῶν ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀμὸν ἄμωμον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, Κύριε φιλάνθρωπε, ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ ἐπὶ τὰ ποτήρια ταῦτα, θ ἡ παναγία τράπεζα ὑποδέχεται δι' ἀγγελικῆς λειτουργίας καὶ ἀρχαγγελικῆς χοροστασίας καὶ ἱερατικῆς ἱερουργίας εἰς σὴν δόξαν καὶ ἀνακαινισμόν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλάνθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Ι. Σφραγίζει τὸν λαὸν ἐκφωνῶν·

Ὁ Κύριος μετὰ πάντων.

Α. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ι. Ἄνω ἡμῶν τὰς καρδίας.

Α. Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον.

Ι. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.

Α. Ἄξιον καὶ δίκαιον.

Δ. Πετάσατε.

Ι. Ἄρχεται τῆς ἀναφορᾶς

Ἄληθῶς γὰρ ἄξιόν ἐστιν καὶ δίκαιον, ὁσίων

τε καὶ πρόπον καὶ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐπωφελές, ὁ ὢν δέσποτα Κύριε Θεέ, Πάτερ παντοκράτωρ, σέ αἰνεῖν, σέ ὑμνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σοὶ ἀνθομολογεῖσθαι νύκτωρ τε καὶ καθ' ἡμέραν ἀκαταπαύστῳ στόματι καὶ ἀσιγήτοις χεῖλεσι καὶ ἀσιωπήτῳ καρδίᾳ, σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, γῆν καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, θαλάσσας, πηγὰς, ποταμούς, λίμνας καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν ἄνθρωπον κατ' ἰδίαν εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ᾧ καὶ ἐχαρίσω τὴν ἐν παραδείσῳ τρυφήν· παραβάντα δὲ αὐτὸν οὐχ ὑπερεῖδες οὐδὲ ἐγκατέλιπες, ἀγαθέ, ἀλλὰ πάλιν ἀνεκαλέσω διὰ νόμου, ἐπαιδαγωγῆσας διὰ προφητῶν, ἀνέπλασας καὶ ἀνεκαίνισας διὰ τοῦ φρικτοῦ καὶ ζωοποιοῦ καὶ οὐρανίου μυστηρίου τούτου· πάντα δὲ ἐποίησας διὰ τῆς σῆς Σοφίας, τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ, τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ σοὶ σὺν αὐτῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι εὐχαριστοῦντες προσφέρομεν τὴν λογικὴν καὶ ἀναίμακτον λατρείαν ταύτην, ἣν προσφέρει σοι, Κύριε, πάντα τὰ ἔθνη ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ μέχρι δυσμῶν, ἀπὸ ἄρκτου καὶ μέχρι μεσημβρίας, ὅτι μέγα τὸ ὄνομά σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματι τῷ ἀγίῳ σου καὶ θυσία καθαρὰ, ἐπιθυσία καὶ προσφορά.

Καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόθρωπε ἀγαθέ· μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀγίας καὶ μόνης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ γῆς περάτων μέχρι τῶν

περάτων αὐτῆς, πάντων τῶν λαῶν καὶ πάντων τῶν ποιμνίων σου.

Τὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰρήνην βράβευσον ταῖς ἀπάντων ἡμῶν καρδίαις, ἀλλὰ καὶ τοῦ βίου τούτου τὴν εἰρήνην ἡμῖν δώρησαι.

Τὸν βασιλέα, τὰ στρατιωτικά, τοὺς ἄρχοντας, βουλὰς, δήμους, γειτονίας, εἰσόδους καὶ ἐξόδους ἡμῶν ἐν πάσῃ εἰρήνῃ κατακόσμησον.

Βασιλεῦ τῆς εἰρήνης, τὴν σὴν εἰρήνην δὸς ἡμῖν, πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν· ἐν ὁμοιοῖα καὶ ἀγάπῃ κτῆσαι ἡμᾶς, ὁ Θεός· ἐκτὸς σοῦ ἄλλον οὐκ οἶδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν· ζωοποίησον τὰς ἀπάντων ἡμῶν ψυχὰς καὶ μὴ κατισχύσῃ θάνατος ἁμαρτίας καθ' ἡμῶν μηδὲ κατὰ παντὸς τοῦ λαοῦ σου.

Τοὺς νοσοῦντας, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου ἐπισκεψάμενος ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς ἴασαι· ἀπόστησον ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀπ' ἡμῶν πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν, τὸ πνεῦμα τῆς ἀσθενείας ἐξέλασον ἀπ' αὐτῶν· τοὺς ἐν μακροῖς ἀρρωστήμασι προκατακειμένους ἐξανάστησον, τοὺς ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένους ἴασαι· τοὺς ἐν φυλακαῖς ἢ ἐν μετάλλοις ἢ δίκαις ἢ καταδίκαις ἢ ἐν ἐξορίαις ἢ πικρᾷ δουλείᾳ ἢ φόροις κατεχομένους πάντας ἐλέησον, πάντας ἐλευθέρωσον, ὅτι σὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ λύων τοὺς πεπεδημένους, ὁ ἀνορθῶν τοὺς κατερραγμένους, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἀνάστασις τῶν πεπτωκότων, ὁ λιμὴν τῶν χειμαζομένων, ὁ ἐκδικὸς τῶν καταπονουμένων. Πάσῃ ψυχῇ χριστιανῇ· θλιβομένη καὶ περιεχομένη δὸς ἔλεος, δὸς ἄνεσιν, δὸς ἀνάψυξιν· ἀλλὰ καὶ ἡμῶν, Κύριε, τὰς κατὰ ψυχὴν νόσους ἴασαι, τὰς σωματικὰς ἀσθενείας θεράπευσον, ἱατρὲ ψυχῶν καὶ σωμάτων· ἐπίσκοπε πάσης σαρκός, ἐπίσκεψαι καὶ ἴασαι ἡμᾶς διὰ τοῦ σωτηρίου σου.

Τοὺς ἀποδημήσαντας ἡμῶν ἀδελφοὺς ἢ μέλλοντας ἀποδημεῖν ἐν παντὶ τόπῳ κατευόδωσον, εἴτε διὰ γῆς ἢ ποταμῶν ἢ λιμνῶν ἢ ὁδοιποριῶν ἢ οἰοδῆποτε τρόπου τὴν πο-

ρείαν ποιοῦντας, πάντα πανταχοῦ ἀποκατάστησον εἰς λιμένα εὐδίων, εἰς λιμένα σωτήριον, σύμπλους καὶ συνοδοιπόρος αὐτῶν γενέσθαι καταξίωσον· ἀπόδος τοῖς οἰκείοις αὐτῶν χαίροντας, χείρουσιν, ὑγιαίνοντας ὑγιαίνουσιν· ἀλλὰ καὶ ἡμῶν, Κύριε, τὴν παρεπιδημίαν τὴν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἀβλαβῆ καὶ ἀχείμαστον μέχρι τέλους διαφύλαξον.

Τοὺς ὑετοὺς ἀγαθοὺς πλουσιῶς κατάπεμψον ἐπὶ τοὺς χρῆζοντας καὶ ἐπιδομένους τόπους· εὐφρανον καὶ ἀνακαίνισον τῇ καταβάσει αὐτῶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ἵνα ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα.

Μηνὶ Ἀπριλίῳ: Τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, Κύριε, εὐλόγησον, σφύους καὶ ἀκεραίους ἡμῖν διατήρησον, πκράστησον ἡμῖν αὐτοὺς εἰς σπέρμα καὶ εἰς θερισμόν.

Μηνὶ Ἰουνίῳ: Τὰ ποτάμια ὕδατα ἀνάγαγε ἐπὶ τὸ ἴδιον μέτρον αὐτῶν· εὐφρανον καὶ ἀνακαίνισον τῇ ἀναβάσει αὐτῶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, τοὺς αὐλάκκας αὐτῆς μέθυσον, πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς.

Εὐλόγησον καὶ νῦν, Κύριε, τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου διὰ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ σου, διὰ τὴν χήραν καὶ διὰ τὸν ὀρφανόν, διὰ τὸν ξένον καὶ διὰ τὸν προσήλυτον, δ' ἡμᾶς πάντας τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ καὶ ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σέ ἐλπίζουσιν καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ. Ὁ διδοὺς τροφήν πάσῃ σαρκί, πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα πάντοτε, πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Βασιλεῦ τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριε τῶν κυριευόντων, τὴν βασιλείαν τοῦ δούλου σου τοῦ ὀρθοδόξου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως, ὃν ἐδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνδρείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ διαφύλαξον· καθυπόταξον αὐτῷ, ὁ Θεός, πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, ἐμφύλιόν τε καὶ ἀλλόφυλον· ἐπιλαβοῦ ὄπλου καὶ θυρεοῦ καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ καὶ ἔκχεον ῥομφαίαν καὶ σύγκλεισον ἐξεναντίας τῶν καταδιωκόντων αὐτόν·

ἐπισκίασον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου, κάθισον ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, ἔνθα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ γαλήνῳτητι αὐτοῦ ἤρμενον καὶ ἡσύχιον βίον διάγοντες, ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι τῇ εἰς σὲ καταληφθῶμεν.

Τῶν ἐν πίστει Χριστοῦ προκεκοιμημένων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς ἀνάπαυσον, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, μνησθεὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐπισκόπων, ὁσίων, δικαίων, παντὸς πνεύματος, ἐν πίστει Χριστοῦ τετελειωμένων καὶ ὧν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ τὴν ὑπόμνησιν ποιούμεθα καὶ τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Μάρκου τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ, τοῦ ὑποδείξαντος ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας.

Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, ὅτι ἔτεκες σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

(ἐκφώνως) Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας, ἀχράντου, εὐλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Ὁ Κύριος εὐλογήσει σε τῇ αὐτοῦ χάριτι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Δ. Ἀναγινώσκει τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων.

Ι. Κλινόμενος ἐπεύχεται·

Καὶ τούτων πάντων τὰς ψυχὰς ἀνάπαυσον, δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐν ταῖς τῶν ἁγίων σου σκηναῖς, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, χαριζόμενος αὐτοῖς τὰ τῶν ἐπαγγελιῶν σου ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπων οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασας, ὁ Θεός, τοῖς ἀγαπῶσι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. Αὐτῶν μὲν τὰς ψυ-

χὰς ἀνάπαυσον καὶ βασιλείας οὐρανῶν καταξίωσον, ἡμῶν δὲ τὰ τέλη τῆς ζωῆς χριστιανὰ καὶ εὐάρεστα καὶ ἀναμάρτητα δώρησαι καὶ δὸς ἡμῖν μερίδα καὶ κλῆρον ἔχειν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων σου.

Τῶν προσφερόντων τὰς θυσίας, τὰς προσφοράς, τὰ εὐχαριστήρια πρόσδεξαι, ὁ Θεός, εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἐπουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον, εἰς τὰ μεγέθη τῶν οὐρανῶν, διὰ τῆς ἀρχαγγελικῆς σου λειτουργίας, τῶν τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον, κρύφα καὶ παρρησία, βουλομένων καὶ οὐκ ἐχόντων καὶ τῶν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ τὰς προσφορὰς προσενεγκάντων, ὡς προσεδέξω τὰ δῶρα τοῦ δικαίου σου Ἄβελ,

καὶ βάλλει θυμίαμα καὶ λέγει·

τὴν θυσίαν τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἄβραάμ, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα, Κορνηλίου τὰς ἐλεημοσύνας καὶ τῆς χήρας τὰ δύο λεπτά, πρόσδεξαι καὶ αὐτῶν τὰ εὐχαριστήρια καὶ ἀντίδος αὐτοῖς ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἀφθαρτα, ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ οὐράνια, ἀντὶ τῶν προσκαιρῶν τὰ αἰώνια.

Τὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον πάπαν **(τὸν δεῖνα)**, ὃν προέγνωσ καὶ προώρισας προχειρίσασθαι τὴν ἁγίαν σου καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν ὀσιώτατον ἐπίσκοπον **(τὸν δεῖνα)** τὸν ἡμέτερον, συντηρῶν συντήρησον αὐτοὺς ἔτεσι πολλοῖς, χρόνοις εἰρηνικοῖς, ἐκτελοῦντας αὐτοὺς τὴν ὑπὸ σοῦ ἐμπεπιστευμένην ἁγίαν σου ἀρχιερωσύνην κατὰ τὸ ἅγιον καὶ μακάριόν σου θέλημα, ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Μνήσθητι δὲ καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων, ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, μοναζόντων, ἀειπαρθένων, χηρῶν, λαϊκῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ τῆς βασιλευούσης καὶ τῆς πόλεως ἡμῶν ταύτης, πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει Χριστοῦ οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ψυχῆς χριστιανῆς θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους Θεοῦ καὶ βοηθείας ἐπιδου-
μένης, καὶ ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὄντων ἀδελφῶν
ἡμῶν· δὸς αὐτοῖς εἰς οἰκτιρμούς ἐναντίον πάντων τῶν
αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς.

Μνήσθητι, Κύριε, ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ ἡμῶν τῶν
ἀμαρτωλῶν καὶ ἀναξίων δούλων σου καὶ τὰς ἀμαρτίας
ἡμῶν ἐξάλειψον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόκωπος Θεός.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀμαρτω-
λοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου καὶ τὰς ἀμαρτίας μου ἐξά-
λειψον ὡς φιλόκωπος Θεός, συμπάρεσο δὲ ἡμῖν λει-
τουργοῦσι τῷ παναγίῳ σου ὀνόματι.

Τὰς ἐπισυναγωγὰς ἡμῶν, Κύριε, εὐλόγησον· τὴν εἰ-
δωλολατρίαν τέλεον ἐκρίζωσον ἀπὸ τοῦ κόσμου· τὸν
Σατανᾶν καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν καὶ πονηρίαν σύν-
τριψον ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν· τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλη-
σίας σου, Κύριε, ὡς πάντοτε, καὶ νῦν ταπείνωσον, γύ-
μνωσον αὐτῶν τὴν ὑπερηφανίαν, δεῖξον αὐτοῖς ἐν τάχει
τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν· τὰς ἐπιβουλάς αὐτῶν καὶ τὰς μαγ-
γανίας καὶ τὰς πανουργίας, ἃς ποιοῦσι καθ' ἡμῶν, ἀπρά-
κτους ποιήσον· ἐξεγέρθητι, Κύριε, καὶ διασκορπισθήτωσαν
οἱ ἐχθροί σου καὶ φυγέτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μι-
σοῦντες τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, τὸν δὲ λαόν σου τὸν πι-
στὸν καὶ ὀρθόδοξον ποιήσον ἐπ' εὐλογίαις χιλίας χιλιάδας
καὶ μυρίας μυριάδας, ποιοῦντας τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον.

Δ. Οἱ καθήμενοι ἀνάστητε.

- I. Λύτρωσαι δεσμίους, ἐξελοῦ τοὺς ἐν ἀνάγκαις, πεινῶντας
χόρτασον, ὀλιγοψυχοῦντας παρακάλεσον, πεπλανημένους
ἐπίστρεψον, ἐσκοτισμένους φωταγώγησον, πεπτωκότας
ἔγειρον, σαλευομένους στήριξον, νενοσηκότας ἴασαι, πάν-
τας ἄγαγε εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, συναψον καὶ αὐτοὺς
τῇ ἀγίᾳ σου ποιμνῇ, ἡμᾶς δὲ ῥῦσαι ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν,
φρουρὸς ἡμῶν καὶ ἀντιλήπτωρ κατὰ πάντα γενόμενος.

Δ. Εἰς ἀνατολὰς βλέφατε.

Ι. Κλίνει καὶ εὐχεται

Σὺ γὰρ εἶ ὁ ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· σοὶ παραστήκουσι χίλια χιλιάδες καὶ μύρια μυριάδες ἀγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων στρατιαί· σοὶ παραστήκουσι τὰ δύο τιμιώτατά σου ζῶα, τὰ πολυόμματα χερουβὶμ καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα σεραφίμ, ἃ δυσὶ μὲν πτέρυξι τὰ πρόσωπα καλύπτοντα καὶ δυσὶ τοὺς πόδας καὶ δυσὶν ἰπτάμενα, καὶ κέκραγεν ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον ἀκαταπαύστοις στόμασι καὶ ἀσιγήτοις θεολογίαις, τὸν ἐπινίκιον καὶ τρισάγιον ὕμνον ᾄδοντα, βοῶντα, δοξολογοῦντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα τῇ μεγαλοπρεπεῖ σου δόξῃ· «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς ἀγίας σου δόξης»,

(ἐκφώνως) πάντοτε μὲν πάντα σὲ ἀγιάζει, ἀλλὰ καὶ μετὰ πάντων τῶν σὲ ἀγιαζόντων δέξαι, δέσποτα Κύριε, καὶ τὸν ἡμέτερον ἀγιασμὸν σὺν αὐτοῖς ὑμνούντων καὶ λεγόντων·

Λ. «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος,* Κύριος Σαβαώθ,* πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ* τῆς ἀγίας σου δόξης».

Ι. Σφραγίζων τὰ ἅγια λέγει·

Πλήρης γὰρ ἐστίν, ὡς ἀληθῶς, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς ἀγίας σου δόξης διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· πληρῶσον, ὁ Θεός, καὶ ταύτην τὴν θυ-

σίαν τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς καὶ παμβασιλεὺς ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τῇ νυκτὶ ἧ παρεδίδου ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ τὸν ὑπὲρ πάντων ὑφίστατο θάνατον σαρκί, συνανακλιθεὶς μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἀποστόλων, ἄρτον λαβὼν ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀμώμων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς σέ τὸν ἴδιον Πατέρα, Θεὸν δὲ ἡμῶν καὶ Θεὸν τῶν ὄλων, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλάσας, διέδωκε τοῖς ἁγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπών·

(ἐκφώνως) «Λάβετε, φάγετε,

Δ. Ἐκτεínaτε, οἱ πρεσβύτεροι.

Ι. (ἐκφώνως) τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν».

Λ. Ἀμήν.

Ι. Λέγει ἐπευχόμενος·

Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λαβὼν καὶ κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς σέ τὸν ἴδιον Πατέρα, Θεὸν δὲ ἡμῶν καὶ Θεὸν τῶν ὄλων, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας, πλήσας Πνεύματος ἁγίου, μετέδωκε τοῖς ἁγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπών·

(ἐκφώνως) «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες,

Δ. Ἐτι ἐκτεínaτε.

- I. (ἐκφώνως) τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφρασιν ἁμαρτιῶν».
- Λ. Ἄμην.

I. Εὐχεται οὕτως·

«Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὁσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, πίνητε δὲ καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε καὶ τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνάληψιν ὁμολογεῖτε, ἄχρις οὗ ἐὰν ἔλθω».

Τὸν θάνατον, δέσποτα Κύριε παντοκράτορ, ἐπουράνιε βασιλεῦ, τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καταγγέλλοντες καὶ τὴν τριήμερον καὶ μακαρίαν αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ὁμολογοῦντες καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν σοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καθέδραν καὶ τὴν δευτέραν καὶ φρικτὴν καὶ φοβερὰν αὐτοῦ παρουσίαν ἀπεκδεχόμενοι, ἐν ᾗ μέλλει ἔρχεσθαι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ (φεῖσαι ἡμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν), σοὶ ἐκ τῶν σῶν δώρων προεθήκαμεν ἐνώπιόν σου·

καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόνηρωπε ἀγαθέ, ἐξαπόστειλον ἐξ ὕψους ἀγίου σου, ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου σου, ἐκ τῶν ἀπεριγράπτων κόλπων σου, αὐτὸν τὸν Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐν νόμῳ καὶ προφήταις καὶ ἀποστόλοις λαλήσαν, τὸ πανταχοῦ παρὸν καὶ τὰ πάντα πληροῦν, ἐνεργοῦν τε αὐτεξουσίως οὐ διακονικῶς ἐφ' οὓς βούλεται

τὸν ἀγιασμόν εὐδοκίᾳ τῇ σῆ. τὸ ἀπλοῦν τὴν φύσιν, τὸ πολυμερές τὴν ἐνέργειαν, τὴν τῶν θείων χαρισμάτων πηγὴν, τὸ σοὶ ὁμοούσιον, τὸ ἐκ σοῦ ἐκπορευόμενον, τὸ σύνθρονον τῆς βασιλείας σου καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔπιδε ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐξαπόστειλον ἐπὶ τοὺς ἄρτους τούτους καὶ ἐπὶ τὰ ποτήρια ταῦτα τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, ἵνα αὐτὰ ἀγιάσῃ καὶ τελειώσῃ ὡς παντοδύναμος Θεός

(ἐκφώνως) καὶ ποιήσῃ τὸν μὲν ἄρτον σῶμα,

Λ. Ἀμήν.

Ι. (ἐκφώνως) τὸ δὲ ποτήριον αἷμα τῆς καινῆς διαθήκης αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος καὶ παμβασιλέως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·

Λ. Ἀμήν.

Δ. Κατέλθετε, οἱ διάκονοι· συνεύξασθε, οἱ πρεσβύτεροι.

Ι. (ἐκφώνως) ἵνα γένωνται πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς πίστιν, εἰς νῆψιν, εἰς ἴασιν, εἰς σωφροσύνην, εἰς ἀγιασμόν, εἰς ἐπανένεωσιν ψυχῆς, σώματος καὶ πνεύματος, εἰς κοινωνίαν μακαριότητος ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀφθαρσίας, εἰς δοξολογίαν τοῦ παναγίου σου ὀνόματος, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· ἵνα σοῦ καὶ ἐν τούτῳ καθῶς καὶ ἐν παντὶ δοξασθῇ καὶ ὑμνηθῇ καὶ ἀγιασθῇ τὸ πανάγιον καὶ ἔντιμον καὶ δεδοξασμένον σου ὄνομα σὺν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Λ. Ὡσπερ ἦν καὶ ἐστὶν* καὶ ἔσται εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν* καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας* τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Προσεύξασθε.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Θεέ, φωτὸς γεννήτορ, ζωῆς ἀρχηγέ, χάριτος ποιητά, αἰωνίων θεμελιωτά, γνώσεως δωροδότα, σοφίας θησαυρέ, ἀγιωσύνης διδάσκαλε. εὐχῶν καθαρῶν δοχεῦ, ψυχῆς εὐεργέτα, ὁ τοῖς ὀλιγοψύχοις εἰς σέ πεποιθόσι διδοὺς εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι, ὁ ἀναγαγὼν ἡμᾶς ἐξ ἀβύσσου εἰς φῶς, ὁ δοὺς ἡμῖν ἐκ θανάτου ζωὴν, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν ἐκ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν, ὁ τὸ ἐν ἡμῖν σκότος τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς παρουσίας τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ λύσας· αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα Κύριε, διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος καταύγασον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν εἰς τὸ μεταλαβεῖν ἀκατακρίτως τῆς ἀθανάτου καὶ ἐπουρανίου ταύτης τροφῆς καὶ ἀγίασον ἡμᾶς ὀλοτελεῖς ψυχῇ, σῶματι καὶ πνεύματι, ἵνα μετὰ τῶν ἁγίων σου μαθητῶν καὶ ἀποστόλων εἴπωμέν σοι τὴν προσευχὴν ταύτην τό· «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι

ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».

(ἐκφώνως) Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, φιλόανθρωπε Κύριε, μετὰ παρρησίας ἀκατακρίτως, ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ψυχῇ πεφωτισμένῃ, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ, ἡγιασμένοις χεῖλεσιν τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἅγιον Θεὸν Πατέρα καὶ λέγειν·

Α. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γενηθήτω τὸ θέλημά σου,* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς* τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον* καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,* ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Ι. Ναί, Κύριε Κύριε, μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· οἶδεν γὰρ ἡ πολλή σου εὐσπλαγχνία, ὅτι οὐ δυνάμεθα ὑπενεγκεῖν διὰ τὴν πολλὴν ἡμῶν ἀσθένειαν, ἀλλὰ ποίησον σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν· σὺ γὰρ ἔδωκας ἡμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ,

(ἐκφώνως) ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἄμην.

ΚΕΦΑΛΟΚΑΙΣΙΑ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Α. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.

Ι. Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ, ὁ ἐξ ὕδάτων οὐρανὸν σκευάσας καὶ τοῖς

τῶν ἀστέρων χοροῖς τοῦτον κατακοσμήσας, ὁ ἐν ὑψίστοις ἀσωμάτους ἀγγέλων συστησάμενος στρατιᾶς πρὸς ἀενάους δοξολογίας· σοὶ ἐκλίναμεν τὸν αὐχένα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, τὸ τῆς δουλείας πρόσχημα σημαίνοντες, καὶ δεόμεθά σου· τὰς σκοτοειδεῖς τῆς ἀμαρτίας ἐφόδους ἐκ τῆς ἡμῶν διανοίας ἀπέλασον καὶ ταῖς τοῦ ἀγίου Πνεύματος θεοειδέσιν αὐγαῖς τὸν ἡμέτερον νοῦν καταφαίδρυνον, ὅπως, τῇ γνώσει σου πληθυνόμενοι, ἀξίως μετὰσχωμεν τῶν προκειμένων ἡμῖν ἀγαθῶν τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συγχωρῶν ἡμῖν πᾶν εἶδος ἀμαρτιῶν διὰ τὴν πολλὴν καὶ ἀνεξιχνίαστον σου ἀγαθότητα· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΥΨΩΣΙΣ - ΜΕΛΙΣΜΟΣ - ΕΝΩΣΙΣ - ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ πρόσχωμεν.

Ι. Ἄγιε, ὑψίστε, φοβερέ, ὁ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος, Κύριε, ἀγίασον ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῆς σῆς χάριτος

καὶ τῇ ἐπιφοιτήσῃ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος·
 σὺ γὰρ εἶπας, δέσποτα· «Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ
 ἅγιός εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν». Ἀκατάληπτε
 Θεέ Λόγε, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὁ-
 μοούσιε, συναΐδιε καὶ συνάνρχε, πρόσδεξαι τὸν
 ἀκήρατον ὕμνον σὺν τοῖς χερουβίμ καὶ σεραφίμ
 καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δού-
 λου σου ἐξ ἀναξίων μου χειλέων βοῶντος καὶ
 λέγοντος·

(ἐκφώνως) Ἐὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

- Α. Εἰς Πατὴρ ἅγιος,* εἰς Υἱὸς ἅγιος,* ἐν Πνεῦμα
 ἅγιον,* εἰς ἐνότητα Πνεύματος ἁγίου* ἀμήν.
- Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν
 (τοῦ δεῖνος), παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου
 λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Α. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἔτι δὲ καὶ ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τῷ προσ-
 ἐνέγκαντι ἀδελφῷ ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Α. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Καὶ ὑπὲρ μνήμης τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀδελφῶν
 εἴπωμεν πάντες ἐκτενωῶς· Κύριε, ἐλέησον.
- Α. Κύριε, ἐλέησον.
- Ι. Ὁ Κύριος μετὰ πάντων.
- Α. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
- Δ. Ἄρξαι.
- Α. Τὸ κοινωνικόν. Ψαλμὸς ρν'

Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῶ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργάνῳ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ.

Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ τὸ κοινωνικὸν τῇ ἡμέρᾳ.

I. Κλᾶ τὸν ἄρτον καὶ λέγει·

Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

Καὶ μελίξει λέγων τοῖς παροῦσι·

Ὁ Κύριος εὐλογήσει καὶ συνδιακονήσει διὰ τῆς μελίσεως τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν αὐτοῦ μυστηρίων, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ λέγει· Κελεύετε.

K. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κελεύει καὶ ἀγιάζει.

I. Ἐρρίπτων τὸ ἅγιον σῶμα εἰς τὸ ποτήριον λέγει·

Ἴδου ἡγίασται καὶ τετελείωται καὶ γέγονεν εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυ-

ρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν
καὶ διαδίδονται τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Κ. Εἰς Πατῆρ ἅγιος, εἰς Υἱὸς ἅγιος,
ἐν Πνεῦμα ἅγιον ἁμὴν (γ').

Ι. Ὁ Κύριος μετὰ πάντων.

Κ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ι. Αὐτὸς ἠύλόγησεν, αὐτὸς ἠγίασεν, αὐ-
τὸς δὲ ἔτελειώσεν, αὐτὸς καὶ μετα-
διδοῖ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς
ζωὴν αἰώνιον. Καὶ μεταλαμβάνει λέ-
γων τὴν εὐχὴν Τῆς κατὰ φιλανθρω-
πίαν παρασχεθείσης ἡμῖν θείας χά-
ριτος τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐτολμήσαμεν
προσερχόμεθα οὖν μετὰ φόβου τοῖς
ἁγίοις σου μυστηρίοις, δέσποτα, αἰ-
τούμενοι εἴ τι δι' ἀνθρωπίνην ἀσθέν-
ειαν ἡμῖν παρῶπται συγγνώμων γε-
νοῦ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ἄλλο· Ὅν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ
ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων,
οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ,
ὁ Θεός.

Δ. Πρεσβύτεροι, προσέλθετε.

Καὶ κοινωνοῦσιν οἱ πρεσβύτεροι.

Δ. Συνάχθητε καὶ εἰσέλθετε, οἱ διάκονοι,
μετ' εὐλαβείας.

Καὶ κοινωνοῦσιν οἱ διάκονοι.

Ι. Καὶ μεταδίδωσιν εἰς τὸν λαόν.

Καὶ ὅταν μεταδιδοῖ τῷ κλήρῳ καὶ

τῷ λαῷ, λέγει· Σῶμα ἅγιον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ εἰς τὸ ποτήριον λέγει· Αἷμα τίμιον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καὶ μεταδοὺς λέγει· Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου καὶ ἡ βασιλεία σου διαμένει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Δ. Μετὰ τὸ πληρῶσαι λέγει·

Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς ἀξίας μεταλήψεως.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Περὶ τῶν ἀξιωθέντων μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀθανάτων καὶ ἐπουρανίων μυστηρίων.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Περὶ τῆς σωτηρίας παντὸς τοῦ λαοῦ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Περὶ τῆς πίστεως καὶ εἰρήνης τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

I. Εὐχεται τὴν εὐχαριστίαν

Εὐχαριστοῦμέν σοι, δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων, ὧν ἔδωκας ἡμῖν ἐπὶ εὐεργεσίᾳ καὶ ἁγιασμῷ καὶ σωτηρίᾳ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν· καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόνητο, ἀγαθὲ Κύριε, χάρισαι ἡμῖν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ εἰς πίστιν ἀκαταίσχυτον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκριτον, εἰς πλησμονὴν θεοσεβείας, εἰς ἀποτροπὴν παντὸς ἐναντίου, εἰς περιποίησιν τῶν ἐντολῶν σου, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς ἀπολογία ἐμπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

A. Ἀμήν.**ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ - ΑΠΟΛΥΣΙΣ**

Δ. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν ἐπ' εὐλογίας κλίνατε.

I. Στρέφεται πρὸς τὸν λαὸν λέγων·

Ἄναξ μέγιστε καὶ τῷ Πατρὶ συνάναρχε, ὁ τῷ σῶ κράτει τὸν Ἄδην σκυλεύσας καὶ τὸν θάνατον πατήσας καὶ τὸν ἰσχυρὸν δεσμεύσας καὶ τὸν Ἀδὰμ ἐκ τάφου ἀναστήσας τῇ θεουργικῇ σου δυνάμει καὶ φωτιστικῇ αἴγλη τῆς σῆς ἀρρήτου

θεότητος· αὐτός, δέσποτα, διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ ἀχράντου σου σώματος καὶ τοῦ τιμίου σου αἵματος ἐξαπόστειλον τὴν ἀόρατόν σου δεξιάν τὴν πλήρη εὐλογιῶν καὶ πάντας ἡμᾶς εὐλόγησον, οἰκτίρησον, σθένωσον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει καὶ περίελε ἀφ' ἡμῶν τὴν κακοήθη καὶ ἀμαρτάδα σαρκικῆς ἐπιθυμίας ἐργασίαν· καταύγασον τοὺς νοητοὺς ἡμῶν ὀφθαλμοὺς τῆς περικειμένης ζοφερᾶς ἀνομίας, συναψον ἡμᾶς τῷ παμμακαρίστῳ τῶν εὐαρεστησάντων σοι συλλόγῳ· ὅτι διὰ σοῦ καὶ σὺν σοὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι πᾶς ὕμνος πρέπει, τιμῆ, κράτος, προσκύνησίς τε καὶ εὐχαριστία, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ.

Λ. Ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Ι. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἡ χάρις τοῦ Υἱοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ κοινωνία καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Λ. Ἀμήν. Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον.

ΕΝ Τῷ ΔΙΑΚΟΝΙΚῳ

Ι. Ἐδωκας ἡμῖν, δέσποτα, τὸν ἁγιασμόν ἐν τῇ μετουσίᾳ τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ· δός ἡμῖν τὴν χάριν καὶ τὴν δωρεάν τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ φύλαξον ἡμᾶς ἀμώμους ἐν τῷ βίῳ καὶ ὁδήγησον εἰς τὴν τελείαν ἀπολύτρωσιν καὶ υἱο-

θεσίαν καὶ εἰς τὰς μελλούσας αἰωνίους ἀπολαύσεις· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμός ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ι. Ἀπολύει, λέγων·

Ἡὐλόγηται ὁ Θεὸς ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιαζῶν καὶ σκέπων καὶ διατηρῶν πάντας ἡμᾶς διὰ τῆς μεθέξεως τῶν ἁγίων αὐτοῦ μυστηρίων, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου περιεσώθη μέχρις ἡμῶν λειτουργία ἀνήκουσα εἰς τὸν δυτικὸν συριακὸν ἢ ἀντιοχειανὸν λειτουργικὸν τύπον. Ἡ ἀπόδοσις αὐτῆς εἰς τὸν ἅγιον Ἰάκωβον, τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἐνδείξεις μαρτυροῦν ὅτι πρόκειται περὶ λειτουργίας διαμορφωθείσης ἐν τῇ ἁγίᾳ Πόλει καὶ ἐκπροσωπούσης τὴν λειτουργικὴν αὐτῆς παράδοσιν. Ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων διεδόθη εἰς τὰ μέρη τῆς Παλαιστίνης, τὴν Συρίαν, τὴν Ἀραβίαν, τὸ Σινᾶ, τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Αἰθιοπίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Νότιον Ἰταλίαν καὶ τὰς Σλαβικὰς χώρας. Ἡ μεγάλη διάδοσις αὐτῆς ὀφείλεται τὸ μὲν εἰς τὴν λειτουργικὴν ἀκτινοβολίαν τῆς Μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ δὲ εἰς τὸ κύρος τοῦ ἀποστολικοῦ ὀνόματος ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐφέρετο. Διὰ τοὺς λόγους ἀκριβῶς τούτους ἡ λειτουργία αὕτη ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τῶν κατὰ τόπους λειτουργιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐδέχθη ἐξ αὐτῶν ἐπιδράσεις, ἰδίᾳ ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου, ὑπὸ τοῦ ὁποῖου τελικῶς καὶ ὑποκατεστάθη.

Ὁ πυρὴν τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ὡς καὶ πασῶν τῶν λειτουργιῶν, εἶναι ἀναμφιβόλως ἀποστολικός, ἀλλ' ἡ παροῦσα αὐτῆς μορφή δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι παλαιότερα τοῦ Δ' αἰῶνος. Στοιχεῖα παλαιότητος δύνανται νὰ θεωρηθῶν αἰτήσεις τινὲς ἀναφερόμεναι εἰς τὰ κατὰ τοὺς διωγμοὺς παθήματα τῶν χριστιανῶν, τὰς ἐξορίας, τὰς φυλακὰς καὶ τὴν εἰς τὰ μεταλλεῖα καταναγκαστικὴν ἐργασίαν. Ἀφ' ἐτέρου ὁμως ἡ ὅλη δομὴ τῆς λειτουργίας ταύτης, προϋποθέτουσα τὴν μετὰ τοὺς διωγμοὺς λειτουργικὴν ἐξέλιξιν, τὸ ρητορικὸν καὶ ἐπιμεμελημένον ὕφος τῶν εὐχῶν, ἡ ἐν αὐταῖς δογματικὴ διδασκαλία, ἡ ἀπηχοῦσα τὴν κατὰ τὰς δύο πρώτας οἰκουμενικὰς Συνόδους δογματικὴν διατύπωσιν,

ἡ μνεΐα τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, τῶν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ἀφικνουμένων προσκυνητῶν, ἡ ὕπαρξις τῆς τάξεως τῶν κατηγουμένων, πάντα ταῦτα καθιστοῦν ἀδύνατον τὴν πρὸ τοῦ Δ' αἰῶνος συγγραφὴν αὐτῆς. Εἰς τὴν σημερινὴν τῆς μορφῆν δύνανται εὐχερῶς νὰ διακριθοῦν καὶ ἔτι μεταγενέστερα στοιχεΐα, ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν λειτουργικὴν ἐξέλιξιν, ὡς εἶναι τὸ πρὸ τῆς εἰσόδου προπαρασκευαστικὸν τμήμα, τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ οἱ ἐκ βυζαντινῆς ἐπιδράσεως προστεθέντες ὕμνοι, ὡς ὁ «Ὁ μονογενῆς Υἱὸς...» καὶ τὸ τρισάγιον μετὰ τῆς συναπτῆς καὶ τῆς εὐχῆς αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἡ μεγάλη εἴσοδος καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ψαλλόμενα καὶ λεγόμενα.

Ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐγράφη πρωτοτύπως ἑλληνιστί, εἰς τὴν γλῶσσαν ἢ ὁποῖα ἐλαλεῖτο ἐν Ἱεροσολύμοις ἤδη ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος. Ἐνωρίτατα πάντως μεταφράσθη εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν, βραδύτερον δὲ εἰς τὴν γεωργιανὴν, σλαβωνικὴν καὶ λατινικὴν. Ἐκ τῆς συριακῆς πάλιν μεταφράσεως προῆλθον ἡ κοπτικὴ, αἰθιοπικὴ καὶ ἀρμενικὴ μετάφρασις. Περὶ τῆς συριακῆς μεταφράσεως ἔχομεν ἤδη μαρτυρίας ἐκ τοῦ Ὀδοιπορικοῦ τῆς Αἰθερίας (τέλος Δ' αἰῶνος), σφύζονται δὲ παλαιότατα χειρόγραφα αὐτῆς ἀνιγόμενα καὶ μέχρι τοῦ Η' αἰῶνος.

Ἐξωτερικὰς μαρτυρίας περὶ αὐτῆς ἔχομεν ἤδη ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος. Ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων ἀναλυομένη ἐν τῇ 23ῃ Κατηχήσει αὐτοῦ (Μυσταγωγικὴ Ε', *Migne PG* 33, 1109-1128) εἶναι προφανῶς ἡ παροῦσα λειτουργία (Π. Ροδοπούλου, Ἡ θεία λειτουργία κατὰ τὰς μυσταγωγικὰς Κατηγήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Ἀθήναι 1968).

Ἐκ μαρτυρίας ἐξ ἄλλου τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου (Contra Pelagianos II 23, *Migne PL* 23, 587B), καθ' ἣν οὗτος παραπέμπει εἰς φράσιν ἀπαντῶσαν μόνον ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Ἰακώβου («ὁ μόνος ἀναμάρτητος»), συνάγεται ὅτι οὗτος κατὰ τὴν ἐν Βηθλεὲμ παραμονὴν του (386-420) εὗρεν ἐν χρήσει τὴν λειτουργίαν ταύτην. Ρητῶς μνημονεύουν αὐτὴν ὁ

ψευδο - Πρόκλος (Λόγος περί παραδόσεως τῆς θείας λειτουργίας, *Migne PG 65, 849B, 852C*), ἡ Πενθέκτη Οἰκουμένηκη Σύνοδος (κανὼν λβ'), ὁ Ἰάκωβος Ἐδέσσης (Πρὸς τὸν ἱερέα Θωμᾶν, CSCO, Σγῆ, II, 43, σελ. 35-40), ὁ ἄρμένιος καθολικὸς Ἰσαάκ (Λόγος στηλιτευτικὸς κατὰ ἁρμενίων, I, 6, 3, *Migne PG 132, 1176A*), ὁ Νικόλαος Μεθώνης (Πρὸς τοὺς διστάζοντας καὶ λέγοντας ὅτι ὁ ἱερουργούμενος ἄρτος καὶ οἶνος οὐκ ἔστι σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, *Migne PG 135, 513C*), ὁ Ἀριστηνὸς (Σχόλιον εἰς τὸν λβ' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου, *Migne PG 137, 624D-625A*), Μάρκος ὁ Εὐγενικὸς (Ὅτι οὐ μόνον ἀπὸ τῆς φωνῆς τῶν δεσποτικῶν ῥημάτων ἀγιάζονται τὰ θεῖα δῶρα, *Migne PG 160, 1081B*) καὶ ὁ ἄρμένιος συντάκτης τῆς πραγματείας «Πρὸς τοὺς κατηγοροῦντας τὸ ἅγιον τῆς μυσταγωγίας ποτήριον κινώμενον ὕδατι» (Le Muséon, τ. 73 (1960), σελ. 298). Πάντες οὗτοι ἐγνώριζον τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἀπεδέχοντο τὴν γνησιότητα αὐτῆς καὶ ἤντιλουν ἐξ αὐτῆς, ὡς ἐξ ἀθηντικοῦ κειμένου, ἐπιχειρήματα πρὸς στήριξιν τῶν θεολογικῶν αὐτῶν θέσεων. Ἀντιθέτως τὴν γνησιότητα αὐτῆς ἠρνήθησαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ IB' αἰῶνος ὁ καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων Νερσῆς ὁ Χαρίεις καὶ ὁ Βαλσαμῶν. Κατὰ τοῦ πρώτου ἀντεπεξεῆλθε Λυσίας ὁ Θεωριανός, ἐπικαλούμενος ὑπὲρ τῆς ἀθηντικότητος αὐτῆς τὴν μαρτυρίαν τῆς Πενθέκτης Συνόδου (Διάλεξις δευτέρα μετὰ Νοσέρσου καθολικοῦ τῶν Ἀρμενίων, *Migne PG 133, 256-257*). Ὁ Βαλσαμῶν ἐξ ἄλλου μαρτυρεῖ ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου «παρὰ τοῖς Ἱεροσολιμίταις καὶ τοῖς Παλαιστιναίοις ἐνεργεῖται ἐν ταῖς μεγάλαις ἑορταῖς» ἢ ὅτι «οἱ κατὰ Παλαιστίνην ἱερατεύοντες λειτουργοῦσι μετὰ τῆς παραδοθείσης μυσταγωγίας, ὡς λέγουσι, παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοθέου» (Ἑρμηνεία εἰς τὸν λβ' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ, *Migne PG 137, 621*). Περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῆς ἐκφράζει ἐμμέσους μὲν ἐνταῦθα ἀμφιβολίας (πρβλ. «ὡς λέγουσι», «φαίνεται...παραδοθῆναι»), ἀμέσους δὲ εἰς τὴν Ἀπόκρισιν εἰς ἐρώτησιν τοῦ Ἀλεξαν-

δρείας Μάρκου («Αἱ περὶ τὰ μέρη τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ἀναγινωσκόμεναι λειτουργίαι καὶ λεγόμεναι συγγραφῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ Μάρκου, δεκταί εἰσι τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ οὕ»), ὡς μὴ μνημονευομένην μεταξὺ τῶν ἀποστολικῶν συγγραμμάτων τῶν ἀπαριθμουμένων εἰς τὸν πέ' ἀποστολικὸν καὶ τὸν νθ' κανόνα τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ Συνόδου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ διὰ τὸ ὅτι ἡ πρᾶξις τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως «οὐδ' ὄλως ἐπιγινώσκει» αὐτὴν (πρβλ. καὶ «οὐδὲ εὐρίσκεται, οὐδὲ γινώσκειται ὡς ἀπρακτῆσασα»), ἀποφαίνεται «μὴ εἶναι δεκτὴν αὐτὴν» (*Migne PG* 138. 953). Ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου βαθμηδὸν ἐγκατελείφθη καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀντικατασταθεῖσα διὰ τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν. Οἱ μονοφυσίται, ἀντιθέτως, τῆς Συρίας οὐδέποτε ἐγκατέλειψαν αὐτὴν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐστράφη πρὸς αὐτὴν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων δι' ἀπολογητικούς λόγους καὶ ὑπεστηρίχθη ἡ ἀποστολικὴ προέλευσις αὐτῆς. Τούτους ἠκολούθησε καὶ ὁ Χ. Παπαδόπουλος, τὰς θέσεις ὁμοῦς αὐτοῦ ἀνῆρσαν οἱ Γ. Βασιλάκης καὶ Ἀ. Σταυρινός. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐπανῆλθεν εἰς λειτουργικὴν χρῆσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἀλλαχοῦ, τελουμένη τακτικῶς ἅπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Ἰακώβου (23 Ὀκτωβρίου) καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν Χριστοῦ Γέννησιν, κατὰ τὴν ὁποῖαν μετὰ τῆς τοῦ Δαβὶδ καὶ Ἰωσήφ τοῦ Μνήστορος ἄγεται καὶ πάλιν ἡ μνήμη αὐτοῦ. Ἐν Ζακύνθῳ ἐτελεῖται «ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων» ἅπαξ τοῦ ἔτους, τὴν 23ην Ὀκτωβρίου (*Δ. Λάτα, Ἡ θεία λειτουργία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ πρώτου ἐπισκόπου τῶν Ἱεροσολύμων, ἐκδοθεῖσα μετὰ διατάξεως καὶ σημειώσεων, ἐν Ζακύνθῳ 1886, σελ. 6*).

Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰα-

κώβου περιεσώθη εἰς ἱκανὸν ἀριθμὸν χειρογράφων. Ἐκ τούτων τὰ πλεῖστα εἶναι μεταγενέστερα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, διὸ καὶ στεροῦνται ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος διὰ τὴν κριτικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου. Ὑπὸ τοῦ *B. -Ch. Mercier*, ἐγένετο κριτικὴ ἔκδοσις τῆς λειτουργίας, δημοσιευθεῖσα ἐν ἔτει 1946 ἐν τῷ 26ῳ τόμῳ τῆς *Patrologia Orientalis*, σελ. 115-256, ὑπὸ τὸν τίτλον «*La Liturgie de Saint Jacques, Édition critique du texte grec avec traduction latine*». Τὰ χειρόγραφα εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεσημάνθη ὑπὸ τοῦ *B. Mercier* ἡ λειτουργία τοῦ Ἰακώβου ἀνέρχονται εἰς 29, ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκδόσεως εἶχον ἀπολεσθῆ τρία. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων 26 ἐχρησιμοποίησε κατὰ τὴν ἔκδοσιν ἕνδεκα, τὰ ὁποῖα κατατάσσονται, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ *F. E. Brightman* προτεινομένην διαίρεσιν (*Liturgies Eastern and Western*, τ. I, *Eastern Liturgies*, Oxford 1896, σελ. LII), εἰς τρεῖς ὁμάδας, ὡς ἀκολούθως:

1. Ἀνατολικὴ ὁμάς:

Αὕτη περιλαμβάνει χειρόγραφα ἐκπροσωποῦντα τὴν λειτουργικὴν πρᾶξιν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν ἐπαρχίας. Ταῦτα εἶναι τὰ παλαιότερα καὶ τὰ ὀλιγώτερον ἐκ τῆς βυζαντινῆς πράξεως ἐπηρεασθέντα. Εἶναι δὲ τὰ ἀκόλουθα:

α') Τὸ εἰλητᾶριον τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2282 τοῦ Θ' αἰῶνος. Εἰς τοῦτο περιέχονται μόνον αἱ ἱερατικαὶ εὐχαί. Ἦτο ἐν λειτουργικῇ χρήσει εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ στηρίζεται ἐπὶ πρωτοτύπου γραφέντος πρὸ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (787), τὴν ὁποῖαν καὶ δὲν μνημονεύει εἰς τὰ δίπτυχα. Εἶναι τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀρχικὴν μορφήν τῆς λειτουργίας καὶ πρὸς τὴν συριακὴν μετάφρασιν αὐτῆς. Ὡς ἐκ τούτου ἀποτελεῖ τὸν ἀξιοπιστότερον μάρτυρα τοῦ κειμένου αὐτῆς. (Τὸ χειρόγραφον τοῦτο σημειοῦμεν διὰ τοῦ Α).

β') Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 177 εἰλητᾶριον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μεσσηνίας τοῦ τέλους τοῦ Ι' αἰῶνος, προερχόμενον ἐκ Σινᾶ (= Β). Ἀκριβὲς ἀντίγραφον αὐτοῦ εἶναι ὁ ὑπ' ἀριθμ.

24 Βοργιανὸς κώδιξ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ.

γ') 'Ο ὑπ' ἀριθμ. Suppl. Gr. 476 τῆς Παρισινῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, προερχόμενος ἐξ Ἱεροσολύμων καὶ στηριζόμενος ἐπὶ πρωτοτύπου ἀναγομένου εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα (=Γ).

δ') 'Ο ὑπ' ἀριθμ. Gr. 1970 Βατικανὸς κώδιξ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Οὗτος ἀντεγράφη πιθανῶς ἐν τῇ ἐν Rossano τῆς Κάτω Ἰταλίας Μονῇ τῆς S. Maria del Patire (Codex Rossanensis) ἐκ πρωτοτύπου τοῦ ΙΑ' αἰῶνος προερχομένου ἐξ Ἱεροσολύμων (=Δ).

Καὶ ε') ὁ ὑπ' ἀριθμ. Gr. 571 Βαρβερινὸς κώδιξ τοῦ ΙΖ'-ΙΖ' αἰῶνος (=Ε).

2. Ἐνδιάμεσος ὁμάς:

Αὕτη περιλαμβάνει ἐν χειρόγραφον, τὸν Παρισινὸν κώδικα ὑπ' ἀριθμ. Gr. 2509 τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Οὗτος προέρχεται ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ ἀντιγράφει κείμενον τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Αἱ ἐπιδράσεις τῆς βυζαντινῆς πράξεως εἶναι ἐμφανεῖς. Ἐπὶ πλεόν παραλείπονται αἱ δύο εὐχαὶ πρὸ τῆς εισόδου τῶν δώρων, μία εὐχὴ εὐχαριστίας μετὰ τὴν θείαν μετάληψιν καὶ μέγα μέρος τῶν διπτύχων (=Ζ).

3. Δυτικὴ ὁμάς:

Εἰς τὴν ὁμάδα ταύτην ἀνήκει σειρὰ πέντε χειρογράφων, ἡσσοнос σπουδαιότητος, γραφέντων ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἀντληθοῦν ἐκ τῆς λειτουργίας ταύτης ἐπιχειρήματα εἰς τὸν κατὰ τῶν μεταρρυθμιστῶν ἀγῶνα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ὑπὸ τῶν χειρογράφων τούτων παρεχόμενον κείμενον εἶναι συγγενὲς πρὸς τὸ τῆς ἐνδιαμέσου ὁμάδος, ἀπομακρύνεται ὅμως ἔτι μᾶλλον τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου, λόγῳ διαφόρων διορθώσεων, προσθηκῶν ἢ ἀφαιρέσεων καὶ τῆς μεγαλυτέρας ἐπ' αὐτὸ ἐπιδράσεως τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν. Εἰς τὴν ὁμάδα ταύτην κατατάσσονται οἱ Παρισίνοι κώδικες Suppl. Gr. 143 καὶ 303, ὁ Βοδλιανὸς Misc. Gr. 134, ὁ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κανταμβριγίας F.F.IV.2 καὶ ὁ τῆς Φλωρεντίας Acquisti e Doni 179.

Ἐκτὸς τῶν χειρογράφων τούτων εἶναι γνωστὰ καὶ ἕτερα δεκατέσσαρα, ἦτοι δύο χειρόγραφα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον περιέχει κείμενον προσεγγίζον τὸ τοῦ κώδικος Παρισίων 476 καὶ τὸ δεύτερον τὸ τοῦ Παρισίων S. 303· δύο χειρόγραφα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος τῆς Ζακύνθου, προσεγγίζοντα τοὺς κώδικας Παρισίων 303 καὶ 2509· Ἐν τῷ Σινᾶ 1040 τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, περιέχον μόνον τὰ διακονικὰ (=H)· Ἐν τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἑσκόριαλ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Ω. IV. 16 τοῦ ἔτους 1574· Ἐν τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ὑπ' ἀριθμ. 43 τοῦ ΙΒ' αἰῶνος· δύο τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Ἁγίου Τάφου, τὸ ὑπ' ἀριθμ. 321 τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 7 τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ πέντε τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐκ τῶν ὁποίων ἔν τῷ ΙΔ' αἰῶνος, τὸ ὑπ' ἀριθμ. 194 τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου, καὶ τέσσαρα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἦτοι τὸ Καρακάλλου 273, Μ. Λαύρας 1774 καὶ Παντελεήμονος 417 καὶ 776.

Περὶ τῆς χειρογράφου παραδόσεως πραγματεύεται ἔκτενως ὁ Β. Mercier ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς μνημονευθείσης ἐκδόσεως, σελ. 133-154.

Τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ὁ G. Morel, ἐν ἔτει 1560 ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὸν τίτλον: «Λειτουργίαι τῶν ἁγίων πατέρων Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀδελφοθέου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου». Ἡ ἔκδοσις κατηρτίσθη ὑπὸ τοῦ J. de S. Andrea ἐπὶ τῇ βάσει Παρισινῶν χειρογράφων καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ κώδικος ὑπ' ἀριθμ. S. 303, ὁ ὁποῖος ὁμοίως ἐξ ὄλων τῶν χειρογράφων παρουσιάζει τὸ πλέον παρεφθαρμένον κείμενον. Τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐγένοντο ἐπανειλημμένοι ἐπανεκδόσεις. Ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐπ' ἄλλων τινῶν χειρογράφων καὶ δὴ καὶ τοῦ κώδικος Z στηρίζεται καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Διονυσίου Λάτα, γενομένη ἐν Ζακύνθῳ ἐν ἔτει 1886 (Ἡ θεία λειτουργία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ πρώτου ἱεράρχου τῶν Ἱεροσολύμων). Ὑπὸ τοῦ J. Assemani ἐξεδόθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κώδικος B (Codex liturgicus ecclesiae universae, τ. V, σελ. 68-99). Ὁ C. A. Swain-

son ἐξέδωκεν εἰς τέσσαρας στήλας τὰ χειρόγραφα Β, Δ, Ζ καὶ Γ (The Greek Liturgies chiefly from original authorities, Cambridge 1884, σελ. 214-332). Ὑπὸ τοῦ *F. E. Brightman* ἐξεδόθη ἐκ τοῦ κώδικος Ζ (Liturgies Eastern and Western, τ. I, Eastern Liturgies, Oxford 1896, σελ. 31-68). Τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου περιέλαβε καὶ ὁ Ἅγ. Σταυρινός, εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἔκδοσιν τῶν λειτουργιῶν (Αἱ ἀρχαιόταται καὶ αἱ σύγχρονοι λειτουργίαι, τ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1921, σελ. 288-369), στηριχθεὶς ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Swainson γενομένης παραλλήλου ἐκδόσεως τῶν ἀνωτέρω τεσσάρων χειρογράφων, παραθέτων καὶ τὰς διαφορὰς αὐτῶν. Τέλος ὑπὸ τοῦ *Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου*, κατηρτίσθη κείμενον τῆς παρούσης λειτουργίας ἀποβλέπον, ὡς καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Δ. Λάτα, εἰς λειτουργικοὺς σκοποὺς. Τοῦτο ἐξεδόθη πολλάκις (1912, 1929, 1931, 1937, 1948, 1952, 1958 καὶ 1964) καὶ χρησιμοποιεῖται ἔτι καὶ σήμερον κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας ταύτης παρ' ἡμῖν. Κατὰ τὴν ἔκδοσιν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ χειρόγραφα Β καὶ Δ, ἀλλ' ἡ ἐξάρτησις ἐκ τοῦ κώδικος Ζ, τοῦ χρησιμοποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Brightman καὶ τοῦ Λάτα, εἶναι περισσότερο ἐμφανῆς.

Ἡ παρούσα ἔκδοσις ἐντάσσεται εἰς τὰ πλαίσια, εἰς τὰ ὁποῖα κινουῦνται καὶ τὰ προηγηθέντα τέσσαρα τεύχη τῆς σειρᾶς ταύτης. Ἀποβλέπει δηλαδὴ εἰς τὴν κάλυψιν τῶν διδακτικῶν κατ' ἀρχὴν ἀναγκῶν τοῦ μαθήματος τῆς Λειτουργικῆς. Ὡς ἐκ τούτου δὲν θά ἦτο δυνατόν νά στηριχθῇ εἰ μὴ ἐπὶ τῆς προϋπαρχούσης ἀρίστης κριτικῆς ἐκδόσεως, τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ B. Mercier. Ὡς τοιαύτη διαφέρει τῶν προηγηθεισῶν ἐκδόσεων οὐ μόνον διότι βασίζεται ἐπὶ τοῦ γνησιωτέρου καὶ ἀρχαιοτέρου μάρτυρος τῆς λειτουργίας ταύτης, τοῦ κώδικος Α, ἀλλὰ καὶ ὡς υἱοθετοῦσα τὰς κριτικῶς ἀποκατασταθείσας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δοκίμων χειρογράφων καὶ τῆς συγκριτικῆς μελέτης τοῦ κειμένου καὶ ὑπὸ τοῦ B. Mercier προκριθείσας ὀρθὰς ἀναγνώσεις τῶν διαφορῶν ἐν τοῖς χειρογράφοις γραφῶν. Ἀνέρχονται δὲ αὗται εἰς δια-

κοσίας καὶ πλέον, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ πλείσται εἰς τὰς ἐκδόσεις ἐκείνας εἶναι ἐμφανῶς ἡμαρτημέναι. Αἱ τυπικαὶ ἐξ ἄλλου διατάξεις διετηρήθησαν ὡς ἔχουν εἰς τὸν κώδικα Α, πλην ἐλαχίστων τινῶν ἐξαιρέσεων, κατὰ τὰς ὁποίας προεκρίθησαν διατάξεις ἐξ ἄλλων ἀρχαίων κωδίκων ὡς σαφέστεραι. Αἱ διατάξεις αὗται εἶναι σύντομοι καὶ ἐνίοτε ἐλλειπεῖς. Παρὰ τοῦτο ἐκρίναμεν προτιμότερον νὰ τηρήσωμεν τὰς ἀρχαιοπρεπεῖς αὐτὰς διατάξεις ἢ νὰ ἐφεύρωμεν, κατὰ παλαιότερα ἀτυχή πρότυπα, νέας τοιαύτας. Ἡ ἀναφορὰ εἰς τὴν πρᾶξιν τοιούτων ἀρχαίων λειτουργικῶν κειμένων, ἢ περὶ τῶν ὁποίων παράδοσις δὲν εἶναι ζῶσα καὶ συνεχῆς, κατ' ἀνάγκην γίνεται κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ σήμερον τελούμενα. Ἡ νόθευσις ὁμῶς τῶν κειμένων δὲν εἶναι ἐπιτρεπτή.

Κατωτέρω παρέχομεν ὀρισμένας ἐπεξηγήσεις ἀφορώσας εἰς τὴν μορφήν καὶ τὰ ἐν γένει προβλήματα, κριτικὰ καὶ τελετουργικά, τῆς λειτουργίας ταύτης.

Αἱ πρὸ τῆς εἰσόδου προπαρασκευαστικαὶ εὐχαὶ εἶναι ἐμφανῶς μεταγενέστεραι. Κατ' ἀρχὰς πᾶσαι αἱ λειτουργαὶ ἤρχιζον ἀπὸ τῆς εἰσόδου, ἄνευ ἰδιαιτέρων προκαταρκτικῶν εὐχῶν. Ἐν τῇ παρουσίᾳ μορφῆ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου αὗται εἶναι τρεῖς, προφανῶς κατὰ τὸν τύπον τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἡ πρώτη εἶναι εὐχὴ εἰσόδου καὶ ἡ τρίτη εὐχὴ θυμιάματος. Ὑπὸ τῶν κωδίκων Δ καὶ Ζ προστίθεται καὶ δευτέρα εὐχὴ θυμιάματος («Δέσποτα Ἰησοῦ Χριστέ, ὦ Θεοῦ Λόγε...»). Τῶν δύο πρώτων εὐχῶν προτάσσονται τριαδικαὶ δοξολογικαὶ ἐκφωνήσεις. Ταῦτα πάντα ἐλέγοντο προφανῶς ἐν τῷ διακονικῷ, ἐξετυπώθησαν δὲ διὰ μικροτέρων στοιχείων ὡς μεταγενέστερα. Δύνανται νὰ ἀναγνωσθοῦν ὑπὸ τῶν ἱερέων μυστικῶς καὶ ἡ ἑναρξὶς τῆς λειτουργίας νὰ γίνῃ κατὰ τὸν ἀρχαῖον τύπον διὰ τοῦ εἰσοδικοῦ.

Κατὰ τὴν εἰσοδὸν ἐψάλλετο ὡς εἰσοδικὸν καθ' ὅλους τοὺς κώδικας, πλην τοῦ Α, ὁ μεταγενεστέρως ἐκ βυζαντινῆς ἐπιδράσεως εἰσελθὼν εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου χριστολογικὸς ὕμνος «Ὁ μονογενῆς Υἱὸς...». Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ψαλμωδίας αὐτοῦ προηγεῖτο κατὰ τοὺς κώ-

δικας Δ καὶ Ζ εὐλογία τοῦ διακόνου. Τὸ «Ὁρθοὶ» μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ κώδικος Γ. Ἡ ὑπὸ τοῦ Δ. Λάτα εἰσαχθεῖσα ἐν πομπῇ μεταφορὰ κατὰ τὴν εἴσοδον πλὴν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν λοιπῶν Γραφῶν ὑπ' οὐδενὸς κώδικος, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν, μαρτυρεῖται. Ἀντιθέτως ἡ εἴσοδος ἐγένετο πάντοτε «μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου» καὶ μόνον, πρὸς ἔξαρσιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συμβολιζομένου καὶ δι' αὐτοῦ λαλοῦντος Κυρίου.

Ἡ μετὰ τὴν εἴσοδον συναπτὴ, ἡ εὐχὴ τοῦ τρισαγίου καὶ ὁ τρισάγιος ὕμνος εἰσήχθησαν εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου μεταγενεστέρως προφανῶς ἐκ βυζαντινῆς ἐπιδράσεως. Εἰς τὰς βυζαντινὰς λειτουργίας ἡ πρὸ τοῦ τρισαγίου συναπτὴ ἐξέπεσε, ὑπόλειμμα δ' αὐτῆς δέον νὰ θεωρηθῆ ἢ πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως τῆς εὐχῆς τοῦ τρισαγίου («Ὅτι ἅγιος εἰ ὁ Θεὸς ἡμῶν...») παρεμβαλλομένη διακονικὴ παρακείμεσις «Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν», πιθανῶς δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ διακόνου λεγομένη κατάληξις τῆς ἐκφωνήσεως ταύτης «Καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Εἰς τὴν λειτουργίαν ὁμοῦς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου διειρηθῆ ἡ ἀρχαϊκότερα πρᾶξις, παρὰ τὴν ὑπαρξιν καὶ ἐτέρας ὁμοίας, παλαιότερας ὁμοῦς, συναπτῆς πρὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος. Εἰς νεωτέραν ἐποχὴν ἡ εὐχὴ τοῦ τρισαγίου ἐλέγετο, ὡς φαίνεται, μυστικῶς, καθ' ὃν χρόνον ὁ διάκονος ἀπήγγελλε τὴν συναπτὴν. Ἐκ τούτου προήλθε καὶ ὁ ἀδόκιμος χωρισμὸς τῆς εὐχῆς ἀπὸ τῆς ἐκφωνήσεως αὐτῆς εἰς τὰς νεωτέρας ἐκδόσεις. Τὸ μετὰ τὸ «Δόξα καὶ νῦν» τοῦ τρισαγίου «Ἁγία Τριάς, ἐλέησον ἡμᾶς» ἀποκατεστάθη κατὰ τὸν κώδικα Δ.

Ἡ μετὰ τὸ τρισάγιον εὐλογία («Εἰρήνη πᾶσι») εἶναι ἀσφαλῶς ὁ μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν ἱερῶν γινόμενος χαιρετισμὸς τοῦ λαοῦ, ὁ πολλακίς ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου μαρτυρούμενος (πρβλ. «εἰσιὼν ὁ πατήρ οὐ πρότερον ἐπὶ τὸν θρόνον ἀναβαίνει τοῦτον ἕως ἂν ἅπασιν ὑμῖν εἰρήνην ἐπεύξηται» Κατὰ Ἰουδαίων 3, 6. «Ἐνταῦθα δέξασθε μετὰ ἀγάπης εἰσιόντας ἡμᾶς πρὸς ὑμᾶς καὶ ὅταν εἶπω Ἐί-

ρήνη ὑμῖν' εἶτα εἶπτε 'Καὶ τῷ πνεύματί σου'» Εἰς Ματθαῖον λγ', 35).

Ἡ ἀνάγνωσις προφητικῶ ἀναγνώσματος εἰς τὸν συριακὸν λειτουργικὸν τύπον μαρτυρεῖται ὑπὸ πατέρων καὶ ἄλλων πηγῶν (Ἀποστολικαὶ Διαταγαί, Χρυσόστομος, Ἰάκωβος Ἐδέσσης). Ἐκ τῶν χειρογράφων τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰακώβου μόνον ὁ κώδιξ Παρισίων S. 303 μαρτυρεῖ ὅτι ἀναγινώσκονται «διεξοδικώτατα τὰ ἱερά λόγια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῶν Προφητῶν». Τὰ λοιπὰ χειρόγραφα ἐκπροσωποῦν τὴν νεωτέραν πρᾶξιν, καθ' ἣν καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην ἀνεγινώσκοντο μόνον δύο ἀναγνώσματα ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἀποκαταστήσαντες τὸ προφητικὸν ἀνάγνωσμα ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ, ἐπελέξαμεν περικοπὴν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαίου (κεφ. ξ', 1-16) θέμα ἔχουσαν τὴν Ἱερουσαλήμ. Τὸ αὐτὸ κριτήριον ἴσχυσε καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ψαλμῶν τοῦ προκειμένου (ψαλμὸς ρκα') καὶ τοῦ ἀλληλοουαρίου (ψαλμὸς πς)' οἱ στίχοι τῶν ψαλμῶν τούτων συνεπτύχθησαν εἰς τέσσαρας, κατὰ τὸν τύπον τῶν μικρῶν ἁσματικῶν ἀντιφώνων. Τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα ἐλήφθη ἐκ τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου (κεφ. α', 1-18), τὸ δὲ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα ἐκ τῆς περὶ Ἱερουσαλήμ καὶ τῶν ἐσχάτων προφητείας τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου (κεφ. κα', 20-28). Ἄπαντα τὰ ἀναγνώσματα καὶ οἱ ψαλμοὶ ἐλήφθησαν ἐκ τῶν ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν λειτουργικῶν βιβλίων ἦτοι τὸ προφητικὸν ἐκ τοῦ Τριψδίου (β' ἀνάγνωσμα ἑσπερινοῦ Μ. Σαββάτου), τὸ ἀποστολικὸν ἐκ τοῦ Ἀποστόλου (Ἐπιστολὴ Τετάρτης τῆς ἌΑ' ἑβδομάδος), τὸ εὐαγγελικὸν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου (μέρος τῆς περικοπῆς τῆς παννυχίδος τῆς Δευτέρας τῆς Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν). Αἱ καταλήξεις τῆς πρὸ τοῦ εὐαγγελίου συναπτῆς εἰς τὰ χειρόγραφα τῆς ἀνατολικῆς ομάδος διατηροῦν τὴν ἀρχικὴν τῶν μορφήν («δεόμεθα, ἐπάκουσον» ἢ «δεόμεθα»). Ἡ κατὰ τὸν βυζαντινὸν τύπον διασκευὴ αὐτῶν («δεθηῶμεν») ἐγένετο μεταγενεστέρως. Τὸ πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου διακονι-

κὸν «Πρόσχωμεν τῇ ἁγία ἀναγνώσει» ἀποκατεστάθη κατὰ τοὺς κώδικας Δ καὶ Ζ. Οἱ λοιποὶ κώδικες ἔχουν τὴν ἀπλουστέραν μορφήν («Πρόσχωμεν»), ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ ἡ παλαιότερα.

Αἱ μετὰ τὴν ἐδῆν τῆς κεφαλοκλισίας διακονικαὶ παρακελεύσεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῶν κατηχουμένων καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν θυρῶν εἶναι κατὰ τὸν κώδικα Β ἐκτενέστεραι· μετὰ τὸ «ἡμῖν συνδεηθῆναι» προστίθεται: «μηδεὶς κατὰ τοῦ ἑτέρου λόγον ἢ πονηρίαν ἐχέτω· ἀφετε καὶ ἀφεθήσεται· τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἐξομολογήσασθε καὶ μετὰ κατανύξεως συγχωρήσασθε· αἰτήσασθε μετὰ φόβου καὶ τρόμου». Τὸ δὲ «Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν», ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν λαὸν καὶ συνιστῶν προτροπὴν διὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ τροπαρίου «εἰς τὴν νύσιν τῶν χειρῶν» ἢ τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, μετεθέσαμεν εἰς τὴν φυσικωτέραν αὐτοῦ θέσιν δηλαδὴ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν κατηχουμένων καὶ πρὸ τοῦ χερουβικοῦ. Εἰς τὰ χειρόγραφα κεῖται πρὸ τῆς ἀπολύσεως τῶν κατηχουμένων καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν εὐδῆν τῆς κεφαλοκλισίας.

Ὁ ὕμνος «Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία...» εἰσηλθε μεταγενεστέρως εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐκ βυζαντινῆς ἐπιδράσεως πρὸς κάλυψιν τῆς προπαρασκευῆς τῶν δώρων καὶ τῆς ἐκ βυζαντινῆς πάλιν ἐπιδράσεως εἰσαχθείσης εἰς τὴν ἱεροσολυμιτικὴν πρᾶξιν μεγάλης εἰσόδου. Ἡ προπαρασκευὴ τῶν δώρων - πρόθεσις - ἀρχικῶς ἐγένετο εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τρόπον λίαν ἀπλοῦν. Ἄν ὁ χρόνος θεωρηθῇ ἀνεπαρκῆς καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἀσκόπου καθυστερήσεως δύναται ἢ πρόθεσις, κατὰ τὰ βυζαντινὰ πρότυπα, νὰ τελεσθῇ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας. Ὁ κῶδιξ Β παρουσιάζει ἔτι μεγαλυτέραν βυζαντινὴν ἐπίδρασιν· ἀντὶ τοῦ ὕμνου «Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ ...» ἐψάλλετο τὸ «Οἱ τὰ χερουβίμ...». Εἰς τὸν κώδικα Δ σημειοῦνται καὶ τὰ δύο χερουβικά. Προφανῶς πρόκειται περὶ μεταβατικῆς διατάξεως.

Αἱ μετὰ μεγαλυτέρου περιθωρίου ἐκτυπούμεναι τρεῖς

εὐχαὶ δύνανται νὰ ἀναγνωσθοῦν μυστικῶς, αἱ δύο μὲν πρῶται, αἱ προπαρασκευαστικαί, πρὸ τῆς εἰσόδου, ἡ δὲ τῆς προθέσεως μετὰ τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῶν δώρων ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, ὡς καὶ αἱ τυπικαὶ διατάξεις διαγορεύουν. Ἡ πρώτη εὐχὴ εὔρηται εἰς τοὺς κώδικας Α, Β, Γ, Δ καὶ Ε, ἡ δευτέρα εἰς τοὺς Α, Β, Γ καὶ Ε. Εἰς τὸν κώδικα Α μεταξὺ τῶν δύο τούτων εὐχῶν παρεμβάλλεται καὶ σύντομος εὐχὴ θυμιάματος.

Τὸ διακονικὸν «Στῶμεν καλῶς. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» ἐτέθη εἰς τὴν φυσικὴν του θέσιν, πρὸ δηλαδὴ τῆς εὐχῆς τοῦ ἀσπασμοῦ καὶ οὐχὶ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἐκφωνήσεως αὐτῆς, ὡς ἐν τοῖς χειρογράφοις κεῖται. Ὅμοίως καὶ τὰ πρὸ τῆς μεγάλης ἐκτενοῦς, «τῆς καθολικῆς», λεγόμενα «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ...» κλπ. καὶ ὁ διάλογος «Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἑμοῖ...» εἰς τὰ ἀρχαιότερα χειρόγραφα κεῖνται μετὰ τὴν «καθολικὴν» καὶ πρὸ τῶν εὐχῶν. Προετιμήσαμεν κατ' ἐξαίρεσιν τὴν νεωτέραν πρᾶξιν. Αἱ εὐχαὶ μέχρι καὶ τῆς εὐχῆς τοῦ καταπετάσματος ἐλέγοντο μυστικῶς κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς συναπτῆς, διὸ καὶ ἐκτυποῦνται μετὰ μεγαλύτερου περιθωρίου.

Ἡ εὐχὴ τοῦ καταπετάσματος «Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν παρρησίαν...» καὶ γενικῶς τὸ μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς τμῆμα παρουσιάζει κριτικὰς δυσχερείας. Οὕτω τὸ διὰ μικροτέρων στοιχείων ἐκτυπούμενον τμῆμα τῆς εὐχῆς «καὶ προσφέρειν σοι...θυσίαν αἰνέσεως», παραλείπεται ἀπὸ τοὺς πλείστους καὶ ἀρχαιότερους κώδικας (ὕπάρχει εἰς τοὺς Δ καὶ Ζ) καὶ ἡ εὐχὴ συνεχίζεται ἀπὸ τοῦ «ἀγίῳ σου θυσιαστηρίῳ» εἰς τὸ «καὶ τὰ περικείμενα». Οὕτως ὁμως ἡ εὐχὴ παρουσιάζεται ὡς ἔχουσα δύο ἐκφωνήσεις: «Ὅτι ὑπερεύσπλαγχνος...» καὶ «Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς ...». Ἡ δευτέρα, παραλειπομένη ὑπὸ τοῦ κώδικος Ζ, προσετέθη προφανῶς μεταγενεστέρως. Εἰς τινὰ πάλιν χειρόγραφα τὸ τελευταῖον τμῆμα τῆς εὐχῆς ἀπὸ τοῦ «καὶ τὰ περικείμενα» μετατίθεται μετὰ τὴν

ἀπόκρισιν τοῦ λαοῦ «Ἐλεος, εἰρήνην...». Εἰς τὴν θέσιν πάλιν ταύτην τὸ χειρόγραφον Γ παρεμβάλλει τὴν εὐχὴν «Ἄγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε...», τὸ δὲ Β δύο εὐχάς, τὴν ἀνωτέρω καὶ ἑτέραν («Ἄγιε, ὕψιστε, φοβερέ...»).

Εἰς τὰ δίπτυχα τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς οἱ κώδικες παρουσιάζουν, ὡς εἶναι ἐπόμενον, πολλὰς παραλλαγὰς. Προετιμήσαμεν τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων κωδίκων τῆς ἀνατολικῆς ομάδος μαρτυρουμένην ἐκτενεστέραν καὶ ἀρχαιοπρεπεστέραν μορφήν, ἀκολουθήσαντες τὴν κριτικὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Β. Mercier. Εἰς ταύτην ἐπεφέραμεν μικράς τινας ἀλλαγὰς, ἦτοι διετηρήσαμεν τὰ ὑπὸ τῶν κωδίκων Δ καὶ Η μαρτυρούμενα διακονικὰ δίπτυχα τῶν ζώντων, μετακινήσαντες αὐτὰ ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ θεομητορικοῦ μνημοσύνου εἰς τὸ τέλος τῶν ἱερατικῶν διπτύχων τῶν ζώντων, καὶ κατακλείσαντες αὐτὰ διὰ τοῦ «Μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν», τοῦ κειμένου μετὰ τὸ τέλος τοῦ θεομητορικοῦ μνημοσύνου. Μετ' αὐτὰ ἐθέσαμεν τὴν περὶ τὸ τέλος τῆς ἀναφορᾶς εἰς τὴν αὐτὴν συνάφειαν ἀνήκουσαν διακονικὴν αἰτησιν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τῶν προσενεγκάντων τὰ δῶρα, πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν κωδίκων Δ καὶ Ζ μαρτυρουμένης ἀποκρίσεως τοῦ λαοῦ «Καὶ πάντων καὶ πασῶν». Παρελείψαμεν τὰ ὑπὸ μόνου τοῦ κώδικος Β μαρτυρούμενα παρέμβλητα μεταγενέστερα μνημόσυνα, τὰ ἀποτελοῦντα ἀναδίπλωσιν προηγουμένων αἰτημάτων («Καὶ ὑπὲρ εἰρήνης...Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου...Ἐν πρώτοις μνήσθητι...»). Εἰς τὸ μνημόσυνον τῶν Ἐξ Οἴκουμενικῶν Συνόδων τῶν ἀρχαιοτέρων κωδίκων προσεθέσαμεν καὶ τὴν Ζ' Οἴκουμενικὴν, κατὰ λογικὴν συνέπειαν καὶ κατὰ τοὺς κώδικας Γ καὶ Η. Τέλος ἐκ τοῦ μνημοσύνου τῶν ζώντων παρελείψαμεν τὴν μόνον ὑπὸ τῶν κωδίκων Β καὶ Γ παρεμβαλλομένην δέησιν «Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐλθόντων καὶ ἐρχομένων χριστιανῶν προσκυνῆσαι ἐν τοῖς ἁγίοις τοῦ Χριστοῦ τόποις».

Ἡ παρεμβολὴ τοῦ τέλους τῶν διακονικῶν διπτύχων («Καὶ ὑπὲρ εἰρήνης...») περὶ τὸ τέλος τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς, μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς κατακλειούσης αὐτὴν ἐκφωνή-

σεως τοῦ ἱερέως καὶ ἀπαντήσεως τοῦ λαοῦ, ἐπέφερε διάσπασιν τοῦ νοήματος τοῦ τμήματος τούτου καὶ ἀτυχῆ διόρθωσιν τοῦ «Δι' ὄν» τῆς ἐκφωνήσεως εἰς «Δι' ὄν» (κῶδ. Ζ - Δ. Λάτας) καὶ δὴ καὶ εἰς «Δός» (Χ. Παπαδόπουλος), γραφή, ἣτις ὑπ' οὐδενὸς κώδικος μαρτυρεῖται. Ἡ ὀρθὴ σειρά τοῦ κατακλείοντος τὴν ἀναφορὰν *δ ι α λ ὄ γ ο υ* κατὰ τὸ νόημα αὐτοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς: «...διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ μόνος ἀναμάρτητος φανείς ἐπὶ τῆς γῆς· (ἐκφώνως:) δι' ὄν (Χριστόν) καὶ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς (δηλαδὴ τοῖς κεκοιμημένοις, περὶ τῶν ὁποίων ὀμιλεῖ τὸ τέλος τῆς εὐχῆς), ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος δεσπότης, (ὁ λαός:) ἄνες ἄφες, συγχώρησον, ὁ Θεός, τὰ παραπτώματα ἡμῶν, τὰ ἐκούσια, τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοίᾳ, (ὁ ἱερεύς:) χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ σου...».

Τὰ πρὸ τῆς *θ ε ἰ α ς κ ο ι ν ω ν ῖ α ς*, τὰ κατ' αὐτὴν καὶ τὰ μετ' αὐτὴν διειρηθήσαν ὡς ἔχουν εἰς τὰ παλαιὰ χειρόγραφα. Ἡ ἔναρξις τοῦ κοινωνικοῦ μετὰ τὴν σχετικὴν παρακέλευσιν τοῦ διακόνου «Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν» ἐγίνετο μετὰ τὸν μελισμὸν καὶ τὴν πλήρωσιν τοῦ ποτηρίου. Τοῦτο ἐθέσαμεν πρὸ τοῦ μελισμοῦ καὶ μετὰ τὴν ὕψωσιν. Τὰ λοιπά, ἐκτυπωθέντα μετὰ μεγαλυτέρου περιθωρίου, δύνανται νὰ λέγωνται ὑπὸ τῶν ἱερέων κατ' ἰδίαν, ὡς ἐν τῇ σημερινῇ πράξει. Ὁ *μ ε λ ι σ μ ὸ ς* καὶ ἡ *ἔ ν ω σ ι ς* ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Ἰακώβου εἶναι πολὺπλοκοὶ *π ω ς*: ὁ ἄμνος ἐμελίζετο ἀρχικῶς εἰς δύο μέρη, τὸ ἐν ἀβάπτειτο εἰς τὸ τίμιον αἶμα καὶ δι' αὐτοῦ ἐσφραγίζετο τὸ ἕτερον ἡμισυ· εἶτα δι' αὐτοῦ ἐσφραγίζετο τὸ πρῶτον ἡμισυ· ἀμφοτέρω συνηνοῦντο καὶ ἐβάπτοντο ἐκ νέου εἰς τὸ ποτήριον· καὶ διὰ τῶν δύο συνηνωμένων ἐσφραγίζοντο οἱ λοιποὶ ἄρτοι· εἶτα ἐμελίζοντο καὶ ἐρρίπτετο εἰς ἕκαστον ποτήριον ἀνά μία μερίς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν προσερχομένων εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν καὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταλήψεως, προσεφέροντο καὶ καθηγιάζοντο πολλοὶ ἄρτοι καὶ πολλὰ ποτήρια. Διειρηθήσαμεν τὴν σχετικὴν διάταξιν ὡς ἔχει εἰς τοὺς κώδικας,

δύναται ὁμως ἐνταῦθα νὰ ἀκολουθηθῆ ἡ σύγχρονος βυζαντινὴ πρᾶξις, ὡς γνωστοτέρα καὶ ἀπλουστέρα. Ὡς κοινω-
νικὸν ἐψάλλετο ὁ λγ΄ ψαλμός, ἐπαναλαμβανομένου τοῦ
στίχου αὐτοῦ «Γεύσασθε καὶ ἴδετε...» μεθ' ἑκαστον στίχον
τοῦ ψαλμοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον τύπον. Ἡ ψαλμωδία τοῦ κοι-
νωνικοῦ ἐκάλυπτε τὴν κοινωνίαν τῶν ἱερέων καὶ τοῦ λαοῦ.

Αἱ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν εὐχαί, αἱ διὰ μικρο-
τέρων στοιχείων ἐκτυπωθεῖσαι, εἶναι προφανῶς μεταγενέ-
στεραι καὶ δύνανται νὰ ἀναγνωσθοῦν κατ' ἰδίαν ὑπὸ τῶν ἱε-
ρέων, «ἐν τῷ διακονικῷ».

Τέλος, εἰς τὸν κώδικα Γ ἀναγράφονται καὶ δύο ὀπι-
σθᾶμβωνοὶ εὐχαί, ἡ ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου
Βασιλείου γνωστὴ εὐχή «Ὁ θυσίαν αἰνέσεως...», ἡ ὁποία
προφανῶς ἐλέγετο κατὰ τὰς καθημερινάς, καὶ ἕτερα «λεγο-
μένη κατὰ τὰς Κυριακάς τῆς ἁγίας μεταλήψεως», ἧς ἡ ἀρχὴ
«Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εὐσπλαγχνε καὶ πολυέλεε...», ἐν τῇ
ὁποία γίνεται ἀναφορὰ εἰς τὰ θέματα τῆς νηστείας τῆς Τεσ-
σαρακοστῆς, ὡς περίπου εἰς τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχὴν τῆς
λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων τοῦ βυζαντινοῦ τύπου, ὡς
καὶ «Εὐχή, ἦν τινα ποιεῖ ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν λαόν, ὅταν με-
ταλαβεῖν μέλλωσιν», τὴν γνωστὴν «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ,
Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἀμνὲ καὶ ποιμὴν...» (ἐκδ. Mercier,
σελ. 244. 245. 247). Ἡ τελευταία αὕτη εὑρῆται καὶ εἰς τὸν
κώδικα Ζ. Ὑπὸ τοῦ κώδικος Δ παρατίθεται ἀντὶ τῶν ἀνωτέ-
ρω σειρὰ πέντε συντόμων εὐχῶν, ἡτοι «Εὐχή ὀπισθάμβωνος
τοῦ ἁγίου Ἰακώβου: Εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς παναγίας...»,
«Εὐχή ἄλλη ὀπισθάμβωνος: Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ,
ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὁ καταξιώσας...», ἡ διακονικὴ εὐχή «Ἀπὸ
δόξης εἰς δόξαν πορευόμενοι...», ἕτερα εὐχή «Σὺ εἶ ὁ ἄρτος
τῆς ζωῆς...» καὶ ἡ «τελευταία: Ὁ Κύριος εὐλογῆσει καὶ
ἀγιάσει καὶ φυλάξει...» (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 244. 246). Ἐξ αὐτῶν
ἡ διακονικὴ εὐχή «Ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν...» εὑρῆται καὶ εἰς
τὸν κώδικα Ζ.

Χάριν τῆς ἱστορίας ἀφέθησαν ὡς εἶχον εἰς τὸ κείμενον
αἱ διακονικαὶ αἰτήσεις καὶ αἱ εὐχαί αἱ ἀναφερόμεναι εἰς

τὴν ἁγίαν Πόλιν, τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων, τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων πατριαρχῶν, αἱ δεήσεις ὑπὲρ τῶν βασιλέων κλπ. Κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας ταῦτα ἄς παραμείνουν ὡς ἔχουν ἢ ἄς διευθετηθοῦν καταλλήλως.

- A. = Ἀναγνώστης
- Δ. = Διάκονος
- Ι. = Ἱερεὺς
- Κ. = Κληρικοί
- Λ. = Λαός
- * = Ἀλλαγὴ στίχου (ἐπὶ ἐμμέτρον κειμένου)

**Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ**

ΕΥΧΑΙ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑΙ

- I. Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τῇ μό-
νῃ ἀπλῇ καὶ ἀδιαιρέτῳ Τριάδι, τῇ ἐνούσῃ καὶ ἁγιαζούσῃ
ἡμᾶς δι' ἑαυτῆς καὶ εἰρηνευούσῃ τὴν ζωὴν ἡμῶν, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἶτα ἐξιλεούμενος ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ θεῖον, λέγει·

Ἐν πλήθει ἁμαρτιῶν μεμολυσμένον με μὴ ἐξουδενώ-
σης, δέσποτα Κύριε ὁ Θεός μου· ἰδοὺ γὰρ προσέρχομαι
τῷ θείῳ τούτῳ καὶ ἐπουρανίῳ μυστηρίῳ, οὐχ ὡς ἄξιος
ὑπάρχων, ἀλλ' εἰς τὴν σὴν ἀφορῶν ἀγαθότητα, ταύτην
ἀφήμι σοὶ τὴν φωνήν· Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ·
ἡμαρτον γὰρ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου καὶ οὐκ εἰμι
ἄξιος ἀνοφθαλμῆσαι τῇ ἱερᾷ ταύτῃ καὶ πνευματικῇ τρα-
πέζῃ, ἐφ' ἣ ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστός, ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ καὶ πάσῃ κηλίδι κατεστι-
γμένῳ μυστικῶς πρόκειται εἰς θυσίαν· δι' οὗ ταύτην σοὶ
τὴν ἱκετηρίαν προσάγω, τοῦ καταπεμφθῆναι μοι τὸ Πνεῦμά
σου τὸ Παράκλητον, ἐνισχῶν καὶ καταρτίζον με πρὸς τὴν
λειτουργίαν ταύτην καὶ τὴν παρὰ σοῦ μοι ἐπαγγελθεῖσαν
φωνὴν ἀκατακρίτως τῷ λαῷ ἐπιφθέξασθαι ταύτην κα-
ταξίωσον· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐ-
λογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ
καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΕΥΧΑΙ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΩΣ

I. Τοῦ κλήρου μέλλοντος τὴν προέλευσιν ποιείσθαι, λέγει·

Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τῷ τριαδικῷ καὶ ἐνιαίῳ φωτὶ τῆς μιᾶς Θεότητος, τῆς ἐν Τριάδι μοναδικῶς ὑπαρχούσης καὶ διαιρουμένης ἀδιαιρέτως. Τριάς γὰρ εἷς Θεὸς παντοκράτωρ, οὗ τὴν δόξαν οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται, ἡ δὲ γῆ τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν καὶ ἡ θάλασσα τὸ αὐτοῦ κράτος καὶ πᾶσα αἰσθητὴ τε καὶ νοητὴ κτίσις τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα κηρύττει πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἶτα ἄρχεται τῶν εὐχῶν·

Εὐεργέτα καὶ βασιλεῦ τῶν αἰώνων καὶ τῆς κτίσεως ἀπάσης δημιουργέ, πρόσδεξαι προσιοῦσάν σοι διὰ τοῦ Χριστοῦ σου τὴν Ἐκκλησίαν σου· ἐκάστῳ τὸ συμφέρον ἐκπλήρωσον· ἄγαγε πάντας εἰς τελειότητα καὶ ἀξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς χάριτος τοῦ ἁγιασμοῦ σου, ἐπισυνάγων ἡμᾶς ἐν τῇ ἁγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣν περιποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ λέγει τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος τῆς εἰσόδου τῆς συνάξεως·

Ὁ Θεός, ὁ πρόσδεξάμενος Ἄβελ τὰ δῶρα, Νῶε καὶ Ἀβραάμ τὴν θυσίαν, Ἀαρῶν καὶ Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα, πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὁσμὴν εὐωδίας καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντός τοῦ λαοῦ σου, ὅτι εὐλογημένος ὑπάρχεις καὶ πρέπει σοὶ ἡ δόξα σὺν τῷ μονογενεῖ σου Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ

Δ. Ὁρθοί.

Ὁ μονογενῆς Υἱὸς* καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ* ἀθάνατος ὑπάρχων* καὶ καταδεξάμενος* διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν* σαρκωθῆναι* ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου* καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας* ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας* σταυρωθεὶς τε, Χριστὲ ὁ Θεός,* θανάτῳ θάνατον πατήσας* εἰς ὧν τῆς ἁγίας Τριάδος,* συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ* καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι* σῶσον ἡμᾶς.

I. Κατὰ τὴν προέλευσιν ἀπὸ τῶν θυρῶν τῆς ἐκκλησίας ἕως τοῦ θυσιαστηρίου λέγει τὴν εὐχήν·

Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μεγαλώνυμος Κύριος, ὁ δοὺς ἡμῖν εἴσοδον εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων διὰ τῆς ἐπιδημίας τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἱκετεύομεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἐπειδὴ ἔμφοβοὶ ἔσμεν καὶ ἔντρομοι, μέλλοντες παρίστασθαι τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, ἐξαπόστειλον ἐφ' ἡμᾶς τὴν χάριν σου τὴν ἀγαθὴν καὶ ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα καὶ ἀλλοίωσον τὰ φρονήματα ἡμῶν πρὸς εὐσέβειαν, ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδῶτι προσφέρωμέν σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα, εἰς ἀθέτησιν τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων, εἰς ἰλασμόν παντὸς τοῦ λαοῦ σου· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ

ζωοποιῶ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΤΟ ΤΡΙΣΑΓΙΟΝ

Δ. Τὴν συναπτὴν

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης καὶ Θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ὀσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν (δεῖνος), τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, ἀνάγκης καὶ ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θείων

καὶ πανευφήμων ἀριστόλων, ἐνδόξων προφητῶν
καὶ ἀθλοφόρων μάρτυρων καὶ πάντων τῶν ἁγίων
καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ
πρεσβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν εὐχὴν τοῦ τρισαγίου

Οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε καὶ ἀληθινὲ Κύριε, ἐπίβλεψον ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου σου καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν σῶν ἱκετῶν καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ διαβολικοῦ τε καὶ ἀνθρωπίνου καὶ μὴ ἀποστήσης ἀφ' ἡμῶν τὴν σὴν βοήθειαν, μηδὲ βαρυτέρας τῆς ἡμετέρας δυνάμεως παιδείας ἐπαγάγῃς ἡμῖν· ἡμεῖς γὰρ οὐχ ἱκανοὶ πρὸς τὸ νικᾶν τὰ ἀντιπίπτοντα, σὺ δὲ δυνατὸς εἶ, Κύριε, εἰς τὸ σῶζειν ἐκ πάντων τῶν ἐναντιωμάτων· σῶσον ἡμᾶς, ὁ Θεός, ἐκ τῶν δυσχερῶν τοῦ κόσμου τούτου κατὰ τὴν χρηστότητά σου, ὅπως εἰσελθόντες ἐν καθαρᾷ συνειδήσει πρὸς τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον, τὸν μακάριον καὶ τρισάγιον ὕμνον σὺν ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν ἀκατακρίτως ἀναπέμψωμέν σοι καὶ τὴν εὐάρεστόν σοι καὶ θείαν ἐπιτελέσαντες λειτουργίαν, καταξιωθῶμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς.

(ἐκφώνως) Ὅτι ἅγιος εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐν ἁγίοις κατοικεῖς καὶ ἐπαναπαύῃ καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ἄγιος ὁ Θεός,* ἅγιος ἰσχυρός,* ἅγιος ἀθά-
νατος,* ἐλέησον ἡμᾶς (γ').

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶ-
νων· ἀμήν. Ἁγία Τριάς,* ἐλέησον ἡμᾶς.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ·

I. Εἰρήνην πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

A. Ἀναγινώσκει τὴν προφητείαν

Προφητείας Ἡσαΐου τὸ ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει Κύριος· Φωτίζου, φωτίζου, Ἱερουσαλήμ· ἦκει γάρ σου τὸ φῶς καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σέ ἀνατέταλκεν. Ἴδου σκότος καλύψει γῆν καὶ γνόφος ἐπ' ἔθνη, ἐπὶ δὲ σέ φανήσεται Κύριος καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ ἐπὶ σέ ὀφθήσεται. Καὶ πορεύσονται βασιλεῖς τῷ φωτί σου καὶ ἔθνη τῇ λαμπρότητί σου. Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου· ἦκασι πάντες οἱ υἱοὶ σου μακρόθεν καὶ αἱ θυγατέρες σου ἐπ' ὤμων ἀρθήσονται. Τότε ὄψει καὶ εὐφρανθήσῃ καὶ φοβηθήσῃ καὶ ἐκστήσῃ τῇ καρδίᾳ, ὅτι μεταβαλεῖ εἰς σέ πλοῦτος θαλάσσης καὶ ἔθνῶν καὶ λαῶν· καὶ ἤξουσί σοι ἀγέλαι καμήλων καὶ καλυψουσί σε κάμηλοι Μαδιὰμ καὶ Γαιφά· πάντες ἐκ Σαβὰ ἤξουσι, φέροντες χρυσίον καὶ λίβανον οἴσουσι καὶ λίθον τίμιον καὶ τὸ σωτήριον Κυρίου εὐαγγελιοῦνται. Καὶ πάντα τὰ πρόβατα Κηδάρ συναχθήσονται σοὶ καὶ κριοὶ Ναβαιῶθ ἤξουσί σοι καὶ ἀνενεχθήσεται δεκτὰ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν μου καὶ ὁ οἶκος τῆς προσευχῆς μου δοξασθήσεται. Τίνες οἶδε ὡς νεφέλαι πέτανται καὶ ὡσεὶ περιστεραὶ σὺν νεοσσοῖς; Ἐμὲ αἱ νῆσοι ὑπέμειναν καὶ πλοῖα θαρσεῖς ἐν πρώτοις ἀγαγεῖν τὰ τέκνα σου μακρόθεν καὶ τὸν ἄργυρον καὶ

τὸν χρυσὸν αὐτῶν μετ' αὐτῶν καὶ διὰ τὸ ὄνομα Κυρίου τὸ ἅγιον καὶ διὰ τὸ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ ἐνδοξον εἶναι. Καὶ οἰκοδομήσουσιν ἀλλογενεῖς τὰ τεῖχη σου καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν παραστήσονται σοι· διὰ γὰρ ὀργὴν μου ἐπάταξά σε καὶ διὰ ἔλεον ἠγάπησά σε. Καὶ ἀνοιχθήσονται αἱ πύλαι σου διαπαντός, ἡμέρας καὶ νυκτός οὐ κλεισθήσονται, εἰσαγαγεῖν πρὸς σέ δύναμιν ἔθνῶν καὶ βασιλεῖς αὐτῶν ἀγομένους· τὰ γὰρ ἔθνη καὶ οἱ βασιλεῖς, οἵτινες οὐ δουλεύσουσί σοι, ἀπολοῦνται καὶ τὰ ἔθνη ἐρημία ἐρημωθήσεται. Καὶ ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου πρὸς σέ ἤξει ἐν κυπαρίσσω καὶ πεύκῃ καὶ κέδρω ἅμα δοξάσαι τὸν τόπον τὸν ἅγιόν μου· καὶ τὸν τόπον τῶν ποδῶν μου δοξάσω. Καὶ πορεύονται πρὸς σέ δεδοικότες οἱ υἱοὶ τῶν ταπεινωσάντων σε καὶ παροξυνάντων σε· καὶ προσκυνήσουσι τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν σου πάντες, οἱ παρώξυνάν σε. Καὶ κληθήσῃ Πόλις Κυρίου, Σιών ἁγίου Ἰσραὴλ, διὰ τὸ γεγενῆσθαι σε ἐγκαταλειμμένην καὶ μεμισημένην καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν· καὶ θήσω σε ἀγαλλίαμα αἰώνιον, εὐφροσύνην γενεαῖς γενεῶν· καὶ θηλάσεις γάλα ἔθνῶν καὶ πλοῦτον βασιλέων φάγεσαι· καὶ γνώσῃ, ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ σῶζων σε καὶ ἐξαιρούμενός σε, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ.

Α. Τὸ προκείμενον - Ψαλμὸς ρκα'

Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι· Εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.

Στίχ. α' Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις, ἧς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι...

Στίχ. β' Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαί, φυλαί Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου· ὅτι ἐκεῖ ἐκάθησαν θρόνοι εἰς κρίσιν, θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαβίδ.

Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι...

Στίχ. γ' Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ εὐθηνία τοῖς ἀγαπῶσί σε· γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργοβάρεσί σου.

Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι...

Στίχ. δ' Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίων μου ἐλάλουν δὴ εἰρήνην περὶ σοῦ· ἔνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξεζήτησα ἀγαθά σοι.

Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι...

Α. Ἀναγινώσκει τὸν ἀπόστολον

Καθολικῆς ἐπιστολῆς Ἰακώβου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἰάκωβος, Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ χαίρειν. Πᾶσαν χαρὰν ἠγήσασθε, ἀδελφοί μου ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν· ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ᾖτε τέλειοι καὶ ὀλόκληροι ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ πᾶσιν ἀπλῶς καὶ μὴ ὀνειδίζοντος καὶ δοθήσεται αὐτῷ. Αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. Μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήψεται τι παρὰ τοῦ Κυρίου. Ἄνηρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. Καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. Ἄνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο· οὕτω καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. Μακάριος ἄνηρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δοκιμὸς γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ Θεὸς ἀπειραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτός οὐδένα. Ἐκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπι-

θυμίας ἐξερχόμενος καὶ δελεαζόμενος. Εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον, ἄνωθεν ἔστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγή ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. Βουλευθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων.

I. Τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου

Σοὶ τῷ πεπληρωμένῳ πάσης εὐωδίας καὶ εὐφροσύνης, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ὧν δέδωκας ἡμῖν προσφέρομεν τὸ θυμίαμα τοῦτο· ἀναληφθῆτω δὴ, δεόμεθά σου, ἐκ τῶν πενιχρῶν ἡμῶν χειρῶν εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον σου θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας καὶ ἄφρῃσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

A. Τὸ ἀλληλουάριον - Ψαλμὸς ψς'

Ἄλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. α' Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις· ἀγαπᾷ Κύριος τὰς πύλας Σιών ὑπὲρ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ.

Ἄλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. β' Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ· μνησθήσομαι Ἰακώβ καὶ Βαβυλῶνος τοῖς γινώσκουσί με· καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι καὶ Τύροις καὶ λαὸς τῶν Αἰθιό-

πων, οὗτοι ἐγενήθησαν ἐκεῖ.

Ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Στίχ. γ' Μήτηρ Σιών, ἐρεῖ ἄνθρωπος καὶ ἄνθρωπος ἐγενήθη ἐν αὐτῇ καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψιστος.

Ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Στίχ. δ' Κύριος διγγήσεται ἐν γραφῇ λαῶν καὶ ἀρχόντων τούτων τῶν γεγενημένων ἐν αὐτῇ ὡς εὐφραινομένων πάντων ἢ κατοικία ἐν σοί.

Ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Δ. Μετὰ τὸ ἄλληλούϊα λέγει τὴν ἔκτενῆ

Εἴπωμεν πάντες· Κύριε, ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Κύριε παντοκράτορ, ἐπουράνιε, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν δεόμεθα, ἐπάκουσον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν (τοῦ δεῖνος) πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ δεόμεθά σου, ἐπάκουσον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου καὶ νίκης αὐτῶν δεόμεθα.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ τῆς

βασιλευούσης, πάσης πόλεως καὶ χώρας δεόμεθα.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης, αἰχμαλωσίας, πικροῦ θανάτου καὶ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν δεόμεθά σου, ἐπάκουσον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Καὶ ὑπὲρ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ καὶ ἀπεκδεχομένου τὸ παρά σου πλούσιον καὶ μέγα ἔλεος ἰκετεύομέν σε, σπλαγγνίσθητι καὶ ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἐπίσκεψαι τὸν κόσμον σου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, ὕψωσον κέρας χριστιανῶν τῇ δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῇ πρεσβείᾳ τῆς πανάγνου, εὐλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τοῦ προδρόμου καὶ τῶν ἀποστόλων σου καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου, ἰκετεύομέν σε, πολυέλεε Κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου καὶ ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

I. Τὴν εὐχὴν πρὸ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου

Ἐλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλόανθρωπε Κύριε, τὸ τῆς σῆς γνώσεως ἀκήρατον φῶς καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων σου κατανόησιν· ἔνθεσ ἡμῖν καὶ τὸν τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον, ἵνα τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας καταπατήσαντες πνευματικὴν πολιτείαν μετέλθω-

μεν, πάντα πρὸς εὐαρέστησιν σὴν καὶ φρονοῦντες καὶ πράττοντες·

(ἐκφώνως) σὺ γὰρ εἶ ὁ εὐαγγελισμὸς καὶ ὁ φωτισμὸς, σωτὴρ καὶ φύλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, ὁ Θεός, καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ὁρθοί, ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Πρόσχωμεν τῇ ἀγίᾳ ἀναγνώσει.

Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἁγίου Εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Εἶπεν ὁ Κύριος· Ὅταν ἴδητε κυκλομένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν, ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὐταὶ εἰσι, τοῦ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὄργῃ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ Ἱερουσαλήμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἀστροῖς καὶ ἐπὶ γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης θαλάσσης καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων

γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.

Λ. Δόξα σοι, Κύριε.

Δ. Ὅτε πληροῦται τὸ Εὐαγγέλιον, λέγει·

Σχολάσωμεν ἐκτενωῶς ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν (δεῖνος) πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, ἀνάγκης καὶ ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον οἱ πάντες παρὰ τοῦ Κυρίου διελθεῖν αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν

πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὑγείᾳ ἐκτελέσαι ἡμᾶς παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα καὶ ἀνεπαίσχυντα καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ φρικτοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θείων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, ἐνδόξων προφητῶν καὶ ἀθλοφόρων μαρτύρων μετὰ πάντων τῶν ἁγίων καὶ δικαίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθῶμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

I. Τὴν εὐχὴν μετὰ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον

Ὁ ἐνηχῆσας ἡμῖν, Θεός, τὰ θεϊὰ σου καὶ σωτήρια λόγια, φώτισον τὰς ψυχὰς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς τὴν τῶν προαναγνωσθέντων κατάλη-

ψιν, ὡς μὴ μόνον ἀκροατὰς ὀφθῆναι τῶν πνευματικῶν ἁσμάτων, ἀλλὰ καὶ ποιητὰς πράξεων ἀγαθῶν, πίστιν μετερχομένους ἀνύπουλον, βίον ἄμεμπτον, πολιτείαν ἀνέγκλητον·

(ἐκφώνως) ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Κλίνων λέγει·

Δέσποτα ζωοποιε καὶ τῶν ἀγαθῶν χορηγέ, ὁ δούς τοῖς ἀνθρώποις τὴν μακαρίαν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ζωῆς, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν, καταξίωσον ἡμᾶς, ἀγαθέ, ἐν ἁγιασμῷ καὶ ταύτην σοι τὴν θείαν ἐπιτελέσαι λειτουργίαν, εἰς ἀπόλαυσιν τῆς μελλούσης μακαριότητος·

(ἐκφώνως) ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι καὶ εἰς φῶς ἀληθείας ὀδηγούμενοι, σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Δ. Μὴ τις τῶν κατηχουμένων, μὴ τις τῶν ἀμυήτων,

μή τις τῶν μὴ δυναμένων ἡμῖν συνδεηθῆναι.

Ἐπιγινώσκοντες τὰς θύρας ὄρθοι πάντες.

ΠΡΟΣΚΟΜΙΔΗ

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν.

Λ. Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία* καὶ στήτω μετὰ φόβου καὶ τρόμου* καὶ μηδὲν γήινον ἐν ἑαυτῇ λογιζέσθω* ὁ γὰρ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων,* Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν,* προέρχεται σφαγιασθῆναι* καὶ δοθῆναι εἰς βρῶσιν τοῖς πιστοῖς* προηγοῦνται δὲ τούτου* οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων* μετὰ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας,* τὰ πολυόμματα χειρουβίμ* καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα σεραφίμ,* τὰς ὄψεις καλύπτοντα* καὶ βοῶντα τὸν ὕμνον* Ἄλληλουῖα.

I. Προερχομένων τῶν ἁγίων, βαστάζων τὸν τίμιον καὶ θεῖον σταυρόν, εὔχεται τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου καὶ οὐρανοβάμονος Διονυσίου

Τὸ φρικτὸν σου, Κύριε, καταλαβόντες δάπεδον, θαμβούμεθα τὸ πρόσωπον, τῇ λαμπρᾷ σου τραπέζῃ προσερχόμενοι καὶ πέλας τοῦ φοβεροῦ σου γινόμενοι βήματος κλονούμεθα τῷ παλμῷ, τὰ μέλη βραττόμενοι, ἀνεφικτον ἱερὸν θῦμα προσάγοντες· τίς γὰρ τῶν γηγενῶν προσηλωμένος τοῖς πάθεσιν ἀξίως τηλικούτων μυστηρίων ἐφάψασθαι δύναται; ἀφαιρεῖται γὰρ τὴν παρρησίαν τὸ τῆς φύσεως

ἄστατον καὶ συνειδήσεις ἐναγεῖς τῷ
 νῷ κατεργάζεται καὶ σκότος ἐπάγει
 τῆς ψυχῆς τῷ βλέμματι ἄσημος πο-
 λιτεία καὶ βίος ἐπίμωμος· ὅθεν δε-
 διάμεν καὶ τῷ φόβῳ κλονούμεθα,
 μήπως ἀναξίως τῶν δώρων ἀψάμε-
 νοι, τρέψωμεν καθ' ἑαυτῶν τὸ θεῖον
 εἰς ἐκδίκησιν. Δι' ὃ καθικετεύομεν
 τὴν φιλανθρωπίαν σου· δὸς ἡμῖν ἀδε-
 ῶς τῶν ἁγίων σου μυστηρίων ἐφά-
 ψασθαι καὶ ἐνδυνάμωσον ἡμᾶς ψυχῇ
 καὶ σώματι καὶ χάρισαι ἡμῖν ἀμώ-
 μως ἱεουργῆσαι τῇ σῇ ἀρρήτῳ ду-
 νάμει· πάντα γὰρ διὰ σοῦ γίνεται
 καὶ πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ
 μεγαλοπρέπεια, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
 Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν
 καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
 νων· ἀμήν.

Καὶ συνάπτει τὴν εὐχὴν τοῦ θεσπεσίου Βα- σιλείου

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων
 ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδο-
 ναῖς προσέρχεσθαι ἢ προσεγγίζειν
 ἢ λειτουργεῖν σοι, βασιλεῦ τῆς δό-
 ξης· τὸ γὰρ διακονῆσαι σοι μέγα καὶ
 φοβερὸν καὶ ταῖς ἐπουρανίαις δυνά-
 μεσιν ἀπρόσιτον· ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν
 ἄμετρόν σου φιλανθρωπίαν ἀτρέπτως

καὶ ἀναλλοιώτως γέγονας ἄνθρωπος
καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐχρημάτισας καὶ
τῆς λειτουργικῆς καὶ ἀναιμάκτου θυ-
σίας τὴν ἱερουργίαν ἡμῖν παρέδωκας,
ὡς δεσπότης τῶν ἀπάντων. Σὺ γάρ,
Κύριε, δεσπόζεις τῶν ἐπουρανίων καὶ
ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, ὁ ἐπὶ
θρόνου χερουβικοῦ ἐποχούμενος, ὁ
τῶν σεραφίμ κύριος καὶ βασιλεὺς
τοῦ Ἰσραήλ, ὁ μόνος ἅγιος καὶ ἐν
ἁγίοις ἀναπαυόμενος. Σὲ δυσωπῶ
τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ εὐήκοον, ἐπί-
βλεψον ἐπ' ἐμέ τὸν ἀχρεῖον δοῦλόν
σου καὶ ἰκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ
παναγίου σου Πνεύματος, ἐνδεδυμέ-
νον τὴν τῆς ἱερατείας χάριν, παρα-
στῆναι τῇ ἁγίᾳ σου ταύτῃ τραπέζῃ
καὶ ἱεουργῆσαι τὸ ἅγιόν σου σῶμα
καὶ τὸ τίμιόν σου αἷμα. Σοὶ γάρ
κλίνω τὸν ἑμαυτοῦ αὐχένα καὶ δέο-
μαί σου· μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρό-
σωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, μηδὲ ἀποδοκι-
μᾶσθαι με ἐκ παίδων σου, ἀλλ' ἀξιῶ-
σον προσενεχθῆναι σοὶ τὰ δῶρα ταῦ-
τα καὶ δι' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ
ἐλαχίστου δούλου σου· σὺ γάρ εἶ
ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ
δεχόμενος, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ
σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ
ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ

καὶ ἀγαθῶ καὶ ζωοποιῶ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

- Ι.** Ὅτε τεθῶσιν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τὰ ἅγια δῶρα πρὸ τοῦ καλυφθῆναι αὐτὰ μετὰ τῆς νεφέλης, εὐχεται τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως·

Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον, τὴν τροφήν τοῦ παντὸς κόσμου, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξαποστείλας σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν καὶ εὐεργέτην, εὐλογοῦντα καὶ ἀγιάζοντα ἡμᾶς, αὐτὸς εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς τὸ ὑπερουράνιον σου θυσιαστήριον· μνημόνευσον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος τῶν προσενεγκάντων καὶ δι' οὓς προσήνεγκαν καὶ χάρισαι αὐτοῖς πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα καὶ ἡμᾶς ἀκατακρίτους διαφύλαξον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ τῶν θείων σου μυστηρίων· ὅτι ἡγίασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

- Λ. Ἀμήν.
 Δ. Ἔτι τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Ι.** Εὐχεται τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος

Δέσποτα παντοκράτορ, βασιλεῦ τῆς δόξης, ὁ Θεὸς ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, αὐτὸς πάρεσο ἡμῖν ἐν τῇ ἁγίᾳ ὥρᾳ ταύτῃ ἐπικαλουμένοις σε καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπὸ αἰσχύνης

παραπτωμάτων, κάθαρων ἡμῶν τὸν νοῦν καὶ τὰ φρονήματα ἀπὸ μιαρῶν ἐπιθυμιῶν καὶ κοσμικῆς ἀπάτης καὶ πάσης διαβολικῆς ἐνεργείας καὶ πρόσδεξαι ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὄσμην εὐωδίας. ὡς προσεδέξω τὴν προσφορὰν Ἄβελ καὶ Νῶε καὶ Ἀαρῶν καὶ Σαμουὴλ καὶ πάντων καὶ ἀγίων σου, ῥυθόμενος ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος καὶ σφῶζων εἰς τὸ πάντοτε εὐαρεστεῖν καὶ προσκυνεῖν καὶ δοξάζειν σὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἄμην.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Δ. Ἐν σοφίᾳ Θεοῦ πρόσχωμεν.

Ι. Καλύπτει τὰ ἄγια μετὰ τῆς νεφέλης καὶ ἄρχεται

Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν,

Ι.-Λ. Πατέρα παντοκράτορα,* ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς,* ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν.* Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν,* τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ,* τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα* πρὸ πάντων τῶν αἰώνων* φῶς ἐκ φωτός,* Θεὸν ἀληθινόν* ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ* γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα,* ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ,* δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.* Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους* καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν* κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν* καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου* καὶ Μαρίας τῆς παρθένου* καὶ ἐνανθρω-

πήσαντα.* Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν* ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου* καὶ παθόντα καὶ ταφέντα* καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,* κατὰ τὰς Γραφάς.* Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς* καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς* καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης* κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,* οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.* Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,* τὸ Κύριον,* τὸ ζωοποιόν,* τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,* τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον* καὶ συνδοξαζόμενον,* τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.* Εἰς μίαν, ἀγίαν,* καθολικὴν* καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.* Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.* Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν* καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.* ἀμήν.

ΑΣΠΑΣΜΟΣ - ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

- Δ. Στῶμεν καλῶς· ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.

I. Τὴν εὐχὴν τοῦ ἀσπασμοῦ

Ὁ πάντων Θεὸς καὶ δεσπότης, ἀξιῶν ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς ὥρας ταύτης τοὺς ἀναξίους, φιλάνθρωπε, ἵνα, καθαρούμενοι παντὸς δόλου καὶ πάσης ὑποκρίσεως, ἐνωθῶμεν ἀλλήλοις τῷ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης συνδέσμῳ, βεβαιούμενοι τῷ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀγιασμῷ διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωο-

ποιῶ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων.

(ἐκφώνως) Ὅτι Θεὸς εἰρήνης, ἐλέους, ἀγά-
πης, οἰκτιρμῶν καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις καὶ
ὁ μονογενῆς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ
πανάγιον, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἀσπασώμεθα ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ.

Καὶ μετὰ τὸ δοθῆναι τὴν ἀγάπην

Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Ἐπικλινόμενος λέγει τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας·

Ὁ μόνος Κύριος καὶ ἐλεήμων Θεός, τοῖς κλί-
νουσι τοὺς ἑαυτῶν αὐχένας ἐνώπιον τοῦ ἀγίου
σου θυσιαστηρίου καὶ ἐπιζητοῦσι τὰς παρὰ σοῦ
πνευματικὰς δωρεὰς ἐξαπόστειλον τὴν χάριν σου
τὴν ἀγαθὴν καὶ εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς ἐν πάσῃ
εὐλογίᾳ πνευματικῇ καὶ ἀναφαιρέτῳ, ὁ ἐν ὑψηλοῖς
κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν.

(ἐκφώνως) Ὅτι αἰνετὸν καὶ προσκυνητὸν καὶ
ὑπερένδοξον ὑπάρχει τὸ πανάγιον ὄνομά σου,
τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύμα-
τος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ἄρχῃ τῆς προσκομιδῆς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ κλητοῦ ἀποστόλου καὶ δικαίου

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑΙ ΔΕΗΣΕΙΣ

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Πρῶτον ἐπεύχεται τοῖς συμπαρασταμένοις λέγων·

Ὁ Κύριος εὐλογήσει πάντας ἡμᾶς καὶ συνακονήσει καὶ ἀξιόους ποιήσει τῆς παραστάσεως τοῦ ἁγίου αὐτοῦ θυσιαστηρίου καὶ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ ἁγίου αὐτοῦ Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἶτα λέγει καθ' ἑαυτὸν ἱστάμενος·

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία (γ').

Κύριε, τὰ χεῖλη μου ἀνοίξεις καὶ τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν σου (γ').

Πληρωθῆτω τὸ στόμα μου αἰνεσεως, ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου (γ').

τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ κλίνας ἔνθεν καὶ ἔνθεν λέγει πρὸς τοὺς συλλειτουργοὺς·

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοὶ καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Κ. Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι.

Μνήσθητι ἡμῶν, δέσποτα.

- Ι. Μνησθεῖη ὑμῶν Κύριος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.
- Δ. Ἄρχεται τῆς καθολικῆς συναπτῆς
Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Σῶσον, ἐλέησον, οἰκτίρησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης καὶ Θεοῦ φιλανθρωπί-
ας καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου
δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ
ένώσεως πασῶν τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυ-
ρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῆς ἀγίας μόνης ταύτης καὶ τῆς καθολι-
κῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ γῆς πε-
ράτων μέχρι τῶν περάτων αὐτῆς τοῦ Κυρίου δεη-
θῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως (τοῦ δεῖνος) τοῦ
ἀγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου
καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοστέπτων ὀρθο-
δόξων ἡμῶν βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ

τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν καὶ τῆς οὐρανόθεν βοηθείας, σκέπης καὶ νίκης αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ τῆς βασιλευούσης, πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ εὐλαβείᾳ Θεοῦ οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων, χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, ξένων καὶ ἐπιδεομένων καὶ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν ὥστε τοῦ μνημονεύειν αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν γῆρα καὶ ἀδυναμίᾳ ὄντων, νοσοούντων, καμνόντων καὶ τῶν ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένων, τῆς παρά τοῦ Θεοῦ ταχείας ἰάσεως καὶ σωτηρίας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν παρθενίᾳ καὶ ἀγνείᾳ καὶ ἀσκήσει καὶ ἐν σεμνῷ γάμῳ διαγόντων καὶ τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς ἀγωνιζομένων ὁσίων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, ξενιτευόντων χριστιανῶν καὶ τῶν ἐν αἰχμαλωσίαις καὶ ἐξορίαις καὶ ἐν φυλακαῖς καὶ πικραῖς δουλείαις ὄντων ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰρηνικῆς ἐπανόδου ἐκάστου εἰς τὰ οἰκεῖα μετὰ χαρᾶς τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν παρόντων καὶ συνευχομένων ἡμῖν ἐν ταύτῃ τῇ ἀγίᾳ ὥρᾳ καὶ ἐν παντὶ καιρῷ πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, σπουδῆς, καμάτου καὶ προθυμίας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχῆς χριστιανῆς θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους καὶ βοηθείας Θεοῦ ἐπιδεδομένης καὶ ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων, ὑγείας τῶν ἀσθενούντων, ἀναρρύσεως τῶν αἰχμαλώτων, ἀναπαύσεως τῶν προκεκοιμημένων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, ἀνάγκης καὶ ἐπαναστάσεως ἐθνῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἐκτενέστερον ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, ὄμβρων εἰρηνικῶν, δρόσων ἀγαθῶν, καρπῶν εὐφορίας, τελείας εὐετηρίας καὶ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ὑπὲρ τοῦ εἰσακουσθῆναι καὶ εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τὴν δέησιν ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ καταπεμφθῆναι ἡμῖν πλοῦσια τὰ ἐλέη καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς καὶ τοῦ καταξιωθῆναι πάντας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐκτενωῶς δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν ἀγίων καὶ μακαρίων Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν ἀγίων ἀποστόλων, Στεφάνου τοῦ πρωτοδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος, Μωυσέως, Ἀαρῶν, Ἡλιοῦ, Ἐλισσαίου, Σαμουήλ, Δαβίδ, Δαυιδ, τῶν προφητῶν καὶ πάντων τῶν ἀγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ προσβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Καὶ ὑπὲρ τῶν προκειμένων τιμίων καὶ ἐπουρανίων, ἀρρήτων, ἀχράντων, ἐνδόξων, φοβερῶν, φρικτῶν, θείων δώρων καὶ σωτηρίας τοῦ παρῆστος καὶ προσφέροντος αὐτὰ τιμίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ἱερέως (δεῖνος) Κυρίου τὸν Θεὸν ἡμῶν ἱκετεύσωμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

I. Τοῦ διακόνου λέγοντος τὴν καθολικὴν ὁ ἱερεὺς κλίνων λέγει καθ' ἑαυτὸν τὴν εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς τοῦ ἀγίου Ἰακώβου

Ὁ ἐπισκεψάμενος ἡμᾶς ἐν ἐλέει

καὶ οἰκτιρμοῖς, δέσποτα Κύριε, καὶ
χαρισάμενος παρρησίαν ἡμῖν τοῖς
ταπεινοῖς καὶ ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀνα-
ξιοῖς δούλοις σου παριστάναι τῷ ἁγίῳ
σου θυσιαστηρίῳ καὶ προσφέρειν σοι
τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ ἀναίμακτον
θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτη-
μάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ σου ἀγνοη-
μάτων, ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ τὸν ἀ-
χρεῖον δοῦλόν σου καὶ ἐξάλειψόν
μου τὰ παραπτώματα διὰ τὴν σὴν
εὐσπλαγχνίαν καὶ καθάρισόν μου τὰ
χείλη καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς
μολυσμοῦ σαρκὸς τε καὶ πνεύματος
καὶ ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ πάντα λο-
γισμὸν αἰσχρὸν τε καὶ ἀσύνητον καὶ
ικάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ πανα-
γίου σου Πνεύματος εἰς τὴν λει-
τουργίαν ταύτην καὶ πρόσδεξαι με
διὰ τὴν ἀγαθότητά σου, προσεγγί-
ζοντα τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ·
καὶ εὐδόκησον, Κύριε, δεκτὰ γενέ-
σθαι τὰ προσαγόμενά σοι δῶρα ταῦ-
τα διὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν, συγκα-
ταβαίνων ταῖς ἐμαῖς ἀσθενείαις, καὶ
μὴ ἀπορρίψης με ἀπὸ τοῦ προσώπου
σου μηδὲ βδελύξῃ τὴν ἐμὴν ἀνα-
ξιότητα, ἀλλ' ἐλέησόν με, ὁ Θεός,
κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ κατὰ
τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου πα-

ρένεγκε τὰ ἀνομήματά μου, ἵνα ἀκατακρίτως προσελθὼν κατενώπιον τῆς δόξης σου, καταξιωθῶ τῆς σκέπης τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ τῆς ἐλλάμψεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος καὶ μὴ ὡς δοῦλος ἀμαρτίας ἀποδοκίμος γένωμαι, ἀλλ' ὡς δοῦλος σὸς εὖρω χάριν καὶ ἔλεος καὶ ἄφεσιν ἀμαρτιῶν ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Ναί, δέσποτα παντοκράτορ, παντοδύναμε Κύριε, εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου καὶ χάρισαί μοι τὴν ἀμνηστίαν τῶν κακῶν μου· σὺ γὰρ εἶ ὁ τὰ πάντα ἐνεργῶν ἐν πᾶσι καὶ τὴν παρὰ σοῦ πάντες ἐπιζητοῦμεν ἐπὶ πᾶσι βοήθειάν τε καὶ ἀντίληψιν καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ καὶ ὁμοουσίου σου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ ἐπισυνάπτει τὴν εὐχὴν ταύτην

Ὁ Θεός, ὁ διὰ πολλὴν καὶ ἄφατόν σου φιλανθρωπίαν ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα τὸ πεπλανημένον ἐπαναστρέψῃ πρόβατον, μὴ ἀποστραφῆς ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ἐγχειροῦντάς σοι τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ

ἀναίμακτον θυσίαν· οὐ γὰρ ἐπὶ ταῖς δικαιοσύναις ἡμῶν πεποιθότες ἐσμέν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐλέει σου τῷ ἀγαθῷ, δι' οὗ τὸ γένος ἡμῶν περιποιῆ. Καὶ νῦν ἱκετεύομεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἵνα μὴ γένηται εἰς κατάκριμα τῷ λαῷ σου τὸ οἰκονομηθὲν ἡμῖν τοῦτο πρὸς σωτηρίαν μυστήριον, ἀλλ' εἰς ἐξάλειψιν ἀμαρτιῶν, εἰς ἀνανέωσιν ψυχῶν καὶ σωμάτων, εἰς εὐαρέστησιν σὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· ὅτι φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ πρέπει σοι ἡ δόξα, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ συνάπτει τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς καὶ ἀγαγὼν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, ὁ ὑποδείξας ἡμῖν ὁδοὺς εἰς σωτηρίαν, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν οὐρανίων μυστηρίων ἀποκαλύψεις, ὁ θέμενος ἡμᾶς εἰς τὴν διακονίαν ταύτην ἐν τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, εὐδόκησον, δέσποτα, γενέσθαι ἡμᾶς διακόνους τῆς καινῆς σου διαθήκης, λειτουργοὺς τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων καὶ πρόσδεξαι ἡμᾶς προσεγγίζοντας τῷ ἁγίῳ

σου θυσιαστηρίῳ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἔλέους σου, ἵνα γενώμεθα ἄξιοι τοῦ προσφέρειν σοι δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τε ἑαυτῶν καὶ τῶν τοῦ λαοῦ σου ἀγνοημάτων· καὶ δὸς ἡμῖν, Κύριε, μετὰ παντὸς φόβου καὶ συνειδήσεως καθαρᾶς προσκομίσαι σοι τὴν πνευματικὴν ταύτην καὶ ἀνάιμακτον θυσίαν, ἣν προσδεξάμενος εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν σου θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. Ναί, ὁ Θεός, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἔπιδε ἐπὶ τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ἡμῶν καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ὡς προσεδέξω Ἄβελ τὰ δῶρα, Νῶε τὰς θυσίας, Ἀβραάμ τὰς ὀλοκαρπώσεις, Μωυσέως καὶ Ἀαρὼν τὰς ἱερωσύνας, Σαμουὴλ τὰς εἰρηνικάς, Δαβὶδ τὴν μετάνοιαν, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα· ὡς προσεδέξω ἐκ χειρὸς τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων τὴν ἀληθινὴν ταύτην λατρείαν, οὕτως πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐν τῇ χρηστότητί σου καὶ δὸς γενέσθαι τὴν προσφορὰν ἡμῶν εὐπρόσδεκτον, ἡγιασμένην ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, εἰς ἐξίλασμα τῶν ἡμε-

τέρων πλημμελημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ σου ἀγνοημάτων καὶ εἰς ἀνάπαυσιν τῶν προκοιμηθέντων ψυχῶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, καταξιωθέντες ἀδόλως λειτουργεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, λάβωμεν τὸν μισθὸν τῶν πιστῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων καὶ εὕρωμεν χάριν καὶ ἔλεος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ τῆς ἀνταποδόσεώς σου τῆς δικαίας καὶ ἀγαθῆς.

Καὶ πάλιν ἐπισυνάπτει τὴν εὐχὴν τοῦ καταπετάσματος

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισας ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Καταξιωθέντες οὖν εἰσελθεῖν εἰς τόπον σκηνώματος δόξης σου, ἕσω τε γενέσθαι τοῦ καταπετάσματος καὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων κατοπτεῦσαι, προσπίπτομεν τῇ ἀγαθότητί σου, δέσποτα, ἐλεῆσαι ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἔμφοβοὶ ἐσμεν καὶ ἔντρομοι μέλλοντες παρίστασθαι τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ.

καὶ προσφέρειν σοὶ τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ ἀνάιμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· ἐξάπαστειλον ἐφ' ἡμᾶς, ὁ Θεός, τὴν χάριν σου τὴν ἀγαθὴν καὶ ἀγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα καὶ ἀλλοίωσον ἡμῶν τὰ φρονήματα πρὸς εὐσέβειαν, ἵνα ἐν καθαρῷ τῷ συνειδῶτι προσφέρωμέν σοι ἔλεον, εἰρήνην, θυσίαν αἰνέσεως·

καὶ τὰ περικεείμενα τῇ ἱερᾷ ταύτῃ τελετῇ συμβολικῶς ἀμφιάσματα τῶν αἰνιγμάτων ἀνακαλύψας, τηλαυγῶς ἡμῖν ἀνάδειξον καὶ τὰς νοεράς ἡμῶν ὄψεις τοῦ ἀπεριλήπτου σου φωτὸς ἀποπλήρωσον καὶ καθάρας τὴν πτωχείαν ἡμῶν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἀξίαν ἀπεργασαί τῆς φοβερᾶς ταύτης καὶ φρικτῆς παραστάσεως· ὅτι ὑπερεύσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

(ἐκφώνως) Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Στῶμεν καλῶς, στῶμεν εὐλαβῶς, στῶμεν μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ κατανύξεως, πρόσγῳμεν τῇ ἀγίᾳ ἀναφορᾷ ἐν εἰρήνῃ τῷ Θεῷ προσφέρειν.

Λ. Ἐλεος, εἰρήνην, θυσίαν αἰνέσειως.

Ι. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἡ χάρις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κοινωνία καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ι. Ἄνω σχῶμεν τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας.

Λ. Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον.

Ι. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.

Λ. Ἄξιον καὶ δίκαιον.

Ι. Κλινόμενος ἐπεύχεται οὕτως·

Ὡς ἀληθῶς ἄξιόν ἐστι καὶ δίκαιον, πρέπον τε καὶ ἐποφειλόμενον σέ αἰνεῖν, σέ ὑμνεῖν, σέ εὐλογεῖν, σέ προσκυνεῖν, σέ δοξολογεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν τῷ πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου δημιουργῷ, τῷ θησαυρῷ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, τῇ πηγῇ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τῷ πάντων Θεῷ καὶ δεσπότῃ· ὃν ὑμνοῦσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν καὶ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν, ἥλιός τε καὶ σελήνη καὶ πᾶς ὁ τῶν ἄστρων χορός, γῆ, θάλασσα καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, Ἰερουσαλὴμ ἡ ἐπουράνιος, πανήγυρις ἐκλεκτῶν, ἐκκλησία πρωτοτόκων ἀπογε-

γραμμένων ἐν οὐρανοῖς, πνεύματα δικαίων καὶ προφητῶν, ψυχὰι μαρτύρων καὶ ἀποστόλων, ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαί τε καὶ ἐξουσίαι καὶ δυνάμεις φοβεραί, χερουβὶμ τὰ πολυόμματα καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα σεραφίμ, ἃ ταῖς μὲν δυσὶ πτέρυξι κατακαλύπτει τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν, ταῖς δὲ δυσὶ τοὺς πόδας καὶ ταῖς δυσὶν ἰπτάμενα, κέκραγεν ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον, ἀκαταπαύστοις στόμασιν, ἀσιγήτοις θεολογίαις,

(ἐκφώνως) τὸν ἐπινίκιον ὕμνον τῆς μεγαλοπρεποῦς σου δόξης λαμπρᾶ τῇ φωνῇ ἄδοντα, βοῶντα, δοξολογοῦντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα·

- Λ. «Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος,* Κύριος σαβαώθ,* πλήρης ὁ οὐρανὸς* καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου* ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.* Εὐλόγημένος ὁ ἐλθὼν καὶ ἐρχόμενος* ἐν ὀνόματι Κυρίου* ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις».

Ι. Ἰστάμενος σφραγίζει τὰ δῶρα, λέγων καθ' ἑαυτὸν·

Ἅγιος εἶ, βασιλεῦ τῶν αἰώνων, καὶ πάσης ἀγιωσύνης κύριος καὶ δοτῆρ· ἅγιος καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίησας· ἅγιον δὲ καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, τὸ ἐρευνῶν τὰ πάντα καὶ τὰ βάθη σοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός.

Καὶ κλίνων λέγει·

Ἅγιος εἶ, παντοκράτορ, παντοδύναμε, φοβερέ, ἀγαθέ, εὐσπλαγχνε, ὁ συμπαθὴς μάλιστα περὶ τὸ πλάσμα τὸ σόν, ὁ ποιήσας ἀπὸ γῆς ἄν-

θρωπον κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν καὶ χαρισάμενος αὐτῷ τὴν τοῦ παραδείσου ἀπόλαυσιν· παραβάντα δὲ τὴν ἐντολὴν σου καὶ ἐκπεσόντα τοῦτον οὐ παρεΐδες οὐδὲ ἐγκατέλιπες, ἀγαθέ, ἀλλ' ἐπαίδευσας αὐτὸν ὡς εὖσπλαγχνος πατήρ, ἐκάλεσας αὐτὸν διὰ νόμου, ἐπαιδαγώγησας αὐτὸν διὰ τῶν προφητῶν. Ὑστερον δὲ αὐτὸν τὸν μονογενῆ σου Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐξαπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, ἵνα αὐτὸς ἐλθὼν τὴν σὴν ἀνανεώση καὶ ἀνεγείρῃ εἰκόνα· ὃς κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθείς ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς ἁγίας ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου, συναναστραφεῖς τε τοῖς ἀνθρώποις, πάντα ὥκονόμησε πρὸς σωτηρίαν τοῦ γένους ἡμῶν. Μέλλων δὲ τὸν ἐκούσιον καὶ ζωοποιὸν διὰ σταυροῦ θάνατον ὁ ἀναμάρτητος ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καταδέχεσθαι, ἐν τῇ νυκτὶ ἧ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδοτο ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας,

Εἶτα ἀνιστάμενος καὶ τὸν ἄρτον κρατήσας, λέγει σφραγίζων·

λαβὼν ἄρτον ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀμώμων καὶ ἀθανάτων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναδείξας σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας, κλάσας, μετέδωκε τοῖς ἁγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπὼν·

Καὶ τίθησι τὸν ἄρτον ἐκφωνῶν·

«Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, τὸ

ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφρα-
σιν ἁμαρτιῶν».

Λ Ἀμήν

Ι. Τὸ ποτήριον λαβὼν, λέγει καθ' ἑαυτὸν σφραγίσας·

Ὡσαύτως μετὰ τὸ δειπνήσαι, λαβὼν ποτή-
ριον καὶ κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, ἀτενίσας
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναδείξας σοὶ τῷ Θεῷ καὶ
Πατρὶ, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας, πλή-
σας Πνεύματος ἁγίου, μετέδωκε τοῖς ἁγίοις καὶ
μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰ-
πόν·

Καὶ τιθεὶς αὐτὸ ἐκφωνεῖ·

«Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό μού ἐστι τὸ
αἷμα, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς
ἄφρασιν ἁμαρτιῶν».

Λ Ἀμήν.

Ι. Λέγει καθ' ἑαυτὸν ἱστάμενος·

«Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν»· ὁσά-
κις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ πο-
τήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου καταγγέλλετε καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐ-
τοῦ ὁμολογεῖτε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ.

Δ. Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν.

Λ. Τὸν θάνατόν σου, Κύριε, καταγγέλλομεν* καὶ τὴν
ἀνάστασίν σου ὁμολογοῦμεν.

Ι. Σφραγίζει καὶ κλίνων λέγει·

Μεμνημένοι οὖν καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ τῶν
ζωοποιῶν αὐτοῦ παθημάτων καὶ τοῦ σωτηρίου

σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς τριημέρου ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καθέδρας καὶ τῆς δευτέρας ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ παρουσίας, ὅταν ἔλθῃ μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ὅταν μέλλῃ ἀποδοῦναι ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ (φεῖσαι ἡμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν), μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ, προσφερομέν σοι, δέσποτα, τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, δεόμενοι, ἵνα μὴ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ποιήσης μεθ' ἡμῶν, μηδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀνταποδώσης ἡμῖν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σὴν ἐπιείκειαν καὶ ἄφατον φιλανθρωπίαν ὑπερβάς καὶ ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τῶν σῶν ἱκετῶν, χάριση ἡμῖν τὰ οὐράνια καὶ αἰώνιά σου δωρήματα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασας, ὁ Θεός, τοῖς ἀγαπῶσί σε, καὶ μὴ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας ἀθετήσης τὸν λαόν σου, φιλάνθρωπε Κύριε·

Καὶ ἐκφωνεῖ·

Ὁ γὰρ λαός σου καὶ ἡ ἐκκλησία σου ἱκετεύει σε.

Λ. Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεός,* ὁ Πατήρ, ὁ παντοκράτωρ.

Ι. Ἰστάμενος λέγει καθ' ἑαυτὸν·

Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, ὁ Πατήρ, ὁ παντοκράτωρ· ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν·

ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου
καὶ ἐξαπόστειλον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμε-
να ἅγια δῶρα ταῦτα τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον,

Καὶ κλίνων λέγει·

τὸ κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ σύνθρονόν σοι τῷ
Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ τῷ μονογενεῖ σου Υἱῷ, τὸ
συμβασιλεῦον, τὸ ὁμοούσιόν τε καὶ συναΐδιον,
τὸ λαλήσαν ἐν νόμῳ καὶ προφήταις καὶ τῇ και-
νῇ σου διαθήκῃ, τὸ καταβάν ἐν εἶδει περιστερᾶς
ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν τῷ
Ἰορδάνῃ ποταμῷ καὶ μεῖναν ἐπ' αὐτόν, τὸ κα-
ταβάν ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου ἀποστόλους ἐν εἶδει
πυρίνων γλωσσῶν ἐν τῷ ὑπερώῳ τῆς ἁγίας καὶ
ἐνδόξου Σιών, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας πεντηκο-
στῆς·

Καὶ ἱστάμενος λέγει καθ' ἑαυτόν·

Αὐτὸ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον κατάπεμψον,
δέσποτα, ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα ἅγια
δῶρα ταῦτα,

Καὶ ἐκφωνεῖ·

Ἰνα, ἐπιφοιτῆσαν τῇ ἁγίᾳ καὶ ἀγαθῇ καὶ ἐνδό-
ξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ, ἁγιάσῃ καὶ ποιήσῃ τὸν μὲν
ἄρτον τοῦτον σῶμα ἅγιον Χριστοῦ·

Λ. Ἀμήν.

Ι. Καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο αἷμα τίμιον Χριστοῦ.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Ἰστάμενος λέγει καθ' ἑαυτόν·

Ἴνα γένωνται πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβά-

νουσιν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, εἰς ἁγιασμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, εἰς καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν, εἰς στηριγμὸν τῆς ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἐθεμελίωσας ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως, ἵνα πύλαι Ἰδοῦ μὴ κατισχύσωσιν αὐτῆς, ρυόμενος αὐτὴν ἀπὸ πάσης αἰρέσεως καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν καὶ ἐκ τῶν ἐπαναστάντων καὶ ἐπανισταμένων αὐτῇ ἐχθρῶν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Κ. Ἀμήν.

Ι. Σφραγίζει καὶ κλίνων λέγει·

Προσφερόμέν σοι, δέσποτα, καὶ ὑπὲρ τῶν ἁγίων σου τόπων, οὓς ἐδόξασας τῇ θεοφανείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, προηγουμένως ὑπὲρ τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Σιών τῆς μητρὸς πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὑπὲρ τῆς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· πλουσίως καὶ νῦν τὰς δωρεὰς τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιχορήγησον αὐτῇ, δέσποτα.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ ὀρθοδόξως ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Προηγουμένως τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν (δεινος), παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ ἱερατείου αὐτοῦ· γῆρας αὐτῶ τίμιον χάρισαι, μακροχρόνιον

αὐτὸν διαφύλαξον, ποιμαίνοντα τὸν λαὸν σου ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἐνθάδε τιμίου πρεσβυτερίου καὶ τοῦ ἀπανταχῆ, τῆς ἐν Χριστῷ διακοινίας, λοιπῆς πάσης ὑπηρεσίας, παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν συμπαραισταμένων ἡμῖν ἱερέων ἐν ταυτῇ τῇ ἁγίᾳ ὥρᾳ, ἐνώπιον τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, ἐπὶ προσενέξει τῆς ἁγίας καὶ ἀναιμάκτου θυσίας καὶ δὸς αὐτοῖς καὶ ἡμῖν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ παναγίου ὀνόματός σου.

Μνήσθητι, Κύριε, κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου καὶ τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου καὶ ἐπίσκεφαί με ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ ῥῦσαι καὶ ἀθώωσόν με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων, καὶ ἐπειδὴ ἐπλεόνασεν ἐν ἐμοὶ ἡ ἁμαρτία, ὑπερπερισεύσει σου ἡ χάρις.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον κυκλούντων διακόνων καὶ χάρισαι αὐτοῖς βίον ἄμεμπτον, ἄσπιλον αὐτῶν τὴν διακοινίαν διαφύλαξον καὶ βαθμοὺς ἀγαθούς αὐτοῖς περιποίησαι.

Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἁγίας σοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ τῆς βασιλευούσης, πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ εὐλαβείᾳ σου οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ

ἀσφαλείας αὐτῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως, τῆς εὐσεβοῦς καὶ φιλοχρίστου αὐτοῦ βασιλείας, παντός τοῦ παλατιοῦ καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ καὶ τῆς οὐρανόθεν βοηθείας καὶ νίκης αὐτῶν· ἐπιλαβοῦ ὄπλου καὶ θυρεοῦ καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, ὑπόταξον αὐτῷ πάντα τὰ πολέμια καὶ βάρβαρα ἔθνη, τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα, ρύθμισον αὐτοῦ τὰ βουλευμάτα, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, ὁδοιπορούντων, ξενιτευόντων χριστιανῶν, τῶν ἐν δεσμοῖς καὶ φυλακαῖς, τῶν ἐν αἰχμαλωσίαις καὶ ἐξορίαις, τῶν ἐν μετάλλοις καὶ βασάνοις καὶ πικραῖς δουλείαις ὄντων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰρηνικῆς ἐπανόδου ἐκάστου αὐτῶν εἰς τὰ οἰκεῖα.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν γῆρα καὶ ἀδυναμίᾳ ὄντων, νοσοῦντων, καμνόντων καὶ τῶν ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένων, τῆς παρὰ σοῦ τοῦ Θεοῦ ταχείας ἰάσεως καὶ σωτηρίας αὐτῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ψυχῆς χριστιανῆς θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους καὶ βοηθείας σοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπιδεδομένης, καὶ ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν παρθενίᾳ καὶ εὐλαβείᾳ καὶ ἀσκήσει διαμενόντων καὶ τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς ἀγωνιζομένων ὁσίων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ τῶν κατὰ τόπον ὀρθοδόξων συνοδιῶν καὶ

τῆς ἐνθάδε ἐν Χριστῷ συνοδίας ἡμῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν κοπιῶντων καὶ διακονούντων ἡμῖν πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον.

Μνήσθητι, Κύριε, πάντων εἰς ἀγαθόν, πάντας ἐλέησον, δέσποτα, πᾶσιν ἡμῖν διαλλάγηθι· εἰρήνευσον τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ σου, διασκέδασον τὰ σκάνδαλα, κατάργησον τοὺς πολέμους, παῦσον τὰ σχίσματα τῶν ἐκκλησιῶν, τὰς τῶν αἵρέσεων ἐπαναστάσεις ἐν τάχει κατάλυσον, κατάρβαλε τὸ φρύαγμα τῶν ἐθνῶν, ὕψωσον κέρας χριστιανῶν· τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην χάρισαι ἡμῖν, ὁ Θεός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς.

Μνήσθητι, Κύριε, εὐκρασίας ἀέρων, ὄμβρων εἰρηνικῶν, δρόσων ἀγαθῶν, καρπῶν εὐφορίας, τελείας εὐετηρίας καὶ τοῦ στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου· οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ, ἀνοίγεις σὺ τὴν χεῖρά σου καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορησάντων καὶ καρποφορούντων ἐν ταῖς ἀγίαις σοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων καὶ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν τοῦ μνημονεύειν αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς.

Ἔτι μνησθῆναι καταξίωσον, Κύριε, καὶ τῶν τὰς προσφοράς προσενεγκάντων ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ἐπὶ τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον καὶ ὑπὲρ ὧν ἕκαστος προσήνεγκεν ἢ κατὰ διάνοιαν ἔχει

καὶ τῶν ἀρτίως σοι ἀναγινωσκομένων.

**Καὶ ὑπομνήσκει οὕς θέλει τῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ
δντων**

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν ἡμετέρων γονέων
καὶ φίλων καὶ συγγενῶν καὶ ἀδελφῶν (τῶνδε).

Τούτων πάντων μνήσθητι, Κύριε, ὧν ἐμνή-
σθημεν καὶ ὧν οὐκ ἐμνήσθημεν ὀρθοδόξων· ἀν-
τίδος αὐτοῖς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ οὐράνια, ἀντὶ
τῶν φθαρτῶν τὰ ἀφθαρτα, ἀντὶ τῶν προσκαίρων
τὰ αἰώνια, κατὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Χριστοῦ σου,
ἐπειδὴ ζωῆς καὶ θανάτου τὴν ἐξουσίαν ἔχεις.

Δ. Τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων

Ἵπὲρ σωτηρίας, εἰρήνης, ἐλέους, διαμονῆς
καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν (δεῖνος)
πατριάρχου καὶ λοιπῶν ὁσίων ἀρχιεπισκόπων
καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένη ὀρ-
θοδόξως ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας,
παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος.

Καὶ ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπε-
ροχῇ καὶ ἐξουσίᾳ δντων, ἵνα ἡρεμον καὶ ἡσύχιον
βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

Ἔτι ὑπὲρ πρεσβυτέρων, διακόνων, διακονισ-
σῶν, ὑποδιακόνων, ἀναγνωστῶν, ἐπορχιστῶν,
ἐρμηνευτῶν, ψαλτῶν, μοναζόντων, ἀειπαρθένων,
χρηῶν, ὀρφανῶν, ἐγκρατευομένων καὶ τῶν ἐν
σεμνῷ γάμῳ διαγόντων καὶ τῶν φιλοχρίστων.

Α. Μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

**Δ. Καὶ ὑπὲρ εἰρήνης καὶ εὐσταθείας τοῦ παντὸς
κόσμου καὶ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν**

καὶ ὑπὲρ ὧν ἕκαστος προσήνεγκεν ἢ κατὰ διά-
νοιαν ἔχει καὶ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ καὶ πάντων
καὶ πασῶν.

Λ. Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ι. Ἐτι μνησθῆναι καταξίωσον, Κύριε, καὶ τῶν
ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων κατὰ γενεάν
καὶ γενεάν ἁγίων πατέρων, πατριαρχῶν, προ-
φητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, δι-
δασκάλων, ὁσίων καὶ παντὸς πνεύματος δικαίου
ἐν πίστει τοῦ Χριστοῦ σου τετελειωμένον.

Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ·
εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος ὁ
καρπὸς τῆς κοιλίας σου, ὅτι σωτῆρα ἔτεκες τῶν
ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ ἐκφωνεῖ λέγων·

Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας καὶ εὐλογημένης,
ἀχράντου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀει-
παρθένου Μαρίας.

Καὶ κόπτων λέγει·

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ προφήτου, προδρόμου
καὶ βαπτιστοῦ.

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου, Παύλου, Ἄν-
δρέου, Ἰακώβου, Ἰωάννου, Φιλίππου, Βαρθο-
λομαίου, Θωμᾶ, Ματθαίου, Ἰακώβου, Σίμωνος, Ἰούδα,
Μαθθία· Μάρκου, Λουκᾶ τῶν εὐαγγελιστῶν.

Τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ πατριαρχῶν καὶ
δικαίων.

Τοῦ ἁγίου Στεφάνου, τοῦ πρωτοδιακόνου καὶ
πρωτομάρτυρος.

Τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν τῶν διὰ Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν μαρτυρησάντων καὶ ὁμολογησάντων τὴν καλὴν ὁμολογίαν.

Τῶν νηπίων τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ βασιλέως· τῶν ἁγίων μαρτύρων Προκοπίου, Θεοδώρου, Κύρου, Ἰωάννου, Γεωργίου, Λεοντίου, Σεργίου, Βάκχου, Κοσμᾶ, Δαμιανοῦ, Σαβιανοῦ, Παύλου, Βαβύλα, Ἀγαθαγγέλου, Εὐστρατίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀθλησάντων· τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα· τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα πέντε.

Τῆς ἁγίας Θέκλης τῆς πρωτομάρτυρος· τῶν ἁγίων μυροφόρων γυναικῶν· τῶν ἁγίων μαρτύρων γυναικῶν Τάττης, Φεβρωνίας, Ἀναστασίας, Εὐφημίας, Σοφίας, Βαρβάρας, Ἰουλιανῆς, Εἰρήνης, Ἐλπίδος, Πίστεως, Ἀγάπης.

Μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεός, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων, τῶν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου καὶ πρώτου τῶν ἀρχιεπισκόπων μέχρι (τοῦ δεῖνος), ὀρθοδόξως ἀρχιεπισκοπησάντων τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ διδασκάλων Κλήμεντος, Τιμοθέου, Ἰγνατίου, Διονυσίου, Εἰρηναίου, Γρηγορίου, Ἀλεξάνδρου, Εὐσταθίου, Ἀθανασίου, Βασιλείου, Γρηγορίου, Γρηγορίου, Ἀμβροσίου, Ἀμφιλοχίου, Λιβερίου, Δαμάσου, Ἰωάννου, Ἐπιφανίου, Θεοφίλου, Κελεστίνου, Αὐγουστίνου, Κυρίλλου, Λέοντος, Προ-

τερίου, Φίλικος, Ὁρμίσδου, Εὐλογίου, Ἐφραιμίου, Ἀναστασίου, Θεοδώρου, Μαρτίνου, Ἀγάθωνος, Σωφρονίου.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἁγίων μεγάλων καὶ οἰκουμενικῶν ἑπτὰ συνόδων· τῶν ἐν Νικαία τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ καὶ τῶν ἐν Κωνσταντίνου πόλει ἑκατὸν πενήκοντα καὶ τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον διακοσίων καὶ τῶν ἐν Χαλκηδόνι ἑξακοσίων τριάκοντα καὶ τῶν ἐν τῇ ἁγία πέμπτη συνόδῳ ἑκατὸν ἐξήκοντα τεσσάρων καὶ τῶν ἐν τῇ ἁγία ἕκτη συνόδῳ διακοσίων ὀγδοήκοντα ἐννέα καὶ τῶν ἐν τῇ ἁγία ἑβδόμῃ συνόδῳ τριακοσίων ἐξήκοντα ἑπτὰ τῶν ἐν Νικαία συνεληθόντων τὸ δεύτερον καὶ λοιπῶν ἁγίων συνόδων καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένη ὀρθοδόξως ὀρθοτομησάντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀσκητῶν Παύλου, Ἀντωνίου, Χαρίτωνος, Παύλου, Παχωμίου, Ἀμούν, Θεοδώρου, Ἰλαρίωνος, Ἀρσενίου, Μακαρίου, Μακαρίου, Σισωῆτου, Ἰωάννου, Παμβώ, Ποιμένος, Νείλου, Ἰσιδώρου, Ἐφραίμ, Συμεῶνος, Συμεῶνος, Θεοδοσίου, Σάβα, Σαβᾶ, Εὐθυμίου, Θεοκτίστου, Γερασίμου, Παντολέοντος, Μαξίμου, Ἀναστασίου, Κοσμᾶ, Ἰωάννου.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τῷ Σινᾶ καὶ ἐν τῇ Ραῖθοῦ καὶ λοιπῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀσκητῶν ὀρθοδόξων καὶ πάντων τῶν ἁγίων· οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἐσμεν ἄξιοι μνη-

μονεύειν τῆς ἐκείνων μακαριότητος, ἀλλ' ἵνα καὶ αὐτοὶ παρεστῶτες τῷ φοβερῷ καὶ φρικτῷ σου βήματι ἀντιμνημονεύσωσι τῆς ἡμῶν ἐλευθέρωσός σου.

Μνήσθητι, Κύριε, πρεσβυτέρων, διακόνων, διακονισσῶν, ὑποδιακόνων, ἀναγνωστῶν, ἐπορκιστῶν, ψαλτῶν, μοναζόντων, ἀειπαρθένων, χηρῶν, ὀρφανῶν, ἐγκρατευσόμενων, τῶν μετὰ πίστεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τελειωθέντων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν εὐσεβῶν καὶ πιστῶν βασιλέων Κωνσταντίνου, Ἐλένης, Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, Μαρκιανοῦ, Πουλχερίας, Λέοντος, Ἰουστινιανοῦ, Κωνσταντίνου καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς εὐσεβῶς καὶ πιστῶς βασιλευσάντων καὶ πάντων τῶν ἐν πίστει καὶ σφραγιῶδι Χριστοῦ προκοιμηθέντων φιλοχρίστων ὀρθοδόξων λαϊκῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἡμετέρων γονέων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν.

Καὶ μνημονεύσει μετ' ἐκείνους ὃν θέλει ὀρθοδόξων *

- Α. Μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.
- Ι. Τούτων πάντων μνήσθητι, Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, ὧν ἐμνήσθημεν καὶ ὧν οὐκ ἐμνήσθημεν ὀρθοδόξων· αὐτὸς ἐκεῖ αὐτοὺς ἀνάπαυσον ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, ἐν τῇ τρυφῇ τοῦ παραδείσου, ἐν κόλποις Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν, ὅθεν ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγνός, ἐνθα ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώ-

που σου καὶ καταλάμπει διὰ παντός· ἡμῶν δὲ τὰ τέλη τῆς ζωῆς χριστιανὰ καὶ εὐάρεστα καὶ ἀναμάρτητα ἐν εἰρήνῃ κατεύθυνον, Κύριε, ἐπισυνάγων ἡμᾶς ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἐκλεκτῶν σου, ὅτε θέλεις καὶ ὡς θέλεις, μόνον χωρὶς αἰσχύνης καὶ παραπτωμάτων, διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ μόνος ἀναμάρτητος φανεῖς ἐπὶ τῆς γῆς·

(ἐκφώνως) δι' ὃν καὶ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς, ὡς ἀγαθὸς Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος δεσπότης,

- Λ. Ἄνες, ἄφες, συγχώρησον, ὁ Θεός, τὰ παραπτώματα ἡμῶν, τὰ ἐκούσια, τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοίᾳ.
- Ι. (ἐκφώνως) Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλοανθρωπία τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
- Λ. Ἀμήν.
- Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.
- Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ἡ ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

- Δ. Ἔτι καὶ ἔτι καὶ διὰ παντός ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων καὶ ἀγιασθέντων, τιμίων, ἐπουρανίων, ἐνδόξων, θείων δώρων Κυρίου

τῷ Θεῷ ἡμῶν δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ πνευματικὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, ἀντικαταπέμψη ἡμῖν τὴν θείαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου Πνεύματος δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ παναγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Κλίνων λέγει τὴν εὐχὴν πρὸ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν»

Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μεγαλάνυμος Κύριος, ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἄφθονος ἀγαθότης, ὁ πάντων Θεὸς καὶ δεσπότης, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβίμ καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ, ᾧ παρεστήκασι χίλια χιλιάδες καὶ μύρια μυριάδες ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων στρατιαί, τὰ μὲν προσενεχθέντα σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα εἰς ὁσμὴν εὐωδίας προσεδέξω καὶ ἀγιάσαι καὶ τελειῶσαι κατηξίωσας, ἀγαθέ, τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· ἀγιάσον, δέσποτα, καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα καὶ ψηλάφησον τὰς διανοίας καὶ ἀνάκρινον

τάς συνειδήσεις καὶ ἔκβαλε ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν ἔννοιαν πονηράν, πάντα λογισμὸν ἀσελγῆ, πᾶσαν ἐπιθυμίαν καὶ ἐνθύμησιν αἰσχράν, πάντα λόγον ἀπρεπῆ, πάντα φθόνον καὶ τῦφον καὶ ὑπόκρισιν, πᾶν ψεῦδος, πάντα δόλον, πάντα περισπασμὸν βιοτικόν, πᾶσαν πλεονεξίαν, πᾶσαν κενοδοξίαν, πᾶσαν κακίαν, πάντα θυμὸν, πᾶσαν ὀργήν, πᾶσαν μνησικακίαν, πᾶσαν βλασφημίαν, πᾶσαν ῥαθυμίαν, πᾶσαν κίνησιν σαρκός τε καὶ πνεύματος ἀπηλλοτριωμένην τοῦ θελήματος τῆς ἀγιότητός σου.

(ἐκφώνως) Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, φιλόανθρωπε Κύριε, μετὰ παρρησίας, ἀκατακρίτως, ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ψυχῇ πεφωτισμένη, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ, ἡγιασμένοις χεῖλεσι, τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι σὲ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἅγιον Θεὸν Πατέρα καὶ λέγειν·

Καὶ ἀποκρίνουσιν ὁ τε κληρὸς καὶ ὁ λαὸς, ἀρχομένου τοῦ ἱερέως τοῦ·

Κ.-Λ. Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γενηθήτω τὸ θέλημά σου* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς,* τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον* καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,* ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

I. Κύριος λέγει·

Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, Κύριε,

Κύριε τῶν δυνάμεων, ὃν ὑπενεγκεῖν οὐ δυνάμεθα, ὁ εἰδὼς τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ πάσης ἐπηρείας καὶ μεθοδείας αὐτοῦ, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ταπεινώσιν·

(ἐκφώνως) Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. **Κλίνων λέγει τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας·**

Σοὶ ἐκλίνωμεν οἱ δοῦλοί σου, Κύριε, τοὺς ἑαυτῶν αὐχένας ἐνώπιον τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, ἀπεκδεχόμενοι τὰ παρὰ σοῦ πλοῦσια ἐλέη· πλοῦσιαν καὶ νῦν τὴν χάριν σου καὶ τὴν εὐλογίαν σου ἐξαπόστειλον ἡμῖν, δέσποτα, καὶ ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, ἵνα ἄξιοι γενώμεθα κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι γενέσθαι τῶν ἁγίων σου μυστηρίων εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

(ἐκφώνως) Σὺ γὰρ προσκυνητὸς καὶ δεδοξασμένος ὑπάρχεις, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονο-

γενῆς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Καὶ ἔσται ἡ χάρις καὶ τὰ ἐλέη τῆς ἁγίας, ὁμοου-
σίου, ἀκτίστου, ἀδιαϊρέτου καὶ προσκυνητῆς Τριά-
δος μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

ΥΨΩΣΙΣ - ΜΕΛΙΣΜΟΣ - ΕΝΩΣΙΣ - ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ

Δ. Πρόσχωμεν.

Ι. **Σφραγίζων καὶ ὑψῶν τὸν ἄρτον λέγει καθ' ἑαυτόν·**

“Ἄγιε, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, Κύριε, ἁγία-
σον ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῆς σῆς χάριτος καὶ τῇ ἐπι-
φοιτήσῃ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· σὺ γὰρ
εἶπας, δέσποτα· «Ἄγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός
εἰμι, Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν».

Καὶ συνάπτει·

Ἀκατάληπτε Θεέ Λόγε, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
ἁγίῳ Πνεύματι ὁμοούσιε, συναΐδιε καὶ ἀχώριστε,
πρόσδεξαι τὸν ἀκήρατον ὕμνον ἐν ταῖς ἁγίαις
σου καὶ ἀναιμάκτοις θυσίαις, σὺν τοῖς χερουβὶμ
καὶ σεραφὶμ καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, βοῶν-
τος καὶ λέγοντος·

Καὶ ἐκφωνεῖ·

Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Λ. Εἰς ἅγιος,* εἰς Κύριος,* Ἰησοῦς Χριστός,* εἰς
δόξαν Θεοῦ Πατρὸς* σὺν ἁγίῳ Πνεύματι,* ᾧ ἡ

δόξα* εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν.

Α. Ψάλλει τὸ κοινωνικὸν - Ψαλμὸς λγ'

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος.
Ἄλληλούϊα.

Στίχ. Εὐλογῆσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ,
διὰ παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.

Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου·
ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἔμοι καὶ ὑψώσω-
μεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου καὶ
ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων μου ἔρρυσάτό με.

Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε καὶ τὰ
πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ κατασιχνθῆ.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε καὶ ὁ Κύριος εἰσ-
ῆκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ
ἔσωσεν αὐτόν.

Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φο-
βουμένων αὐτόν καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ,
ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ
ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παν-
τὸς ἀγαθοῦ.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου
διδάξω ὑμᾶς.

Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν
ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς;

Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.

Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.

Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιῶντας κακά, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτῶν καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρύσατο αὐτούς.

Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Πολλὰ αἰ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτούς ὁ Κύριος.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὅστ' αὐτῶν, ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρὸς καὶ οἱ μισούντες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

I. Κλῆ τὸν ἄρτον καὶ κρατεῖ τῇ δεξιᾷ τὸ ἥμισυ καὶ τῇ ἀριστερᾷ τὸ ἥμισυ καὶ βάπτει τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ ἐν τῷ κρατῆρι λέγων·

Ἐνωσις τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Κυρίου

καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

Καὶ σφραγίζει τὸ ἐν τῇ ἀριστερᾷ μέρος καὶ ἐναλλάξει κρατῶν τὰ δύο μέρη· σφραγίζει τὸ ἄλλο ἡμισυ· εἶτα, συνάψας τὰ μέρη καὶ βάσας αὐτῶν τὰ λοιπὰ δύο ἄκρα ἐν τῷ κρατῆρι καὶ σφραγίζων τοὺς λοιποὺς ἄρτους, λέγει ἐφ' ἐκάστης βάψεως τὸν τῆς ἐνώσεως λόγον καὶ εὐθέως ἄρχεται μελίζειν καὶ πρὸ πάντων δίδωσιν εἰς ἕκαστον κρατήρα μίαν μερίδα ἀπλῆν λέγων·

Ἦνωται καὶ ἡγίασται καὶ τετελείωται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Εἶτα ποιεὶ διπλᾶς μερίδας ἐκάστῳ τῶν κληρικῶν καὶ βάπτει εἰς τὸν κρατήρα·

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Ἡὐλόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων ὑμᾶς, τοὺς ἐν φόβῳ Θεοῦ μελίζοντας καὶ πάντας τοὺς ἐν πίστει μεταλαμβάνειν μέλλοντας.

Κ. Ἀμήν.

Ι. Καὶ ὅταν πληρώσῃ μελίζειν λέγει·

Τῆς κατὰ φιλανθρωπίαν παρασχεθείσης ἡμῖν παρὰ σοῦ θείας χάριτος, τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐτολμήσαμεν· προσερχόμεθα οὖν μετὰ φόβου τοῖς ἁγίοις σου μυστηρίοις, δέσποτα, σέ

αἰτούμενοι· εἴ τι δι' ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἡμῖν παρῶπται, συγγνώμων γενοῦ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Καὶ πάλιν ὅταν μεταλαμβάνειν μέλλῃ·

Δέσποτα Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ οὐράνιος ἄρτος, ἡ τροφή τοῦ παντός κόσμου, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου καὶ οὐκ εἰμι ἄξιος μεταλαβεῖν τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων σου μυστηρίων, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα καὶ ἄφατον μακροθυμίαν ἄξιόν με ποίησον καὶ ἀκατάκριτον καὶ ἀνεπαίσχυντον μετασχεῖν τοῦ παναγίου σου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος εἰς ἄφесιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Εἶτα μεταλαμβάνει καὶ μεταδίδωσι τῷ κλήρῳ. Ὅτε δὲ ἐπαίρουσι τοὺς δίσκους καὶ τοὺς κρατήρας εἰς τὸ μεταδοῦναι τῷ λαῷ·

- Δ. Κύριε, εὐλόγησον.
 Ι. Δόξα τῷ Θεῷ τῷ ἀγιάσαντι καὶ ἀγιάζοντι πάντας ἡμᾶς.

Ἐψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου καὶ ἡ βασιλεία σου διαμένει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εὐλογητὸν τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ι. Σφραγίζων τοὺς πιστοὺς λέγει μεταδίδων·

Σῶμα ἅγιον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆ-
ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς πιστοῖς μεταδι-
δόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώ-
νιον.

Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως προσέλθετε.

Καὶ μεταδίδουσι τῷ λαῷ.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Λ. Πλήρωσον τὸ στόμα μου αἰνέσεως, Κύριε,* καὶ
χαρᾶς ἐμπλησον τὰ χεῖλη μου,* ὅπως ὑμνήσω
τὴν δόξαν σου.

Δ. Εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι
ἠξίωσας ἡμᾶς μετασχεῖν τοῦ σώματος καὶ αἵμα-
τός σου εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώ-
νιον· ἀκατακρίτους ἡμᾶς διαφύλαξον, δεόμεθα,
ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Ι. Εὐχεται τήνδε ἐπὶ τοῦ θυμιάματος·εὐδήν·

Ἡύφρανας ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ ἐν σοὶ ἐνώσει καὶ
σοὶ προσφέρομεν θυμίαμα χαριστήριον, καρπὸν
χειλέων, ὁμολογοῦντες τὴν χάριν σου· ἀναβήτην
δὴ πρὸς σέ, ὁ Θεός, καὶ μὴ καταβήτην διακενηῆς,
ἀλλὰ χάρισαι καὶ ἡμῖν τῆς εὐωδίας τοῦ παναγίου
σου Πνεύματος μύρον ἄχραντον καὶ ἀναφαίρετον·
πλήρωσον τὸ στόμα ἡμῶν αἰνέσεως καὶ τὰ χεῖλη
ἀγαλλιᾶσεως καὶ τὴν καρδίαν χαρᾶς καὶ εὐφρο-
σύνης, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ'
οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ σου Πνεύματι,

νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἦ τὴν ἀκόλουθον εὐχὴν τοῦ θυμιάματος:

Εὐχαριστοῦμέν σοι, τῷ σωτῆρι τῶν ὅλων Θεῷ, ἐπὶ πᾶσιν οἷς παρέσχου ἡμῖν ἀγαθοῖς καὶ ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων σου μυστηρίων καὶ προσφερομέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦτο, δεόμενοι· φύλαξον ἡμᾶς ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου καὶ καταξίωσον ἡμᾶς καὶ μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς μετασχεῖν τῶν ἁγιασμάτων σου εἰς ἁγιασμόν ψυχῶν καὶ σωμάτων καὶ εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν· ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμός ἡμῶν, Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ὄταν ποιῆ τὴν εἴσοδον λέγει·

Ἔτι καὶ ἔτι καὶ διὰ παντός ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως γένηται ἡμῖν ἡ μετάληψις τῶν ἁγιασμάτων αὐτοῦ εἰς ἀποτροπὴν παντός πονηροῦ πράγματος, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς κοινωνίαν καὶ δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων καὶ δικαίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς τε καὶ ἀλλή-

λους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τοῦ διακόνου ταῦτα λέγοντος, ἐπεύχεται·

Ὁ Θεός, ὁ διὰ πολλὴν καὶ ἄφατον εὐσπλαγχνίαν συγκαταβάς τῇ ἀσθενείᾳ τῶν δούλων σου καὶ καταξιώσας ἡμᾶς μετασχεῖν ταύτης τῆς ἐπουρανίου τραπέζης, μὴ κατακρίνης ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, ἀλλὰ φύλαξον ἡμᾶς, ἀγαθέ, ἐν ἀγιασμῷ, ἵνα, ἄξιοι γενόμενοι τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, εὕρωμεν μέρος καὶ κλῆρον μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ ἐκφωνεῖ λέγων·

Ὅτι ἠυλόγηται καὶ ἡγιασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ἅγιον ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ - ΑΠΟΛΥΣΙΣ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

- Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
 Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.
 Ι. Κλίνας λέγει τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας·

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστός, ἐπίδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, ὅτι σοὶ τοὺς αὐχένας ἐκλίναμεν, καὶ ἔκτεινον τὴν χειρὰ σου τὴν κραταιάν, τὴν πλήρη εὐλογιῶν, καὶ εὐλόγησον τὸν λαόν σου καὶ διαφύλαξον τὴν κληρονομίαν σου, ἵνα αἰεὶ καὶ διὰ παντὸς δοξάζωμέν σε, τὸν μόνον ζῶντα καὶ ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, τὴν ἀγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα, Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα.

(ἐκφώνως) Σοὶ γὰρ πρέπει καὶ ἐποφείλεται παρὰ πάντων ἡμῶν πᾶσα δοξολογία, τιμὴ, προσκύνησις καὶ εὐχαριστία τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

- Λ. Ἀμήν.
 Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ πορευθῶμεν.

ΕΝ Τῷ ΔΙΑΚΟΝΙΚῷ

- Ι. Λέγει τὴν εὐχὴν ἐν τῷ διακονικῷ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν·

Ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν πορευόμενοι καὶ πᾶσαν τὴν ἐν τῷ ναῷ σου πληρώσαντες θείαν λειτουργίαν, καὶ νῦν δεόμεθά σου, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τελείας φιλανθρωπίας ἀξίωσον ἡμᾶς· ὀρθοτόμησον ἡμῶν τὴν ὁδόν, ρίξωσον ἡμᾶς ἐν τῷ φόβῳ σου, τοὺς πάντας ἐλέησον καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξιότους ἀνάδειξον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ἦ τὴν ἐπομένην εὐχήν

Ἐδωκας ἡμῖν, δέσποτα, τὸν ἁγιασμὸν ἐν τῇ μειουσίᾳ τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δὸς ἡμῖν καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φύλαξον ἡμᾶς ἀμώμους ἐν τῇ πίστει καὶ ὁδήγησον ἡμᾶς εἰς τελείαν υἰοθεσίαν καὶ ἀπολύτρωσιν καὶ εἰς τὰς μελλούσας αἰωνίους ἀπολαύσεις· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς καὶ φωτισμὸς ἡμῶν, ὁ Θεός, καὶ ὁ μονογενῆς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ φυλαχθῶμεν.

I. Τὴν τελευταίαν εὐχήν

Ἡὐλόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων καὶ σκέπων καὶ εἰρηνεύων καὶ διαφυλάττων τὴν ζωὴν πάντων ἡμῶν διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν αὐτοῦ μυστηρίων, ὧν μεταλαβεῖν ἠξιώθημεν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ θεία λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων εἶναι γέννημα ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς τελέσεως τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὰς νησιτίμους ἡμέρας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς παλαιᾶς συνηθείας ὅπως οἱ πιστοὶ προσέρχονται εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν οὐχὶ μόνον ἅπαξ ἢ δις τῆς ἐβδομάδος, κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὰς Κυριακάς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἐνδιαμέσους ἡμέρας καὶ εἰ δυνατόν καθ' ἑκάστην.

Καὶ ἡ μὲν ἀπαγόρευσις τῆς τελέσεως τῆς θείας λειτουργίας ὀφείλεται εἰς τὸν πασχάλιον καὶ πανηγυρικὸν αὐτῆς χαρακτήρα, τὸν σαφῶς ἀντικείμενον πρὸς τὴν πένθιμον περίοδον τῶν Νηστειῶν. Ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος (περὶ τὸ 363) διὰ τοῦ μθ' κανόνος αὐτῆς, ἐπικυροῦσα τὸ παλαιὸν ἔθος, ἀπηγόρευσε τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς («ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν Σάββασι καὶ Κυριακαῖς μόνον»). Συναφῆς πρὸς τὸν ἀνωτέρω κανόνα εἶναι καὶ ὁ να' κανὼν αὐτῆς ὁ ἀπαγορεύων καὶ πάλιν τὸν ἑορτασμὸν μνημῶν μαρτύρων κατὰ τὰς νησιτίμους ἡμέρας τῆς Τεσσαρακοστῆς καὶ ἐπιβάλλων τὴν μετάθεσιν αὐτῶν κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὰς Κυριακάς («ὅτι οὐ δεῖ ἐν Τεσσαρακοστῇ μαρτύρων γενέθλια ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων τὰς μνήμας ποιεῖν ἐν τοῖς Σάββασι καὶ ταῖς Κυριακαῖς»). Ὁ ἑορτασμὸς τῆς μνήμης τῶν μαρτύρων ἦτο συνδεμένος πρὸς τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας.

Κατὰ τὰς μαρτυρίας ἐξ ἄλλου πολλῶν πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων οἱ χριστιανοὶ ἐκοινώνουν τακτικῶς τὰς Κυριακάς, τὰ Σάββατα, τὴν Τετάρτην καὶ τὴν Παρασκευὴν καὶ ὁσάκις ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος εὐκαιρικῶς ἐτελεῖτο ἡ θεία λειτουργία (πρβλ. *Μ. Βασιλείου*, Ἐπιστολὴ 93 πρὸς Καισαρίαν Πατρικίαν, *Migne PG 32*, 484). Καὶ ὅταν

μὲν ἐτελεῖτο αὐτῇ, οἱ πιστοὶ προσήρχοντο εἰς τὸ μυστήριον. Ὅταν ὁμοῦς διὰ διαφόρους λόγους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τελεσθῇ λειτουργία, ἔκοινωνουν κατ' ἰδίαν ἐξ ἁγίου ἄρτου, τὸν ὁποῖον παραλαμβάνοντες κατὰ τὴν ὥραν τῆς κοινωνίας εἰς τὰς χεῖρας των, κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον, μετελάμβανον μόνον μέρους αὐτοῦ, ἐκράτουν δὲ καὶ ἐφύλαττον εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν μερίδας διὰ νὰ κοινωνοῦν κατ' ἰδίαν ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος. Ἐγίνετο δηλαδὴ ἀνάλογόν τι πρὸς τὴν διατήρησιν καὶ μετάληψιν τοῦ ἀντιδώρου ὑπὸ τῶν πιστῶν σήμερον.

Ἐπὶ τῶν μοναχῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐρημιτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔξων κατὰ μόνας ἢ εἰς μικρὰς ομάδας μακρὰν τῶν μεγάλων μοναχικῶν ἀδελφοτήτων καὶ δὲν εἶχον τὴν δυνατότητα νὰ παρευρίσκωνται ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος εἰς τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου, ἐγίνετο τὸ ἴδιον. Διετήρουν ἅγιον ἄρτον καὶ μετελάμβανον ἐξ αὐτοῦ μόνοι ἢ καθ' ομάδας. Παρ' αὐτοῖς, φαίνεται, ὅτι τὸ πρῶτον ἤρχισε διαμορφουμένη καὶ ἀκολουθία τις περιλαμβάνουσα στοιχεῖά τινα ἐκ τῆς θείας λειτουργίας, προσευχὰς πρὸ τῆς μεταλήψεως, εἶδος τι κοινωνικοῦ κατὰ τὴν κοινωνίαν καὶ εὐχαριστίαν μετ' αὐτὴν. Ἡ ἀκολουθία αὕτη εἶναι ἢ καλουμένη «Τυπικὰ» ἢ «ἀκολουθία τῶν Τυπικῶν», ὡς συντεταγμένη κατὰ τὸν τύπον ἢ ὡς ἀποτελοῦσα τύπον τῆς θείας λειτουργίας. Εἰς τὴν σημερινὴν αὐτῆς μορφήν διασφᾶζει ἱκανὰ στοιχεῖα μαρτυροῦντα τὴν προέλευσιν καὶ τὸν προορισμὸν αὐτῆς. Ἀρχικῶς ὁμοῦς περιελάμβανε καὶ εὐχὰς πρὸ καὶ μετὰ τὴν μετάληψιν, ὡς ἐκ τοῦ ἀρχαιότερου κώδικος τοῦ περιέχοντος αὐτὴν καταφαίνεται (Σινᾶ 863). Ἡ κοινωνία κατὰ τὰς νηστήμους ἡμέρας ἐγίνετο μετὰ τὴν ἐνάτην ὥραν, εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὁποίας συνήπτετο ἢ ἀκολουθία τῶν Τυπικῶν, ἢ μετὰ τὸν ἔσπερινόν, ἐνῶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ δεῖπνου τῆς προηγουμένης οἱ πιστοὶ παρέμενον ἄσιτοι.

Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων εἶναι ἀκριβῶς ἡ κοινωνία, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, τεθεῖσα εἰς λειτουργικώτερα πλαίσια. Συνάπτεται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἔσπερινοῦ, τὴν παλαιὰν σύναξιν, καὶ κατ' οὐσίαν οὐδὲν

ἄλλο περιλαμβάνει εἰ μὴ τὴν μεταφορὰν τῶν προηγιασμένων δώρων ἐκ τῆς προθέσεως εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ τὴν κοινωνίαν, πλαισιουμένην, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς θείας λειτουργίας. ὑπὸ εὐχῶν προπαρασκευαστικῶν διὰ τὴν μετάληψιν καὶ εὐχαριστηρίων μετ' αὐτὴν καὶ τῆς συνήθους κατακλειδὸς τῆς θείας λειτουργίας. Αἱ πρῶται περὶ αὐτῆς μαρτυρίαι παρέχονται ὑπὸ τοῦ Πασχαλίου Χρονικοῦ (μέσα Ζ' αἰῶνος) καὶ τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου (692). Κατὰ τόπους διεμορφώθησαν ἴδιαι ἀκολουθίαι προηγιασμένων. Οὕτως ἐκτὸς τῆς βυζαντινῆς, περὶ τῆς ὁποίας θὰ γίνῃ ἐκτενῶς λόγος κατωτέρω, ἔχομεν μαρτυρίας περὶ ὑπάρξεως ἱεροσολυμιτικῆς λειτουργίας Προηγιασμένων ἀποδιδομένης εἰς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον, τῆς ὁποίας σφύζονται μόνον τὰ διακονικά (κῶδιξ Σινᾶ 1040) καὶ ἀλεξανδρινῆς, φερομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, ἐκ τῆς ὁποίας περιεσώθη ἡ εὐχή «μετὰ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγίων μυστηρίων» (κῶδιξ Παρισίων Gr. 325). Εἰς τὴν Δύσιν ἀπαντᾷ ἤδη κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα (Γελασιανὸν Εὐχολόγιον) λειτουργία Προηγιασμένων, τελουμένη ἅπαξ τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευήν.

Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων τοῦ βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου ἀποκαλεῖται εἰς τὰ χειρόγραφα «Λειτουργία» ἢ «Ἀκολουθία τῶν Προηγιασμένων δώρων» ἢ ἀπλούστερον «Προηγιασμένη» ἢ (τὰ) «Προηγιασμένα», ἐκ δὲ τοῦ χρόνου τῆς τελέσεώς της «Λειτουργία τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς». Ὡς συγγραφεῖς αὐτῆς φέρονται ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Ἐπιφάνιος Κύπρου, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, συνηθέστερον δὲ ὁ πάπας Ρώμης Γρηγόριος ὁ Διάλογος ἢ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς ὁ Α'. Οὐδεὶς ὁμῶς ἐξ ὄλων αὐτῶν συγκεντρώνει πιθανότητάς τινας νὰ εἶναι ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς. Εἶναι πάντως κατὰ βάσιν ἐνοριακὴ ἀκολουθία, συνδεθεῖσα ἀρχικῶς μετὰ τοῦ ἁσματικοῦ ἔσπερινοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου συνενάλλετο κατὰ τὰ ἀρχαιότερα τυπικά, ὡς τὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως (κῶδ. Πάτμου 266, Τ. Σταυροῦ 40). Ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην εὑρεται καὶ παρὰ τῷ Συμεῶν Θεσ-

σαλονίκης, ὡς μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐτελεῖτο εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν Θεσσαλονίκης (Διάλογος..., κεφ. ΤΝΓ'-ΤΝΕ', *Migne* PG 155, 656-660). Εἰς τὰς μονὰς συνεδέθη μετὰ τοῦ μοναχικοῦ ἔσπερινοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἐπικράτησιν αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς ἐτελεῖτο καὶ εἰς αὐτοὺς ἐν συνδέσμῳ μετ' αὐτοῦ, εἰς οἷαν μορφήν περίπου καὶ μέχρι σήμερον τελεῖται. Καὶ ὑπὸ τὴν μοναχικὴν ὁμῶς διασκευὴν διετήρησε καὶ ἁσματικά στοιχεία καὶ ἐν αὐτῇ τῇ καθ' αὐτὸ ἔσπερινῇ συνάξει, ὡς τὰς εὐχὰς τῶν ἀντιφώνων τοῦ ἁσματικοῦ ἔσπερινοῦ καὶ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ «Κατευθυνθήτω».

Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων τελεῖται, κατὰ τὸν νβ' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου, «ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας», ἦτοι ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας μέχρι τῆς Παρασκευῆς τῆς Ε' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν, ὡς καὶ κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Παλαιότερον ἐτελεῖτο καὶ κατὰ τὴν Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τῆς Τυροφάγου, ὡς καὶ κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, ἀλλὰ τελικῶς αἱ ἡμέραι αὗται ἐθεωρήθησαν λειτουργικῶς ἄπρακτοι, προφανῶς ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ μοναχικοῦ ἱεροσολυμιτικοῦ τυπικοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἐτελεῖτο κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς οὔτε τελεία, ἀλλ' οὔτε προηγιασμένη λειτουργία. Κατὰ τινὰ μαρτυρίαν τοῦ Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως, ἔτι παλαιότερον ἢ Προηγιασμένη ἐτελεῖτο κατὰ πάσας τὰς Τετάρτας καὶ Παρασκευὰς τοῦ ἔτους, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου). Τὰ ἐν χρήσει λειτουργικὰ βιβλία καὶ Τυπικὰ προβλέπουν τὴν τακτικὴν τέλεσιν Προηγιασμένης ἐκάστην Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν Πέμπτην τοῦ Μεγάλου Κανόνος, τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ εἰς τινὰς ἑορτὰς ἁγίων μὴ μετατιθεμένας, ὡς τὴν Α' καὶ Β' εὐρεσιν τῆς κεφαλῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου (24 Φεβρουαρίου) καὶ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα (9 Μαρτίου).

Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων ἐξεδόθη μετὰ τῶν δύο βυζαντινῶν λειτουργιῶν τὸ πρῶτον ἐν Ῥώμῃ ἐν ἔτει 1526, ἐπιμελεία *Δημητρίου Δούκα τοῦ Κρητός*. Ἐπηκολούθησε πληθὸς ἐκδόσεων διὰ λειτουργικοὺς καὶ ἄλλους σκοποὺς. Κριτικῶς ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Π. Τρεμπέλα ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τῶν ἐν Ἀθήναις χειρογράφων (Αἱ τρεῖς λειτουργίαι κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις κώδικας, Ἀθήναι 1935, σελ. 195-221). Περί αὐτῆς διεξοδικὴν μελέτην ἔγραψεν ὁ Δ. Μωραΐτης (Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, Θεσσαλονίκη 1955). Εἰς τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς ἀναφέρονται αἱ πρόσφατοι μελέται τοῦ V. Janeras, *La partie vespérale de la Liturgie Byzantine des Présanctifiés*, ἐν *Orientalia Christiana Periodica*, τ. XXX (1964), σελ. 193-222 καὶ *Ἰ. Φωντούλη*, Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων καὶ αἱ εὐχαὶ τῶν ἀντιφώνων τοῦ λυχνικοῦ, ἐν Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τ. ΙΑ' (1966), σελ. 269-301. Περί αὐτῆς βλέπε καὶ τὰς ἡμετέρας «Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας», ὑπ' ἀριθμ. 80, 81 καὶ 93 (τ. Α', Θεσσαλονίκη 1973², σελ. 156-161 καὶ 187-189), 128 (τ. Β', Θεσσαλονίκη 1975², σελ. 61-64), 229, 230, 258, 259, 262 καὶ 267 (τ. Γ', Θεσσαλονίκη 1976, σελ. 78-87, 134-136, 140-143 καὶ 150-151).

Ἡ παροῦσα ἔκδοσις, ἀποβλέπουσα εἰς διδακτικοὺς σκοποὺς, δὲν προτίθεται νὰ ὑποκαταστήσῃ τὰ ἐν χρήσει λειτουργικὰ βιβλία, ἀλλὰ νὰ δώσῃ σαφῆ καὶ ἐποπτικὴν εἰκόνα τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων πρὸς φροντιστηριακὴν χρῆσιν. Πρὸς τοῦτο δημοσιεύεται κατωτέρω τὸ πλήρες κείμενον αὐτῆς κατὰ τὴν πλήρη τυπικὴν διάταξιν τῆς Τετάρτης τῆς Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν, ὑποτιθεμένης ὡς συμπίπτουσης πρὸς τὴν 11ην Μαρτίου, ὡς κατὰ τὸ ἔτος 1970. Τὰ ἐναλλασσόμενα στοιχεῖα τῆς ἀκολουθίας ἐκτυποῦνται διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων.

Τὰ κείμενα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν νεωτέρων ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἦτοι Ὁρολόγιον (1967), Ψαλτήριον (1968), Ἱερατικὸν (1968),

Τριψόδιον (1960) καὶ Μηναιῖον Μαρτίου (1971). Αἱ εἰς τὸ κείμενον τῆς λειτουργίας παρεμβαλλόμεναι τυπικαὶ διατάξεις ἐλήφθησαν ἐκ τῶν παλαιότερων χειρογράφων, κατεβλήθη δὲ προσπάθεια νὰ εἶναι σύντομοι καὶ σαφεῖς, ἀποφειγομένης τῆς πολυλογίας τῶν νεωτέρων χειρογράφων καὶ ἐντύπων. Ἐν τῷ Παραρτήματι περιλαμβάνεται «Ἑρμηνεία» τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων, εὐχαὶ μὴ περιεχόμεναι εἰς τὰ ἐντυπα, ἢ εἰς τὸν Θεόδωρον τὸν Στουδίτην ἀποδιδομένη «Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων» καὶ τινες «Ἀποκρίσεις» τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης ἀναφερόμεναι εἰς αὐτήν.

Κατωτέρω δίδονται ἐπεξηγήσεις τινὲς ἀφορῶσαι εἰς τὰς παραλλαγὰς τῶν χειρογράφων, εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπὶ μέρους σημείων τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων καὶ εἰς τὴν μορφήν τὴν ὑφ' ἡμῶν προκρινομένην.

Τὰ διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Προηγιασμένης ἀναγκαιοῦντα τίμια δῶρα καθαγιάζονται κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Σαββάτου ἢ τῆς Κυριακῆς καὶ διατηροῦνται ἐν ἄρτοφορίῳ, σήμερον μὲν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, παλαιότερον δὲ ἐν τῷ διακονικῷ. Διατηρεῖται δὲ δι' ἐκάστην Προηγιασμένην εἰς ὀλόκληρος ἄρτος (ἀμνός), ἀπαγορευομένης τῆς τελέσεως αὐτῆς διὰ τμήματος αὐτοῦ. Περὶ αὐτοῦ βλέπε εἰς τὸ Παράρτημα τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης εἰς τὴν νη' ἐρώτησιν τοῦ Πενταπόλεως Γαβριήλ. Ὡσαύτως ἀπαγορεύεται καὶ ἡ ἀπὸ ναοῦ εἰς ἕτερον ναὸν μεταφορὰ τοῦ προηγιασμένου ἁγίου ἄρτου πρὸς τέλεσιν ἐκεῖ Προηγιασμένης λειτουργίας. Ἡ Προηγιασμένη τελεῖται πάντοτε εἰς τὸν ναόν, ὅπου ἐτελέσθη καὶ ἡ τελεία λειτουργία. Τίμιον αἶμα δὲν διετηρεῖτο. Βραδύτερον φαίνεται ἐπεκράτησεν ἡ ἐνστάλαξις εἰς τὸν ἀμνὸν ἢ ἡ χρίσις αὐτοῦ διὰ τῆς λαβίδος διὰ τοῦ τιμίου αἵματος, καίτοι ἡ πρᾶξις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως διετήρει ἀκόμη ἐπὶ μακρὸν τὸ ἀρχαῖον ἔθος. Οὕτως ὁμως ἡ ἄλλως τὸ ποτήριον δὲν ἦτο καθηγιασμένον καὶ καθηγιάζετο εἴτε διὰ τῆς ἐνώσεως μετὰ τοῦ

τιμίου σώματος «τῆ μετοχῆ», ἐφ' ὅσον τὸ ζῶν σῶμα μετέχει καὶ αἵματος, ἢ διὰ τῆς ἐνώσεως τοῦ ἐπὶ τοῦ ἁγίου ἄρτου ἐπι-κεχρισμένου αἵματος μετὰ τοῦ οἴνου τοῦ ποτηρίου. Ὑπὸ τοιαύτην εὐρυτέραν ἔννοιαν δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν καὶ αἱ φράσεις τῶν εὐχῶν αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ «τίμιον σῶμα καὶ τὸ ζωοποιὸν αἷμα» τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐν προκειμένῳ, ὡς καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἀσθενῶν, τηρεῖται τὸ ἀρχαῖον ἔθος, ὅπως ὁ προηγιασμένος ἄρτος ἐμβαπτίζεται εἰς κοινὸν οἶνον πρὸ τῆς κοινωνίας, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ τελούμενα.

Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων τελεῖται συναπτῶς πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τῆς Θ' ὥρας, περὶ τὸ τέλος τῆς ὁποίας παρεμβάλλεται τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἀκολουθίας τῶν Τυπικῶν ἀπὸ τῶν μακαρισμῶν καὶ ἐξῆς, κατὰ τὸν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς Τεσσαρακοστῆς κρατοῦντα τρόπον. Ἐν Ἀγίῳ Ὅρει ὀρθῶς παραλείπεται τὸ «Πάτερ ἡμῶν» τῶν Τυπικῶν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τοῦτο θὰ λεχθῆ εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων. Κατὰ τὰ χειρόγραφα ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος ἐξήρχοντο τοῦ βήματος εἰς τὸ τελευταῖον «Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε...» τῶν μακαρισμῶν καὶ ἐλάμβανον «καιρὸν» κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἀπλοῦν τρόπον, δηλαδὴ «ποιοῦντες προσκυνήματα» εἰς τὸν προεστῶτα καὶ τοὺς χορούς, οὐδὲν λέγοντες ἢ μόνον τὸ «Δι' εὐχῶν...» ἢ τὸ «Ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῶ» καὶ ἀσπαζόμενοι ἢ μὴ τὰς ἁγίας εἰκόνας, εἰσήρχοντο εἰς τὸ βῆμα. Ἐκεῖ ἐνδύονται ἅπασαν τὴν ἱερατικὴν στολὴν, μηδὲν λέγοντες ἢ μόνον τὸ «Δι' εὐχῶν...», θυμιᾷ ὁ ἱερεὺς τὸ βῆμα καὶ τὸν λαὸν καὶ εἶτα ἄρχεται τῆς λειτουργίας. Κατὰ τὰς νεωτέρας διατάξεις ὁ «καιρὸς» λαμβάνεται κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ψαλμῶν τῆς Θ' ὥρας καὶ ἡ θυμίασις γίνεται κατὰ τοὺς μακαρισμούς. Ἡ μετάθεσις ὀφείλεται εἰς τὴν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπικρατήσασαν ἀνάγνωσιν τῶν τροπαρίων κλπ. καὶ τὴν ἐκ τούτου ἔλλειψιν τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἱερέως χρόνου. Ἡ προσφορὰ θυμιάματος ἔχει προπαρασκευαστικὸν χαρακτήρα διὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας.

Τὸ «Δι' εὐχῶν...», ἀπαντῶμενον συχνάκις εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων, προέρχεται ἐκ τῆς μοναχικῆς πράξεως καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀντικατάστασιν πασῶν τῶν εὐχῶν, αἱ ὁποῖαι, ὡς λεχθεῖσαι κατὰ τὴν τελείαν θεϊαν λειτουργίαν, δὲν ἐπαναλαμβάνονται εἰς τὴν Προηγιασμένην.

Ἡ διὰ τοῦ «*Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...*» ἔναρξις προέρχεται ἐκ τοῦ ἁσματικοῦ τυπικοῦ. Εἰς πολλὰ χειρόγραφα καὶ εἰς τὴν Ἑρμηνείαν τοῦ Στουδίτου ἡ Προηγιασμένη ἄρχεται κατὰ τὸν μοναχικὸν τύπον διὰ τοῦ «*Εὐλογητός ὁ Θεὸς ἡμῶν...*».

Ὁ προοιμιακὸς καὶ ἡ στιχολογία τοῦ Ψαλτηρίου εἶναι στοιχεῖα τοῦ μοναχικοῦ ἔσπερινοῦ. Ἐντάσσονται ὁμῶς εἰς τὴν Προηγιασμένην εἰς τὰ ἀρχαῖα ἁσματικὰ πλαίσια, ἥτοι παρεμβαλλομένων, μεταξύ τοῦ προοιμιακοῦ καὶ ἐκάστης τῶν στάσεων τοῦ ἸΗ' καθίσματος, εὐχῶν καὶ ἐκφωνήσεων, ὡς εἰς τὰ ἀντίφωνα τοῦ ἁσματικοῦ ἔσπερινοῦ. Αἱ εὐχαὶ εἶναι αἱ τῶν ἀντιστοίχων ἁσματικῶν ἀντιφώνων. Ἡ σύζευξις αὕτη τῶν ἑτερογενῶν στοιχείων προεκάλεσε διαφόρους τυπικὰς ἀνωμαλίας καὶ μετάθεσιν εὐχῶν, ἐκφωνήσεων κλπ. Περὶ αὐτῶν βλέπε Ἰ. Φουντούλη, Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων καὶ αἱ εὐχαὶ τῶν ἀντιφώνων τοῦ λυχνικοῦ. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἀποκατεστάθη κατὰ τὰ ἐκ τῆς μελέτης ταύτης συναχθέντα πορίσματα. Συναφῆς πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἶναι καὶ ἡ νεωτέρα τάξις τῆς κατὰ μίμησιν τοῦ μοναχικοῦ ἔσπερινοῦ ἀναγνώσεως πασῶν τῶν εὐχῶν τοῦ λυχνικοῦ κατὰ τὸν προοιμιακὸν καὶ ἡ ἐπανάληψις τῶν πρώτων ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς συναπτάς τῶν ἀντιφώνων.

Τὸ ἸΗ' κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου (Ψαλμ. ριθ'-ρλγ'), τὸ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν ψαλμῶν αὐτοῦ καλούμενον «*ᾠδαὶ τῶν ἀναβαθμῶν*», ἢ «*ἀναβαθμοὶ*» καὶ ἐκ τῆς ἀρκτικῆς του φράσεως («*Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα*») «*Τὰ πρὸς Κύριον*» ἢ «*Τὰ προσκύρια*», εἶναι τὸ κατὰ τοὺς ἔσπερινοὺς τῶν νησιτίμων ἡμερῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς στιχολογούμενον κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου.

Κατὰ τὴν ψαλμοφδίαν αὐτοῦ γίνεται ἡ προπαρ-

σκευῆ τῶν τιμίων δώρων, ὡς ἡ τυπικὴ διάταξις διαγορεύει. Εἰς τινὰ χειρόγραφα προβλέπεται καὶ εὐχή ἐνώσεως καὶ εὐχή προθέσεως (Παράρτημα, ὑπ' ἀριθμ. 2, 3 καὶ 4). Εἰς τὸν κώδικα Σινᾶ 973 ὡς εὐχή προθέσεως χαρακτηρίζεται ἡ α' εὐχή τοῦ λυχνικοῦ, λεγομένη μάλιστα πρὸ τοῦ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...». Κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀρχαίαν τάξιν οὐδὲν λέγεται ἢ μόνον τὸ «Δι' εὐχῶν...». Ἡ νεωτερικὴ πρᾶξις, καθ' ἣν ἡ ἐκ τῆς ἁγίας τραπέζης εἰς τὴν πρόθεσιν μεταφορὰ τοῦ ἁγίου ἄρτου γίνεται κατὰ τὸν στίχον «Ἐν ταῖς νυξίν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια καὶ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον» (Ψαλμ. ρλγ' 2), προῆλθεν ἐξ ἐσφαλμένου συσχετισμοῦ καὶ πρακτικῶς παρέχει δυσκολίας, δεδομένου ὅτι ὁ στίχος οὗτος εἶναι ὁ προτελευταῖος τοῦ τελευταίου ψαλμοῦ τῆς γ' στάσεως. Ἡ προπαρασκευὴ τῶν τιμίων δώρων φαίνεται ὅτι ἠκολούθησε τὴν πορείαν τῶν μεταθέσεων τῆς προσκομιδῆς τῆς θείας λειτουργίας. Κατ' ἀρχὰς δηλαδὴ ἐγένετο κατὰ τὸν χερουβικὸν ὕμνον, ὕστερον κατὰ τὰ ἀντίφωνα καὶ τέλος πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας. Εἰς τὴν Προηγιασμένην διετηρήθη ὁ σχετικῶς ἀρχαιότερος τύπος καὶ ἡ προπαρασκευὴ τῶν δώρων γίνεται κατὰ τὸ κάθισμα, τὸ ἐπέχον θέσιν ἀντιφώνων. Εἰς τὰ χειρόγραφα εὐρίσκομεν καὶ ἀποπείρας μεταθέσεως τῆς προπαρασκευῆς εἰς τὸν προοιμακὸν ἢ καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἑσπερινοῦ, αἱ ὁποῖαι ὁμοῦς τελικῶς δὲν ἐπεκράτησαν.

Οἱ ψαλμοὶ τοῦ λυχνικοῦ (ρμ', ρμα', ρκθ' καὶ ρις') εἶναι οἱ τοῦ μοναχικοῦ ἑσπερινοῦ μετὰ τροπαρίων παρεμβαλλομένων εἰς στίχους δέκα, κατὰ τὴν ἐν τῷ Τριψδίῳ τάξιν. Τὰ ἐκ τοῦ Τριψδίου τροπάρια εἶναι τὰ τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς Τετάρτης τῆς Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν καὶ τοῦ Μηναιίου τὰ τοῦ ὁσίου Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ, τῆς 12ης Μαρτίου. Ὁ ἑσπερινός, ὡς γνωστόν, εἶναι ἡ πρώτη ἀκολουθία τοῦ νυχθημέρου καὶ κατ' αὐτὴν ψάλλονται τὰ τροπάρια τῆς ἐπομένης ἡμέρας. Διὰ τοῦτο μετὰ τῶν παρατιθεμένων τροπαρίων τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς Τετάρτης εὗρηνται δύο ἀποστολικά (τὸ θέμα τῆς Πέμπτης) καὶ μετὰ τὰ τροπάρια τοῦ

ἀγίου ψάλλεται θεοτοκίον καὶ οὐχὶ σταυροθεοτοκίον (τῆς Τετάρτης). Κατὰ τὴν ψαλμοφδίαν τῶν ψαλμῶν τοῦ λυχνικοῦ γίνεται κατὰ τὴν μοναχικὴν τάξιν ἢ θυμιάσις τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ ναοῦ.

Κατὰ τὴν ψαλμοφδίαν τοῦ θεοτοκίου γίνεται ἡ εἴσοδος μετὰ θυμιατοῦ κατὰ τὸν συνήθη τύπον. Μετ' Εὐαγγελίου γίνεται εἴσοδος μόνον ὅταν προβλέπεται ἀνάγνωσις εὐαγγελικῆς περικοπῆς, ἤτοι εἰς ἑορτὰς ἀγίων καὶ κατὰ τὰς Προηγιασμένας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Εὐχὴ εἰσόδου λέγεται ἡ τοῦ ἑσπερινοῦ «Ἐσπέρας καὶ πρωί...». Εἰς τινα χειρόγραφα ἀπαντᾷ ἀντ' αὐτῆς ἡ εὐχὴ τῆς εἰσόδου τῆς λειτουργίας «Δέσποτα...ὁ καταστήσας...» (κώδιξ Κωνσταμονίου 19) ἢ καὶ ἀμφοτέραι (Ξενοφάντος 161) ἢ ἑτέρα τις (Ἀθηνῶν 2086. Βλέπε Παράρτημα, ὑπ' ἀριθμ. 5).

Μετὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὸ βῆμα ὁ ἱερεὺς ἀνήρχετο εἰς τὴν καθέδραν, ὁπόθεν ἔδιδεν τὴν εὐλογίαν («Εἰρήνη πᾶσι») πρὸ τοῦ προκειμένου, πλαισιουμένην ὑπὸ τῶν διακονικῶν «Πρόσχωμεν...Σοφία», ὡς καὶ εἰς τὸν ἑσπερινόν.

Τὰ προκείμενα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἀκολουθοῦν τὴν σειρὰν τῶν ψαλμῶν καὶ τῶν ἤχων. Τὸ πρῶτον προκείμενον τῆς Τετάρτης τῆς Α' ἑβδομάδος λαμβάνεται ἐκ τοῦ ια' ψαλμοῦ (στίχ. 8α) καὶ τὸ δεύτερον ἐκ τοῦ ιβ' ψαλμοῦ (στίχ. 4α). Οἱ ψαλμοὶ ἐστιχολογοῦντο ὀλόκληροι καὶ τὸ προκείμενον ἐψάλλετο μεθ' ἑκαστον στίχον κατὰ τὸν δηλούμενον ἤχον, ἤτοι τὸν πλ. α' τὸ πρῶτον καὶ πλ. β' τὸ δεύτερον. Σήμερον περιωρίσθησαν εἰς τὸ προκείμενον καὶ τὸν πρῶτον στίχον τοῦ ψαλμοῦ καὶ δὲν ψάλλονται πλέον, ἀλλ' ἀναγινώσκονται.

Τὰ ἀναγνώσματα τῶν ἑσπερινῶν τῆς Τεσσαρακοστῆς εἶναι δύο, ἀμφοτέρα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, κατὰ τὸ σύστημα τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως, τὸ πρῶτον ἐκ τῆς Γενέσεως καὶ τὸ δεύτερον ἐκ τῶν Παροιμιῶν. Τὰ τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος λαμβάνονται ἐκ τῆς Ἐξόδου καὶ τοῦ Ἰώβ. Τὰ τῆς Τετάρτης τῆς Α' ἑβδομάδος εἶναι τὰ Γενέσ. α' 24-β' 3 καὶ Παροιμ. β' 1-22. Τὰ ἀναγνώσματα ἀνεγινώσκοντο ἀπὸ

τοῦ ἄμβωνος. Μετὰ τὸ ἀνάγνωσμα τῆς Γενέσεως καὶ τὸ δεῦτερον προκείμενον, κατὰ τινὰς κώδικας, ὁ ἱερεὺς ἔλεγε τὸ «Εἰρήνη πᾶσι» καὶ ὁ διάκονος τὸ «Σοφία».

Τὸ «Κέλευσον» φέρεται καὶ εἰς πληθυντικόν· «Κελεύσατε». Κατὰ τὸν κώδικα Σινᾶ 968 ἐλέγετο ὑπὸ τοῦ διακόνου. Κατὰ τοὺς κώδικας Βατικανοῦ 205 καὶ Σινᾶ 1109 ἔλεγεν αὐτὸ ὁ «κανδηλάπτης».

Τὸ «Σοφία· ὀρθοί. Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι» κατὰ τοὺς κώδικας Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 776, Ἀγ. Σάβα Ἱεροσολύμων 306 (310) καὶ Σινᾶ 1040 ἐλέγετο ὑπὸ τοῦ διακόνου. Κατὰ τοὺς κώδικας πάλιν Ἀθηνῶν 751, 765 καὶ 775 τὸ μὲν «Σοφία· ὀρθοί» ἔλεγεν ὁ διάκονος, τὸ δὲ «Φῶς Χριστοῦ...» ὁ ἱερεὺς. Ταῦτα ἐξηγοῦνται ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ «Σοφία· ὀρθοί» συνιστᾷ διακονικὴν παρακέλευσιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν πρόκλησιν τῆς προσοχῆς καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς στάσεως τοῦ λαοῦ, ὡς καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις. Κατὰ τὸν Συμεῶν Θεσσαλονίκης καὶ κατὰ τὸν κώδικα Σινᾶ 971 εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐγίνετο εἶδος τι εἰσόδου. Ὁ διάκονος ἀναγινωσκομένης τῆς Γενέσεως ἐλάμβανε λαμπάδα ἀνημμένην καὶ θυμιατὸν καὶ προσερχόμενος εἰς τὸν ἱερέα ἐζήτηι τὴν εὐλογίαν τοῦ φωτός, λέγων «Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ φῶς». Καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογῶν ἔλεγεν· «Ὅτι σὺ εἶ ὁ φωτισμὸς ἡμῶν, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, πάντοτε...» (Συμεῶν) ἢ «Εὐλογητὸς εἶ ὁ φωτίζων καὶ ἀγιάζων...» (Σινᾶ 966). Ἀκολουθῶς, προπορευομένων ἀναγνωστῶν μετὰ μανουαλίων, διήρχετο τὸ βόρειον κλίτος καὶ ἴστατο παρὰ τὴν βασιλικὴν πύλην τοῦ ναοῦ. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς Γενέσεως, ἀνισταμένων πάντων, εἰσώδευε καὶ ἴστατο εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ («ὄπισθεν τοῦ ἄμβωνος»), ἔλεγε τὸ «Σοφία· ὀρθοί. Φῶς Χριστοῦ...», εἰσήρχετο εἰς τὸ βῆμα καὶ τότε ἠνάπτοντο τὰ φῶτα. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου τῆς ἀκολουθίας τὰ φῶτα τοῦ ναοῦ ἦσαν ἐσβεσμένα. Τοῦτο ρητῶς μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Συμεῶν «οὐδὲ φῶτα ἀνάπτονται ἄχρι καὶ τῆς Παροιμίας ἐν τῇ Προηγιασμένην λειτουργίᾳ» (Διάλογος..., κεφ. TNB', *Migne PG 155, 653D*). Ἐὰν δὲν συνε-

λειτούργει διάκονος, τὰ ἀνωτέρω περιγραφόμενα ἐγίνοντο ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Ὁ Συμεὼν συνδέει τὴν φράσιν «Φῶς Χριστοῦ...» πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Παροιμιῶν, εἰς τὰς ὁποίας «αἰνιγματωδῶς» γίνεται λόγος περὶ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου τύπος εἶναι τὸ αἰσθητὸν φῶς, τὸ ὁποῖον εὐλογεῖται καὶ ἀνάπτεται κατὰ τὴν ὥραν ταύτην (Διάλογος..., κεφ. ΤΝΓ΄-ΤΝΔ΄, *Migne PG 155, 656-657*). Εἶναι πάντως ἀναμφίβολον, ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ λειτουργικῆς πράξεως ἀφορώσης εἰς τὴν ἀφήν καὶ εὐλογίαν τοῦ ἑσπερινοῦ φωτός, εἰδὸς τι ἀναδιπλώσεως τοῦ εἰς τὴν αὐτὴν πρᾶξιν ἀναφερομένου ἐπιλυχνίου ὕμνου, τοῦ «Φῶς ἰλαρὸν...» (βλ. *Μ. Βασιλείου, Περὶ ἁγίου Πνεύματος 29, Migne PG 32, 205A*).

Εἰς τοῦτο συνηγορεῖ καὶ ἡ μαρτυρία τῶν κωδίκων Βατικανοῦ 205 καὶ Σινᾶ 1109. Κατ' αὐτοὺς τὸ «Κέλευσον» ἔλεγεν ὁ κανδηλάπτης, ζητῶν δι' αὐτοῦ εὐλογίαν διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου του.

Τὸ «Φῶς Χριστοῦ...» δὲν ἐλέγετο κατὰ τὰς Προηγιασμένας τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς τῆς Τυροφάγου, κατὰ δὲ τὸ Τυπικὸν τῆς Εὐεργέτιδος (κῶδιξ Ἀθηνῶν 788) καὶ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς.

Ἀναδίπλωσιν ὡσαύτως τῆς ψαλμωδίας τοῦ ρμ' ψαλμοῦ, κατ' ἄσματικὸν ὁμῶς ἐνταῦθα τρόπον, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν προσφορᾶς τοῦ θυμιάματος ἀποτελεῖ ἡ ψαλμωδία τοῦ «Κατευθυνθήτω» (Ψαλμ. ρμ' 2), ὡς ἐφυμνίου κατὰ τὴν στιχολογίαν, σήμερον μὲν τριῶν στίχων (1, 3 καὶ 4), ἀρχικῶς ὁμῶς προφανῶς ὀλοκλήρου τοῦ ρμ' ψαλμοῦ, κατακλειομένου, ὡς συνήθως, διὰ τοῦ «Δόξα...Καὶ νῦν...» καὶ τῆς «περισσῆς», ἥτοι τῆς ἐπαναλήψεως ἐντονώτερον καὶ μελωδικώτερον τοῦ ἐφυμνίου, κατὰ τὰ εἰς τὴν ἄσματικὴν ψαλμωδίαν κρατοῦντα. Τὸ «Κατευθυνθήτω» δὲν ἐψάλλετο κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων τῶν δύο ἡμερῶν τῆς Τυροφάγου ἑβδομάδος καὶ κατὰ τὴν Μεγάλῃν Παρασκευῆν. Κατὰ τὴν Τετάρτην καὶ τὴν Παρασκευῆν τῆς Τυροφάγου

ἐψάλλετο ἀντ' αὐτοῦ εἰς ἦχον πλ. β' τὸ «Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον» μετὰ τριῶν στίχων ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ρλ', ψαλμοῦ. Τὸ «Κατευθυνθήτω» ἐπέχει θέσιν προκειμένου τοῦ ἀποστόλου ἢ ἀλληλουαρίου, διὸ καὶ μετ' αὐτὸ ἀναγινώσκειται τὸ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα κατὰ τὰς Προηγιασμένας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς μνήμας τῶν ἑορταζομένων ἁγίων. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται διατί τοῦ «Κατευθυνθήτω» προηγεῖτο, κατὰ τὰ χειρόγραφα, τὸ «Σοφία» ἢ τὸ «Πρόσχωμεν» ἢ τὸ «Σοφία ὀρθοί. Πρόσχωμεν. Εἰρήνη πᾶσι», ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ προκείμενα, καὶ διατί κατήρχετο αὐτοῦ, οὐχὶ ὁ ἱερεὺς ὡς σήμερον, ἀλλ' ὁ ψάλτης.

Μετὰ τὸ «Κατευθυνθήτω» κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα καὶ κατὰ τὰς μνήμας ἁγίων ἀναγινώσκονται τὰ ἐκ τῆς Καὶ ν ἤ ς Δ ι α θ ῆ κ η ς ἀ ν α γ ν ὴ σ μ α τ α. Κατὰ τινα χειρόγραφα εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἀνεγινώσκετο καὶ ἡ συνήθης πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου εὐχή τῶν λειτουργιῶν, τὸ «Ἐλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν...».

Ἡ ἐπακολουθοῦσα μεγάλη ἐκτενής (δέησις) παρουσιάζει εἰς τὰ χειρόγραφα ἱκανὰς παραλλαγὰς. Εἰς αὐτὴν ἀρχικῶς περιλαμβάνετο καὶ δέησις ὑπὲρ τῶν βασιλέων, ἀντικατασταθεῖσα βραδύτερον διὰ τῆς δεήσεως «Ἐπὲρ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν».

Ἀπὸ τῆς εὐχῆ ς ὑ π ἔ ρ τ ὶ ν κα τ η χ ο υ μ ἔ ν ω ν διαφοροποιεῖται ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων τῆς κοινῆς ἐσπερινῆς συνάξεως. Αὕτη ἐπιγράφεται εἰς τὰ χειρόγραφα «Εὐχή (ὑπὲρ) τῶν κατηχουμένων ἐπὶ τῶν προηγιασμένων». Ἐντεῦθεν ἄρχεται τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων καὶ ὁ ἀρχαιότερος κῶδιξ ὁ περιέχων αὐτήν, ὁ Βαρβερινὸς 336 (Η'-Θ' αἰῶνος), προτάσσει τὴν τυπικὴν διάταξιν: «Ἐν δὲ τῷ λυχνικῷ μετὰ τὰ ἀναγνώσματα καὶ τὸ «Κατευθυνθήτω» καὶ τὸ «Κύριε, ἐλέησον» γίνεται εὐχή κατηχουμένων ἐπὶ τῶν προηγιασμένων "Ὁ Θεὸς..."» (πρβλ. καὶ κῶδ. Σινᾶ 958, 959, Παρισίων 391).

Τὰ «δ ι π λ ο κ α τ η χ ο ὑ μ ε ν α», ἦτοι αἱ δεήσεις «ὑπὲρ

τῶν πρὸς τὸ φῶτισμα εὐτρεπιζομένων», παρεμβάλλονται ἀπὸ τῆς Τετάρτης τῆς μεσονηστήμου ἑβδομάδος μέχρι τῆς Μεγάλης Τετάρτης. Ἐπομένως κατὰ τὴν ὡς παράδειγμα λαμβανομένην Προηγιασμένην τῆς Τετάρτης τῆς Α΄ ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν παραλείπονται, διὸ καὶ ἐδημοσιεύσαμεν μὲν αὐτὰς διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς εἰκόνας τῆς Προηγιασμένης, ἀλλ' ἐθέσαμεν ἐντὸς ἀγκυλῶν. Τὸ «προέλθετε» τῆς πρώτης φράσεως («Ὅσοι πρὸς τὸ φῶτισμα, προέλθετε») διωρθώθη εἰς «προσέλθετε» κατὰ τοὺς κώδικας Ἱερουσολιμῶν 713, 749, 750, 761, 819, 877, 1909, 1910 κ.ἄ. Οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα εὐτρεπιζόμενοι ἐκαλοῦντο νὰ προσεγγίσουν καὶ νὰ δεηθοῦν καὶ ὄχι νὰ ἀπέλθουν. Οἱ κώδικες Ἱερουσολιμῶν 775, 785, 798 καὶ Σινᾶ 973 ἄρχονται τῶν διπλοκατηχομένων διὰ τοῦ «Ἐὔξασθε, οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα...». Ἐκ τῶν αἰτήσεων ὑπὲρ τῶν φωτιζομένων ἐξωβελίσθη ἡ κατάληξις «τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν», ἡ ἀπαντῶσα εἰς νεώτερα χειρόγραφα καὶ εἰς ἔντυπα. Αὕτη δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς πλείστους καὶ δὴ καὶ τοὺς ἀρχαιότερους κώδικας καὶ ἐμφανῶς παρέλκει, ὡς ἄλλως τε δύναται νὰ συναχθῆ καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν διακονικῶν τούτων πρὸς τὰς δεήσεις ὑπὲρ τῶν κατηχομένων.

Ὁ ἀντί τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου ψαλλόμενος ὕμνος «Ν ὕ ν α ἰ δ υ ν ἄ μ ε ι ς τ ὼ ν ο ὕ ρ α ν ὦ ♯...», κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πασχαλίου Χρονικοῦ εἰσήχθη εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων ἐν ἔτει 617 ἐπὶ Σεργίου Κωνσταντινουπόλεως (*Migne PG 92, 989*). Πρῶτερον ἢ μεταφορὰ τῶν τιμίων δώρων ἐγένετο ἐν σιγῇ.

Κατὰ τὸν ὕμνον τοῦτον ὁ ἱερεὺς σήμερον, κατὰ τὴν τάξιν τὴν μαρτυρουμένην καὶ ὑπὸ πολλῶν μεταγενεστέρων χειρογράφων, θυμιῶν, ὡς συνήθως, ἀπαγγέλλει τὸν ν΄ ψαλλμόν. Ε ὕ χ ἡ χ ε ρ ο υ β ι κ ο ὕ δὲν λέγεται. Εἰς τινὰς ὁμοίως κώδικας ἀπαντοῦν τοιαῦται, ὡς αἰ ἐν τῷ Παραρτήματι δημοσιευόμενα ὑπ' ἀριθμ. 6, 7 καὶ 8. Εἰς τινὰς κώδικας ἐπίσης ἀπαντᾷ καὶ ἡ ἀπαγγελία τοῦ «Ν ὕν αἰ δυνάμεις...», τοῦ «Καταξίωσον...» ἢ κατανοκτικῶν τινῶν τροπαρίων. Ἡ ἔπαρσις τῶν ἁγίων συνωδεύετο, κατὰ τινὰ νεώτερα χειρόγραφα, μὲ

στίχους ἀναλόγους πρὸς τοὺς λεγομένους κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν («Ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν...» κλπ.).

Ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων ἐγίνετο παλαιότερον ἐκ τοῦ σκευοφυλακίου, ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ προηγιασμένα. Κατ' αὐτὴν οὐδὲν σήμερον λέγεται. Εἷς τινες νεωτέρους κώδικας ἀπαντᾷ τὸ «Πάντων ὑμῶν...», λεγόμενον, «καθὼς ἐπὶ θυσία μυστικῆ», «μυστικῶς» ἢ «σιωπηρῶς καὶ ἡρέμα» ἢ καὶ ἐκφώνως, ἐναλλάξ ὑπὸ τοῦ διακόνου καὶ τοῦ ἱερέως, τὸ «Ἅγιος ὁ Θεός...» ἢ τὸ «Δι' εὐχῶν...».

Ἡ σήμερον παρ' ἡμῖν συνηθιζομένη κάλυψις τῆς κεφαλῆς τοῦ ἱερέως διὰ τοῦ ἀέρος δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν χειρογράφων. Προφανῶς εἰσήχθη ἢ πρὸς δῆλωσιν πένθους καὶ μετανοίας, ἢ εἰς ἐνδειξιν εὐλαβείας, διότι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐτίθετο τὸ δισκάριον μετὰ τῶν προηγιασμένων, ἢ ὀφείλεται εἰς διατήρησιν ἀρχαιοπρεπεστέρου τρόπου τοποθετήσεως τοῦ ἀέρος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν νώτων τοῦ ἱερέως. Κατὰ τινες κώδικας, ἐπὶ συλλειτουργία μετὰ διακόνου, οὗτος ἔθυμία κατὰ τὸ χερουβικὸν καὶ ἔφερε «ἐπάνω τῆς κεφαλῆς» αὐτοῦ τὸν δίσκον κατὰ τὴν εἴσοδον.

Εἷς τινα μεταγενέστερα χειρόγραφα μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν τιμίων δώρων ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης ἐπηκολούθει μετὰ τὸ ἱερέως καὶ διακόνου ὁ ἐκ τῆς θείας λειτουργίας γνωστός διάλογος «Εὐχαὶ ὑπὲρ ἑμοῦ...» κλπ.

Ἐψωσις τοῦ ἁγίου ἄρτου δὲν γίνεται. Ὁ προηγιασμένος ἄρτος ὑψοῦται μετὰ τῶν ἄλλων κατὰ τὴν τελείαν λειτουργίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ καθαγιάζεται. Κατὰ τὸ «Τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις» ὁ ἱερεὺς ἢ «ἄπτεται» ἢ «δεικνύει» τὸν ἅγιον ἄρτον «(ἐπι)κεκαλυμμένων ὄντων τῶν ἁγίων», κατὰ τοὺς κώδικας, ἢ, κατὰ τὸν Ἀθηνῶν 757, ἀποκαλύπτει τὰ ἅγια καὶ ἐκφωνεῖ «Τὰ προηγιασμένα...».

Τὰ μετὰ τὴν ὑψωσιν (μελισμός, ἔνωσις, ζέων, κοινωνία) γίνονται κατὰ τὴν συνήθη ἐν ταῖς λειτουργίαις τάξιν. Τὰ χειρόγραφα, ὅσα ὀμιλοῦν περὶ τούτων, ἢ ἀναλυτικῶς, σπανιότερον, γράφουν ταῦτα, ἢ ρητῶς σημειοῦν ὅτι πράττονται καὶ λέγονται ὑπὸ τῶν ἱερέων «ἄπερ ἐν

τῆ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργία γέγραπται». Ἡ διὰ τοῦ «Δι' εὐχῶν...» ἀντικατάστασις αὐτῶν ὑπ' οὐδενὸς κώδικος μαρτυρεῖται, δὲν ἔχει δὲ λόγον ἐνταῦθα, ἐφ' ὅσον δι' αὐτοῦ ἀντικαθίστανται μόνον ὅσα ἐλέχθησαν ἐν τῇ τελείᾳ λειτουργίᾳ.

Εἰς τὰς συνοδευούσας τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν ἔκχυσιν τοῦ ζέοντος φράσεις διὰ μικροτέρων στοιχείων ἐκτυποῦνται αἱ μεταγενεστέρως προστεθεῖσαι λέξεις «ποτηρίου, πίστεως» καὶ «πίστεως πλήρης» ἀντιστοίχως. Διὰ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐκτυποῦνται καὶ τὸ «Εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμενος...» καὶ «Πληρωθήτω...», ὡς περιπεσόντα παρ' ἡμῖν εἰς ἀχρηστίαν. Ὅμοίως καὶ τὸ μεταγενέστερον «Εὐλόγητὸς ὁ Θεὸς» πρὸ τοῦ «Πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ...». Περὶ αὐτῶν βλέπε εἰς τὴν προσεχῆ ἔκδοσιν τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν.

Ἐτέραν εὐχὴν ὁ πισθάμβωνον βλέπε ἐν τῷ Παραρτήματι ὑπ' ἀριθμ. 10. Ὅμοίως ἑτέραν «ἐν τῷ συστειλαί τὰ ἅγια» βλέπε ἐν τῷ Παραρτήματι ὑπ' ἀριθμ. 11. Τοῦ αὐτοῦ λειτουργικοῦ προορισμοῦ εἶναι καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμ. 12 εὐχή.

Κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἀντιδώρου ἀναγινώσκειται ἐκ μεταθέσεως ὁ λγ' ψαλμὸς, τὸ ἀρχαῖον κοινωνικόν, καὶ ὁ ρμδ' ψαλμὸς ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς τραπέζης. Ἡ διανομὴ τοῦ ἀντιδώρου ἀρχικῶς ἐγίνετο πρὸ τῆς ἀπολύσεως, σήμερον εἰς τὰς ἐνορίας μετ' αὐτὴν καὶ μετὰ τὸν ἐπισφραγιστικὸν στίχον «Δι' εὐχῶν...». Εἰς τὴν Προηγιασμένην διετηρήθη ἐνδιάμεσος πρᾶξις καὶ τὸ ἀντίδωρον διανέμεται μετὰ τὴν ἀπόλυσιν καὶ πρὸ τοῦ «Δι' εὐχῶν...», ὡς ἀκριβῶς εἰς τὰς μονὰς καὶ κατὰ τὰς τελείας λειτουργίας.

A. = Ἀναγνώστης

Δ. = Διάκονος

I. = Ἱερεὺς

Λ. = Λαὸς

II. = Προεστὼς

* = Ἀλλαγὴ στίχου (ἐπὶ ἐμμέτρου κειμένου)

Ἡ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ

ΕΝΑΡΞΙΣ

- Δ. Εὐλόγησον, δέσποτα.
 Ι. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
 Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Λ. Ἀμήν.
 Π. Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν τῷ βα-
 σιλεῖ ἡμῶν Θεῷ.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χρι-
 στῷ τῷ βασιλεῖ ἡμῶν Θεῷ.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐ-
 τῷ, Χριστῷ τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν.

Ο ΠΡΟΟΙΜΙΑΚΟΣ (ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ')

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Κύριε ὁ
 Θεός μου, ἐμεγαλύνθης σφόδρα.

Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω,
 ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν, ὁ στεγά-
 ζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ.

Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπα-
 τῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ
 τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.

Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐ-
τῆς, οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον αὐτῆς,
ἐπὶ τῶν ὀρέων στήσονται ὕδατα.

Ἄπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου φεύξονται, ἀπὸ φωνῆς
βροντῆς σου δειλιάσουσιν.

Ἀναβαίνουνσιν ὄρη καὶ καταβαίνουνσι πεδία
εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίωσας αὐτά.

Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται, οὐδὲ ἐπι-
στρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγγιν, ἀνα-
μέσον τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα.

Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, προσδέ-
ξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν.

Ἐπ' αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκη-
νώσει· ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν.

Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερώων αὐτοῦ, ἀπὸ
καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ.

Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τῆς κτήνεσι καὶ χλόην
τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.

Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς καὶ οἶνος
εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου.

Τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ καὶ ἄρτος
καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.

Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, αἱ κέ-
δροι τοῦ Λιβάνου, ὡς ἐφύτευσας.

Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι, τοῦ ἔρωδιοῦ
ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.

Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέτρα καταφυγὴ
τοῖς λαγωοῖς.

Ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς· ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.

Ἐθου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ· ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.

Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἀρπάσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς.

Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος καὶ συνήχθησαν καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.

Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.

Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἔρπετά, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων.

Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται· δράκων οὗτος, ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν αὐτῇ.

Πάντα πρὸς σέ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφήν αὐτῶν εἰς εὐκαιρον· δόντος σου αὐτοῖς, συλλέξουσιν.

Ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος· ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον, ταραχθήσονται.

Ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι.

Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας· εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν
τρέμειν ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται.

Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῷ τῷ Θεῷ
μου ἕως ὑπάρχω.

Ἦδυνθεῖη αὐτῷ ἡ διαλογία μου, ἐγὼ δὲ εὐφραν-
θήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.

Ἐκλείποιεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἄνο-
μοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.

Καὶ πάλιν

Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ· ἔθου σκότος
καὶ ἐγένετο νύξ.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα
ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα· δόξα σοι,
ὁ Θεὸς (γ').

Ἡ ἐλπίς ἡμῶν, Κύριε, δόξα σοι.

Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΑΠΤΗ (ΕΙΡΗΝΙΚΑ)

- Δ. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ὑπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν
ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐ-
σταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ

τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου καὶ τῶν μετὰ πίστεως, εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος), τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως, χώρας καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῆι χάριτι.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθῶμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν α' εὐχὴν τοῦ λυχνικοῦ

Κύριε οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν καὶ πρόσχεε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεως ἡμῶν· ποιήσον μεθ' ἡμῶν σημεῖον εἰς ἀγαθόν· ὁδήγησον ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ σου τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· εὐφρανον τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· διότι μέγας εἶ σὺ καὶ ποιῶν θαυμάσια· σὺ εἶ Θεὸς μόνος καὶ οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε· δυνατὸς ἐν ἐλέει καὶ ἀγαθὸς ἐν ἰσχύϊ, εἰς τὸ βοηθεῖν καὶ παρακαλεῖν καὶ σῶζειν πάντας τοὺς ἐλπίζοντας εἰς τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον.

(ἐκφώνως) Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας

τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Η ΣΤΙΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΨΑΛΤΗΡΙΟΥ

Α. Τὸ ΙΗ' κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου («Ἀναβαθμοὶ» - «Τὰ Πρὸς Κύριον»)

Τοῦτου ψαλλομένου, ὁ ἱερεὺς ἀπέρχεται ἐν τῇ ἀγίᾳ προθέσει καὶ ἐξενεγκὼν ἐκ τοῦ ἄρτοφορίου τὸν ζωοποιὸν ἄρτον προτίθῃσιν αὐτὸν ἐν τῷ ἀγίῳ δίσκῳ μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ εὐλαβείας. Ποιεῖ καὶ ἔνωσιν ἐν τῷ ἀγίῳ ποτηρίῳ. Οὐ μέντοι λέγων τι τῶν ἐν τῇ προθέσει συνήθων, οὔτε μετὰ εὐχῆς προθέσεως. Προηγιασμένη γὰρ καὶ προτετελειωμένη καὶ προεισοδεγεμένη θυσία ἐστίν, κἂν ἐν τισὶ τῶν κοντακίων εὐχὴ προθέσεως εὔρηται. Ἀλλὰ μόνον περικαλύπτων ταῦτα τῷ ἄστερισκῷ καὶ τοῖς θείοις καλύμμασι, θυμιᾷ συνήθως καὶ ἀπέρχεται.

Στάσις α'. Ψαλμὸς ριθ'

Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα καὶ εἰσήκουσέ μου.

Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων ἀδίκων καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας.

Τί δοθεῖη σοὶ καὶ τί προστεθεῖη σοὶ πρὸς γλώσσαν δολίαν;

Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα σὺν τοῖς ἀνθραξι τοῖς ἐρημικοῖς.

Οἴμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη, κατεσκηνώσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ. Πολλὰ παρώκησεν ἡ ψυχὴ μου.

Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός· ὅταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν με δωρεάν.

Ψαλμός ρκ'

Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν ἤξει ἡ βοήθειά μου.

Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Μὴ δώης εἰς σάλον τὸν πόδα σου, μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε.

Ἴδου οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραήλ.

Κύριος φυλάξει σε, Κύριος σκέπη σοι ἐπὶ χεῖρα δεξιάν σου.

Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε, οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.

Κύριος φυλάξει σε ἀπὸ παντὸς κακοῦ, φυλάξει τὴν ψυχὴν σου ὁ Κύριος.

Κύριος φυλάξει τὴν εἰσοδὸν σου καὶ τὴν ἔξοδόν σου ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμός ρκα'

Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι· εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.

Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἱερουσαλήμ.

Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις, ἧς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ, φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραήλ, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου.

Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν· θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαυίδ.

Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ
καὶ εὐθηνία τοῖς ἀγαπῶσί σε.

Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου καὶ εὐ-
θηνία ἐν ταῖς πυργοβάρεσί σου.

Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίον
μου, ἐλάλουν δὴ εἰρήνην περὶ σοῦ.

Ἐνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν,
ἐξεζήτησα ἀγαθὰ σοι.

Ψαλμὸς ρκβ'

Πρὸς σέ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὸν κα-
τοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ.

Ἴδου ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυ-
ρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας
τῆς κυρίας αὐτῆς· οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς
Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἕως οὗ οἰκτιρήσαι ἡμᾶς.

Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ
πολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουδενώσεως.

Ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν· τὸ ὄνει-
δος τοῖς εὐθηνούσι καὶ ἡ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπε-
ρηφάνοις.

Ψαλμὸς ρκγ'

Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, εἰπάτω δὴ Ἰσραὴλ,
εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἐν τῷ ἐπαναστῆναι
ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον
ἡμᾶς.

Ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐτῶν ἐφ' ἡμᾶς,
ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡμᾶς.

Χείμαρρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἄρα διῆλθεν
ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον.

Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς
θῆραν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν.

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐκ τῆς
παγίδος τῶν θηρευόντων.

Ἡ παγίς συνετρίβη καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.

Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου, τοῦ ποιή-
σαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα· δόξα σοι,
ὁ Θεὸς (γ').

Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Δ. Τὴν μικρὰν συναπτήν

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς,
ὁ Θεός, τῇ σῆ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐν-
δόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθέ-
νου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύ-
σαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν
ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν β' εὐχὴν τοῦ λυχνικοῦ

Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης ἡμᾶς μηδὲ

τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης ἡμᾶς, ἀλλὰ ποιήσον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιείκειάν σου, ἰατρὲ καὶ θεραπευτὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν· ὁδήγησον ἡμᾶς ἐπὶ λιμένα θελήματός σου· φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καρδιῶν ἡμῶν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας καὶ δώρησαι ἡμῖν τὸ λοιπὸν τῆς παρουσίας ἡμέρας εἰρηνικὸν καὶ ἀναμάρτητον καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν· πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων.

(ἐκφώνως) "Ὅτι σὸν τὸ κράτος καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Στάσις β'. Ψαλμὸς ρκδ'

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, ὡς ὄρος Σιών· οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

"Ὅρη κύκλω αὐτῆς καὶ ὁ Κύριος κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

"Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριος τὴν ῥάβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων, ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χειρας αὐτῶν.

Ἀγάθυνον, Κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Ψαλμὸς ρκε΄

Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν
Σιών, ἐγενήθημεν ὡσεὶ παρακεκλημένοι.

Τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν καὶ ἡ
γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιάσεως.

Τότε ἐρουῖσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· Ἐμεγάλυνε Κύ-
ριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν.

Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν·
ἐγενήθημεν εὐφραινόμενοι.

Ἐπίστρεψον, Κύριε, τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν,
ὡς χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ.

Οἱ σπεύροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θε-
ριοῦσι.

Πορευόμενοι ἐπορεύοντο καὶ ἔκλαιον βάλλον-
τες τὰ σπέρματα αὐτῶν.

Ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει, αἶρον-
τες τὰ δράγματα αὐτῶν.

Ψαλμὸς ρκς΄

Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην
ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες.

Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγγύ-
πησεν ὁ φυλάσσω.

Εἰς μάτην ὑμῖν ἐστὶ τὸ ὀρθρίζειν· ἐγείρεσθαι
μετὰ τὸ καθῆσθαι, οἱ ἐσθίοντες ἄρτον ὀδύνης.

Ὅταν δῶ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον· ἰδοὺ
ἡ κληρονομία Κυρίου υἱοί, ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ
τῆς γαστρῆς.

Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως οἱ υἱοὶ
τῶν ἐκτετιναγμένων.

Μακάριος, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν· οὐ καταισχυνθήσονται, ὅταν λαλῶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις.

Ψαλμὸς ρκζ'

Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι· μακάριος εἶ καὶ καλῶς σοι ἔσται.

Ἡ γυνὴ σου ὡς ἄμπελος εὐθυνοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου.

Οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλω τῆς τραπέζης σου.

Ἴδου οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον.

Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.

Καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου. Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Ψαλμὸς ρκη'

Πλεονάκεις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου, εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ.

Πλεονάκεις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου, καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι.

Ἐπὶ τὸν νῶτόν μου ἐτέκταινον οἱ ἁμαρτωλοὶ· ἐμάχρουναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν.

Κύριος δίκαιος συνέκοφεν αὐχένας ἁμαρτωλῶν.

Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες Σιών.

Γενθηθήτωσαν ὡσεὶ χόρτος δωματίων, ὃς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι ἐξηράνθη.

Οὐ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ θερίζων καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ ὁ τὰ δράγματα συλλέγων.

Καὶ οὐκ εἶπον οἱ παράγοντες· Εὐλογία Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς, εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα· δόξα σοι, ὁ Θεὸς (γ').

Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Δ. Τὴν μικρὰν συναπτὴν

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῆι χάριτι. *

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν γ' εὐχὴν τοῦ λυχνικοῦ

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, μνήσθητι ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων δούλων σου, ἐν τῷ ἐπικαλεῖ-

σθαι ἡμᾶς τὸ ἅγιον ὄνομά σου καὶ μὴ καταισχύνης ἡμᾶς ἀπὸ τῆς προσδοκίας τοῦ ἐλέους σου ἀλλὰ γάοισαι ἡμῖν, Κύριε, πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα καὶ ἀξιῶσον ἡμᾶς ἀγαπᾶν καὶ φοβεῖσθαι σε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ ποιεῖν ἐν πᾶσι τὸ θέλημά σου.

(ἐκφώνως) Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Στάσις γ'. Ψαλμὸς ρκθ'

Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου.

Γενηθῆτω τὰ ὦτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.

Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσης, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἴλασμός ἐστιν.

Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε, ὑπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου, ἤλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ἀπὸ φυλακῆς πρωίας μέχρι νυκτός, ἀπὸ φυλακῆς πρωίας, ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

Ψαλμὸς ρλ'

Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδιά μου, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου.

Οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις, οὐδὲ ἐν θαυμα-
σίοις ὑπὲρ ἐμέ.

Εἰ μὴ ἐταπεινοφρόνουν, ἀλλὰ ὕψωσα τὴν ψυ-
χὴν μου, ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν
μητέρα αὐτοῦ, ὡς ἀνταποδόσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν
μου.

Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον ἀπὸ τοῦ
νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμὸς ρλα΄

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ καὶ πάσης τῆς
πράξεώς αὐτοῦ.

Ὡς ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ἠϋξάτο τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκῆνωμα οἴκου μου, εἰ
ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου.

Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ τοῖς
βλεφάροις μου νυσταγμὸν καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς
κροτάφοις μου, ἕως οὗ εὔρω τόπον τῷ Κυρίῳ,
σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἴδού ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Εὐφραθᾶ, εὔρομεν
αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ.

Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσ-
κυνήσομεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες
αὐτοῦ.

Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ
καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος σου.

Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην καὶ οἱ
δοιοὶ σου ἀγαλλιάσονται.

Ἐνεκεν Δαυὶδ τοῦ δούλου σου, μὴ ἀποστρέ-
ψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ χριστοῦ σου.

Ὁμοσε Κύριος τῷ Δαυίδ ἀλήθειαν καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ αὐτήν.

Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ἐὰν φυλάξωνται οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην μου καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα, ἃ διδάξω αὐτούς, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος καθιοῦνται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών, ἡρετίσατο αὐτήν εἰς κατοικίαν ἑαυτῶ.

Αὕτη ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ὧδε κατοικήσω, ὅτι ἡρετισάμην αὐτήν.

Τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω, τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτων.

Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν καὶ οἱ ὄσιοι αὐτῆς ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται.

Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρασ τῷ Δαυίδ· ἠτοίμασα λύχνον τῷ χριστῷ μου.

Τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνην· ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἅγιάσμα μου.

Ψαλμὸς ρλβ'

Ἴδου δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κοινοῦ ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό;

Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα, τὸν πώγωνα τοῦ Ἀαρών, τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ὠάν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ.

Ὡς δρόσος Ἀερμών, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών.

Ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο Κύριος τὴν εὐλογίαν,

ζωῆν ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμὸς ρλγ'

Ἴδού δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ δοῦλοι Κυρίου οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Ἐν ταῖς νυξίν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια καὶ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα· δόξα σοι, ὁ Θεὸς (γ').

Ἡ ἐλπίς ἡμῶν, Κύριε, δόξα σοι.

Δ. Τὴν μικρὰν συναπτὴν

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφυλάξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῆ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν δ' εὐχὴν τοῦ λυχνικοῦ

Ὁ τοῖς ἀσιγήτοις ὕμνοις καὶ ἀπαύστοις δο-

ξολογίαις ὑπὸ τῶν ἁγίων δυνάμεων ἀνυμνούμενος, πλήρωσον τὸ στόμα ἡμῶν τῆς αἰνέσεώς σου, τοῦ δοῦναι μεγαλωσύνην τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ· καὶ δὸς ἡμῖν μερίδα καὶ κληροῦν μετὰ πάντων τῶν φοβουμένων σε ἐν ἀληθείᾳ καὶ φυλασσόντων τὰς ἐντολάς σου· πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου.

(ἐκφώνως) "Οτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, Θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΟΙ ΨΑΛΜΟΙ ΤΟΥ ΔΥΧΝΙΚΟΥ

Ψαλμὸς ρμ'. Ἦχος πλ. δ'

Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου. Εἰσάκουσόν μου, Κύριε. Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου· πρόσχευε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου, ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς σέ. Εἰσάκουσόν μου, Κύριε.

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου· ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή. Εἰσάκουσόν μου, Κύριε.

Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου.

Μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις.

Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν καὶ οὐ μὴ συνδυάσω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν.

Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει καὶ ἐλέγξει με·
ἔλαχιον δὲ ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν
μου.

Ὅτι ἔτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς εὐδοκίαις
αὐτῶν· κατεπόθησαν ἐγόμενα πέτρας οἱ κριταὶ
αὐτῶν.

Ἀκούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἠδύνθησαν·
ὡσεὶ πάχος γῆς ἐρράγη ἐπὶ τῆς γῆς, διεσκορπί-
σθη τὰ ὀστέα αὐτῶν παρὰ τὸν Ἄδην.

Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου·
ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντανέλης τὴν ψυχὴν μου.

Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνεστήσαντό
μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν
ἀνομίαν.

Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρω αὐτῶν οἱ ἁμαρ-
τωλοί· κατὰ μόνας εἰμὶ ἐγώ, ἕως ἂν παρέλθω.

Ψαλμὸς ρμα΄

Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῇ μου
πρὸς Κύριον ἐδεήθην.

Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου, τὴν
θλιψίν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγελῶ.

Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου καὶ
σὺ ἔγνωσ τὰς τρίβους μου.

Ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἧ ἐπορευόμην, ἔκρυψαν παγί-
δα μοι.

Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλεπον καὶ οὐκ
ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με.

Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζη-
τῶν τὴν ψυχὴν μου.

Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε· εἶπα· Σὺ εἶ ἡ ἐλπίς μου, μερίς μου εἶ ἐν γῆ ζώντων.

Πρόσχες πρὸς τὴν δέησίν μου, ὅτι ἐταπεινώθην σφόδρα.

Ῥῦσαί με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με, ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου.

Στιχηρὸν ἰδιόμελον. Ἦχος πλ. δ'

Νηστεύοντες ἀδελφοί σωματικῶς,* νηστεύσωμεν καὶ πνευματικῶς* λύσωμεν πάντα σύνδεσμον ἀδικίας* διαρρήξωμεν στραγγαλιὰς* βιαίων συναλλαγμάτων* πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διασπάσωμεν* δώσωμεν πεινώσιν ἄρτον* καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσαγάγωμεν εἰς οἴκους,* ἵνα λάβωμεν παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ* τὸ μέγα ἔλεος.

Ἐμὲ ὑπομενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀνταποδοῶς μοι.

Τὸ αὐτὸ

Ψαλμὸς ρκθ'

Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου.

Μαρτυρικὸν

Εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἐπαινος* πρέπει τοῖς ἁγίοις* ἕξιψει γὰρ ἐκλιναν τοὺς αὐχένους* διὰ σέ τὸν κλίναντα οὐρανοῦς* καὶ καταβάντα* ἐξέχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν* διὰ σέ τὸν κενώσαντα σαυτὸν* καὶ μορφὴν δούλου λαβόντα* ἐταπεινώθησαν ἕως θανάτου* τὴν πτωχείαν σου μιμούμενοι* ὧν ταῖς εὐχαῖς,* κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου,* ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς.

Γενηθήτω τὰ ὦτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.

Προσόμοια τοῦ κυρίου Ἰωσήφ

Ἦχος β'. Ὡς ὠράθης, Χριστέ

Φεγγαβόλους ὑμᾶς* ὡς ἀστράπας εἰς πάντα κόσμον* Ἰησοῦς ὁ νοητὸς ὄντως ἥλιος ἐξαποστείλας,* ἀπεμείωσε ταῖς λαμπρότησι* τοῦ ὑμῶν ἐνθέου κηρύγματος* πλάνης τὸ σκότος, θεόπται ἀπόστολοι,* καὶ ἐφώτισε τοὺς ἐν ζόφῳ* τῆς ἀγνωσίας κεκρατημένους πονηρῶς* ὄνπερ ἐκδυσωπήσατε* καταπέμψαι καὶ ἡμῖν τὸν φωτισμὸν* καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσης, Κύριε. Κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἰλασμός ἐστίν.

Ἀρετῶν Ἡλιοῦ* προσεπιβάς ἄρματι θείῳ,* τῇ νηστείᾳ λαμπρυνθείς,* ἀνεφέρετο ἐπὶ τὸ ὕψος τὸ οὐράνιον.* Τοῦτον ζήλωσον, ταπεινὴ ψυχὴ μου,* καὶ νήστευσον πάσης κακίας* καὶ φθόνου καὶ ἐριδος* καὶ τρυφῆς ἀπορρευούσης* καὶ ἐνηδόνου* ὅπως ὀδύνην χαλεπὴν ἐκφύγῃς* διακαινίζουσιν τῆς γενένης,* ἐκβοῶσα τῷ Χριστῷ.* Κύριε, δόξα σοι.

Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε· ὑπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου, ἤλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ἔτερον τοῦ κυρίου Θεοδώρου

Ἦχος πλ. α'. Ὅσπερ πάτερ

Ἀπόστολοι θεῖοι,* τοῦ κόσμου θερμῆτατοι πρεσβευταὶ* καὶ τῶν ὀρθοδόξων προασπισταί,* ἔχοντες παρρησίας τὸ κράτος* πρὸς Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν* ὑπὲρ ἡμῶν αἰτήσασθε* δεόμεθα, πανσεβάσμιοι,* ἵνα τῶν νηστειῶν τὸν ἀγαθὸν καιρὸν* εὐμαρῶς παιησώμεθα* καὶ τῆς ὁμοουσίου Τριάδος* τὴν χάριν δεξώμεθα.* Μεγαλοκέρυκες ἐνδοξοί,* εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἐκ τῆς φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτός, ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας, ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

Τοῦ Μηναίου, στιχηρὰ προσόμοια

Ἦχος πλ. δ'. Ὡς τοῦ παραδόξου θαύματος

Πάτερ θεόφρον Θεόφανες,* θεοφανεῖς Χριστοῦ* κολημένος ἐπόνυμος,* ζωηφόροις ἔχνεσι* τοῖς αὐτοῦ ἠκολούθησας* καὶ τὰ τερπνά τοῦ βίου κατέλιπες,* ἐναυτενίζων τῷ ποθομένῳ σοι* κάλλει, πανάριστε,* καὶ ταῖς θείαις νεύσεσι* ταῖς πρὸς αὐτὸν* ἄριστα θεούμενος* καὶ τελεώτατα.

Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

Τὸ αὐτὸ

Ψαλμὸς ρις'

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔθνη· ἐπαινέσατε αὐτόν, πάντες οἱ λαοί.

Πάτερ θεόφρον Θεόφανες,* ὑπερορίας πικράς,* ἀσθενῶς διακείμενος,* καρτερώς ὑπήνεγκας,* ἀφειδήσας τοῦ σώματος,* ὑπὲρ σεπτῶν εἰκόνων, πανεύφημε,* θυμῷ λεόντων ἐξοριζόμενος* ὧν κατορχούμενος,* τὰς βουλὰς ἐμώρνασας* καὶ λογισμοὺς* ὄντας ματαιόφρονας* καὶ νοῦν ἀλάστορα.

Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὅντως ἀμοιβὰς τῶν πόνων σου* τῶν ἀγαθῶν ὁ δοτῆρ* θαυμάσιος σοι δαδῶρηται* ἀπελαύνειν δαίμονας,* θεραπεύειν νοσήματα,* παρεσχηκῶς, τρισμάκαρ, τὴν δύναμιν* καὶ ἀξιῶσας τε τῆς ἀφράστου χαρᾶς,* ἔνθα χορεύουσι* τῶν ἀγγέλων τάγματα* διὰ παντός,* πρόσωπον θεώμενος* τοῦ παντοκράτορος.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων· ἀμήν.

Θεοτοκίον

Δεῦρο, ψυχὴ μου, στενάζουσα* καὶ τῶν δακρῶν πηγᾶς*
ἐκ καρδίας προσφέρουσα* τῇ παρθένῳ βόησον* καὶ μητρὶ
τοῦ Θεοῦ ἡμῶν* Διὰ τὸ πλήθος τῶν οἰκτιρισμῶν σου, ἀγνή,*
τῆς φοβερᾶς με ῥῦσαι κολάσεως* καὶ κατασκήνωσον* ἔνθα
ἡ ἀνάπαυσις* καὶ ἡ χαρὰ* ἡ διακωνίζουσα* καὶ ἡ ἀπόλαυσις.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ

Καὶ γίνεται εἰσοδος μετὰ θυμιατοῦ, ἄνευ Εὐαγγελίου

I. Τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου

Ἐσπέρας καὶ πρωτὶ καὶ μεσημβρί-
ας αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν, εὐχαρι-
στοῦμεν καὶ δεόμεθά σου, δέσποτα
τῶν ἀπάντων, φιλόανθρωπε Κύριε·
Κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν ὡς
θυμίαμα ἐνώπιόν σου καὶ μὴ ἐκκλί-
νης τὰς καρδίας ἡμῶν* εἰς λόγους ἢ
εἰς λογισμοὺς πονηρίας, ἀλλὰ ῥῦσαι
ἡμᾶς ἐκ πάντων τῶν θηρεύοντων
τὰς ψυχὰς ἡμῶν· ὅτι πρὸς σέ, Κύριε,
Κύριε, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν καὶ ἐπὶ
σοὶ ἠλπίσαμεν· μὴ κατασχύνῃς ἡμᾶς,
ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ὅτι πρέπει σοὶ πᾶσα
δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πα-
τρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
ματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, δέσποτα, τὴν ἁγίαν εἴσο-
δον.

Ι. Εὐλογημένη ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων
σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Σοφία· ὀρθοί.

Α. Τὴν ἐπιλύχνιον εὐχαριστίαν

Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης* ἀθανάτου Πατρός,*
οὐρανόυ, ἁγίου, μάκαρος,* Ἰησοῦ Χριστέ,* ἐλ-
θόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν,* ἰδόντες φῶς ἐσπε-
ρινόν,* ὑμνοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν* καὶ ἅγιον Πνεῦ-
μα Θεόν.* Ἄξιόν σε ἐν πᾶσι καιροῖς* ὑμνεῖσθαι
φωναῖς αἰσίαις,* Υἱὲ Θεοῦ, ζωὴν ὁ διδούς·* διὸ
ὁ κόσμος σε δοξάζει.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Δ. Ἐσπέρας.

Α. Προκείμενον. Ἦχος πλ. α'. Ψαλμὸς ια'

Σύ, Κύριε, φυλάξαις ἡμᾶς καὶ διατηρήσαις ἡμᾶς.

Στίχ. Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὁσος.

Δ. Σοφία.

Α. Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα.

Δ. Πρόσχωμεν.

Α. Εἶπεν ὁ Θεός· Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος,
τετράποδα καὶ ἔρπετά καὶ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος· καὶ
ἐγένετο οὕτω. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ
γένος αὐτῶν καὶ τὰ κτήνη κατὰ γένος αὐτῶν καὶ πάντα τὰ
ἔρπετά τῆς γῆς κατὰ γένος αὐτῶν. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός ὅτι
καλά. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰ-

κόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον· κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. Καὶ εὐλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός, λέγων· Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς· καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Ἴδού δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρτον σπορίμον σπεῖρον σπέρμα, ὃ ἐστὶν ἐπάνω πάσης τῆς γῆς· καὶ πᾶν ζῦλον, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπὸν σπέρματος σπορίμου, ὑμῖν ἔσται εἰς βρώσιν καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ παντὶ ἑρπετῷ ἐρποντι ἐπὶ τῆς γῆς, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ πνοὴν ζωῆς, καὶ πάντα χόρτον γλωρὸν εἰς βρώσιν. Καὶ ἐγένετο οὕτω. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωτὴ ἡμέρα ἕκτη. Καὶ συνετελέσθησαν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν. Καὶ συνετέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε· καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησε. Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν· ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι.

Προκείμενον. Ἦχος πλ. β'. Ψαλμὸς ιβ'

Ἐπίβλεψον, εἰσάκουσόν μου, Κύριε ὁ Θεὸς μου.

Στίχ. Ἔως πότε, Κύριε, ἐπιλήση μου εἰς τέλος;

Κέλευσον.

- I. Ἄνίσταται καὶ λαβὼν τὸν θυμιατὸν εἰς τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα εἰς δὲ τὴν εὐώνυμον τὸ μανουάλιον μετὰ τοῦ κηροῦ, ἵσταται ἐνώπιον τῆς ἁγίας τραπέζης εἰσωθεν τοῦ βήμα-

τος καὶ φωτίζων σταυροειδῶς λέγει·

Σοφία· ὀρθοί.

Εἶτα σφραγίζων σταυροειδῶς τὸν λαὸν λέγει·

Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι.

A. Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα.

Δ. Σοφία· πρόσγωμεν.

A. Υἱέ, ἐὰν δεξάμενος ῥῆσιν ἐμῆς ἐντολῆς κρύψῃς παρὰ σεαυτῶ, ἐπακούσεται σοφίας τὸ οὖς σου καὶ παραβαλεῖς καρδίαν σου εἰς σύνεσιν, παραβαλεῖς δὲ αὐτὴν εἰς νουθέτησιν τῷ υἱῷ σου. Ἐὰν γὰρ τὴν σοφίαν ἐπικαλέσῃ καὶ τῇ συνέσει δῶς φωνὴν σου καὶ ἐὰν ζητήσῃς αὐτήν, ὡς ἀργύριον καὶ ὡς θησαυρὸν ἐξερευνήσῃς αὐτήν, τότε συνήσεις φόβον Κυρίου καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ εὐρήσεις· ὅτι Κύριος δίδωσι σοφίαν καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις καὶ σύνεσις. Καὶ θησαυρίζει τοῖς κατορθοῦσι σωτηρίαν· ὑπερασπιεῖ δὲ τὴν πορείαν αὐτῶν, τοῦ φυλάξασθαι ὁδοὺς δικαιωμάτων καὶ ὁδὸν εὐλαβουμένων αὐτὸν διαφυλάξει. Τότε συνήσεις δικαιοσύνην καὶ κρῖμα καὶ κατορθώσεις πάντας ἄξονας ἀγαθοῦς. Ἐὰν γὰρ ἔλθῃ ἡ σοφία εἰς σὴν διάνοιαν, ἡ δὲ αἴσθησις τῇ σῇ ψυχῇ καλὴ εἶναι δόξῃ, βουλὴ καλὴ φυλάξει σε, ἐννοια δὲ ὅσα τηρήσει σε, ἵνα ῥύσηταί σε ἀπὸ ὁδοῦ κακῆς καὶ ἀπὸ ἀνδρὸς λαλοῦντος μηδὲν πιστόν. Ὡ οἱ ἐγκαταλείποντες ὁδοὺς εὐθείας τοῦ πορευθῆναι ἐν ὁδοῖς σκότους! Ὡ οἱ εὐφραϊνόμενοι ἐπὶ κακοῖς καὶ χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ! Ὡν αἱ τρίβοι σχολιαὶ καὶ καμπύλαι αἱ τροχιαὶ αὐτῶν τοῦ μακρὰν σε παιῆσαι ἀπὸ ὁδοῦ εὐθείας καὶ ἀλλότριον τῆς δικαίας γνώμης. Υἱέ, μὴ σε καταλάβῃ βουλὴ κακῆ, ἡ ἀπολείπουσα διδασκαλίαν νεότητος καὶ διαθήκην θείαν ἐπιλελησμένη· ἔθετο γὰρ πικρὰ τῷ θανάτῳ τὸν οἶκον αὐτῆς καὶ παρὰ τῷ Ἄδῃ μετὰ τῶν γηγενῶν τοὺς ἄξονας αὐτῆς. Πάντες οἱ πορευόμενοι ἐν αὐτῇ οὐκ ἀναστρέψουσιν, οὐδὲ μὴ καταλάβωσι τρίβους εὐθείας· οὐ γὰρ καταλαμβάνονται ὑπὸ ἐνιαυτῶν ζωῆς. Εἰ γὰρ ἐπορεύοντο τρίβους

ἀγαθὰς, εὗροσαν ἂν τρίβους τὰς τῶν δικαίων λείας. Χρηστοὶ ἔσονται οἰκήτορες γῆς, ἄκακοι δὲ ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ· ὅτι εὐθεῖς κατασκηνώσουσι γῆν καὶ ὅσοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ. Ὅδοι ἀσεβῶν ἐκ γῆς ὀλοῦνται, οἱ δὲ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται ἀπ' αὐτῆς.

«ΤΟ ΚΑΤΕΥΘΥΝΘΗΤΩ»

Ι. Θυμιῶν τὴν ἅγιαν τράπεζαν κατάρχεται τοῦ «Κατευθυνθήτω». Ἦχος πλ. α'

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου* ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου* ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου* θυσία ἔσπερινή.

Στίχ. α' Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου· πρόσχευε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς σέ.

Λ. Κατευθυνθήτω...

Ι. Στίχ β' Θεοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου.

Λ. Κατευθυνθήτω...

Ι. Στίχ. γ' Μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις.

Λ. Κατευθυνθήτω...

Ι. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Λ. Κατευθυνθήτω...

Ι. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου* ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου.

Λ. Ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου* θυσία ἔσπερινή.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΤΕΝΗΣ

Δ. Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης

τῆς διανοίας ἡμῶν εἴπωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Κύριε παντοκράτορ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος).

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἱερέων, ἱερομονάχων, ἱεροδιακόνων καὶ μοναχῶν καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, υγείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως, συγχωρήσεως καὶ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῶν κατοικούντων καὶ παρεπιδημούντων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν μακαρίων καὶ ἀοιδίμων κτιτόρων τοῦ ἁγίου ναοῦ τούτου καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν προαναπαυσασμένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐνθάδε κειμένων καὶ ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἔτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων καὶ

καλλιεργούντων ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ πανσέπτῳ ναῷ
τούτῳ, κοπιώντων, ψαλλόντων καὶ ὑπὲρ τοῦ πε-
ρισσῶτος λαοῦ, τοῦ ἀπεκδεχομένου τὸ παρά σοῦ
μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς ἐκτενοῦς ἱκεσίας

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκε-
σίαν πρόσδεξαι παρά τῶν σῶν δούλων καὶ ἐλέη-
σον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου καὶ
τοὺς οἰκτιρμούς σου κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ
ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ
παρά σοῦ πλούσιον ἔλεος.

(ἐκφώνως) Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος
Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν,
τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,
νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Δ. Τὰ κατηχούμενα

Εὐξασθε, οἱ κατηχούμενοι, τῷ Κυρίῳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Οἱ πιστοί, ὑπὲρ τῶν κατηχομένων δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἴνα ὁ Κύριος αὐτοὺς ἐλεήσῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Κατηχήσῃ αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἐνώσῃ αὐτοὺς τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ καὶ διαφύλαξον αὐτούς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνατε.
- Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων

Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν πάντων, ὁ πάντας θέλων σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους καὶ λύτρωσαι αὐτοὺς τῆς παλαιᾶς πλάνης καὶ τῆς μεθοδείας τοῦ ἀντικειμένου· καὶ προσκάλεσαι αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, φωτίζων αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ συγκαταριθμῶν αὐτοὺς τῇ λογικῇ σου ποιμνῇ, ἐφ' ἣν τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον ἐπικέκληται.

(ἐκφώνως) Ἴνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Τὴν ἀπόλυσιν τῶν κατηχομένων

Ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· οἱ κατηχοούμενοι, προέλθετε.

Γ' Ἀπὸ τῆς μεσονηστήμου Τετράδος παρεμβάλλει τὰ διπλοκατηχούμενα

Ὅσοι πρὸς τὸ φῶτισμα, προσέλθετε· εὐξασθε, οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τῷ Κυρίῳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸ ἅγιον φῶτισμα εὐτρεπιζομένων ἀδελφῶν καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν στηρίξῃ αὐτούς καὶ ἐνδυναμώσῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Φωτίσῃ αὐτούς φωτισμῷ γνώσεως καὶ εὐσεβείας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Καταξιώσῃ αὐτούς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀναγεννήσῃ αὐτούς δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Χαρίσηται αὐτοῖς τὴν τελειότητα τῆς πίστεως.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Συγκαταριθμήσῃ αὐτούς τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐκλεκτῇ ποιμνῇ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ καὶ διαφύλαξον αὐτούς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνατε.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸ ἅγιον φῶτισμα εὐτρεπιζομένων

Ἐπίφανον, δέσποτα, τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τοὺς πρὸς τὸ ἅγιον φῶτισμα εὐτρεπιζομένους καὶ ἐπιπιθοῦντας τὸν τῆς ἀμαρτίας μολυσμὸν ἀποτινάξασθαι· καταύγασον αὐτῶν τὴν διάνοιαν· βεβαίωσον αὐτούς ἐν τῇ πίστει· στήριξον ἐν ἐλπίδι· τελείωσον ἐν ἀγάπῃ· μέλη τίμια τοῦ Χριστοῦ σου ἀνάδειξον, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

(ἐκφώνως) Ὅτι σὺ εἶ ὁ φωτισμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἰῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Τὴν ἀπόλυσιν τῶν πρὸς τὸ φῶτισμα εὐτρεπιζομένων

Ὅσοι πρὸς τὸ φῶτισμα, προέλθετε· οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, προέλθετε.]

Ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· μή τις τῶν κατηχουμένων.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

Δ. Ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σοφία.

Ι. Τὴν Α' εὐχὴν τῶν πιστῶν μετὰ τὸ ἀπλωθῆναι τὸ εἰλητὸν

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ αἰνετός, ὁ τῷ ζωοποιῷ τοῦ Χριστοῦ σου θανάτῳ εἰς ἀφθαρσίαν ἡμᾶς

ἐκ φθορᾶς μεταστήσας, σὺ πάσας ἡμῶν τὰς αἰσθήσεις τῆς ἐμπαθοῦς νεκρώσεως ἐλευθέρωσον, ἀγαθὸν ταύταις ἡγεμόνα τὸν ἐνδοθεν λογισμὸν ἐπιστήσας. Καὶ ὀφθαλμὸς μὲν ἀπέστω παντὸς πονηροῦ βλέμματος, ἀκοὴ δὲ λόγοις ἀργοῖς ἀνεπίβατος, ἡ δὲ γλῶσσα καθαρευέτω ῥημάτων ἀπρεπῶν· ἄγνισον ἡμῶν τὰ χεῖλη τὰ αἰνοῦντά σε, Κύριε· τὰς χεῖρας ἡμῶν ποιήσον τῶν μὲν φαύλων ἀπέχεσθαι πράξεων, ἐνεργεῖν δὲ μόνα τὰ σοὶ εὐάρεστα, πάντα ἡμῶν τὰ μέλη καὶ τὴν διάνοιαν τῇ σῇ κατασφαλιζόμενος χάριτι.

(ἐκφώνως) Ὅτι πρέπει σοὶ πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφυλάξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σοφία.

Ι. Τὴν Β' εὐχὴν τῶν πιστῶν

Δέσποτα ἅγιε, ὑπεράγαθε, δυσωποῦμέν σε τὸν ἐν ἐλέει πλούσιον, ἕλεων γενέσθαι ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀξίλους ἡμᾶς ποιῆσαι τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ βασιλέως τῆς δόξης. Ἴδου γὰρ τὸ ἄχραντον αὐτοῦ σῶμα καὶ τὸ ζωοποιὸν αἷμα κατὰ τὴν πα-

ροῦσαν ὥραν εἰσπορευόμενα, τῇ μυστικῇ ταύτῃ προτίθεσθαι μέλλει τραπέζῃ, ὑπὸ πλήθους στρατιᾶς οὐρανίου ἀοράτως δορυφορούμενα· ὧν τὴν μετάληψιν ἀκατάκριτον ἡμῖν δώρησαι, ἵνα δι' αὐτῶν τὸ τῆς διανοίας ὄμμα καταυγαζόμενοι, υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας γενώμεθα.

(ἐκφώνως) Κατὰ τὴν δωρεάν τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ

Λ. Ἀντὶ χερουβικοῦ ψάλλει εἰς ἦχον πλ. β' τὸν ὕμνον·

Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν* σὺν ἡμῖν ἀοράτως λατρεύουσιν.* Ἴδου γὰρ εἰσπορεύεται* ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.

Γ. Θυμιᾷ λέγων καθ' ἑαυτὸν τὸν ν' ψαλμόν. Εὐχὴ δὲ τοῦ χερουβικοῦ οὐ λέγεται. Εἶτα λαβὼν ἐπὶ κεφαλῆς τὰ ἅγια εἰσοδεύει μηδὲν λέγων.

Λ. Ἴδου θυσία μυστικὴ* τετελειωμένη δορυφορεῖται.* Πίστει καὶ πόθῳ προσέλθωμεν,* ἵνα μέτοχοι ζωῆς αἰωνίου γενώμεθα.* Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

ΠΑΗΡΩΤΙΚΑ - ΑΙΤΗΣΕΙΣ - ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Δ. Πληρώσωμεν τὴν ἑσπερινὴν δέησιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν προτεθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων δώρων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὅπως ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θεῖαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Τὴν ἐσπέραν πᾶσαν, τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.

- Δ. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μετanoία ἐκτελέσαι παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχοντα, εἰρηνικὰ καὶ καλὴν ἀπολογίαὶν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.
- Ι. Τὴν εὐχὴν μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ ἅγια ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ**

Ὁ τῶν ἀρρήτων καὶ ἀθεάτων μυστηρίων Θεός, παρ' ᾧ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως οἱ ἀπόκρυφοι, ὁ τὴν διακονίαν τῆς λειτουργίας ταύτης ἀποκαλύψας ἡμῖν καὶ θέμενος ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ τὴν πολλὴν σου φιλανθρωπίαν εἰς τὸ προσφέρειν σοι δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· αὐτός, ἀόρατε βασιλεῦ, ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξά τε καὶ ἐξαισία, ὢν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἐπίδε ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀνα-

ξίους δούλους σου, τοὺς τῷ ἀγίῳ τούτῳ θυσιαστηρίῳ ὡς τῷ χερουβικῷ σου παρισταμένους θρόνῳ, ἐφ' ᾧ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν διὰ τῶν προκειμένων φρικτῶν ἐπαναπαύεται μυστηρίων· καὶ πάσης ἡμᾶς καὶ τὸν πιστὸν σου λαὸν ἐλευθερώσας ἀκαθαρσίας, ἀγίασον πάντων ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἀγιασμῶ ἀναφαιρέτῳ, ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδῶτι, ἀνεπισχύντῳ προσώπῳ, πεφωτισμένῃ καρδίᾳ, τῶν θείων τούτων μεταλαμβάνοντες ἀγιασμάτων καὶ ὑπ' αὐτῶν ζωοποιούμενοι, ἐνωθῶμεν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου, τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ εἰπόντι· «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ ἐν αὐτῷ»· ὅπως ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν καὶ ἐμπεριπατοῦντος τοῦ Λόγου σου, Κύριε, γενώμεθα ναὸς τοῦ παναγίου καὶ προσκυνητοῦ σου Πνεύματος, λελυτρωμένοι πάσης διαβολικῆς μεθοδείας, ἐν πράξει ἢ λόγῳ ἢ κατὰ διάνοιαν ἐνεργουμένης καὶ τύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, σὺν πᾶσι τοῖς ἀγίοις σου τοῖς ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστήσασιν.

(ἐκφώνως) Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, μετὰ παρρησίας, ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον Θεὸν Πατέρα καὶ λέγειν·

I.-Α. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γενηθήτω τὸ θέλημά σου* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·* τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον* καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,* ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ

μη̄ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

- Ι. (ἐκφώνως) "Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
- Λ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

- Ι. Εἰρήνη πᾶσι.
 Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
 Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.
 Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας

Ὁ Θεός, ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ εὐσπλαγγνος, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ἐπιθε εὐσπλαγγνῷ ὄμματι ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου καὶ φύλαξον αὐτὸν καὶ ἀξίωσον πάντας ἡμᾶς ἀκατακρίτως μετασχεῖν τῶν ζωοποιῶν σου τούτων μυστηρίων· σοὶ γὰρ τὰς ἑαυτῶν ὑπεκλίναμεν κεφαλὰς, ἀπεκδεχόμενοι τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

(ἐκφώνως) Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

- Λ. Ἀμήν.

ΜΕΛΙΣΜΟΣ - ΕΝΩΣΙΣ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ι. Πρόσχευς, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου καὶ ἔλθε εἰς τὸ ἀγιάσαι ἡμᾶς, ὁ ἄνω τῷ Πατρὶ συγκαθήμενος καὶ ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών· καὶ καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματος σου καὶ τοῦ τιμίου αἵματος καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ.

Δ. Πρόσχωμεν.

Ι. Ἐπικεκαλυμμένων ὄντων τῶν θείων δώρων, βαλὼν τὴν χεῖρα ἅπτεται τοῦ ζωοποιοῦ ἄρτου μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου πολλοῦ, οὐ γὰρ ὑποὶ ἄρτίως τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ ἐκφωνεῖ·

Τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Α. Εἰς ἅγιος, εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς· ἀμήν.

Καὶ ψάλλει τὸ κοινωνικὸν

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος.
Ἄλληλουῖα.

Δ. Μέλισσον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον.

Ι. Ἀνακαλύπτει τὰ ἅγια καὶ μελίζων λέγει·

Μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος, ἀλλὰ τοὺς μετέχοντας ἀγιάζων.

Δ. Πλήρωσον, δέσποτα, τὸ ἅγιον ποτήριον.

Ι. Λαβὼν ἐκ τοῦ ἄρτου μερίδα μίαν βάλλει εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον λέγων·

Πλήρωμα ποτηρίου, πίστεως Πνεύματος ἁγίου.

Δ. Ἀμήν.

Καὶ εἰσφέρον τὸ ζέον λέγει·

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ ζέον.

Ι. Εὐλογημένη ἡ ζέσις τῶν ἁγίων σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Δ. Ζέσις πίστεως πλήρης Πνεύματος ἁγίου· ἀμήν.

Καὶ κοινωνεὶ ὁ ἱερεὺς καὶ μεταδίδωσι τῷ διακόνῳ

Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε.

Λ. Ἀμήν. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος* ἐν ὀνόματι Κυρίου.* Θεὸς Κύριος* καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.

Ι. Κοινωνεὶ τὸν λαὸν καὶ εἶτα λέγει·

Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου.

Λ. Εὐλόγησω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ,* διὰ παντὸς ἡ αἰνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.* Ἄρτον οὐράνιον* καὶ ποτήριον ζωῆς* γεύσασθε καὶ ἴδετε,* ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος. Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Ι. Εἰσάγων τὰ ἅγια ἐν τῇ προθέσει λέγει καθ' ἑαυτὸν·

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν.

(ἐκφώνως) Πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Πληρωθήτω τὸ στόμα ἡμῶν* αἰνέσεώς σου, Κύριε,* ὅτι ἤξιωσας ἡμᾶς μετασχεῖν τῶν ἁγίων,* ἀθανάτων καὶ ἀχράντων σου μυστηρίων* τήρησον ἡμᾶς ἐν τῷ σῶ ἁγιάσμῳ,* ὅπως ἀνουμνήσωμεν τὴν δόξαν σου,* ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῶντας τὴν δικαιοσύνην σου.* Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Δ. Ὁρβοί· μεταλαβόντες τῶν θείων, ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων, ἐπουρανίων, ζωοποιῶν, φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ἀξίως εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῆ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τὴν ἐσπέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα. *

Λ. Σοί, Κύριε.

I. Τὴν εὐχὴν μετὰ τὴν μετάληψιν

Εὐχαριστοῦμέν σοι, τῷ σωτῆρι τῶν ὅλων Θεῷ, ἐπὶ πᾶσιν οἷς παρέσχου ἡμῖν ἀγαθοῖς καὶ ἐπὶ τῇ μεταλήψει τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου. Καὶ δεόμεθά σου, δέσποτα φιλόνηρωπε· φύλαξον ἡμᾶς ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερυγῶν σου καὶ δὸς ἡμῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς ἐπαξίως μετέχειν τῶν ἁγιασμά-

των σου, εἰς φωτισμὸν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν.

(ἐκφώνως) "Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΣΙΣ

Ι. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.

Λ. Ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν

Δέσποτα παντοκράτορ, ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐν σοφίᾳ δημιουργήσας, ὁ διὰ τὴν ἄφατόν σου πρόνοιαν καὶ πολλὴν ἀγαθότητα ἀγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὰς πανσέπτους ἡμέρας ταύτας πρὸς καθαρισμόν ψυχῶν καὶ σωμάτων, πρὸς ἐγκράτειαν παθῶν, πρὸς ἐλπίδα ἀναστάσεως· ὁ διὰ τεσσαράκοντα ἡμερῶν πλάκας χειρίσας, τὰ θεοχάρακτα γράμματα, τῷ θεράποντί σου Μωσεῖ, παράσχου καὶ ἡμῖν, ἀγαθέ, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνίσασθαι, τὸν δρόμον τῆς νηστείας ἐκτελέσαι, τὴν πίστιν ἀδιαίρετον τηρῆσαι, τὰς κεφαλὰς τῶν ἀοράτων δρακόντων συνθλάσαι, νικητάς τε τῆς ἁμαρτίας ἀναφανῆναι καὶ ἀκατακρίτως φθάσαι προσκυνῆσαι καὶ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν. "Ὅτι ἡὺλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ με-

γαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον* ἀπὸ τοῦ
νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος (γ').

Ι. Τὴν εὐχὴν ἐν τῷ συστεῖλαι τὰ ἅγια

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀγαγὼν
ἡμᾶς εἰς τὰς πανσέπτους ἡμέρας
ταύτας καὶ κοινωνοὺς ἡμᾶς ποιήσας
τῶν φρικτῶν σου μυστηρίων, σύν-
αψον τῇ λογικῇ σου ποιίμνῃ καὶ
κληρονόμους ἀνάδειξον τῆς βασιλεί-
ας σου, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Εὐλογία Κυρίου καὶ ἔλεος ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς, τῇ αὐ-
τοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, πάντοτε νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Δόξα σοι, Χριστὲ ὁ Θεός, ἡ ἐλπίς ἡμῶν, δόξα σοι.

Λ. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Κύριε, ἐλέησον (γ'). Εὐλόγησον.

Ι. Τὴν ἀπόλυσιν

Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβεί-
αις τῆς παναχράντου καὶ παναμώμου ἁγίας αὐτοῦ
μητρὸς, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυ-

ροῦ, προστασίαις τῶν τιμίων ἐπουρανίων δυνάμεων ἄσωμάτων, ἰκεσίαις τοῦ τιμίου, ἐνδόξου, προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ καλλινίκων μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, (τοῦ ἁγίου τοῦ ναοῦ), τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης, τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ, οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλεῆσαι καὶ σῶσαι ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Καὶ διανέμει τὸ ἀντίδωρον

A. Τὸν λγ' ψαλμὸν

Εὐλογῆσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ παντὸς ἢ αἰνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.

Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου· ἀκουσάτωσαν πρᾶεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἔμοι καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἐρρύσατό με.

Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταίσχυνθῇ.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος· μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.

Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ· ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπεινάσαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου· φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς.

Τίς ἔστιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς;

Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.

Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.

Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτῶν καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.

Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ρύσεται αὐτούς ὁ Κύριος.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστᾶ αὐτῶν, ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρὸς καὶ οἱ μισοῦντες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

Καὶ ἐπισυνάπτει τὸν ρηδ' ψαλμὸν

Ἐψώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεύς μου, καὶ εὐλογήσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλογήσω σε καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας.

Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου καὶ τὴν δύναμίν σου ἀπαγγελοῦσι.

Τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης σου λαλήσουσι καὶ τὰ θαυμάσιά σου διηγῆσονται.

Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου ἐροῦσι καὶ τὴν μεγαλωσύνην σου διηγῆσονται.

Μνήμην τοῦ πλήθους τῆς χρηστότητός σου ἐξερεύξονται καὶ τῇ δικαιοσύνῃ σου ἀγαλλιάσονται.

Οἰκτιρμῶν καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος.

Χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπασι καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ἐξομολογησάσθωσάν σοι, Κύριε, πάντα τὰ ἔργα σου καὶ οἱ ὄσιοί σου εὐλογησάτωσάν σε.

Δόξαν τῆς βασιλείας σου ἐροῦσι καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσιν.

Τοῦ γνωρίσαι τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὴν δυναστείαν σου καὶ τὴν δόξαν τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς βασιλείας σου.

Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων καὶ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γεγεᾶ.

Πιστὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ καὶ ὁσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ὑποστηρίζει Κύριος πάντας τοὺς καταπίπτοντας καὶ ἀνορθοῖ πάντας τοὺς κατερραγμένους.

Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σέ ἐλπίζουσι καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ.

Ἀνοίγεις σὺ τὴν χεῖρά σου καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας.

Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ καὶ ὁσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν, πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν ἐν ἀληθείᾳ.

Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτόν ποιήσει καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται καὶ σώσει αὐτούς.

Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν καὶ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει.

Αἶνεσιν Κυρίου λαλήσει τὸ στόμα μου καὶ εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ

νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ι. Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, Κύριε
Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς.

Λ. Ἀμήν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων (κῶδ. Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 861).

Τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, ὅτε μέλλει ὁ ἱερεὺς ποιῆσαι προηγιασμένην, ἐν τῇ προσκομιδῇ τῆς Κυριακῆς ποιεῖ ὡς συνήθως. Καὶ μετὰ τὸ περικόψαι τὸν πρῶτον ἄρτον καὶ θῦσαι καὶ κεντῆσαι, περικόπτει καὶ τοὺς ἑτέρους ἄρτους λέγων εἰς ἓνα ἕκαστον· «Εἰς ἀνάμνησιν» καὶ «Ὡς πρόβατον» καὶ τὸ «Θύεται» καὶ τὸ «Εἷς τῶν στρατιωτῶν». Εἶθ' οὕτως χέει ἐν τῷ ἀγίῳ ποτηρίῳ οἶνον καὶ ὕδωρ λέγων τὰ συνήθη καὶ συγκαλύπτει αὐτὰ μετὰ τῶν ἱερῶν καλυμμάτων καὶ θυμιᾷ λέγων τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως καὶ οὕτως ἄρχεται τῆς θείας λειτουργίας καὶ ἐκπληροῖ αὐτὴν ὡς ἔθος. Ὅτε δὲ μέλλει σφραγίσαι τοὺς ἄρτους, λέγει· «Ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον» ἐνικῶς, ὡς εἷς ἐστὶν ὁ Χριστός· οὐχ ὡς τινες δὲ ἀμαθεῖς λέγουσι «τοὺς ἄρτους τούτους». Καὶ ὅτε μέλλει ὑψῶσαι, ὑψοῖ ὄλους ὁμοῦ καὶ μελίξει τὸν προσκομιζόμενον πρῶτον ἄρτον καὶ τίθησι τὴν μερίδα ἐν τῷ ἀγίῳ ποτηρίῳ καὶ ἐγγέει καὶ τὸ ζῆον ὡς ἔθος. Εἶτα λαβὼν τὴν ἀγίαν λαβίδα μετὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς βάφει αὐτὴν ἐν τῷ ἀγίῳ αἵματι, τῇ δὲ ἀριστερᾷ χειρὶ λαμβάνει ἕκαστον ἄρτον καὶ εἰσφέρει τὴν ἀγίαν λαβίδα μετὰ τοῦ ἀγίου αἵματος βεβαμμένην καὶ ἐγγίζει αὐτὴν ἐν τῷ ἀγίῳ ἄρτιῳ σταυροειδῶς ἐν τῷ μέρει, ἐν ᾧ ἐχαράχθη ὁ σταυρὸς ὑπὸ τὴν ψυχίαν καὶ ἀποτίθησι τοῦτον ἐν τῷ ἄρτοφορίῳ. Εἶτα λαμβάνει καὶ τοὺς ἑτέρους καὶ ποιεῖ ὡσαύτως εἰς ἓνα ἕκαστον καὶ συστέλλει αὐτοὺς πάντας ἐν τῷ ἄρτοφορίῳ. Ἐπειτα ὁ ἱερεὺς εὐχεται ὡς συνήθως καὶ μεταδίδοται ὡς συνήθως καὶ ἐκπληροῖ τὴν θείαν μυσταγωγίαν κατὰ τὸ διατεταγμένον.

2. Εὐχή τῆς ἐνώσεως (κῶδ. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 2086).

Ἐνωσις τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος εἰς φυλακτήριον τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ὅτι ἠὺλόγηται καὶ δεδόξασται...

3. Εὐχή τῆς προθέσεως (κῶδ. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 661. Paris. Gr. 328. Φιλοθέου 177 κ.ἄ.).

Ὁ Θεός, ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ ὑποδείξας ἡμῖν τὸ μέγα τοῦτο τῆς σωτηρίας μυστήριον, σὺ ἰκάνωσον ἡμᾶς προσφέρειν σοι θυσίας ἀναιμάκτους, θυσίαν προηγιασμένην εἰς δόξαν καὶ αἶνον Χριστοῦ. Ὅτι ἡγιασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἄμήν.

4. Εὐχή τῆς προθέσεως (κῶδ. Paris. Gr. 328. Φιλοθέου 164 καὶ 177).

Κύριε, Κύριε, νῦν δεόμεθά σου, ὁ Θεός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, μὴ καταισχύνης ἡμᾶς τῆς εἰς σὲ πίστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης· ἰδοὺ γὰρ διὰ παντὸς σὲ ὑμνοῦμεν, Κύριε, ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἄμήν.

5. Εὐχή εἰσόδου (κῶδ. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 2086).

Τὴν εἴσοδον ἡμῖν, Χριστέ, τὴν πρὸς τὸ ἱλαστήριόν σου ρύπου παντὸς ἀπαλλαχθῆναι εὐδόκησον καὶ τὰς καρδίας ἡμῶν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς· καὶ ἀξίωσον τὴν εὐχὴν ἡμῶν ἀνελθεῖν ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου· πρεσβείαις τῆς ἁγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις...

6. Εὐχή τοῦ θυμιάματος (κῶδ. Paris. Gr. 328. Φιλοθέου 164 καὶ 177).

Ὁ Θεός ὁ ὕψιστος, ὁ ἀόρατος καὶ ἀχειροποίητος, ὁ προσ-

δεξάμενος τὰ δῶρα ταῦτα, Νῶε τὰς θυσίας, Ἀβραάμ τὰς ὀλοκαρπώσεις, πρόσδεξαι καὶ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν τὸ παρὸν θυμίαμα εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, εἰς θυσίαν δεκτὴν.

7. Εὐχή τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου (κῶδ. Paris. Gr. 324. 328. 391. Ἔθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 785 κ.ά.).

Ὁ ἐπισκεψάμενος ἡμᾶς ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, δέσποτα Κύριε, καὶ χαρισάμενός ἡμῖν παρρησίαν τοῖς ταπεινοῖς καὶ ἀναξίοις δούλοις σου παραστῆναι τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ καὶ προσφέρειν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀνάιμακτον λατρείαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων, ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἀχρεῖον δοῦλόν σου καὶ ἐξάλειψόν μου τὰ παραπτώματα διὰ τὴν σὴν εὐσπλαγχνίαν· καὶ καθάρισόν μου τὰ χεῖλη καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ ἰκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην καὶ πρόσδεξάι με διὰ τὴν ἀγαθότητά σου προσεγγίζοντα τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ. Εὐδόκησον δὴ, Κύριε, δεκτὰ γενέσθαι τὰ προσαγομένά σοι δῶρα ταῦτα διὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν, συγκαταβαίνων ἡμῖν ταῖς ἀσθενείαις· καὶ μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, μηδὲ βδελύξῃ τὴν ἐμὴν ἀναξιότητά, ἀλλ' ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ παρένεγκε τὰ ἀμαρτήματά μου, ἵνα ἀκατακρίτως προσελθὼν κατενώπιον τῆς δόξης σου ἀξιωθῶ τῆς σκέπης τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ μὴ ὡς δοῦλος ἀμαρτίας ἀποδόκιμος γένωμαι· ναί, δέσποτα παντοδύναμε, εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου. Σὺ γὰρ εἶ ὁ πάντα ἐνεργῶν ἐν πᾶσι καὶ τὴν παρὰ σοῦ πάντες ἐπιζητοῦμεν βοήθειαν, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

8. Εὐχή, ἣν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς ψαλλομένου τοῦ χερουβικοῦ (κῶδ. Ἔθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 2086).

Θεὲ πατέρων καὶ Κύριε τοῦ ἐλέους, ὁ ποιήσας τὰ πάντα τῷ λόγῳ σου καὶ τῇ σοφίᾳ σου κατασκευάσας ἄνθρωπον,

ἵνα δεσπόζῃ, τῶν ὑπὸ σοῦ δημιουργηθέντων· αὐτὸς κρίνων κρίσιν δικαίαν, δώρησαί μοι τὴν σὴν πάρεδρον σοφίαν καὶ μὴ ἀποδοκιμάσῃς με ἐκ παίδων σου, ἀλλὰ ἀξιῶσον προσ-
 ενεχθῆναί σοι τὰ δῶρα ταῦτα καὶ ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ. Σὺ γὰρ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

**9. Εὐχή ἣν ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν ἀντὶ τοῦ «Οὐ-
 δεὶς ἄξιος» (κῶδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 685. Πρβλ. καὶ Pa-
 ris. Gr. 328).**

Δόξα, Χριστέ, τῷ ἑλέει σου, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις σοφῶς εἰς τὰ ἔμπροσθεν προαγόμενος εἰς τὴν μνήμην τῆς νη-
 στείας περιήγαγες ἡμᾶς· καὶ ἱκετεύομεν τὴν ἀπέραντόν σου κυριότητα, δὸς ἡμῖν ἐπαξίως ἀναστρέφεσθαι, ψεύδη μισοῦντας, ἀλήθειαν ἀγαπῶντας, ἀγάπην ζηλοῦντας, ἀμαρ-
 τίας ἀναχωροῦντας, εὐποιίας ποιοῦντας, φιλανθρωπίαν τηροῦντας, τὴν σάρκα ὑπωπιάζοντας, πταισμάτων πλο-
 κὰς φεύγοντας καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν τῆς ἀναστάσεώς σου ἔτοιμον καὶ ἀτάραχον τὸν φωστῆρα τῆ πολιτεία σου ἄπτοντας.

10. Εὐχή ἑτέρα ὁπισθάμβωνος (κῶδ. Barb. Gr. 336).

Ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, ὁ Θεός, ὁ προο-
 ρίσας τὰς ἀγίας σου ἡμέρας τῶν νηστειῶν διὰ τε τοῦ νόμου καὶ προφητῶν καὶ εὐαγγελιστῶν καθάρσεως καὶ σωτηρίας εἶναι προξένους· καταξίωσον καὶ ἡμᾶς ἅπαντας τὸν δρό-
 μον τῆς νηστείας εὐαρέστως ἐπιτελέσαι, τὴν πίστιν ἀκλινῆ διατηρῆσαι καὶ τὰς θείας σου ἐντολάς ἀμέμπτως μέχρι τέλους φυλάξαι· ἄγγελον δὲ εἰρήνης ἐντείλει διατηρεῖν τὰς εἰσόδους ἡμῶν καὶ ἐξόδους καὶ τὰ διαβήματα ἀσφα-
 λίζειν καὶ κατευθύνειν εἰς ὁδοὺς δικαιοματίων σου, προσδε-
 χόμενος καὶ τὸν τῆς νηστείας καὶ γονυκλισίας ἡμῶν ἅγιον καιρὸν, ἀνταμειβόμενος ἡμᾶς ἐν εὐλογίαις πνευματικαῖς

καὶ ἀγαθαῖς δωρεαῖς. Ὅπως παρὰ σοῦ ἐλέους τυχόντες, δόξαν σοι ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

11. Εὐχὴ ἐν τῷ συστεῖλαι τὰ ἅγια (κῶδ. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 685 καὶ 2086).

Καὶ νῦν δεόμεθά σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν, μὴ καταισχύνης ἡμᾶς τῆς ἀγαθότητός σου, ἀλλ' ἐμπλησον ἡμᾶς τῆς σῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγάπης, ἵνα διὰ παντὸς ὑμνοῦμεν καὶ εὐλογοῦμεν καὶ δοξάζομεν καὶ εὐχαριστοῦμέν σε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

12. Εὐχὴ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν, γινομένη ἐν τῷ διακονικῷ (κῶδ. Σινᾶ 959).

Ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν μετατιθέμεθα τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἀπὸ σοῦ καὶ εἰς σέ καταφεύγοντες, ἀνυμνοῦμεν τὴν βασιλείαν σου, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν· ποιήσον τὰ ἐλέη σου μεθ' ἡμῶν τῶν λειτουργῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

13. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων (J. P. Migne P. G. 99, 1687 - 1690).

Ἀκουσον δὴ μοι, τέκνον, καλῶς τὸ πῶς δεῖ τὴν τῶν προηγιασμένων ἐπιτελεῖν τελετὴν. Ἐν γάρ τοι ταῖς ἄλλαις ἱερουργίαις ἀνακεκαλυμμένως καὶ ἀνενδοιάστως ἡ ἱερουργία ἐπιτελεῖται· ἐν δέ γε ταύτῃ συνεσκιασμένως καὶ πενθηρῶς διὸ καὶ μυστικωτέρως εἰς πᾶν ἡ τελετὴ γίνεται. Τοῖνον ὁ ἱερεὺς τὴν ἱερατικὴν ἐνδύόμενος στολὴν, τὸ τρισάγιον ὀλοκλήρως φθεγγόμενος καὶ τὸ τῆς ἡμέρας τροπάριον σὺν τῷ «Ἰλάσθητί μοι, ὁ Θεός, τῷ ἁμαρτωλῷ» ἐπιλέγων τρίτον καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος λέγων,

ἐνώπιον τῆς θείας τραπέζης ἐφίσταται καὶ σταυροειδῶς θυμιῶν ἐκφωνεῖ· οὐχὶ τὸ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία» ἀνακηρύττει, ὡς νίκης τρόπαιον καὶ ἀθθεντίας ἀπροσωπολήπτου, ἀλλ' «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς» λέγων, ὡς ταπεινότητος σύμβολον καὶ ἱκετηρίας ἀπαρθραύστου· τὸ δὲ προφητικὸν ἐκεῖνο προσέμιον παρὰ τῶν ἀδελφῶν κηρύττεται καὶ ὁ ἱερεὺς τὰς εὐχὰς ἐπιλέγει τοῦ λυχνικοῦ· τέλος δὲ κἀκείνων καὶ τούτων λαβόντων, τὴν συναπτὴν σὺν τῇ ἐκφωνήσει ἐπιτελεῖ· καὶ ἐτοίμως ὁ ἀναγνώστης τὸν τῶν ἀναβαθμῶν κανόνα ἐναρξάμενος, ὁ θεῖος οὗτος μυσταγωγὸς τὸν ν' ἀνά στόμα διεξιῶν, τὸν προαγιασθέντα ἄρτον ἐν τῇ προθέσει διακοσμεῖ ἀνελλιπῶς· εὐθὺς δὲ εἰς ἐν ἕκαστον ἀντίφωνον τῶν ἀναβαθμῶν, μικρὰν αἴτησιν ἐκφωνεῖ· τοῦ δέ γε ψαλμοῦ παρὰ τοῦ ψάλτου ἠχοιμένου, τὸ ἱερατεῖον ὄλον σὺν τῷ ναῶ ἐπιθυμιᾶ· καὶ τῶν τροπαρίων ψαλλομένων μετὰ τὴν δόξαν, ἡ εἴσοδος χωρὶς τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ θυμιατοῦ γίνεται, καὶ τῶν ἀναγνωσμάτων ἀναγιγνωσκομένων οἱ ἀδελφοὶ ἐφιζάνουσι. Μετὰ δὲ τὴν τούτων συμπλήρωσιν, τὸ «Κατευθυνθήτω» ὁ ἱερεὺς ἄδει μετὰ τῶν συνηνωμένων αὐτῷ στίχων, τῶν ἀδελφῶν τὸ γόνυ κλινομένων, ὁ καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς τοῦτο γίνεται. Μετὰ γὰρ τὴν τῶν θείων δώρων εισόδουσιν, ἐτοίμως αἱ θύραι κεκλείσκονται· ὁ δὲ ἱερεὺς τῷ ἀνωτάτῳ πέπλῳ, ὁ καὶ ἄερα οἶδεν ὁ λόγος καλεῖν, τὰ δῶρα ἐπικαλύπτει· ἐν δὲ γε τῇ τῆς ὑψώσεως ὥρα, οὐ μὲν τοι αἶρει τὸ πέπλον, ἀλλ' ἀπὸ κάτωθεν τούτου τὸν ἄρτον ὑψῶν, λέγει· «Τὰ προηγιασμένα ἅγια»· εἶθ' οὕτως ὁ ἄηρ αἶρεται. Ἐκ τε τῶν τοιούτων καὶ ἐτέρων ὑποδειγμάτων μυστικῆ θυσία ἀνακηρύττεται καὶ ἄρτι τετελειωμένη, ὡσαύτως καὶ προηγιασμένης τελετῆς, ἕκ τε τῆς ἐπιφοιτήσεως, τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ ἁγίου αἵματος ἠνωμένη. Εἶτα καὶ τῶν ἀδελφῶν προσκλουμένων μεταλαβεῖν, «Μετὰ φόβου Θεοῦ» λέγων «καὶ πίστεως καὶ ἀγάπης»· τύπον ἄρα θεῖον ἐν τούτῳ τῆς θείας καὶ ζωοποιοῦ Τριάδος ὑποδεικνύων ὁ λόγος· φόβον λέγων τὴν θείαν καὶ ἀρχίφωτον τοῦ Πατρὸς δόξαν· πίστιν, τὸν μονογενῆ

καὶ συνάναρχον Λόγον· ἀγάπην δέ, τὸ ἀγαθὸν καὶ πανάγιον Πνεῦμα. Μετὰ γὰρ τὴν τῶν ἀδελφῶν μετάληψιν τὸ «Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου» λέγεται· καὶ ἐπιχαράττων τὸ θεῖον σημεῖον τοῦ τιμίου σταυροῦ, τὰ θεῖα δῶρα οὐδαμῶς ἐπὶ τῇ θεῖα τραπέζῃ ὑποτεθειμένα, ἀλλ' ἐτοιμῶς τῇ προθέσει πεπερατωμένα· τῆς γὰρ ὑπογεγραμμένης εὐχῆς, μετὰ τὴν ἰδίαν μετάληψιν ταύτην ἐπιτελεῖ ὁ τὴν ἱερουργίαν ποιῶν. Οὕτω σοι κἀγώ, τέκνον, ἐπιστάμενος προσφέρω, καθὼς περ οὖν ἄρα καὶ τοὺς εἰς ἄκρον ἐπισταμένους ἐώρακα· οὐ μὴν ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐτέραις ἱερουργίαις, οὕτως γίνεται. Εἶτα ἡ ἐκφώνησις τῆς μεταλήψεως καὶ ἡ ἀποκαθίστασις τῶν δώρων ἐν τῇ προθέσει καὶ αἱ κλίσεις τῶν θείων πυλῶν· ἐκτὸς μὲν τοι τῆς ὑψώσεως τοῦ ἄρτου, ὅτι ἀνακεκαλυμμένως ὑψοῦται, καὶ ἡ τελεία προσκομιδὴ ἐν τῇ ἀρχῇ γίνεται καὶ τὸ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία» ἀνακηρύττεται τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

14. Συμεῶν ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, Ἐποκρίσεις πρὸς τὸν Πενταπόλεως Γαβριὴλ (J. P. Migne P. G. 155, 904. 909. 912).

Ἐρώτησις NE'

Πόθεν ἡ παράδοσις τῆς προηγιασμένης λειτουργίας· καὶ διατί οὐ τελεία· καὶ πῶς ἐν ταῖς ἄλλαις νηστείαις οὐ λειτουργεῖται; Ἐκ τούτου γὰρ φασὶ τινες, ὡς οὐ παραδεδομένοι αἱ ἄλλαι νηστεῖαι.

Ἡ προηγιασμένη λειτουργία ἄνωθεν καὶ ἐκ τῶν διαδόχων τῶν ἀποστόλων ἐστίν, ὡς καὶ αἱ εὐχαὶ μαρτυροῦσι καὶ ἡ παράδοσις αὐτῇ ἀρχαία οὖσα, καὶ ἀληθῶς τῶν ἀποστόλων εἶναι ταύτην πιστεύομεν, ἐξ ἀρχῆς γεγενημένην δι' αὐτὴν τὴν νηστείαν, ὥστε πενθεῖν καὶ μὴ ἐορτάζειν ἡμᾶς ἐν ταῖς τοῦ πένθους ἡμέραις, ὡς καὶ ἄλλοις περὶ τούτου πρότερον εἴρηται. Ἴν' οὖν πάλιν μὴ καθόλου ἀμέτοχοι τῆς ἀπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων τυγχάνωμεν χάριτος καὶ τοῦ διὰ τῶν ἱερῶν εὐχῶν ἰλασμοῦ, τοῦτο ἐπινενόηται τοῖς πατράσι. Καὶ περὶ μὲν τὴν ἐνάτην ὥραν ταύτην τε-

λοῦμεν τὴν τελετὴν, ἀποσώζοντες τὸν ὄρον τῆς νηστείας, ἀπαξ πρὸς ἐσπέραν ἐσθίειν τετυπωμένου· ἀγιαζόμεθα δὲ ταῖς εὐχαῖς καὶ τῇ ὄψει τῶν ὀφθαλμῶν ἅμα τῷ νοῖ αὐτὸν ὀρῶντες τὸν Κύριον κατεχόμενον ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ εἰς ἱλασμόν ἡμῶν προτιθέμενον καὶ μεταδιδόμενον τοῖς ἀξίοις τῆς αὐτοῦ κοινωνίας· ὅτε καὶ προσπίπτειν θερμῶς αὐτῷ ὀφείλομεν ἐπ' ἐδάφους καὶ συγχώρησιν ἐξαιτεῖσθαι τῶν ἐσφαλμένων καὶ πάντων μεμνησθαι πιστῶν, δηλονότι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰσόδου, ἥνικα ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸν κατέχει ὁ ἱερεὺς. Καὶ γὰρ τετελεσμένα εἰσι τὰ μυστήρια καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ εἰ πρὸ τοῦ τελεσθῆναι ἄξια τιμᾶσθαι τὰ δῶρα, ὡς ἀντίτυπα καὶ ἀφιερωμένα Θεῷ, πολλῶ γε μᾶλλον τετελεσμένα ὄντα τῇ θείᾳ χάριτι διὰ τῆς ἱερουργίας καὶ σῶμα ἀληθῶς καὶ αἷμα τελοῦντα Χριστοῦ.

Ἑρώτησις Νς'

Διατί οὐ τελεῖται τὰ προηγιασμένα καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις νηστείαις;

Οὐ τελεῖται δὲ τὰ προηγιασμένα καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις νηστείαις, ὅτι αὕτη παρὰ τὰς ἄλλας μόνη πρώτη ἐστὶ καὶ ἐξαίρετος καὶ τοῦ Κυρίου νηστεία. Καὶ ἐν αὐτῇ μόνη ἐν ταῖς τῆς ἑβδομάδος πέντε ἡμέραις τοῦτο δὴ παραδέδοται ἐνεργεῖν εἰς μεῖζον ἡμῶν ἀγώνισμα. Ἐπεὶ γὰρ ἀναγκαιοτάτη πρὸ παντὸς ἢ φρικτοτάτη καὶ ἱερά τελετὴ καὶ τοῦ κόσμου παντὸς σωτήριοιον, οὐκ ἔδοξε δίκαιον εἶναι καθόλου πεπαύσθαι ταύτην, οὐδὲ κατ' αὐτὴν τὴν μεγάλην ὀνομαζομένην καὶ οὖσαν Τεσσαρακοστήν. Διὸ καὶ ἐν αὐτῇ κατὰ Σάββατον μὲν οἱ πατέρες διετυπώσαντο καὶ Κυριακὴν τὴν ἱερὰν ἐπιτελεῖν ἡμᾶς θυσίαν, ἐκπληροῦντες τὸ τοῦ Κυρίου παράγγελμα, λέγοντος· «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν», ἀντὶ τοῦ διαπαντός. Ἐν ταῖς πέντε δὲ ἡμέραις λειτουργεῖν προηγιασμένα καὶ οὐδ' ἐν ἄλλῃ τινὶ ἡμέρᾳ τὴν ἀναίμακτον καὶ ζῶθυτον θυσίαν τελεῖσθαι οὐ νομοθετήκασιν· εἰ μὴ ἐν ἄλλαις ἡμέραις δυσὶ κατὰ τὴν

Τετράδα τε καὶ Παρασκευὴν τῆς Τυροφάγου λεγομένης
καὶ κατὰ τὴν μεγάλην Παρασκευὴν...

Ἑρώτησις ΝΖ'

Ἄρα λαμβάνουσί τι διὰ τῶν εὐχῶν τὰ προηγιασμένα
ἅγια;

Τὰ προηγιασμένα ἀγιώτατα δῶρα οὐδὲν διὰ τῶν ἐπι-
γινομένων εὐχῶν προσλαμβάνουσι, τέλεια γάρ εἰσι. Καὶ
αἱ λεγόμεναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ εὐχαὶ τοῦτο δὴ μαρτυροῦσι,
δεήσεως οὐσαι καὶ ἰλασμοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, διὰ τῶν προκειμέ-
νων φρικτῶν μυστηρίων, τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ
μονογενοῦς, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ἡμῖν ἰλεούμεναι καὶ
πρὸς τὴν μετοχὴν τῆς κοινωνίας Χριστοῦ ἱκανοὺς ἡμᾶς
ἐργαζόμεναι. Αἱ εἴσοδοι δὲ ἡ μὲν ἔστι τοῦ ἑσπερινοῦ, ἡ
δευτέρα δὲ διὰ τὸ ἀπενεχθῆναι τὰ δῶρα ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ
ὥστε ἡμᾶς κατιδόντας καὶ προσκυνήσαντας καθαγιασθῆ-
ναι τῇ αὐτοῦ θεωρίᾳ καὶ χάριτι. Τί δὲ τυποῦσιν αὗται αἱ
εἴσοδοι ἐν ἄλλοις εἰρήκαμεν. Ἄλλ' οὐδὲ ἔνωσιν ἑτέραν
ποιοῦμεν· πῶς γάρ; ἐπειδὴ τετελειωμένος ὁ ἄρτος ἱερουρ-
γηθεὶς καὶ ἀνυψωθείς καὶ ἡνωμένος τῷ θείῳ αἵματι. Ἄλλ'
ἐν τῷ ἱερῷ ποτηρίῳ εἰσάγεται δίχα τινὸς ἐπιλεγόμενης
εὐχῆς οἶνός τε καὶ ὕδαρ, ἵνα μελισθέντος τοῦ θείου ἄρτου
καὶ κατὰ τὸν τύπον ἐν αὐτῷ εἰσαχθείσης τῆς ἄνω μερίδος,
ἀγιασθῶσι τῇ μετοχῇ τὰ ἐν τῷ ποτηρίῳ καὶ κατὰ τὴν ἐν
τῇ λειτουργίᾳ τάξιν, ἕκ τε τοῦ ἄρτου κοινωνήσῃ καὶ τοῦ
ποτηρίου ὁ ἱερεὺς, μεταδώσῃ τε καὶ τοῖς χρεῖαν ἔχουσι
μετασχεῖν, εἴτε ἱερωμένοις ἐντὸς κατὰ τὸ ἔθος, εἴτε λαϊ-
κοῖς διὰ τῆς λαβίδος. Ὅπερ δὴ καὶ βουλόμενοί τινα κοι-
νωνῆσαι τῶν μυστηρίων χωρὶς ἱερουργίας, ἀπὸ τοῦ φυ-
λαττομένου ἄρτου μερίδα λαμβάνοντες καὶ οἶνω σὺν ὕδατι
μιγνύντες, ἢ καὶ ξηρῷ πολλάκις μόνῳ τῷ ζωοποιῷ ἄρτῳ
χρῶμενοι ἡνωμένῳ τῷ αἵματι, τὴν κοινωνίαν ποιοῦμεν.
Ἐνταῦθα δὲ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν προηγιασμένων, διὰ
τὸ τὸν τύπον τελεσθῆναι τῆς κοινωνίας, ὡς εἴρηται, καὶ
διὰ τὸ εἰ χρεῖα ἐστὶ πλείονας κοινωνῆσαι, τοῦτο γίνεται.

Οὐ τῇ ἐπικλήσει τοίνυν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ σφραγιῶδι τὰ ἐν τῷ ποτηρίῳ ἐν τῇ προηγιασμένη λειτουργίᾳ καθαγιάζεται, ἀλλὰ τῇ μετοχῇ καὶ ἐνώσει τοῦ ζωοποιοῦ ἄρτου, σώματος ἀληθῶς ὄντος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἠνωμένου τῷ αἵματι.

Ἑρώτησις ΝΗ'

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν προηγιασμένων χρῆ προσφέρειν καὶ τμήμα τοῦ θείου ἄρτου ἢ ὄλον;

Ἄφειλει δὲ καὶ ὁ ἄρτος μὴ τμήμα εἶναι, ἀλλὰ τέλειος, ὡς ἂν μελισσῇ κατὰ τὸ ἔθος καὶ κλασθεὶς μεταδοθῇ. Τοῦτο γὰρ λείπεται ἀπὸ τῆς ἐντελοῦς λειτουργίας. Καὶ τὸ ζέον δὲ τότε εἰσάγεται, οὐ χάριν τινὸς τελειώσεως, ἐπεὶ οὐδὲ κατὰ τὴν τελείαν λειτουργίαν διὰ τελείωσίν τινα εἰσάγεται, ἀλλ' ἵνα χλιαροῦ τοῦ φρικτοῦ ποτηρίου γευόμενοι, ἐννοῶμεν, ὡς καὶ νεκρωθέντος Χριστοῦ, τὸ ζωοποιὸν αὐτοῦ σῶμα ἀχώριστον ἦν καὶ ἀδιχίρετον τῆς θεότητος, ὡς καὶ ἡ θεία ψυχὴ, καὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Πνεύματος πλήρες. Καὶ τοῦτο τὸ θερμὸν ἐκτυποῖ, ὅτι ζωοποιὸν τὸ Πνεῦμα καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μὴ ἀποστάν, οὐδὲ ἡ θεότης αὐτοῦ κεχώριστα. Ἄμα οὖν καὶ τὸ ὕδωρ τὸ Πνεῦμα εἰκονίζει, ὕδωρ καλούμενον, καὶ τὸ θερμὸν ὡς τοῦ πυρὸς τὴν θεότητα. Ὅτι «ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκων», φησί. Διὸ καὶ ἐπιλέγει, «Ζέσις Πνεύματος ἁγίου ἁμήν». Ὅθεν καὶ οὐ πλείονα χάριν τινὰ τὰ θεῖα δῶρα λαμβάνουσι τέλεια ὄντα· ἀλλὰ δι' ἡμᾶς προτίθεται μόνον, ἵν' ἁγιασθῶμεν ἡμεῖς δι' αὐτῶν τε καὶ τῶν εὐχῶν.

Ἑρώτησις ΝΘ'

Διατί καὶ ἐν ἄλλαις τοῦ χρόνου ἡμέραις οὐ λειτουργεῖται ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων;

Οὐ χρῆ παρὰ τὰς τεταγμένας ἡμέρας προηγιασμένα λειτουργεῖν· οὐ γὰρ παραδέδοται. Ὁ τοίνυν παρὰ τὰ παραδεδομένα ποιῶν κανονίζεται. «Φυλάσσετε γάρ, φησί Παῦλος, τὰς παραδόσεις, ἃς παρεδόκαμεν ὑμῖν εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς». Τοῦτο οὖν τηρητέον καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς παραδεδομένοις ἄνωθεν πᾶσι.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΚΑΙ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ παρούσα παράλληλος ἔκδοσις τῶν δύο ἐν χρήσει λειτουργιῶν τοῦ βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὑπηρετήθη ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης, ἡ ὁποία προεκάλεσε καὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων. Ἐνῶ δηλαδὴ αἱ λειτουργίαι αὗται περιέχονται εἰς τὰ εὐρέως σήμερον κυκλοφοροῦντα εἰς ποικίλας ἐκδόσεις Ἱερατικὰ καὶ Εὐχολόγια, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς εὐχρηστα ἐγκόλπια, οὐδὲν τούτων ἀπεδείχθη ἐν τῇ διδακτικῇ πράξει κατάλληλον νὰ παράσχη σαφῆ εἰκόνα τῶν λειτουργιῶν τούτων. Τὸ πλῆθος τῶν τυπικῶν διατάξεων τῶν Ἱερατικῶν, ὡς καὶ τῶν μεταγενεστέρως παρεμβληθέντων διαλόγων καὶ τροπαρίων καὶ ἡ ἔλλειψις διαιρέσεων καὶ διακρίσεως τῶν ἐπὶ μέρος λειτουργικῶν ἐνοτήτων, συσκοτίζουν τὴν ἀρχικὴν εἰκόνα καὶ τὴν δομὴν τῶν λειτουργιῶν. Ἐξ ἄλλου ἢ ἐν τοῖς Εὐχολογίοις παράλειψις τῶν ἀποκρίσεων τοῦ λαοῦ δὲν ἐπιτρέπει εἰς τοὺς σπουδάζοντας τὴν θεῖαν λειτουργίαν νὰ σχηματίσουν ὠλοκληρωμένην τὴν εἰκόνα τῆς τελεσιουργίας τοῦ μυστηρίου. Τέλος ἢ μὴ ἐκ παραλλήλου ἔκδοσις τῶν δύο τούτων λειτουργικῶν κειμένων δὲν διευκολύνει τὴν συγκριτικὴν τῶν ἐξέτασιν πρὸς διαπίστωσιν τῶν ὁμοιοτήτων καὶ τῶν διαφορῶν αὐτῶν.

Διὰ τὴν θεραπείαν, κατὰ τὸ δυνατόν, ὄλων τῶν ἀναγκῶν τούτων ἐκδίδονται ἐνταῦθα αἱ δύο λειτουργίαι εἰς δίστηλον παράλληλον κείμενον μετὰ τῶν ἀναγκαίων διαιρέσεων καὶ διευθετήσεων καὶ μετ' ἐλαχίστων τυπικῶν διατάξεων ἐραρισθαιῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν γνωστῶν διὰ τὴν ἐν προκειμένῳ λιτότητα αὐτῶν ἀρχαίων κωδίκων. Ἡ «Διάταξις τῆς θείας λειτουργίας» μετ' ὄλων τῶν τυπικῶν διατάξεων θὰ περιληφθῆ εἰς ἕτερον τεῦχος τῶν «Κειμένων Λειτουργικῆς» μετὰ τῆς ἀκολουθίας τῆς Προθέσεως. Ἐπίσης εἰς ἕτερα τεύχη

θὰ περιληφθοῦν τὰ ὁμοίως ἐνταῦθα παραλειπόμενα ἀντίφωνα, τὰ τυπικά καὶ τὰ κοινωνικά.

Εἰς τὴν ἀριστερὰν στήλην παρατίθεται τὸ κείμενον τῆς θείας λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (Β.) καὶ εἰς τὴν δεξιάν, κατὰ σχετικὴν ἀντιστοιχίαν, τὸ κείμενον τῆς θείας λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου (Χ.). Αἱ κοιναὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς λειτουργίας εὐχαί, ἔκφωνήσεις, τυπικαὶ διατάξεις, διακονικά καὶ ψάλματα τοῦ λαοῦ καταλαμβάνουν ὁλόκληρον τὸ πλάτος ἐκάστης σελίδος. Διὰ τυπογραφικῶν στοιχείων τῶν 12 στιγμῶν ἐκτυποῦνται πάντα τὰ σήμερον ἐν χρήσει, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα περιήλθον μὲν εἰς ἀχρησίαν εἰς τὴν σημερινὴν ἐνοριακὴν πρᾶξιν, ἀλλ' ἡ ἐπαναφορὰ αὐτῶν φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὀρθῆς ἐν τῇ θεῖᾳ λειτουργίᾳ τάξεως. Διὰ μικροτέρων στοιχείων, τῶν 10 στιγμῶν, ἐκτυποῦνται τὰ κινητὰ μέρη τῆς θείας λειτουργίας, ὡς τὸ προκείμενον, τὸ ἀλληλουάριον, ὁ Ἀπόστολος, τὸ Εὐαγγέλιον ὡς καὶ φράσεις καὶ λέξεις τινὲς ἐναλλασσόμεναι κατὰ περίστασιν. Δι' ἔτι μικροτέρων στοιχείων, τῶν 8 στιγμῶν, ἐκτυποῦνται τὰ μεταγενεστέρως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, παρεμβληθέντα εἰς τὰς θείας λειτουργίας, τὰ ὁποῖα ἢ περιέπεσαν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἀχρησίαν ἢ ἐξακολουθοῦν μὲν νὰ διατηροῦνται ἐν χρήσει, ἀλλ' εἶναι εὐκταῖα ἢ ἀπάλειψις ἢ ἡ μὴ ἀναβίωσις αὐτῶν. Διὰ πάντα τὰ ἀνωτέρω, ὡς καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην ἐν τῇ ἐκδόσει γινομένην διευθετήσιν παρουσιάζουσιν διαφορὰν τινα πρὸς τὴν κοινῶς παρ' ἡμῖν κρατοῦσαν τάξιν, δίδονται αἱ δέουσαι ἐπεξηγήσεις κατωτέρω.

Γενικῶς πᾶσαι αἱ εὐχαί, τὰ διακονικά καὶ αἱ ἀντιφωνήσεις τοῦ λαοῦ τίθενται εἰς τὴν ἱστορικῶς καὶ λογικῶς ὀρθὴν θέσιν αὐτῶν· αἱ διακονικαὶ παρακελεύσεις προηγοῦνται, ἔπεται δὲ ἡ εὐχή, συναπτομένη εἰς τὴν ἐκφώνησιν αὐτῆς, ἐκ τῆς ὁποίας πολλάκις εἰς τὰ νεώτερα χειρόγραφα καὶ ἐντυπα διὰ διαφόρους λόγους ἀπεμακρόνθη. Αἱ ψαλμοῦσι, ἐξ ἄλλου, τοῦ λαοῦ τίθενται εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν, τὴν ὁποίαν καὶ εἰς τὴν σημερινὴν πρᾶξιν συνήθως διετήρησαν, ἀλλὰ τονίζεται ὁ ἀρχικὸς αὐτῶν χαρακτήρ τῆς ἀντιφωνήσεως εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ

διακόνου ἢ τοῦ ἱερέως λεγόμενα· ἡ εὐχή τοῦ ἱερέως συνεχίζεται μετ' αὐτάς καὶ οὐχὶ κατ' αὐτάς, μετὸν σκοπὸν τῆς καλύψεως τῆς μυστικῶς ἀναγινωσκομένης εὐχῆς, κατὰ τὴν μεταγενεστέρως κρατήσασαν πρᾶξιν. Ἀντιθέτως τὰ κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ χερουβικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ ἀνέκαθεν μυστικῶς λεγόμενα ἐκτυποῦνται μετὰ μεγαλυτέρου περιθωρίου.

Εἰς τὰ εἰρηνικά καὶ εἰς τὴν ἐκτενῆ ἢ «ὕπερ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν» αἴτησις τίθεται διὰ στοιχείων τῶν 8, ὡς μὴ περιεχομένη εἰς τοὺς ἀρχαίους κώδικας· αὕτη εἰσήχθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ὑπὲρ τῶν βασιλέων αἰτήσεως, διετηρήθη δὲ καὶ μετὰ ταῦτα, παρὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς παλαιᾶς ὑπὲρ τῶν βασιλέων αἰτήσεως (βλ. Ἰ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας, ἐρώτ. ὑπ' ἀριθμ. 256)¹.

Ἡ εἰς τὰ εἰρηνικά ὁμοίως αἴτησις «ὕπερ τοῦ συμπολεμησιαί...» ἐκτυποῦται διὰ μικρῶν στοιχείων ὡς μεταγενεστέρα καὶ καλῶς περιελθοῦσα εἰς ἀχρησίαν.

Ἡ ὑπὲρ τῶν βασιλέων αἴτησις εἰς τὰ εἰρηνικά ἐτέθη διὰ στοιχείων τῶν 8, ὡς παραλειπομένη κατόπιν τῆς σχετικῆς ἐγκυκλίου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀντιθέτως αἱ φράσεις τῶν εὐχῶν τῆς ἀναφορᾶς καὶ τῆς ὀπισθαμβώνου ἀμφοτέρων τῶν λειτουργιῶν, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τοὺς βασιλεῖς διετηρήθησαν ὡς ἔχουν δι' ἱστορικούς λόγους. Ἡ ἀλλαγὴ νομίζομεν ὅτι εἶναι λογικῶς ἐπιβεβλημένη, δύναται ὁμως εὐχερῶς νὰ γίνῃ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν εὐχῶν ἀντικαθισταμένων ἀντιστοιχῶς τῶν λέξεων «βασιλέων, βασιλεύειν, βασιλείαν» τῆς εὐχῆς τῆς

1. Εἰς τὸ ἐξῆς χρησιμοποιεῖται ἡ σύντμησις: Ἐρ. (= Ἐρώτησις). Κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐκάστης, ὁποῖος δηλοῦται ἀμέσως μεθ' ἐκάστην σύντμησιν, ἡ σχετικὴ παραπομπὴ ἀναφέρεται εἰς τοὺς τόμους τῶν «Ἀπαντήσεων εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας» Α' (1-100) Θεσσαλονίκη 1973², Β' (101-200) Θεσσαλονίκη 1975², Γ' (201-300) Θεσσαλονίκη 1976 καὶ Δ' (301-400) ὑπὸ ἑκδοσιν. Ἐκεῖ γίνεται διεξοδικῶς λόγος περὶ ἐκάστου ἐπὶ μέρους θέματος.

ἀναφορᾶς καὶ «βασιλεῖς, βασιλευσιν» τῆς ὀπισθαμβόνου διὰ τῶν «ἀρχόντων, ἄρχειν, ἀρχήν, ἄρχοντας, ἄρχουσιν».

Ἡ εὐχὴ τοῦ τρισαγίου ὕμνου «Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος...» τίθεται μεταξὺ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτὴν διακονικῆς παρακελεύσεως «Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» καὶ πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως αὐτῆς «Ὅτι ἅγιος εἶ, ὁ Θεὸς ἡμῶν...», πρὸ δὲ τῆς ψαλμωδίας τοῦ τρισαγίου ὕμνου καὶ οὐχὶ πρωθυστερώς κατ' αὐτόν, ὡς εἰς τὰ νεώτερα Εὐχολόγια ἀπαντᾶται (Ἐρ. 260).

Τὸ προκείμενον τοῦ Ἀποστόλου εἶναι τὸ τῆς Πέμπτης ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος (ἀποστολικόν).

Τὰ ἀναγνώσματα περιελήφθησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν ἐνδεικτικῶς διὰ νὰ καταστή σαφέστερος ὁ τρόπος τῆς ἐν τῷ λειτουργικῷ πλαισίῳ ἐντάξεως αὐτῶν. Ὁ Ἀπόστολος εἶναι ὁ τῆς Πέμπτης τῆς ΚΓ' ἐβδομάδος (Α' Θεσσ. β' 9-14) καὶ Εὐαγγέλιον τὸ τῆς Πέμπτης τῆς Θ' ἐβδομάδος τοῦ Λουκᾶ (κεφ. ις' 1-9).

Τὸ ἀλληλουάριον εἶναι τὸ τῆς Πέμπτης ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος (ἀποστολικόν), ἀποκατεστημένον κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν, διὰ νὰ δοθῆ κατὰ τὴν ψαλμωδίαν αὐτοῦ ὁ καιρὸς εἰς μὲν τὸν διάκονον νὰ θυμιάσῃ εἰς δὲ τὸν ἱερέα νὰ ἀπαγγείλῃ μυστικῶς τὴν πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου εὐχὴν. Ἡ κατὰ τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα θυμιάσις καὶ ἡ μετάβασις τοῦ διακόνου εἰς τὸν ἄμβωνα διασπᾷ τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ καὶ δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν ἀρχαίαν ὀρθὴν πρᾶξιν (Ἐρ. 286).

Εἰς τὴν εὐλογίαν τοῦ ἀναγνώστου καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ τὸ μὲν ἀρχαιότερον καὶ ὀρθὸν «Εἰρήνη σοι» ἐξετυπώθη διὰ μεγάλων στοιχείων. Τὰ ἐμβόλιμα μεταγενέστερα «τῷ ἀναγινώσκοντι» καὶ «τῷ εὐαγγελιζομένῳ» διὰ στοιχείων τῶν 8, ὡς κακῶς προστιθέμενα (Ἐρ. 287).

Ἡ ἔκτενῆς ἐκτυποῦται, διὰ στοιχείων τῶν 12 στιγμῶν, διότι κακῶς παρ' ἡμῖν εἰς τὰς ἐνορίας ἐπεκράτησε νὰ παραλείπεται.

Ὅμοίως διατηροῦνται αἱ ὑπερ τῶν κατηχομένων δεήσεις. Ἡ μορφή αὐτῶν, ὡς προϋποθέτουσα

παρόντας τοὺς μὴ ὑπάρχοντας σήμερον κατηχουμένους, εἶναι ἀσφαλῶς ἀναχρονιστικὴ. Ὡς δέησις ὁμῶς τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῶν διδασκομένων τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως καὶ ὑπὲρ τῶν μακρὰν αὐτῆς εἰσέτι εὐρισκομένων ἀνθρώπων εἶναι λίαν ἀναγκαῖα καὶ ἐποικοδομητικὴ διὰ τοὺς πιστοὺς καὶ μάλιστα διὰ τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογίας, οἱ ὅποιοι θὰ κληθοῦν νὰ ἐπωμισθοῦν τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελισμοῦ τοῦ κόσμου. Ἐξ ἄλλου ἢ μετάθεσις καὶ ἢ μυστικῶς ἀνάγνωσις τῶν δεήσεων τούτων μετὰ τῆς ἐκτενοῦς καὶ τῶν δεήσεων τῶν πιστῶν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος, ἢ συνηθιζομένη εἰς τὰς ἐνορίας σήμερον, δημιουργεῖ ἀνεπιθυμήτους λειτουργικὰς περιπλοκὰς καὶ λογικῶς εἶναι ἔτι ἀτοπωτέρα τοῦ ἀναχρονισμοῦ (Ἐρ. 71).

Ἀπὸ τῆς εὐχῆς ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων διαφοροποιοῦνται αἱ δύο λειτουργίαι.

Εἰς τὴν β' εὐχὴν τῶν πιστῶν τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου ἀποκατεστάθη ἡ ἀρχαία καὶ ὀρθὴ γραφὴ «λατρεύου σοι» ἀντὶ τῆς νεωτέρας καὶ μὴ ὀρθῆς «λατρεύειν σοι» (Ἐρ. 293).

Εἰς τὸν χερουβικὸν ὕμνον ἀποκαθίσταται ἡ ὀρθὴ καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχαίων χειρογράφων μαρτυρουμένη γραφὴ «ν ὕ βιοτικ ἡ ν», ἀντὶ τῆς κακῶς κρατησάσης μεταγενεστέρας παραφθορᾶς «τὴν βιοτικὴν» (Ἐρ. 199).

Ἡ κατὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον ἐκ τῆς ὥραίας πύλης μνημόνευσις παραλείπεται, ὡς προσιδιάζουσα εἰς μόνην τὴν ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν (Ἐρ. 231, 237, 290).

Εἰς τὴν ἐκφώνησιν «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν...» ἀποκατεστάθη ἡ ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχαίων χειρογράφων μαρτυρουμένη καὶ ὑπὸ τῆς συναφείας ἐπιβαλλομένη γραφὴ «σοὶ προσφέροντες», ἀντὶ τῆς γραφῆς «σοὶ προσφέρομεν» (Ἐρ. 200).

Περὶ τῶν διακονικῶν προτροπῶν κατὰ τὸν καθαγιασμὸν τῶν τιμίων δώρων καὶ περὶ τῆς τρίτης εὐλογίας αὐτῶν βλ. Ἐρ. 329 καὶ 330.

Αἱ διὰ δευτέραν φορὰν ἐπαναλαμβανόμεναι πρὸ τῆς Κυριακῆς προσευχῆς αἰτήσεις τίθενται διὰ

στοιχείων τῶν 8, ὡς εἰσαχθεῖσαι μεταγενεστέρως ἐξ ἐπιδράσεως τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων, πρὸς κάλυψιν τῆς πρὸ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν...» μυστικῶς ἀναγινωσκομένης εὐχῆς. Θέμα τῶν διακονικῶν ἐνταῦθα εἶναι ἡ εἰσαγωγή τῶν δεήσεων διὰ τὴν ἀξίαν μετάληψιν, ἡ δὲ παρεμβολή τῶν αἰτήσεων εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διασπᾷ τὴν ἐνότητα διακονικῶν καὶ εὐχῆς. Ἡ τομὴ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ γίνεταί κατὰ τὸν καὶ ὑπὸ τῆς θείας λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου μαρτυρούμενον ὀρθὸν τρόπον, ἦτοι ἀπὸ τοῦ αἰτήματος «Ὅπως ὁ φιλόανθρωπος...δεηθῶμεν» εἰς τὸ «Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως...» (Ἐρ. 281).

Εἰς τὰς συνοδευούσας τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ ἔνωσιν («Π λ ῆ ρ ω α...») καὶ τὴν ἔκχυσιν τοῦ ζέοντος («Ζ έ σ ι ς ...») φράσεις ἐτέθησαν διὰ μικροτέρων στοιχείων αἰ λέξεις «ποτηρίου πίστεως» καὶ «πίστεως πλήρης» ἀντιστοιχῶς, ὡς μεταγενεστέρως εἰσαχθεῖσαι εἰς αὐτὰς καὶ ἀλλοιοῦσαι τὸ ἀρχικὸν νόημα αὐτῶν.

Τὸ κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ λαοῦ λεγόμενον «Θ ε ὸ ς Κ ύ ρ ι ο ς καὶ ἐ π έ φ α ν ε ν ἡ μ ῶ ν» ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ χειρόγραφα καὶ διατηρεῖται εἰς τὴν λειτουργικὴν πρᾶξιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Τὸ «Ε ὑ λ ο γ η τ ὸ ς ὁ Θ ε ὸ ς» μεταγενεστέρως, κατ' ἀναλογίαν πρὸς παραλλήλους ἐκφωνήσεις, εἰσαχθὲν ἐκ παρερμηνείας τῆς ὡς ἀκεφάλου θεωρηθείσης φράσεως «Πάντοτε νῦν καὶ αἰε...», ἐκτυποῦνται διὰ στοιχείων τῶν 8, ὡς κακῶς παρεμβληθὲν (Ἐρ. 296).

Τὸ «Π λ η ρ ω θ ἦ τ ω τ ὸ σ τ ὸ μ α ἡ μ ῶ ν...» εἰσήχθη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πασχαλίου Χρονικοῦ, ἐπὶ Σεργίου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 624. Ἐψάλλετο δὲ «μετὰ τὸ μεταλαβεῖν πάντας τῶν ἁγίων μυστηρίων ἐν τῷ μέλλειν τοὺς κληρικούς ἐπὶ τὸ σκευοφυλάκιον ἀποκαθιστᾶν τὰ τίμια ριπίδια, δισκάρια καὶ ποτήρια καὶ ἄλλα ἱερὰ σκευὴ μετὰ τὸ ἐκ τῶν παρατραπεζίων καὶ τὴν διάδοσιν ἀποτεθῆναι πάντα εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ ψαλθῆναι τὸν τελευταῖον στίχον τοῦ κοινωνικοῦ» (J. Migne, PG 92, 1001). Σήμερον δια-

τηρεῖται εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τῶν Σλαβικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ εὐτακτος μεταφορὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν εἰς τὴν πρόθεσιν ἀπαιτεῖ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ψαλμωδίας τοῦ τροπαρίου τούτου καὶ εἰς τὴν παρ' ἡμῖν ἐνοριακὴν πρᾶξιν, διὸ καὶ ἐξετυπώθη διὰ στοιχείων τῶν 12.

Ἡ μετὰ τὸ «Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν» ἀπάντησις τοῦ λαοῦ «Ἐν ὀνόματι Κυρίου», περιελήφθη μὲν εἰς τὸ κείμενον ὡς ἀρχαιόθεν μαρτυρουμένη, ἀλλ' ἐτέθη διὰ μικροτέρων στοιχείων, ὡς περιπεσοῦσα εἰς τὴν ἐνοριακὴν πρᾶξιν εἰς ἀχρησίαν.

Ὡς ὀπισθάμβωνος εὐχή τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἐτέθη εἰς τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν ἡ ὡραία εὐχή «Ὁ θυσίαν αἰνέσεως...», ὡς δημιουργοῦσα ἐπιθυμητὴν τινα ἐναλλαγὴν εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην, καίτοι ἡ σύνδεσις αὐτῆς πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου δὲν ἔχει ἰσχυρὰ ἐρεῖσματα ἐν τῇ χειρογράφῳ καὶ ἐντόπῳ παραδόσει (Ἐρ. 175).

Τὸ «καὶ ἔλεος αὐτοῦ ἔλθοι» εἰς τὴν πρὸ τῆς ἀπολύσεως εὐλογία καὶ τὸ «καὶ ἐλεήμων Θεός» εἰς τὸ τέλος τῆς ἀπολύσεως εἶναι μεταγενέστεραι παρεμβολαί, μὴ ἀπαντῶσαι εἰς τὰ χειρόγραφα (Ἐρ. 224).

Ὅμοίως τὸ «Δόξα σοι, Χριστέ ὁ Θεός...» καὶ τὸ «Δόξα Πατρὶ...» πρὸ τῆς ἀπολύσεως ἐτέθησαν διὰ στοιχείων τῶν 8 στιγμῶν, ὡς μεταγενέστερα. Εἰς τὴν ἐνοριακὴν πρᾶξιν διατηρεῖται μόνον τὸ πρῶτον. Ἄλλ' ἢ πρέπει ἀμφοτέρα νὰ διατηροῦνται ἢ ἀμφοτέρα νὰ παραλείπωνται ἄλλως δημιουργεῖται σύγχυσις ἀπολύσεως («Χριστὸς ὁ ἀληθινός...») καὶ στίχου («Δόξα σοι, Χριστέ...»). Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον μετὰ τὴν ἀπολύσεως καὶ τοῦ «Δι' εὐχῶν...» καλλίτερον εἶναι νὰ παρεμβάλλεται ὁ πολυχρονισμὸς τοῦ ἱερέως, ὡς γίνεται κατὰ τόπους.

Εἰς τὸ Παράρτημα δημοσιεύονται τέσσαρες εὐχαὶ προσιδιάζουσαι εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν τοῦ Χρυσοστόμου, ἀπαντῶσαι εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 336 Βαρβερινὸν κώδικα, ἧτοι

ἡ εὐχή τῆς εἰσόδου, τῆς καθέδρας τοῦ θυσιαστηρίου, τοῦ τρισαγίου ὕμνου καὶ ἡ ὀπισθάμβωνος.

Τὰ κείμενα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν προσφάτων ἐπισήμων ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι ἀπὸ τὸ Ἱερατικὸν (Ἀθῆναι 1951), τὸν Ἀπόστολον (Ἀθῆναι 1967) καὶ τὸ Εὐαγγέλιον (Ἀθῆναι 1968).

A. = Ἀναγνώστης

Δ. = Διάκονος

I. = Ἱερεὺς

Λ. = Λαὸς

* = Ἀλλαγὴ στίχου (ἐπὶ ἐμμέτρου κειμένου)

**Ἡ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ**

**Ἡ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ἸΩΑΝΝΟΥ
ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ**

ΕΝΑΡΞΙΣ

- Δ. Εὐλόγησον, δέσποτα.
Ι. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Λ. Ἀμήν.

ΟΜΑΣ ΑΝΤΙΦΩΝΟΥ Α΄

- Δ. Τὰ εἰρηνικὰ ἦ τὴν μεγάλην συναπτὴν
Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ὑπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν
ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐ-
σταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ
τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου καὶ τῶν μετὰ πί-
στεως, εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ εἰσιόντων ἐν
αὐτῷ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.

B.

X.

- Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος), τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, παντός τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, παντός τοῦ παλατιοῦ καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως, χώρας καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσοῦντων, χαμνόντων, αἰχμαλώτων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῆ χάριτι.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.

B.

X.

- Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐν-
δόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθέ-
νου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύ-
σαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν
ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.

I. Τὴν εὐχὴν τοῦ α' ἀντιφώνου

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὗ τὸ κράτος ἀνείκαστον
καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος, οὗ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον
καὶ ἡ φιλανθρωπία ἄφατος· αὐτός, δέσποτα, κατὰ
τὴν εὐσπλαγχνίαν σου ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ
ἐπὶ τὸν ἅγιον οἶκον τοῦτον καὶ ποιήσον μεθ' ἡμῶν
καὶ τῶν συνευχομένων ἡμῖν πλοῦσια τὰ ἐλέη σου
καὶ τοὺς οἰκτιρισμούς σου.

(ἐκφώνως) Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ
καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ
ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων.

- Λ. Ἀμήν.

Τὸ α' ἀντίφωνον ἢ ἐκ τῶν Τυπικῶν τὸν ρβ' ψαλμὸν

ΟΜΑΣ ΑΝΤΙΦΩΝΟΥ Β'

Δ. Τὴν μικρὰν συναπτὴν

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς,
ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

B.

X.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐν-
 δόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρ-
 θένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύ-
 σαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν
 ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.
 Λ. Σοί, Κύριε.

I. Τὴν εὐχὴν τοῦ β' ἀντιφώνου

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σῶσον τὸν λαόν σου καὶ
 εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου· τὸ πλήρωμα
 τῆς Ἐκκλησίας σου φύλαξον· ἁγιάσον τοὺς ἀγα-
 πῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ αὐ-
 τοὺς ἀντιδόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει καὶ μὴ
 ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.

(ἐκφώνως) "Ὅτι σὸν τὸ κράτος καὶ σοῦ ἐστὶν
 ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς
 καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ
 ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν. *

Τὸ β' ἀντίφωνον ἢ ἐκ τῶν Τυπικῶν τὸν ρμε' ψαλμὸν

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
 νων· ἀμήν.

Ὁ μονογενὴς Υἱὸς* καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ* ἀθά-
 νατος ὑπάρχων* καὶ καταδεξάμενος* διὰ τὴν ἡμε-
 τέραν σωτηρίαν* σαρκωθῆναι* ἐκ τῆς ἁγίας Θεο-
 τόκου* καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας* ἀτρέπτως ἐναν-
 θρωπήσας* σταυρωθεὶς τε, Χριστὲ ὁ Θεός,*
 θανάτῳ θάνατον πατήσας* εἰς ὧν τῆς ἁγίας

B.

X.

Τριάδος,* συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ* καὶ τῷ
 ἁγίῳ Πνεύματι.* σῶσον ἡμᾶς.

ΟΜΑΣ ΑΝΤΙΦΩΝΟΥ Γ'

A. Τὴν μικρὰν συναπτὴν

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς,
 ὁ Θεός, τῇ σῆ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐν-
 δόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθέ-
 νου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύ-
 σαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν
 ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

I. Τὴν ἐσχάτην τῆς γ' ἀντιφώνου

Ὁ τὰς κοινὰς ταύτας καὶ συμφώνους ἡμῖν
 χαρισάμενος προσευχάς, ὁ καὶ δυσὶ καὶ τρισὶ
 συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου τὰς αἰτήσεις
 παρέχειν ἐπαγγειλάμενος, αὐτὸς καὶ νῦν τῶν
 δούλων σου τὰ αἰτήματα πρὸς τὸ συμφέρον πλή-
 ρωσον, χορηγῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν
 ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
 ζωὴν αἰώνιον χαριζόμενος.

(ἐκφώνως) Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς
 ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ

B.

X.

Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν
καὶ ἄει καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Τὸ γ' ἀντίφωνον ἢ ἐκ τῶν Τυπικῶν τοὺς μακαρισμοὺς

Η ΕΙΣΟΔΟΣ

Γίνεται ἡ εἴσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου

Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταστήσας
ἐν οὐρανοῖς τάγματα καὶ στρατιάς ἀγγέλων καὶ
ἀρχαγγέλων εἰς λειτουργίαν τῆς σῆς δόξης, ποιή-
σον σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν εἴσοδον ἁγίων ἀγγέλων
γενέσθαι, συλλειτουργούντων ἡμῖν καὶ συνδο-
ξολογούντων τὴν σὴν ἀγαθότητα. Ὅτι πρέπει
σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ
καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἄει
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, δέσποτα, τὴν ἁγίαν εἴσοδον.

Ι. Εὐλογημένη ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων σου, πάντοτε
νῦν καὶ ἄει καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Σοφία· ὀρθοί.

Λ. Τὸ εἰσοδικόν

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χρι-
στῷ.

Σῶσον ἡμᾶς, Υἱὲ Θεοῦ, ὁ ἐν ἁγίοις θαυμαστός,

B.

X.

ψάλλοντάς σοι· Ἀλληλούϊα.

Τὰ ἀπολυτικά καὶ τὸ κοντάκιον

ΤΟ ΤΡΙΣΑΓΙΟΝ

Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

I. Τὴν εὐχὴν τοῦ τρισαγίου ὕμνου

Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ τρισαγίῳ φωνῇ ὑπὸ τῶν σεραφίμ ἀνυμνούμενος καὶ ὑπὸ τῶν χερουβίμ δοξολογούμενος καὶ ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως προσκυνούμενος· ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα· ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν καὶ παντί σου χαρίσματι κατασκομισσας· ὁ διδοὺς αἰτοῦντι σοφίαν καὶ σύνεσιν καὶ μὴ παρορῶν ἁμαρτάνοντα, ἀλλὰ θέμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ μετένοιαν· ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ στῆναι κατενώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου καὶ τὴν ὀφειλομένην σοι προσκύνησιν καὶ δοξολογίαν προσάγειν· αὐτός, δέσποτα, πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον ὕμνον καὶ ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου· συγχώρησον ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· ἀγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ὁσιότητι λατρεῦειν σοι πάσας τὰς ἡμέρας

B.

X.

τῆς ζωῆς ἡμῶν· πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου
καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐα-
ρεστησάντων.

(ἐκφώνως) Ὅτι ἅγιος εἶ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ
σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ἄγιος ὁ Θεός,* ἅγιος ἰσχυρός,* ἅγιος ἀθά-
νατος,* ἐλέησον ἡμᾶς (γ').

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων· ἀμήν.

Ἄγιος ἀθάνατος,* ἐλέησον ἡμᾶς.

Δ. Δύναμις.

Λ. Ἄγιος ὁ Θεός,* ἅγιος ἰσχυρός,* ἅγιος ἀθάνατος,*
ἐλέησον ἡμᾶς.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

A. Προκείμενον τοῦ Ἀποστόλου. Ἦχος πλ. δ'. Ψαλμὸς 117

Δ. Πρόσχωμεν.

A. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ
πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.

Στίχ. Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ
χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.

Δ. Σοφία.

A. Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α' Ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Δ. Πρόσχωμεν.

B.

X.

A. Ἀναγινώσκει τὸν Ἀπόστολον

Ἀδελφοί, μνημονεύετε τὸν κόπον ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ. Ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ Θεός, ὡς ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν, καθάπερ οἴδατε, ὡς ἓνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρόμενοι, εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Θεοῦ τοῦ καλοῦντος ἡμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλά, καθὼς ἐστὶν ἀληθῶς, λόγον Θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. Ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοί, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

I. Εἰρήνη σοι τῷ ἀναγινώσκοντι.

A. Τὸ ἀλληλουάριον. Ἦχος α'. Ψαλμὸς πη'

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. α' Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου, Κύριε, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν ἐκκλησίᾳ ἁγίων.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. β' Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ καὶ τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. γ' Ὁ Θεὸς ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἁγίων, μέγας καὶ φοβερός ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλω αὐτοῦ.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. δ' Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τίς ὁμοίός σοι; Δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλω σου.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

B.

X.

I. Τὴν εὐχὴν τοῦ Εὐαγγελίου

Ἐλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλόανθρωπε δέσποτα, τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν. Ἐνθες ἡμῖν καὶ τὸν τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον, ἵνα τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας πάσας καταπατήσαντες, πνευματικὴν πολιτείαν μετέλθωμεν, πάντα τὰ πρὸς εὐαρέστησιν τὴν σὴν καὶ φρονοῦντες καὶ πράττοντες. Σὺ γὰρ εἶ ὁ φωτισμὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, Χριστέ ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. *

I. Σοφία· ὀρθοὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου.

Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἁγίου Εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα.

I. Πρόσχωμεν.

Λ. Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι.

Δ. Ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον

Εἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην· Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ

B.

X.

ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ φωνήσας αὐτόν, εἶπεν αὐτῷ· Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δύνη ἐτι οἰκονομεῖν. Εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι· ἔγνω τὶ ποιήσω, ἵνα, ὅταν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνται με εἰς τοὺς οἴκους ἑαυτῶν. Καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ· Πόσον ὀφείλεις σὺ τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐκατὸν βάτους ἐλαίου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Δέξαι σου τὸ γράμμα καὶ καθίσας ταχέως, γράψον πενήτηκοντα. Ἐπειτα ἑτέρῳ εἶπε· Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπε· Ἐκατὸν κόρους σίτου. Καὶ λέγει αὐτῷ· Δέξαι σου τὸ γράμμα καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. Καὶ ἐπήνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονιμῶς ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός εἰς τὴν γενεάν τὴν ἑαυτῶν εἰσι. Κἀγὼ ὑμῖν λέγω· Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.

- I. Εἰρήνη σοι τῷ εὐαγγελιζομένῳ.
 Λ. Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι.

Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΤΕΝΗΣ

Δ. Τὴν ἐκτενῆ

Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ἡμῶν εἴπωμεν.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Κύριε παντοκράτωρ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.

B.

X.

Δ. Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος).

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἱερέων, ἱερομονάχων, ἱεροδιακόνων καὶ μοναχῶν καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν μακαρίων καὶ ἀοιδίμων κτιτόρων τοῦ ἁγίου ναοῦ τούτου καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν προαναπαυσαμένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐνθάδε κειμένων καὶ ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, ὑγείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως, συγχωρήσεως καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῶν κατοικούντων καὶ παρεπιδημούντων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ πανσέπτῳ ναῷ τούτῳ, κοπιόντων, ψαλλόντων καὶ ὑπὲρ τοῦ περισπῶτος λαοῦ, τοῦ ἀπεκδεχομένου τὸ παρά

B.

X.

σοῦ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

I. Τὴν εὐχὴν τῆς ἐκτενοῦς ἱκεσίας

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων καὶ ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου καὶ τοὺς οἰκτιρισμούς σου κατάπεμψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

(ἐκφώνως) "Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΔΕΗΣΕΙΣ ὑΠΕΡ ΤῶΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝῶΝ

Δ. Τὰ κατηχούμενα

Εὔξασθε, οἱ κατηχούμενοι, τῷ Κυρίῳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Οἱ πιστοί, ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. "Ἴνα ὁ Κύριος αὐτοὺς ἐλεήσῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Κατηχήσῃ αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

B.

X.

Δ. Ἐνώση αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ καὶ διαφύλαξον αὐτούς, ὁ Θεός, τῇ σῆι χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνατε.

Λ. Σοί, Κύριε.

I. Τὴν εὐχὴν τῶν κατηχουμένων, πρὸ τοῦ ἀπλωθῆναι τὸ εἰλητόν

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν οὐρανοῖς κατοικῶν καὶ ἐπιβλέπων ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ὑποκεκλικότας τοὺς ἑαυτῶν ἀυχένας ἐνώπιόν σου, καὶ δὸς αὐτοῖς τὸν ἐλαφρὸν ζυγόν σου· ποίησον αὐτοὺς μέλη τίμια τῆς ἁγίας σου Ἐκκλησίας καὶ καταξίωσον αὐτοὺς τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας, εἰς

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν γένει τῶν ἀνθρώπων ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν καὶ Θεόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ὑποκεκλικότας σοι τὸν ἑαυτῶν ἀυχένα· καὶ καταξίωσον αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτω τοῦ λουτροῦ τῆς

B.

ἐπίγνωσιν σοῦ τοῦ ἀληθι-
νοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

X.

παλιγγενεσίας, τῆς ἀ-
φέσεως τῶν ἁμαρτιῶν
καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς
ἀφθαρσίας· ἔνωσον
αὐτοὺς τῇ ἀγία σου
καθολικῇ καὶ ἀποστο-
λικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ
συγκαταριθμησον αὐ-
τοὺς τῇ ἐκλεκτῇ σου
ποιμνῇ.

(ἐκφώνως) Ἴνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι
τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ
Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Τὴν ἀπόλυσιν τῶν κατηχομένων

Ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· οἱ κατηχού-
μενοι, προέλθετε.

Ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· μὴ τις τῶν
κατηχομένων.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

Δ. Ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου
δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς,
ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

B.

X.

Δ. Σοφία.

I. Τὴν εὐχὴν πιστῶν α', μετὰ τὸ ἀπλωθῆναι τὸ εἰλητόν

Σὺ Κύριε, κατέδειξας ἡμῖν τὸ μέγα τοῦτο τῆς σωτηρίας μυστήριον· σὺ κατηξίωσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου γενέσθαι λειτουργοὺς τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου· σὺ ἰκάνωσον ἡμᾶς τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος εἰς τὴν διακονίαν ταύτην, ἵνα, ἀκατακρίτως στάντες ἐνώπιον τῆς ἁγίας δόξης σου, προσάγωμέν σοι θυσίαν αἰνέσεως· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι. Δός, Κύριε, καὶ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων δεκτὴν γενέσθαι τὴν θυσίαν ἡμῶν καὶ εὐπρόσδεκτον ἐνώπιόν σου.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς παραστῆναι καὶ νῦν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ καὶ προσπεσεῖν τοῖς οἰκτιρμοῖς σου ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. Πρόσδεξαι, ὁ Θεός, τὴν δέησιν ἡμῶν· ποιήσον ἡμᾶς ἀξίους γενέσθαι τοῦ προσφέρειν σοι δεήσεις καὶ ἰκεσίας καὶ θυσίας ἀναιμάκτους ὑπὲρ παντός τοῦ λαοῦ σου καὶ ἰκάνωσον ἡμᾶς, οὓς ἔθου εἰς τὴν διακονίαν σου ταύτην ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἁγίου, ἀκαταγνώστως καὶ ἀπροσκό-

B.

X.

πτως, ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ἐπικαλεῖσθαί σε ἐν παντί καιρῷ καὶ τόπῳ, ἵνα, εἰσακούων ἡμῶν, ἴλεως ἡμῖν εἴης ἐν τῷ πλήθει τῆς σῆς ἀγαθότητος.

(ἐκφώνως) Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σοφία.

I. Τὴν εὐχὴν πιστῶν β΄

Ὁ Θεός, ὁ ἐπισκεψάμενος ἐν ἐλέει καὶ οἰτιρμοῖς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν, ὁ στήσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀναξιλοὺς σου κατενώπιον τῆς

Πάλιν καὶ πολ-
λάκις σοὶ προσπίπτο-
μεν καὶ σοῦ δεόμεθα,
ἀγαθὲ καὶ φιλόνηρω-
πε, ὅπως, ἐπιβλέψας
ἐπὶ τὴν δέησιν ἡμῶν,
καθαρίσης ἡμῶν τὰς

B.

ἀγίας δόξης σου λειτουργεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, σὺ ἐνίσχυσον ἡμᾶς τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος εἰς τὴν διακονίαν ταύτην καὶ δὸς ἡμῖν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν εἰς τὸ ἐπικαλεῖσθαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος ἐπὶ τῶν μελλόντων προτίθεσθαι δώρων.

X.

ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἀπὸ παντὸς μόλυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ δώξης ἡμῖν ἀνένοχον καὶ ἀκατάκριτον τὴν παράστασιν τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου. Χάρισαι δέ, ὁ Θεός, καὶ τοῖς συνευχομένοις ἡμῖν προκοπὴν βίου καὶ πίστεως καὶ συνέσεως πνευματικῆς· δὸς αὐτοῖς πάντοτε, μετὰ φόβου καὶ ἀγάπης λατρεύουσί σοι, ἀνενόχως καὶ ἀκατακρίτως μετέχειν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξιωθῆναι.

(ἐκφώνως) Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι, σοὶ δόξαν ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

B.

X.

ΠΡΟΣΚΟΜΙΔΗ (ΜΕΓΑΛΗ ΕΙΣΟΔΟΣ)

A. Τὸν χερουβικὸν ὕμνον

Οἱ τὰ χερουβίμ μυστικῶς εἰκονίζοντες* καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι* τὸν τρισάγιον ὕμνον προσάδοντες,* πᾶσαν νῦν βιοτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν,* ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι.

I. Ποιεῖ εὐχὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τοῦ χερουβικοῦ ἄδομένου

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς προσέρχεσθαι ἢ προσεγγίζειν ἢ λειτουργεῖν σοι, βασιλεῦ τῆς δόξης· τὸ γὰρ διακονεῖν σοι μέγα καὶ φοβερὸν καὶ αὐταῖς ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν. Ἄλλ' ὅμως, διὰ τὴν ἄφατον καὶ ἀμέτρητόν σου φιλανθρωπίαν, ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως γέγονας ἄνθρωπος καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐχρημάτισας καὶ τῆς λειτουργικῆς ταύτης καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τὴν ἱεουργίαν παρέδωκας ἡμῖν, ὡς δεσπότης τῶν ἀπάντων· σὺ γὰρ μόνος, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, δεσπάζεις τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων, ὁ ἐπὶ θρόνου χερουβικοῦ ἐποχούμενος, ὁ τῶν σεραφίμ Κύριος καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, ὁ μόνος ἅγιος καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος. Σὲ τοίνυν δυσωπῶ, τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ εὐήκοον· Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ τὸν ἁμαρ-

B.

X.

τωλὸν καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου καὶ καθαρίσον μου τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς καὶ ἐκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, ἐνδεδυμένον τὴν τῆς ἱερατείας χάριν, παραστῆναι τῇ ἁγίᾳ σου ταύτῃ τραπέζῃ καὶ ἱερουργῆσαι τὸ ἅγιον καὶ ἄχραντόν σου σῶμα καὶ τὸ τίμιον αἷμα. Σοὶ γὰρ προσέρχομαι, κλίνας τὸν ἑμαυτοῦ αὐχένα, καὶ δέομαί σου· Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, μηδὲ ἀποδοκιμάσῃς με ἐκ παίδων σου, ἀλλ' ἀξιώσον προσενεχθῆναί σοι ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου τὰ δῶρα ταῦτα. Σὺ γὰρ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἶτα θυμιᾷ ἐπιλέγων τὸν ν' ψαλμὸν

Καὶ γίνεται ἡ εἴσοδος τῶν δώρων

Δ.-Ι. Πάντων ὑμῶν μνησθεῖη Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

B.

X.

Ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τά-
ξεσιν.* Ἀλληλούϊα.

ΠΛΗΡΩΤΙΚΑ - ΑΙΤΗΣΕΙΣ

- Δ. Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῶν προτεθέντων τιμίων δώρων τοῦ Κυ-
 ρίου δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου καὶ τῶν μετὰ πί-
 στεως, εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ εἰσιόντων ἐν
 αὐτῷ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀρ-
 γῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμας,
 ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.
 Δ. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ
 ἀναμάρτητον παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
 Λ. Παράσχου, Κύριε.
 Δ. Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν
 ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου
 αἰτησώμεθα.
 Λ. Παράσχου, Κύριε.
 Δ. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν
 πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτη-
 σώμεθα.
 Λ. Παράσχου, Κύριε.

B.

X.

- Δ. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μετάνοιᾳ ἐκτελέσαι παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικὰ καὶ καλὴν ἀπολογίαὶν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.
- I. Τὴν εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς, μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ ἅγια δῶρα ἐπὶ τῆς ἁγίας τράπεζης καὶ πληρῶσαι τὸν λαὸν τὸν μυστικὸν ὕμνον

τοῦ ἁγίου Βασιλείου

τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ
Χρυσοστόμου

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς καὶ ἀγαγὼν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, ὁ ὑποδείξας ἡμῖν ὁδοὺς εἰς σωτηρίαν, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν οὐρανίων μυστηρίων

Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἅγιος, ὁ δεχόμενος θυσίαν αἰνέσεως παρὰ τῶν ἐπικαλούμενων σε ἐν ὄλῃ καρ-

B.

ἀποκάλυψιν· σὺ εἶ ὁ θέμενος ἡμᾶς εἰς τὴν διακονίαν ταύτην ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἁγίου. Εὐδόκησον δὴ, Κύριε, τοῦ γενέσθαι ἡμᾶς διακόνους τῆς καινῆς σου διαθήκης, λειτουργοὺς τῶν ἁγίων σου μυστηρίων· πρόσδεξαι ἡμᾶς προσεγγίζοντας τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, ἵνα γενώμεθα ἄξιοι τοῦ προσφέρειν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀνάμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἄγνοημάτων· ἦν προσδεξάμενος εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερόν σου θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος. Ἐπιβλεψον ἐφ' ἡμᾶς, ὁ Θεός, καὶ ἐπίδε ἐπὶ τὴν λατρείαν ἡμῶν ταύτην καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ὡς

X.

δίᾳ, πρόσδεξαι καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν δέησιν καὶ προσάγαγε τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ· καὶ ἰκάνωσον ἡμᾶς προσενεγκεῖν σοι δωρά τε καὶ θυσίας πνευματικὰς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἄγνοημάτων· καὶ καταξίωσον ἡμᾶς εὐρεῖν χάριν ἐνώπιόν σου, τοῦ γενέσθαι σοι εὐπρόσδεκτον τὴν θυσίαν ἡμῶν καὶ ἐπισκηνώσαι τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτός σου τὸ ἀγαθὸν ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου.

B.

X.

προσεδέξω Ἄβελ τὰ δῶ-
 ρα, Νῶε τὰς θυσίας, Ἀ-
 βραάμ τὰς ὀλοκαρπώ-
 σεις, Μωσέως καὶ Ἀα-
 ρῶν τὰς ἱερωσύνας, Σα-
 μουήλ τὰς εἰρηνικάς.
 Ὡς προσεδέξω ἐκ τῶν
 ἁγίων σου ἀποστόλων
 τὴν ἀληθινὴν ταύτην λα-
 τρείαν, οὕτω καὶ ἐκ τῶν
 χειρῶν ἡμῶν τῶν ἁμαρ-
 λῶν πρόσδεξαι τὰ δῶρα
 ταῦτα ἐν τῇ χρηστότητί
 σου, Κύριε· ἵνα, καταξι-
 ωθέντες λειτουργεῖν ἁ-
 μέμπτως τῷ ἁγίῳ σου
 θυσιαστηρίῳ, εὕρωμεν
 τὸν μισθὸν τῶν πιστῶν
 καὶ φρονίμων οἰκονόμων
 ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ
 τῆς ἀνταποδόσεώς σου
 τῆς δικαίας.

(ἐκφώνως) Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογε-
 νοῦς σου Ἰησοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ πα-
 ναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι,
 νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

B.

X.

ΑΣΠΑΣΜΟΣ - ΣΥΜΒΟΛΟΝ

I. Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν.

Λ. Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα,* Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον.

Δ. Μετὰ τὸ δοθῆναι τὴν ἀγάπην

Τὰς θύρας, τὰς θύρας· ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν.

I.-Λ. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν,* Πατέρα παντοκράτορα,* ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς,* ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.* Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν,* τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ,* τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα* πρὸ πάντων τῶν αἰώνων* φῶς ἐκ φωτός,* Θεὸν ἀληθινόν* ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ* γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα,* ὁμοούσιον τῷ Πατρί,* δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.* Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους* καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν* κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν* καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου* καὶ Μαρίας τῆς παρθένου* καὶ ἐνανθρωπήσαντα.* Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν* ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου* καὶ παθόντα καὶ ταφέντα* καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,* κατὰ τὰς Γραφάς.* Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς* καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς* καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης* κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,* οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται

B.

X.

τέλος.* Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,* τὸ Κύριον,*
τὸ ζωοποιόν,* τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,*
τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον* καὶ
συνδοξαζόμενον,* τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν.*
Ἐἰς μίαν, ἁγίαν,* καθολικὴν* καὶ ἀποστολικὴν
Ἐκκλησίαν.* Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν.* Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν* καὶ
ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος* ἀμήν.

Ἡ ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

- Δ. Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετὰ φόβου· πρόσχωμεν
τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν.
- Λ. Ἐλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως.
- Ι. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ
ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία
τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.
- Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
- Ι. Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας.
- Λ. Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον.
- Ι. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.
- Λ. Ἄξιον καὶ δίκαιον.
- Ι. Ἀπάρχεται τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς

<p>Ὁ Ὄν δέσποτα, Κύριε Θεέ, Πάτερ παντοκράτορ, προσκυνητέ, ἄξιον ὡς ἀ- ληθῶς καὶ δίκαιον καὶ πρέπον τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς ἁγιωσύνης σου σὲ αἰ-</p>	<p>Ἄξιον καὶ δίκαι- ον σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐ- λογεῖν, σὲ αἰνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σὲ προσκυνεῖν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτεῖ-</p>
---	--

B.

νεῖν, σέ ὑμνεῖν, σέ εὐλογεῖν, σέ προσκυνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σέ δοξάζειν τὸν μόνον ὄντως ὄντα Θεὸν καὶ σοὶ προσφέρειν ἐν καρδίᾳ συντετριμμένη καὶ πνεύματι ταπεινώσεως τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ἡμῶν· ὅτι σὺ εἶ ὁ χαρισάμενος ἡμῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας. Καὶ τίς ἱκανὸς λαλῆσαι τὰς δυναστείας σου, ἀκουστάς ποιῆσαι πάσας τὰς αἰνέσεις σου ἢ διηγῆσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου ἐν παντὶ καιρῷ; Δέσποτα τῶν ἀπάντων, Κύριε οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάσης κτίσεως ὀρωμένης τε καὶ οὐχ ὀρωμένης, ὁ καθήμενος ἐπὶ θρόνου δόξης καὶ ἐπιβλέπων ἀβύσσους, ἀναρχε, ἀόρατε, ἀκατάληπτε, ἀπερίγραπτε, ἀναλλοίωτε, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος,

X.

ας σου. Σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἀνέκφραστος, ἀπερινόητος, ἀόρατος, ἀκατάληπτος, ἀεὶ ὢν, ὡσαύτως ὢν· σὺ καὶ ὁ μονογενῆς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον. Σὺ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς παρήγαγες καὶ παραπεσόντας ἀνέστησας πάλιν καὶ οὐκ ἀπέστης πάντα ποιῶν, ἕως ἡμᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγες καὶ τὴν βασιλείαν σου ἐχαρίσω τὴν μέλλουσαν. Ὑπὲρ τούτων ἀπάντων εὐχαριστοῦμεν σοὶ καὶ τῷ μονογενεῖ σου Υἱῷ, καὶ τῷ Πνεύματι σου τῷ ἁγίῳ, ὑπὲρ πάντων ὧν ἴσμεν καὶ ὧν οὐκ ἴσμεν, τῶν φανερῶν καὶ ἀφανῶν εὐεργεσιῶν, τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων. Εὐχαριστοῦ-

B.

τῆς ἐλπίδος ἡμῶν ὅς ἐστιν εἰκὼν τῆς σῆς ἀγαθότητος, σφραγὶς ἰσότυπος ἐν ἑαυτῷ δεικνὺς σὲ τὸν Πατέρα, Λόγος ζῶν, Θεὸς ἀληθινός, ἡ πρὸ αἰώνων σοφία, ζωὴ, ἁγιασμός, δύναμις, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, παρ' οὗ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξεφάνη, τὸ τῆς ἀληθείας Πνεῦμα, τὸ τῆς υἰοθεσίας χάρισμα, ὁ ἀρραβῶν τῆς μελλούσης κληρονομίας, ἡ ἢ ἀπαρχὴ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, ἡ ζωοποιὸς δύναμις, ἡ πηγὴ τοῦ ἁγιασμοῦ· παρ' οὗ πᾶσα κτίσις λογικὴ τε καὶ νοερὰ δυναμουμένη, σοὶ λατρεύει καὶ σοὶ τὴν ἀτίδιον ἀναπέμπει δοξολογίαν, ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά. Σὲ γὰρ αἰνοῦσιν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαί, ἐξουσίαι, δυνάμεις καὶ τὰ πολυόμματα χερουβίμ. Σοὶ παρίσταν-

X.

μέν σοι καὶ ὑπὲρ τῆς λειτουργίας ταύτης ἦν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν δέξασθαι κατηξίωσας, καίτοι σοὶ παρεστήκασι χιλιάδες ἀρχαγγέλων καὶ μυριάδες ἀγγέλων, τὰ χερουβίμ καὶ τὰ σεραφίμ, ἐξαπτέρυγα, πολυόμματα, μετάρσια, πτερωτά,

B.

ται κύκλω τὰ σεραφείμ,
 ἔξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ καὶ
 ἔξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ· καὶ
 ταῖς μὲν δυσὶ κατακα-
 λύπτουσι τὰ πρόσωπα ἐ-
 αυτῶν, ταῖς δὲ δυσὶ τοὺς
 πόδας καὶ ταῖς δυσὶ πε-
 τώμενα, κέκραγεν ἕτε-
 ρον πρὸς τὸ ἕτερον ἀκα-
 ταπαύστοις στόμασιν, ἀ-
 σιγήτοις δοξολογίαις,

(ἐκφώνως) Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ἄδοντα, βοῶν-
 τα, κεκραγότα καὶ λέγοντα·

Λ. Ἄγιος, ἅγιος, ἄγιος,* Κύριος σαβαώθ,* πλήρης
 ὁ οὐρανός* καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου.* ὡσαννὰ ἐν
 τοῖς ὑψίστοις.* Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος* ἐν ὀνό-
 ματι Κυρίου* ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

I. Μετὰ τούτων τῶν μα- Μετὰ τούτων καὶ
 καρίων δυνάμεων, δέσπο- ἡμεῖς τῶν μακαρίων
 τα φιλόνηρωπε, καὶ ἡμεῖς δυνάμεων, δέσποτα
 οἱ ἁμαρτωλοὶ βοῶμεν καὶ φιλόνηρωπε, βοῶμεν
 λέγομεν· Ἄγιος εἶ, ὡς ἀ- καὶ λέγομεν· Ἄγιος
 ληθῶς, καὶ πανάγιος καὶ εἶ καὶ πανάγιος, σὺ
 οὐκ ἔστι μέτρον τῇ μεγα- καὶ ὁ μονογενῆς σου
 λοπρεπείᾳ τῆς ἁγιωσύνης Γιὸς καὶ τὸ Πνεῦμά
 σου καὶ ὁσιος ἐν πᾶσι τοῖς σου τὸ ἅγιον. Ἄγι-
 ἔργοις σου, ὅτι ἐν δικαιο- ος εἶ καὶ πανάγιος
 σύνη καὶ κρίσει ἀληθινῇ καὶ μεγαλοπρεπῆς ἡ
 πάντα ἐπήγαγες ἡμῖν· δόξα σου· ὅς τὸν κό-

B.

πλάσας γὰρ τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ εἰκόνι τῇ σῆι, ὁ Θεός, τιμήσας, τέθεικας αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἀθανασίαν ζωῆς καὶ ἀπόλαυσιν αἰώνιων ἀγαθῶν ἐν τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν σου ἐπαγγελιάμενος αὐτῷ· ἀλλὰ παρακούσαντα σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ τοῦ κτίσαντος αὐτὸν καὶ τῇ ἀπάτη τοῦ ὄφρεως ὑπαχθέντα, νεκρωθέντα τε τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ παραπτώμασιν, ἐξώρισας αὐτὸν ἐν τῇ δικαιοκρισίᾳ σου, ὁ Θεός, ἐκ τοῦ παραδείσου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ ἀπεστρεψας εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη, οἰκονομῶν αὐτῷ τὴν ἐκ παλιγγενεσίας σωτηρίαν, τὴν ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου. Οὐ γὰρ ἀπεστράφης τὸ πλάσμα σου εἰς τέλος, ὃ ἐποίησας, ἀγαθέ, οὐδὲ ἐπελάθου ἔργου χειρῶν σου, ἀλλ' ἐπε-

X.

σμον σου οὕτως ἡγάπησας, ὥστε τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ δοῦναι, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον· ὃς ἐλθὼν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῇ νυκτὶ ἧ περεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδου ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις καὶ ἀμωμήτοις χερσίν, εὐχαριστήσας καὶ εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπών·

B.

σκέψω πολυτρόπως διὰ
 σπλάγχνα ἐλέους σου.
 Προφήτας ἐξαπέστειλας·
 ἐποίησας δυνάμεις διὰ τῶν
 ἀγίων σου, τῶν καθ' ἑκά-
 στην γενεάν εὐαρεστησάν-
 των σοι· ἐλάλησας ἡμῖν
 διὰ στόματος τῶν δούλων
 σου τῶν προφητῶν, προ-
 καταγγέλων ἡμῖν τὴν
 μέλλουσαν ἔσεσθαι σωτη-
 ρίαν· νόμον ἔδωκας εἰς
 βοήθειαν, ἀγγέλους ἐπέ-
 στησας φύλακας. "Ὅτε δὲ
 ἦλθε τὸ πλήρωμα τῶν
 καιρῶν ἐλάλησας ἡμῖν ἐν
 αὐτῷ τῷ Υἱῷ σου, δι' οὗ
 καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησας·
 ὅς, ὢν ἀπαύγασμα τῆς δό-
 ξης σου καὶ χαρακτήρ τῆς
 ὑποστάσεώς σου, φέρων
 τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι
 τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, οὐχ'
 ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶ-
 ναι ἴσα σοὶ τῷ Θεῷ καὶ
 Πατρί· ἀλλά, Θεὸς ὢν
 προαιώνιος, ἐπὶ τῆς γῆς
 ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις
 συνανεστράφη· καὶ ἐκ

X.

B.

παρθένου ἁγίας σαρκω-
 θείς, ἐκένωσεν ἑαυτόν,
 μορφήν δούλου λαβών,
 σύμμορφος γενόμενος τῷ
 σώματι τῆς ταπεινώσε-
 ως ἡμῶν, ἵνα ἡμᾶς συμ-
 μόρφους ποιήσῃ τῆς εἰκό-
 νος τῆς δόξης αὐτοῦ. Ἐ-
 πειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ἡ
 ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν
 κόσμον καὶ διὰ τῆς ἁμαρ-
 τίας ὁ θάνατος, ἠυδόκησεν
 ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ ὢν
 ἐν τοῖς κόλποις σοῦ τοῦ
 Θεοῦ καὶ Πατρός, γενόμε-
 νος ἐκ γυναικός, τῆς ἁγίας
 Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου
 Μαρίας, γενόμενος ὑπὸ
 νόμον, κατακρίναι τὴν ἁ-
 μαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ,
 ἵνα οἱ ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀπο-
 θνήσκοντες ζωοποιηθῶσιν
 ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου·
 καὶ ἐμπολιτευσάμενος τῷ
 κόσμῳ τούτῳ, δούς προσ-
 τάγματα σωτηρίας, ἀπο-
 στήσας ἡμᾶς τῆς πλάνης
 τῶν εἰδώλων προσήγαγε
 τῇ ἐπιγνώσει σοῦ τοῦ ἁ-

X.

B.

ληθινοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός,
 κτησάμενος ἡμᾶς ἑαυτῶ
 λαὸν περιούσιον, βασίλειον
 ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον· καὶ
 καθάρισας ἐν ὕδατι καὶ ἁ-
 γιάσας τῷ Πνεύματι τῷ
 ἁγίῳ, ἔδωκεν ἑαυτὸν ἀν-
 τάλλαγμα τῷ θανάτῳ, ἐν
 ᾧ κατειχόμεθα πεπραμ-
 μένοι ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν·
 καὶ κατελθὼν διὰ τοῦ
 σταυροῦ εἰς τὸν Ἄδην, ἵ-
 να πληρώσῃ ἑαυτοῦ τὰ
 πάντα, ἔλυσε τὰς ὀδύνας
 τοῦ θανάτου· καὶ ἀναστὰς
 τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ὁδο-
 ποιήσας πάσῃ σαρκὶ τὴν ἐκ
 νεκρῶν ἀνάστασιν, καθό-
 τι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖ-
 σθαι ὑπὸ τῆς φθορᾶς τὸν
 ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἐγένε-
 το ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμη-
 μένων, πρωτότοκος ἐκ τῶν
 νεκρῶν, ἵνα ᾗ αὐτὸς τὰ
 πάντα ἐν πᾶσι πρωτεύων·
 καὶ ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐ-
 ρανούς· ἐκάθησεν ἐν δε-
 ξιά τῆς μεγαλωσύνης σου
 ἐν ὑψηλοῖς· ὃς καὶ ἤξει, ἀ-

X.

B.

ποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Κατέλιπε δὲ ἡμῖν ὑπομνήματα τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ πάθους, ταῦτα, ἃ προτεθείκαμεν ἐνώπιόν σου, κατὰ τὰς αὐτοῦ ἐντολάς. Μέλλων γὰρ ἐξί-
 ἔναι ἐπὶ τὸν ἐκούσιον καὶ αἰοίδιμον καὶ ζωοποιὸν αὐτοῦ θάνατον, τῇ νυκτὶ ἧ παρεδίδου ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐπὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ καὶ ἀχράντων χειρῶν καὶ ἀναδείξας σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας, κλάσας,

(ἐκφώνως) Ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπὼν· «Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Ἄμην.

Ὅμοίως καὶ τὸ ποτήριον ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου λαβὼν, κεράσας,

X.

(ἐκφώνως) «Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Ὅμοίως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων·

B.

εὐχαριστήσας, εὐλογήσας,
ἀγιάσας,

(ἐκφώνως) Ἔδωκε τοῖς
ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ
ἀποστόλοις εἰπών· «Πίετε
ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐ-
στι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς
καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ
ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνό-
μενον εἰς ἄφесιν ἁμαρτι-
ῶν».

Λ. Ἄμην.

I. «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐ-
μὴν ἀνάμνησιν· ὅσακις γὰρ
ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦ-
τον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο
πίνητε, τὸν ἐμὸν θάνατον
καταγγέλλετε καὶ τὴν ἐ-
μὴν ἀνάστασιν ὁμολογεῖ-
τε». Μεμνημένοι οὖν, δέ-
σποτα, καὶ ἡμεῖς τῶν σω-
τηρίων αὐτοῦ παθημάτων,
τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ,
τῆς τριημέρου ταφῆς, τῆς
ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως,
τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου,
τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ τοῦ Θε-
οῦ καὶ Πατρὸς καθέδρας
καὶ τῆς ἐνδόξου καὶ φοβε-

X.

(ἐκφώνως) «Πίετε
ἐξ αὐτοῦ πάντες,
τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά
μου, τὸ τῆς καινῆς
διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑ-
μῶν καὶ πολλῶν ἐκ-
χυνόμενον εἰς ἄφε-
σιν ἁμαρτιῶν».

Μεμνημένοι τοίνυν
τῆς σωτηρίου ταύτης
ἐντολῆς καὶ πάντων
τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγε-
νημένων, τοῦ σταυ-
ροῦ, τοῦ τάφου, τῆς
τριημέρου ἀναστάσε-
ως, τῆς εἰς οὐρανοὺς
ἀναβάσεως, τῆς ἐκ
δεξιῶν καθέδρας, τῆς
δευτέρας καὶ ἐνδόξου
πάλιν παρουσίας,

B.

X.

ραῖς δευτέρας αὐτοῦ πα-
ρουσίας,

(ἐκφώνως) Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρον-
τες κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα,

Λ. Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν,* σοὶ εὐχαριστοῦμεν,
Κύριε,* καὶ δεόμεθά σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν.

I. Διὰ τοῦτο, δέσποτα πανά-
γιε, καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτω-
λοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου,
οἱ καταξιωθέντες λειτουρ-
γεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσια-
στηρίῳ, οὐ διὰ τὰς δικαι-
οσύνας ἡμῶν (οὐ γὰρ ἐ-
ποιήσαμεν τι ἀγαθὸν ἐπὶ
τῆς γῆς), ἀλλὰ διὰ τὰ ἐ-
λέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρ-
μούς σου, οὓς ἐξέχεας
πλουσίως ἐφ' ἡμᾶς, θαρ-
ροῦντες προσεγγίζομεν τῷ
ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ·
καὶ προθέντες τὰ ἀντίτυ-
πα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ
αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου,
σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρα-
καλοῦμεν, ἅγιε ἁγίων, εὐ-
δοκίᾳ τῆς σῆς ἀγαθότη-
τος ἐλθεῖν τὸ Πνεῦμά σου
τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ
τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα.

B.

X.

τα καὶ εὐλογῆσαι αὐτὰ καὶ
ἀγιάσαι καὶ ἀναδειῖξαι·

Δ. Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον.

I. Σφραγίζει τρίτον τὰ ἅγια δῶρα, λέγων·

τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον αὐ- καὶ ποιήσον τὸν
τὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ μὲν ἄρτον τοῦτον τί-
Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σω- μιον σῶμα τοῦ Χρι-
τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι- στοῦ σου,
στοῦ,

Δ. Ἀμήν.

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ ἅγιον ποτήριον.

I. τὸ δὲ ποτήριον τοῦτο τὸ δὲ ἐν τῷ ποτη-
αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ ρίῳ τούτῳ τίμιον αἷ-
Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σω- μα τοῦ Χριστοῦ σου,
τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ,

Δ. Ἀμήν.

Εὐλόγησον, δέσποτα, ἀμφοτέρα τὰ ἅγια.

I. τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ μεταβαλὼν τῷ Πνεύ-
κόσμου ζωῆς. ματί σου τῷ ἁγίῳ.

Δ. Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.

I. Ἡμᾶς δὲ πάντας τοὺς ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου καὶ τοῦ πο-
τήριου μετέχοντας, ἐνώ- τοῖς μεταλαμβάνου-
σαις ἀλλήλοις εἰς ἐνὸς σιν εἰς νῆψιν ψυχῆς,
Πνεύματος ἁγίου κοινω- εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,
νίαν καὶ μηδένα ἡμῶν εἰς εἰς κοινωνίαν τοῦ ἁ-
κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα γίου σου Πνεύματος,
εἰς βασιλείας οὐρα-

B.

ποιήσαις μετασχεῖν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου, ἀλλ' ἵνα εὐρωμεν ἔλεον καὶ χάριν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, διδασκάλων καὶ παντὸς πνεύματος δικαίου ἐν πίστει τετελειωμένου,

X.

νῶν πλήρωμα, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κριμα ἢ εἰς κατάκριμα. Ἔτι προσφερόμέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων προπατόρων πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐγκρατευτῶν καὶ παντὸς πνεύματος δικαίου ἐν πίστει τετελειωμένου,

(ἐκφώνως) Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

Λ. Ἐπὶ σοὶ χαίρει, κεχαριτωμένη,* πᾶσα ἢ κτίσις,* ἀγγέλων τὸ σύστημα* καὶ ἀνθρώπων τὸ γένος,* ἡγιασμένε ναέ* καὶ παράδεισε λογικέ,* παρθενικὸν καύχημα,* ἐξ ἧς Θεὸς ἐσαρκώθη* καὶ παιδίον γέγο-

Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς* μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον* τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον* καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.* Τὴν τιμιωτέραν τῶν χερουβείμ*

B.

γεν* ὁ πρὸ αἰώνων ὑπάρ-
χων Θεὸς ἡμῶν* τὴν γάρ
σὴν μήτραν* θρόνον ἐποί-
ησε* καὶ τὴν σὴν γαστέ-
ρα* πλατυτέραν οὐρανῶν
ἐπειργάσατο.* Ἐπὶ σοὶ
χαίρει, κεχαριτωμένη,*
πᾶσα ἡ κτίσις· δόξα σοι.

- I. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, προ-
φήτου, προδρόμου καὶ βα-
πτιστοῦ, τῶν ἁγίων ἐνδό-
ξων καὶ πανευφήμων ἀπο-
στόλων, τοῦ ἁγίου (τοῦ
δεινός), οὗ καὶ τὴν μνή-
μην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάν-
των σου τῶν ἁγίων, ὧν
ταῖς ἰκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡ-
μᾶς, ὁ Θεός. Καὶ μνήσθη-
τι πάντων τῶν προκεκοι-
μημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀνα-
στάσεως ζωῆς αἰωνίου
(καὶ μνημονεῦει ἐνταῦθα ὀ-
νομαστί ὧν βούλεται τε-
θνεώντων) καὶ ἀνάπαυσον
αὐτοῦς ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ
φῶς τοῦ προσώπου σου.
Ἐπι σοῦ δεόμεθα· Μνήσθη-
τι, Κύριε, τῆς ἁγίας σου
καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς

X.

καὶ ἐνδοξοτέραν ἀ-
συγκρίτως τῶν σερα-
φείμ,* τὴν ἀδιαφθό-
ρος Θεὸν Λόγον τε-
κοῦσαν,* τὴν ὄντως
Θεοτόκον, σὲ μεγα-
λύνομεν.

Τοῦ ἁγίου Ἰωάν-
νου, προφήτου, προ-
δρόμου καὶ βαпти-
στοῦ, τῶν ἁγίων ἐν-
δόξων καὶ πανευφή-
μων ἀποστόλων, τοῦ
ἁγίου (τοῦ δεινός), οὗ
καὶ τὴν μνήμην ἐπι-
τελοῦμεν, καὶ πάντων
σου τῶν ἁγίων, ὧν
ταῖς ἰκεσίαις ἐπίσκε-
ψαι ἡμᾶς, ὁ Θεός. Καὶ
μνήσθητι πάντων τῶν
κεκοιμημένων ἐπ' ἐλ-
πίδι ἀναστάσεως ζω-
ῆς αἰωνίου (καὶ μνη-
μονεῦει ἐνταῦθα ὀνο-
μαστί ὧν βούλεται
τεθνεώντων) καὶ ἀνά-
παυσον αὐτοῦς, ὁ Θε-
ὸς ἡμῶν, ὅπου ἐπι-

B.

Ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης καὶ εἰρήνευσον αὐτήν, ἣν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ τὸν ἅγιον οἶκον τοῦτον στερέωσον μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν τὰ δῶρά σοι ταῦτα προσκομισάντων καὶ ὑπὲρ ὧν καὶ δι' ὧν καὶ ἐφ' οἷς αὐτὰ προσεκόμισαν. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἁγίαις σου Ἐκκλησίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων. Ἄμειψαι αὐτοὺς τοῖς πλουσίοις σου καὶ ἐπουρανοῖς χαρίσμασι· χάρισαι αὐτοῖς ἀντὶ τῶν ἐπιγεῖων τὰ ἐπουράνια, ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἀφθαρτα. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν

X.

σκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. Ἔτι παρακαλοῦμέν σε· Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ἐπίσκοπῆς ὀρθοδόξων, τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας καὶ παντὸς ιερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ τάγματος. Ἔτι προσφερομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, ὑπὲρ τῆς ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· ὑπὲρ τῶν ἐν ἀγγελίᾳ καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ διαγόντων, ὑπὲρ τῶν πιστοτάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν. Δὸς αὐτοῖς, Κύριε, εἰρηνικὸν τὸ βα-

B.

ἐν παρθενία καὶ εὐλαβεία καὶ ἀσκήσει καὶ σεμνῇ πολιτεία διαγόντων. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν εὐσεβεστάτων καὶ πιστοτάτων ἡμῶν βασιλέων, οὓς ἐδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς· ὄπλω ἀληθείας, ὄπλω εὐδοκίας στεφάνωσον αὐτούς· ἐπισχίασον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου· ἐνίσχυσον αὐτῶν τὸν βραχίονα· ὕψωσον αὐτῶν τὴν δεξιάν· κράτυνον αὐτῶν τὴν βασιλείαν· ὑπόταξον αὐτοῖς πάντα τὰ βάρβαρα ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα· χάρισαι αὐτοῖς βαθεῖαν καὶ ἀναφαίρετον εἰρήνην· λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, ἵνα ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ τῶν ἐν

X.

σίλειον, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν, ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

B.

τῷ παλατίῳ ἀδελφῶν ἡ-
μῶν καὶ παντὸς τοῦ στρα-
τοπέδου. Τοὺς ἀγαθοὺς ἐν
τῇ ἀγαθότητί σου διατή-
ρησον· τοὺς πονηροὺς ἀ-
γαθοὺς ποίησον ἐν τῇ χρη-
στότητί σου. Μνήσθητι,
Κύριε, τοῦ περιστῶτος
λαοῦ καὶ τῶν δι' εὐλόγους
αἰτίας ἀπολειφθέντων καὶ
ἐλέησον αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς
κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους
σου. Τὰ ταμεῖα αὐτῶν ἔμ-
πλησον παντὸς ἀγαθοῦ·
συζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ
καὶ ὁμονοίᾳ διατήρησον·
τὰ νήπια ἔκθρεψον· τὴν νε-
ότητα παιδαγώγησον· τὸ
γῆρας περικράτησον· τοὺς
ὀλιγοψύχους παραμύθη-
σαι· τοὺς ἐσχορπισμένους
ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλα-
νημένους ἐπανάγαγε καὶ
σύναψον τῇ ἀγία σου καθ-
ολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκ-
κλησίᾳ. Τοὺς ὀχλουμένους
ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρ-
των ἐλευθέρωσον· τοῖς πλέ-
ουσι σύμπλευσον· τοῖς ὀ-

X.

B.

X.

δοιποροῦσι συνόδευσον·
 χηρῶν πρόστηθι· ὀρφανῶν
 ὑπεράσπισον· αἰχμαλώτους
 ῥῦσαι· νοσοῦντας ἴασαι.
 Τῶν ἐν βήμασι καὶ μετάλ-
 λοις καὶ ἐξορίαις καὶ πι-
 κρατῆς δουλείαις καὶ πάση
 θλίψει καὶ ἀνάγκῃ καὶ πε-
 ριστάσει ὄντων μνημόνευ-
 σον, ὁ Θεός, καὶ πάντων
 τῶν δεομένων τῆς μεγάλης
 σου εὐσπλαγχνίας· καὶ τῶν
 ἀγαπώντων ἡμᾶς καὶ τῶν
 μισούντων καὶ τῶν ἐντει-
 λαμένων ἡμῖν τοῖς ἀναξι-
 οῖς εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν.
 Καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου
 μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς
 ἡμῶν, καὶ ἐπὶ πάντας
 ἔκχεον τὸ πλούσιόν σου
 ἔλεος, πᾶσι παρέχων
 τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰ-
 τήματα. Καὶ ὦν ἡμεῖς
 οὐκ ἐμνημονεύσαμεν δι' ἄ-
 γνοιαν ἢ λήθην ἢ πλῆθος
 ὀνομάτων, αὐτὸς μνημό-
 νευσον, ὁ Θεός, ὁ εἰδὼς ἐ-
 κάστου τὴν ἡλικίαν καὶ
 τὴν προσηγορίαν, ὁ εἰδὼς

B.

X.

ἕκαστον ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. Σὺ γὰρ εἶ, Κύριε, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χειμαζομένων σωτήρ, ὁ τῶν πλεόντων λιμὴν, ὁ τῶν νοσοῦντων ἰατρός. Αὐτὸς τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γενοῦ, ὁ εἰδῶς ἕκαστον καὶ τὸ αἶτημα αὐτοῦ, οἶκον καὶ τὴν χρεῖαν αὐτοῦ. Ῥῦσαι, Κύριε, τὴν πόλιν ταύτην καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρός, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων καὶ ἐμφυλίου πολέμου.

(ἐκφώνως) Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος), ὃν χάρισαι ταῖς ἀγίαις σου Ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνῃ, σῶνον, ἔντιμον, ὑγιᾶ, μακροημερεύοντα καὶ ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

Δ. Κατακλείων τὴν ἀνάγνωσιν τῶν διπτύχων, ἐκφωνεῖ·

Καὶ ὧν ἕκαστος κατὰ διάνοιαν ἔχει καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Λ. Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

B.

I. Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας. Μνήσθητι, Κύριε, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος· συγχώρησόν μοι πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· καὶ μὴ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας κωλύσης τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος ἀπὸ τῶν προκειμένων δώρων. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ δικονίας καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος· καὶ μηδένα ἡμῶν καταισχύνῃς τῶν κυκλούντων τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον. Ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου, Κύριε, ἐπιφάνηθι ἡμῖν ἐν τοῖς πλουσίοις σου οἰκτιρμοῖς· εὐκράτους καὶ ἐπωφελεῖς τοὺς ἀέρας ἡμῖν χάρισαι· ὄμβρους εἰρηνικοὺς τῇ γῆ πρὸς καρποφορίαν δώρη-

X.

Μνήσθητι, Κύριε, τῆς πόλεως ταύτης, ἐν ἧ παροικοῦμεν, καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς. Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσοούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἀγίαις σου Ἐκκλησίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων καὶ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου ἐξαπέστειλον.

B.

X.

σαι. Εὐλόγησον τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου· παῦσον τὰ σχίσματα τῶν Ἐκκλησιῶν· σβέσον τὰ φρυάγματα τῶν ἔθνῶν· τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπαναστάσεις ταχέως κατάλυσον τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος. Πάντας ἡμᾶς πρόσδεξαι εἰς τὴν βασιλείαν σου, υἱὸς φωτὸς καὶ υἱὸς ἡμέρας ἀναδείξας. Τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην χάρισαι ἡμῖν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν.

(ἐκφώνως) Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Δ. Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἔτι καὶ ἔτι

B.

X.

ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων καὶ ἀγιασθέντων τιμίων δώρων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θείαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ βυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μετανόια ἐκτελέσαι παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικὰ καὶ καλὴν ἀπολογία τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰτησώμεθα.

B.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, σὺ ἡμᾶς δίδαξον εὐχαριστεῖν σοὶ ἀξίως ὑπὲρ τῶν εὐεργεσιῶν σου, ὧν ἐποίησας καὶ ποιεῖς μεθ' ἡμῶν. Σὺ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος τὰ δῶρα ταῦτα, καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ δίδαξον ἐπιτελεῖν ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ σου· ἵνα, ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὑποδεχόμενοι τὴν μερίδα τῶν ἁγιασμάτων σου, ἐνωθῶμεν τῷ ἁγίῳ σώματι καὶ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου. Καὶ ὑποδεξάμενοι αὐτὰ ἀξίως, σχῶμεν τὸν Χριστὸν κατοικοῦντα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν καὶ γενώμεθα ναὸς τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος.

X.

Σοὶ παρακατατιθέμεθα τὴν ζωὴν ἡμῶν ἅπασαν καὶ τὴν ἐλπίδα, δέσποτα φιλόνηθρε, καὶ παρακαλοῦμέν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν καταξίωσον ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἐπουρανίων σου καὶ φρικτῶν μυστηρίων ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ πνευματικῆς τραπέζης, μετὰ καθαρῶν συνειδότος, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς συγχώρησιν πλημμελημάτων, εἰς Πνεύματος ἁγίου κοινωνίαν, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρι-

B.

Ναί, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ μηδένα ἔνοχον ποιήσης τῶν φρικτῶν σου τούτων καὶ ἐπουρανίων μυστηρίων, μηδὲ ἀσθενῆ ψυχῇ καὶ σώματι ἐκ τοῦ ἀναξίως αὐτῶν μεταλαμβάνειν· ἀλλὰ δὸς ἡμῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς ἀξίως ὑποδέχεσθαι τὴν μερίδα τῶν ἁγιασμάτων σου, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς ἀπολογία· εὐπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου· ὅπως ἂν καὶ ἡμεῖς μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων γενώμεθα μέτοχοι τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν, ἃ ἠτοίμασας τοῖς ἀγαπῶσί σε, Κύριε.

(ἐκφώνως) Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, μετὰ παρρησίας, ἀκατακρίτως, τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι σὲ τὸν ἐπουράνιον Θεὸν Πατέρα καὶ λέγειν·

- Α. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γενηθήτω τὸ θέλημά σου* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·* τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον*

B.

X.

καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,* ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

I. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

I. Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Λ. Σοί, Κύριε.

I. Δέσποτα Κύριε, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως, τοὺς ὑποκεκλικότας σοι τὰς ἐαυτῶν κεφαλὰς εὐλόγησον, ἀγίασον, φρούρησον, ὀχύρωσον, ἐνδυναμώσον, ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ ἀπόστησον, παντὶ δὲ ἔργῳ ἀγαθῷ σύναψον καὶ καταξίωσον ἀκατακρίτως μετασχεῖν τῶν ἀχράντων σου τούτων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων εἰς ἄφεςιν ἁμαρ-

Εὐχαριστοῦμέν σοι, βασιλεῦ ἀόρατε, ὁ τῇ ἀμετρήτῳ σου δυνάμει τὰ πάντα δημιουργήσας καὶ τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παραγαγών. Αὐτός, δέσποτα, οὐρανόθεν ἐπιθε εἰς τοὺς ὑποκεκλικότας σοι τὰς ἐαυτῶν κεφαλὰς· οὐ γὰρ ἐκλιναν σαρκὶ καὶ

B.

τιῶν, εἰς Πνεύματος ἁγίου
κοινωνίαν.

X.

αἵματι, ἀλλὰ σοὶ τῷ
φοβερῷ Θεῷ. Σὺ οὖν,
δέσποτα, τὰ προκεί-
μενα πᾶσιν ἡμῖν εἰς
ἀγαθὸν ἐξομάλισον
κατὰ τὴν ἐκάστου ἰ-
δίαν χρείαν· τοῖς πλέ-
ουσι σύμπλευσον, τοῖς
ὁδοιποροῦσι συνόδευ-
σον, τοὺς νοσοῦντας
ἴασαι, ὁ ἰατρὸς τῶν
ψυχῶν καὶ τῶν σω-
μάτων ἡμῶν.

(ἐκφώνως) Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλαν-
θρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλο-
γητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωο-
ποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΥΨΩΣΙΣ - ΜΕΛΙΣΜΟΣ - ΕΝΩΣΙΣ - ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ

I. Πρόσχες, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ
ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης
τῆς βασιλείας σου καὶ ἐλθέ εἰς τὸ ἀγιάσαι ἡμᾶς, ὁ
ἄνω τῷ Πατρὶ συγκαθήμενος καὶ ὧδε ἡμῖν ἀο-
ράτως συνών· καὶ καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου
χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματός
σου καὶ τοῦ τιμίου αἵματος καὶ δι' ἡμῶν παντὶ
τῷ λαῷ.

B.

X.

Δ. Πρόσχωμεν.

I. Ὑψῶν τὸν ἅγιον ἄρτον, ἐκφωνεῖ·

Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Α. Εἰς ἅγιος,* εἰς Κύριος,* Ἰησοῦς Χριστός,* εἰς
δόξαν Θεοῦ Πατρὸς* ἀμήν.

Καὶ ψάλλουσι τὸ κοινωνικὸν

Δ. Μέλισσον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον.

I. Εὐθέως μελίζει τὸν ἅγιον ἄρτον, λέγων·

Μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος, ἀλλὰ τοὺς μετέχοντας ἁγιάζων.

Δ. Πλήρωσον, δέσποτα, τὸ ἅγιον ποτήριον.

I. Λαβὼν ἐκ τοῦ ἄρτου μερίδα μίαν, βάλλει εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον, λέγων·

Πλήρωμα ποτηρίου, πίστεως, Πνεύματος ἁγίου.

Δ. Ἀμήν.

Καὶ εἰσφέρων τὸ ζέον, λέγει·

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ ζέον.

I. Εὐλογημένη ἡ ζέσις τῶν ἁγίων σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ζέσις πιστεύς πλήρης Πνεύματος ἁγίου· ἀμήν.

B.

X.

**Καὶ κοινωνεῖ ὁ ἱερεὺς καὶ μεταδίδωσι καὶ τῷ
διακόνῳ.**

Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλ-
θετε.

Λ. Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.

I. Κοινωνεῖ τὸν λαὸν καὶ εἶτα λέγει·

Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον
τὴν κληρονομίαν σου.

Λ. Εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,* ἐλάβομεν Πνεῦμα
ἐπουράνιον,* εὗρομεν πίστιν ἀληθῆ,* ἀδιαίρετον
Τριάδα προσκυνοῦντες* αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσεν.

I. Εἰσάγων τὰ ἅγια ἐν τῇ προθέσει, λέγει καθ' ἑαυτὸν

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν.

(ἐκφώνως) Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Πληρωθῆτω τὸ στόμα ἡμῶν αἰνέσεως, Κύριε,*
ὅπως ἂν ὑμνήσωμεν τὴν δόξαν σου,* ὅτι ἤξιώσας
ἡμᾶς τῶν ἁγίων σου μετασχεῖν μυστηρίων* τή-
ρησον ἡμᾶς ἐν τῷ σῶ ἁγιασμῷ,* ὅλην τὴν ἡμέ-
ραν μελετῶντας τὴν δικαιοσύνην σου.* Ἀλλη-
λούϊα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Δ. Ὁρθοί. Μεταλαβόντες τῶν θείων, ἁγίων, ἀχράν-
των, ἀθανάτων, ἐπουρανίων καὶ ζωοποιῶν φρι-
κτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ἀξίως εὐχαριστή-
σωμεν τῷ Κυρίῳ.

B.

X.

Ἐπιταφίῳ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφυλάξον ἡμᾶς ὁ Θεός, τῇ σῆ χάριτι.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, τελείαν, ἀγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Α. Σοί, Κύριε.

I. Τὴν εὐχὴν μετὰ τὸ πάντας μεταλαβεῖν

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἀγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων, ἃ ἔδωκας ἡμῖν ἐπ' εὐεργεσία καὶ ἀγιασμῷ καὶ ἰάσει τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν. Αὐτός, δέσποτα τῶν ἀπάντων, δὸς γενέσθαι ἡμῖν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἀγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου εἰς πίστιν ἀκαταίσχυτον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκριτον, εἰς πλησμονὴν σοφίας, εἰς ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς ἀποτροπὴν παντὸς ἐναντίου, εἰς περι-

Εὐχαριστοῦμέν σοι, δέσποτα φιλόθρωπε, εὐεργέτα τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἡμέρᾳ κατηξίωσας ἡμᾶς τῶν ἐπουρανίων σου καὶ ἀθανάτων μυστηρίων. Ὁρθοτόμησον ἡμῶν τὴν ὁδόν, στήριξον ἡμᾶς ἐν τῷ φόβῳ σου τοὺς πάντας, φρούρησον ἡμῶν τὴν ζωὴν, ἀσφάλισαι ἡμῶν τὰ διαβήματα, εὐχαῖς καὶ ἱκεσίαις τῆς ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ πάντων τῶν ἀγί-

B.

X.

ποίησιν τῶν ἐντολῶν σου, ὧν σου. *

εἰς ἀπολογίαὶν εὐπρόσδε-

κτον, τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ

· I
· V βήματος τοῦ Χριστοῦ σου.

(ἐκφώνως) "Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν καὶ
σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

A. Ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΣΙΣ

I. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.

A. Ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

A. Κύριε, ἐλέησον.

I. Τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν

Ἄσθυσίαν αἰνέσεως καὶ
λατρείαν εὐάρεστον τὴν
λογικὴν ταύτην καὶ ἀναί-
μακτον θυσίαν προσδεχό-
μενος παρὰ τῶν ἐπικαλου-
μένων σε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ,
Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἁ-
μνὸς καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ
αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ
κόσμου, ὁ μόνος ὁ ἄμω-
μος ὁ μὴ δεχόμενος ἁμαρ-
τίας ζυγὸν καὶ τυθεὶς δι'

Ἄσθυσίαν τοὺς εὐ-
λογοῦντάς σε, Κύριε,
καὶ ἁγιάζων τοὺς ἐπὶ
σοὶ πεποιθότας, σῶ-
σον τὸν λαόν σου καὶ
εὐλόγησον τὴν κλη-
ρονομίαν σου. Τὸ
πλήρωμα τῆς Ἐκ-
κλησίας σου φύλαξον·
ἁγίασον τοὺς ἁγα-
πῶντας τὴν εὐπρέπει-
αν τοῦ οἴκου σου· σὺ

B.

ἡμᾶς ἐκόν, ὁ μελιζόμενος
καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ ἐ-
σθιόμενος καὶ μηδέποτε
δαπανώμενος, τοὺς δὲ ἐ-
σθιόντας ἀγιάζων· ὁ εἰς
ἀνάμνησιν τοῦ ἐκουσίου
πάθους σου καὶ τῆς ζω-
ποιοῦ τριημέρου ἐγέρσεώς
σου κοινωνοὺς ἡμᾶς ἀνα-
δείξας τῶν ἀρρήτων καὶ
ἐπουρανίων καὶ φρικτῶν
σου μυστηρίων, τοῦ ἀγίου
σου σώματος καὶ τοῦ τιμί-
ου σου αἵματος· τήρησον
ἡμᾶς τοὺς δούλους σου,
τοὺς διακόνους καὶ τοὺς
πιστοὺς ἡμῶν βασιλεῖς καὶ
τὸν φιλόχριστον στρατὸν
καὶ τὸν περιστῶτα λαὸν
ἐν τῷ σῷ ἀγιασμῷ. Καὶ
δοξὴ ἡμῖν ἐν παντὶ χρόνῳ
καὶ καιρῷ μελετᾶν τὴν
σὴν δικαιοσύνην, ὅπως,
πρὸς τὸ σὸν θέλημα ὁδη-
γηθέντες καὶ τὰ εὐάρεστά
σοι ποιήσαντες, ἄξιοι γε-
νώμεθα καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν
σου παραστάσεως, ὅταν ἐ-
λεύσῃ κρῖναι ζῶντας καὶ

X.

αὐτοὺς ἀντιδόξασον
τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει
καὶ μὴ ἐγκαταλίπης
ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας
ἐπὶ σέ. Εἰρήνην τῷ
κόσμῳ σου δώρησαι,
ταῖς Ἐκκλησίαις σου,
τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς βα-
σιλεῦσιν ἡμῶν, τῷ
στρατῷ καὶ παντὶ τῷ
λαῷ σου· ὅτι πᾶσα
δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν
δώρημα τέλειον ἄνω-
θέν ἐστι, καταβαῖνον
ἐκ σοῦ τοῦ Πατρὸς
τῶν φώτων· καὶ σοὶ
τὴν δόξαν καὶ εὐχα-
ριστίαν καὶ προσκύ-
νησιν ἀναπέμπομεν,
τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱ-
ῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύ-
ματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων.

B.

X.

νεκρούς. Τοὺς ἐν αἰχμαλω-
 σία ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀνάρ-
 ρυσαι, τοὺς ἐν ἀσθενείᾳ ἐ-
 πίσκεψαι, τοὺς ἐν κινδύ-
 νοις θαλάσσης κυβέρνη-
 σον καὶ τὰς προαναπαυ-
 σαμένας ψυχὰς ἐπ' ἐλπίδι
 ζωῆς αἰωνίου ἀνάπαυσον,
 ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς
 τοῦ προσώπου σου καὶ
 πάντων τῶν δεομένων τῆς
 σῆς βοήθειας ἐπάκουσον.
 Ὅτι σὺ εἶ ὁ δοτὴρ τῶν ἀ-
 γαθῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν
 ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀν-
 ἀρχῷ σου Πατρὶ καὶ τῷ
 παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ
 ζωοποιῷ σου Πνεύματι,
 νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
 αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον* ἀπὸ τοῦ νῦν
 καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος (γ').

I. Τὴν εὐχὴν ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ·

Ἦνυσται καὶ τετέλε-
 σται, ὅσον εἰς τὴν ἡμετέ-
 ραν δύναμιν, Χριστέ ὁ Θε-
 ὸς ἡμῶν, τὸ τῆς σῆς οἰκο-

Τὸ πλήρωμα τοῦ
 νόμου καὶ τῶν προ-
 φητῶν αὐτὸς ὑπάρ-
 χων, Χριστέ ὁ Θεὸς

B.

νομίας μυστήριον ἔσχο-
 μεν γὰρ τοῦ θανάτου σου
 τὴν μνήμην· εἶδομεν τῆς
 ἀναστάσεώς σου τὸν τύ-
 πον· ἐνεπλήσθημεν τῆς ἀ-
 τελευτήτου σου ζωῆς· ἀ-
 πηλαύσαμεν τῆς ἀκενώτου
 σου τρυφῆς, ἥς καὶ ἐν τῷ
 μέλλοντι αἰῶνι πάντας ἡ-
 μᾶς καταξιωθῆναι εὐδό-
 κησον, χάριτι τοῦ ἀνάρχου
 σου Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγί-
 ου καὶ ἀγαθοῦ καὶ ζωο-
 ποιοῦ σου Πνεύματος, νῦν
 καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
 νας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Εὐλογία Κυρίου καὶ ελεος εἰθοι ἐφ' ὑμᾶς, τῇ αὐτοῦ
 χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ
 καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Δόξα σοι, ὁ Θεός, ἡ ἐλπίς ἡμῶν, δόξα σοι.

Λ. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Κύριε, ἐλέησον (γ'). Εὐλόγησον.

Ι. Τὴν ἀπόλυσιν

Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θε-
 ὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις

X.

ἡμῶν, ὁ πληρώσας
 πᾶσαν τὴν πατρικὴν
 οἰκονομίαν, πλήρω-
 σον χαρᾶς καὶ εὐφρο-
 σύνης τὰς καρδίας ἡ-
 μῶν πάντοτε, νῦν καὶ
 ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
 νας τῶν αἰώνων· ἀ-
 μήν.

Χριστὸς ὁ ἀληθι-
 νὸς Θεὸς ἡμῶν, ταῖς

B.

τῆς παναχράντου καὶ παναμώμου ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, προστασίαις τῶν τιμίων ἐπουρανίων δυνάμεων ἁσωμάτων, ἰεσσίαις τοῦ τιμίου, ἐνδόξου, προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ καλλινίκων μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, οὐρανοφάντορος τοῦ Μεγάλου, (τοῦ ἁγίου τοῦ ναοῦ), τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης, τοῦ ἁγίου (δεῖνος), οὐ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν· καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλεῆσαι καὶ σῶσαι ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος.

X.

πρεσβείαις τῆς παναχράντου καὶ παναμώμου ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, προστασίαις τῶν τιμίων ἐπουρανίων δυνάμεων ἁσωμάτων, ἰεσσίαις τοῦ τιμίου, ἐνδόξου, προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ καλλινίκων μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου, (τοῦ ἁγίου τοῦ ναοῦ), τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης, τοῦ ἁγίου (δεῖνος), οὐ καὶ τὴν

Β.

Χ.

μνήμην ἐπιτελοῦμεν
καὶ πάντων τῶν ἀγί-
ων, ἐλέησαι καὶ σώ-
σαι ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς
καὶ φιλόανθρωπος.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Δι' εὐχῶν τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν, Κύριε
Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς.

Λ. Ἀμήν.

ΠΑΡΤΗΜΑ

Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ Ι. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

1. Εὐχή τῆς εἰσόδου (κῶδ. Barb. Gr. 336)

Εὐεργέτα καὶ τῆς κτίσεως πάσης δημιουργέ, πρόσδεξαι προσιοῦσαν τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐκάστου τὸ συμφέρον ἐκπλήρωσον καὶ ἄγαγε πάντας εἰς τελειότητα καὶ ἀξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς βασιλείας σου. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

2. Εὐχή τῆς καθέδρας τοῦ θυσιαστηρίου (κῶδ. Barb. Gr. 336)

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, σῶσον τὸν λαόν σου καὶ εἰρήνευσον αὐτὸν τῇ δυνάμει τοῦ ἀγίου σου Πνεύματος διὰ τοῦ τύπου τοῦ τιμίου σταυροῦ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

3. Εὐχή τοῦ τρισαγίου ὕμνου (κῶδ. Barb. Gr. 336)

Ἄγιε ἀγίων, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ μόνος ἅγιος καὶ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος· ἅγιος ὑπάρχεις ὁ τὴν ἀνυπέβλητον δόξαν ἐν αὐτῷ κεκτημένος· ἅγιος ὁ Θεός, ὁ λόγῳ τὰ πάντα συστησάμενος· ἅγιος ὁ Θεός, ὃν τὰ τετράμορφα ζῶα ἀκαταπαύστῳ φωνῇ δοξάζουσιν· ἅγιος ὁ Θεός, ὁ ὑπὸ πλήθους ἀγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων ἀορασίᾳ τρεμόντων προσκυνούμενος καὶ δοξολογούμενος· ἅγιος ὁ Θεός, ὁ τοῖς πολυόμμασι χερουβὶμ τῇ ἀσιγήτῳ φωνῇ τῷ ἀκοιμήτῳ ὄμματι ἐπιβλέπων καὶ ἐπικλίνων τὸ οὖς σου· ἅγιος ὁ Θεός, ὁ τοῖς ἐξαπτερυγοῖς σεραφὶμ ἐποχούμενος καὶ κροτούντων τὰς ἑαυτῶν πτέρυγας καὶ τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ὑμνούντων τὸ «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος σαβαώθ» ὁ προσδεχόμενος·

ἅγιος γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃν ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι καὶ κυριότητες ἐν οὐρανῷ προσκυνοῦσι καὶ ἐπὶ γῆς ἄνθρωποι ἀνυμνοῦσι καὶ σέβουσιν· αὐτός, φιλάνθρωπε, πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον ὕμνον προσφερόμενον παρ' ἡμῶν καὶ παρὰ παντός τοῦ λαοῦ σου καὶ κατὰπεμψον ἡμῖν πλοῦσια τὰ ἐλέη καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου, πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων.

4. Εὐχή ὀπισθάμβωνος τοῦ Χρυσοστόμου (κῶδ. Barb. Gr. 336)

Ποῖον αἶνον ἢ ποῖον ὕμνον ἢ ποῖαν εὐχαριστίαν ἀμοιβὴν ἀνταποδώσομέν σοι τῷ φιλάνθρωπῳ Θεῷ ἡμῶν, ὅτι καὶ θανάτῳ καταδεδικασμένοις ἡμῖν καὶ ταῖς ἁμαρτίαις βεβυθισμένοις ἡμῖν ἐλευθερίαν ἐδωρήσω καὶ μετέδωκας ἡμῖν τῆς ἀθανάτου καὶ ἐπουρανίου τρυφῆς τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου; Διὸ δεόμεθά σου· ἀκατακρίτους ποιήσον ἡμᾶς τε καὶ τοὺς δούλους σου τοὺς διακόνους ἐν τιμῇ καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ σὺν ἡμῖν διατήρησον καὶ τὸν περισσῶτα λαὸν μετέχειν τῆς τοιαύτης μυστικῆς σου τραπέζης καταξίωσον μέχρις ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς, εἰς ἁγιασμόν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς τήρησιν τῶν σῶν ἐντολῶν· ἵνα καταξιωθῶμεν καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας μετὰ πάντων τῶν εὐαρεστησάντων σοι· εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς παναγίας, ἀχράντου, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου.

(ἐκφώνως) Ὅτι ἅγιος καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΩΝ
"ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ"

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Κλήμεντος πάπα Ρώμης φέρεται, ὡς γνωστὸν, ψευδεπίγραφον κανονικολειτουργικὸν ἔργον, γραφὲν ἐν Συρίᾳ περὶ τὸ τέλος τοῦ Δ' αἰῶνος ὑπὸ ἀγνώστου λογίου συγγραφέως, τιτλοφορούμενον «Διαταγαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος τοῦ ρωμαίου ἐπισκόπου τε καὶ πολίτου ἢ Καθολικῆ διδασκαλία» ἢ ἀπλούστερον «Ἀποστολικαὶ Διαταγαί». Εἰς αὐτὰς συγκεντροῦνται παλαιότατον λειτουργικὸν ὕλικόν, ἀφορῶν εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης καὶ εἰδικώτερον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας.

Εἰς τὸ Β' βιβλίον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» (57) παρέχεται διάγραμμα, σχετικῶς σύντομον, τῆς θείας λειτουργίας. Εἰς τὸ Η' δὲ βιβλίον (5-15) ἐκτίθεται ἀναλυτικῶς αὐτὴ μετὰ τυπικῶν διατάξεων, τῶν διακονικῶν, τῶν ἱερατικῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἀντιφωνήσεων τοῦ λαοῦ. Οὕτω εἰς τὸ κείμενον τοῦτο εὐρίσκομεν μίαν μοναδικὴν εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς πρώτην ἀπόπειραν πλήρους καταγραφῆς τῆς λειτουργικῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας. Σύγκρισις τῆς λειτουργίας ταύτης πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν Κατηχήσεων τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων καὶ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου εἰς τὰς ὁμιλίας αὐτοῦ παρεχομένης λειτουργικᾶς πληροφορίας, καταδεικνύει τὴν προσπάθειαν τοῦ ἀγνώστου συγγραφέως τῆς πρὸς πιστὴν ἀποτύπωσιν τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ ἰσχυοῦσης λειτουργικῆς πράξεως. Χαρακτηριστικὰ σημεῖα ἐνδεικτικὰ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς εἶναι ἡ διὰ τῶν ἀναγνωσμάτων ἑναρξίς, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς ἀναγνωσκομένων περικοπῶν, αἱ ὑπὲρ τῶν κατηχομένων, ἐνεργουμένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, φωτιζομένων καὶ μετανοούντων δεήσεις, ἢ ἑνταξίς τῶν αἰτήσεων («Εἰρηνικὴν τὴν ἡμέραν...» κ.λ.π.) εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν θέσιν, ἤτοι πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῆς πρώτης τάξεως τῶν κατηχομένων, ἢ παρεμβολὴ τοῦ ἀσπασμοῦ πρὸ τῆς

προσφορᾶς τῶν δώρων, ἡ ἀπλουστάτη μορφή τῆς προσκομιδῆς, τῆς μεταγενεστέρως ἐξελιχθείσης εἰς τὴν μεγάλην εἰσοδον, καὶ ἡ μὴ εἰσέτι ἐνσωμάτωσις εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, ὡς καὶ τῶν κατὰ τὸν ζ' αἰῶνα εἰσαχθέντων μεταγενεστέρων στοιχείων, ἦτοι τοῦ τρισαγίου ὕμνου καὶ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως. Ὁ ἕκτενης ἐξ ἄλλου εὐχαριστήριος πρόλογος τῆς εὐχῆς τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς, ἀπὸ τοῦ «Ἄξιον καὶ δίκαιον» μέχρι τῆς ψαλμωδίας τοῦ ἐπινικίου ὕμνου, ὁ ἀσυνήθως ἀναλυτικῶς ἀναφερόμενος εἰς τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, παρουσιάζων πιθανῶς ἔμμεσόν τινα ἐξάρτησιν ἐξ ἀντιστοιχῶν εὐχῶν τῆς λατρείας τῆς ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐν ἐπὶ πλέον στοιχεῖον παλαιότητος.

Ἄφ' ἑτέρου ἡ σύγκρισις τῆς λειτουργίας ταύτης πρὸς παλαιότερα λειτουργικὰ κείμενα ἢ σχετικὰς μαρτυρίας, ὡς τῆς «Διδαχῆς τῶν δώδεκα Ἀποστόλων», τῆς «Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἰππολύτου καὶ τοῦ Εὐχολογίου τοῦ Σεραπίωνος Θμοῦεως, καταδεικνύει τὴν ἐν τῷ μεταξύ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς συγγραφῆς τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» συντελεσθεῖσαν λειτουργικὴν ἐξέλιξιν. Ὁ ἀνώνυμος ἐξ ἄλλου συγγραφεὺς συντάσων τὸ κείμενον αὐτοῦ εἰς ἐποχὴν λειτουργικῆς ρευστότητος, εἶναι φυσικόν, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς προφορικῆς παραδόσεως καὶ τῆς ζώσης πράξεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ ἄλλων ἴσως προδρομικῶν κειμένων, νὰ διατυπώσῃ τὰς εὐχὰς κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὕψος καὶ κατὰ τὴν προσωπικὴν φιλολογικὴν καὶ θεολογικὴν δεξιότητα. Τοῦτο καθίσταται σαφές ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς φιλολογικῆς ὁμοιότητος πασῶν τῶν εὐχῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαντοῦν εἰς τὰς «Ἀποστολικὰς Διαταγὰς», ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ φράσεων ὡς «τὰ τούτοις ἀκόλουθα λεγέτω», «εὐλογίαν τοιάνδε», «ἐπευχέσθω τοιάδε» καὶ ἄλλων παρομοίων, διὰ τῶν ὁποίων εἰσάγονται ἢ κατακλείονται πολλαὶ εὐχαί. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι καὶ τὸ μειονέκτημα τῆς παρούσης λειτουργίας ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄλλας ἀρχαίας ἀναφορὰς· δὲν παραδίδεται δηλαδὴ ὑπ' αὐτῆς κεί-

μενον χρησιμοποιηθὲν εἰς τὴν λειτουργικὴν πράξιν Ἐκκλησίας τινός, ἀλλὰ ἰδιωτικῆ καὶ ἰδεατῆ τῆς μορφῆς, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν ὁμοῦς θὰ ἐτέλει τὴν λειτουργίαν καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς, ἂν ἦτο λειτουργός.

Ἐν πάσῃ ὁμοῦς περιπτώσει, ἡ ἔνταξις τῆς λειτουργίας ταύτης ἐντὸς τοῦ ἐνιαίου φιλολογικοῦ ἔργου τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» διεφύλαξεν αὐτὴν ἀπὸ τὰς ἐπερχομένας βαθμηδὸν εἰς τὰ ἐν χρήσει λειτουργικὰ κείμενα ἀλλοιώσεις, προσθήκας· νέων στοιχείων, ἀφαιρέσεις, μεταθέσεις ἢ ἄλλας μεταγενεστέρας διευθετήσεις, τὰς ὀφειλομένας εἰς τὴν διαρκῆ λειτουργικὴν ἐξέλιξιν. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἔγκειται καὶ ἡ ἰδιαίτερα σπουδαιότης τῆς Κλημεντείου λειτουργίας· αὕτη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς σήμερον σωζομένας παλαιὰς λειτουργίας, ἀποτελεῖ τὸν ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις ἀσφαλέστερον μάρτυρα τῆς λειτουργικῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας περὶ τὸ τέλος τοῦ Δ' αἰῶνος.

Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἔχει ἰδιόρρυθμόν τινα ἀρχαϊκὴν θεολογίαν, δυναμένην νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἡμιαρειανικὴν. Οὕτως, ἐνῶ οἱ εἰς τὴν αὐτὴν συλλογὴν ἀνήκοντες «Κανόνες τῶν ἁγίων Ἀποστόλων» περιλαμβάνουν αὐτὰς μεταξὺ τῶν «σεβασμῶν καὶ ἁγίων» βιβλίων τῶν δύο Διαθηκῶν («...καὶ αἱ Διαταγαὶ ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὁκτῶ βιβλίοις προσπεφωνημένοι - ἅς οὐ χρὴ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικὰ -...» κανὼν πε'), ἡ ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτη Οἰκουμένη Σύνοδος (692) τὰς ἀποδοκιμάζει ὡς νοθευθείσας ὑπὸ αἵρετικῶν («ἐπειδὴ δ' ἐν τούτοις τοῖς κανόσιν ἐντέταλται δέχεσθαι ἡμᾶς τὰς τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος Διατάξεις, αἷς τισὶ πάλαι ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων ἐπὶ λύμῃ τῆς Ἐκκλησίας νόθα τινὰ καὶ ξένα τῆς εὐσεβείας παρενετέθησαν, τὸ εὐπρεπὲς κάλλος τῶν θείων δογμάτων ἡμῖν ἀμαυρώσαντα, τὴν τῶν τοιούτων Διατάξεων προσφόρος ἀποβολὴν πεποιήμεθα πρὸς τὴν τοῦ χριστιανικωτάτου ποιμνίου οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν, οὐδαμῶς ἐγκρίνοντες τὰ τῆς αἵρετικῆς ψευδολογίας κυήματα καὶ τῆ γνησίᾳ τῶν ἀποστόλων

καὶ ὀλοκλήρῳ διδαχῇ παρενείροντες» κανῶν β'). Καὶ ἡ μὲν Πενθέκτη Σύνοδος ἐξαιρεῖ τῆς ἀπαγορεύσεως μόνον τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας, ἄλλοι ὁμῶς ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς καὶ πατέρες μετὰ ἰδιαίτερας εὐλαβείας ἐκφράζονται καὶ περὶ τῆς λειτουργίας τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», θεωροῦντες μάλιστα αὐτὴν γνήσιον ἔργον τοῦ Κλήμεντος καὶ δι' αὐτοῦ τῶν ἀποστόλων, ἐπικαλούμενοι αὐτὴν καὶ παραθέτοντες ἀποσπάσματα αὐτῆς. Οὕτως ὁ *Ψ. Πρόκλος* θεωρεῖ τὸν Κλήμεντα πρῶτον συγγραφέα τῆς θείας λειτουργίας, γράψαντα αὐτὴν καθ' ὑπαγόρευσιν τῶν ἀποστόλων («Πολλοὶ μὲν τινες καὶ ἄλλοι τῶν τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους διαδεξαμένων θεῖοι ποιμένες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, τὴν τῆς μυστικῆς λειτουργίας ἐκθέσιν ἐγγράφως καταλιπόντες, τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδédωκασιν: Ἐξ ὧν δὲ πρῶτοι οὗτοι καὶ διαπρύσιοι τυγχάνουσιν· ὁ τε μακάριος Κλήμης, ὁ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων μαθητῆς καὶ διάδοχος, αὐτῶ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων ὑπαγορευσάντων...» Λόγος περὶ παραδόσεως τῆς θείας λειτουργίας, *J. Migne*, PG 65, 849B). *Λεόντιος ὁ Βυζάντιος* ἐκφράζεται περὶ αὐτῆς μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ, χαρακτηρίζων αὐτὴν ὡς «ἀναφορὰν τῶν ἀποστόλων» («Τολμᾷ καὶ ἕτερον κακὸν - ὁ Θεόδωρος - τῶν εἰρημένων οὐ δεύτερον. Ἀναφορὰν γὰρ σχεδιάζει ἐτέραν παρὰ τὴν πατρόθεν ταῖς Ἐκκλησίαις παραδεδομένην, μήτε τὴν τῶν ἀποστόλων αἰδεσθεῖς, μήτε τὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι συγγραφείσαν, λόγου τινὸς κρίνων ἀξίαν» Κατὰ Νεστοριανῶν καὶ Εὐτυχιανιστῶν, λόγος γ', 19, *J. Migne*, PG 86, 1368C). Καὶ *Νικόλαος ὁ Μεθώνης* ἀναφέρεται εἰς αὐτὴν ὡς εἰς γνήσιον ἀποστολικὸν κείμενον («Καὶ πάντες - οἱ ἀπόστολοι - τῇ πανταχοῦ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς συγγραφείσης τῷ ἱερῷ Κλήμεντι λειτουργίας παραδédωκασιν» Πρὸς τοὺς διστάζοντας καὶ λέγοντας ὅτι ὁ ἱεουργούμενος ἄρτος καὶ οἶνος οὐκ ἔστι σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, *J. Migne*, PG 135, 513D). Τέλος ὁ ἅγιος *Μάρκος Ἐφέσου* ὁ *Εὐγενικός* ἐπικαλεῖται, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ τὴν μαρτυρίαν τῆς λειτουργίας ταύτης διὰ νὰ κατοχυρώ-

ση τὴν δογματικὴν θέσιν περὶ τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ παραθέτει ὀλόκληρον τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς ἀπὸ τοῦ «Μεμνημένοι οὖν ὧν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν» μέχρι τοῦ «καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου» («Ἐν μὲν γὰρ τῇ συγγραφείσῃ διὰ Κλήμεντος λειτουργίᾳ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων... Ταῦτα μὲν οἱ θεοὶ ἀπόστολοι διὰ τῆς συγγραφῆς τοῦ μακαρίου Κλήμεντος τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδώκασιν» Ὅτι οὐ μόνον ἀπὸ τῆς φωνῆς τῶν δεσποτικῶν ρημάτων ἁγιάζονται τὰ θεῖα δῶρα, ἀλλ' ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα εὐχῆς καὶ εὐλογίας τοῦ ἱερέως δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος, *J. Migne*, PG 160, 1080B - 1081B).

Ἀσχέτως πρὸς τὸ θέμα τῆς ἐκ τῶν ἀποστόλων ἢ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος προελεύσεως τῆς λειτουργίας τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», περὶ τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ γίνῃ σήμερον σοβαρὸς λόγος, αἱ ὡς ἄνω μαρτυρίαι εἶναι χαρακτηριστικαὶ τῆς γνώμης τὴν ὁποίαν εἶχον περὶ τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ κειμένου τούτου τόσον εὐαίσθητοι εἰς τὰ δογματικὰ θέματα πατέρες, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς προσεκτικῆς ἐξετάσεως τῆς δογματικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος λειτουργία ἐξεδόθη πολλακίς εἴτε μετὰ τοῦ κειμένου τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» εἴτε καὶ αὐτοτελῶς. Ἐκ τῶν ἐκδόσεων τοῦ κειμένου τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» σημειοῦμεν τὴν τοῦ *J. P. Migne*, PG 1, 555-1156, ἢ ὁποία στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *P. A. de Lagarde*, *Constitutiones Apostolicae*, Leipzig - London 1862 (ἢ λειτουργία εἰς τὰς στ. 1076-1113 καὶ σελ. 239-261 ἀντιστοίχως) καὶ τὴν τοῦ *F. X. Funk*, *Didascalia et Constitutiones Apostolicae*, Paderborn 1905 (ἢ λειτουργία σελ. 476-520). Κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ *F. X. Funk* ἐκδίδεται τὸ κείμενον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» εἰς τὴν σειρὰν «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων» τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τ. 2, σελ. 5-180 (ἢ λειτουργία σελ. 144-159). Ἐκ

τῶν αὐτοτελῶν ἐκδόσεων τῆς λειτουργίας αἱ κυριώτεραι εἶναι ἢ τοῦ *F. E. Brightman*, *Liturgies Eastern and Western*, τ. I, Oxford 1896, σελ. 3-30, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *P. A. de Lagarde*, καὶ ἢ τοῦ Ἄμβροσιου *Σταυρινοῦ*, Αἱ ἀρχαιόταται καὶ αἱ σύγχρονοι λειτουργίαι τῶν κυριωτέρων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν, τ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1921, σελ. 97-129, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *F. E. Brightman* καὶ ἐπὶ ἄλλων παλαιωτέρων.

Περὶ τῆς λειτουργίας ταύτης βλέπε *Π. Ν. Τρεμπέλα*, *Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς*, ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 109-113 καὶ 117-210, ὡς καὶ τὴν εἰδικὴν μελέτην τοῦ *Π. Ροδοπούλου* (νῦν *Μητροπολίτου Τυρολόης*), Ἡ ἀναφορὰ τῆς λειτουργίας τοῦ Κλήμεντος, Θεσσαλονίκη 1959, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

Ἡ παροῦσα ἔκδοσις τῆς λειτουργίας τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», στηριζομένη καὶ αὕτη ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *F. X. Funk*, ἔχει διπλοῦν σκοπὸν· ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ παρουσιάσῃ τὸ πολῦτιμον κείμενον αὐτῆς εἰς προσιωτέραν καὶ προσφοωτέραν, κατὰ τὸν διδακτικὸν σκοπὸν τῆς σειρᾶς αὐτῆς, ἔκδοσιν, πρὸς μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ διευκολύνῃ, διὰ καταλλήλων διευθετήσεων τῶν ἐπὶ μέρος αὐτῆς στοιχείων, τὴν τυχὸν τέλεσιν αὐτῆς. Αἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποβλέπουσαι ἀπαραίτητοι προσαρμογαὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐνδείξεων αὐτοῦ τούτου τοῦ κειμένου, χωρὶς νὰ παραβιάζεται ἡ ἀρχικὴ του δομὴ. Οὕτως ἐκ τῶν τυπικῶν διατάξεων, ἄλλαι μὲν διατηροῦνται ὡς ἔχουν, ἄλλαι ἀπλουστεύονται, ἄλλαι ἀναλύονται ἢ διασκευάζονται οὕτως ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τούτων τέλεσις τῶν διαφορῶν λειτουργικῶν πράξεων. Πρὸς ἀπαρτισμὸν πλήρους εἰκόνοσ τῆς πρὸ τῆς διασκευῆς μορφῆς τοῦ κειμένου, παρατίθεται τοῦτο ὀλόκληρον εἰς τὸ Παράρτημα (2), παραλειπομένων ἐξ αὐτοῦ τῶν διακονικῶν καὶ τῶν εὐχῶν, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς τὰ ἀντίστοιχα σημεῖα τῆς λειτουργίας. Ἡ συμπλήρωσις ὠρισμένων κενῶν γίνεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τῇ

βάσει τῆς περιγραφῆς τῆς λειτουργίας τοῦ Β' βιβλίου τῶν Διαταγῶν (57), ἡ ὁποία δημοσιεύεται εἰς τὸ Παράρτημα (1), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μαρτυριῶν τῶν Μυσταγωγικῶν Κατηχήσεων τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων καὶ δὴ τῶν περὶ λειτουργίας πληροφοριῶν τῶν ὁμιλιῶν τοῦ συγχρόνου τοῦ συγγραφέως τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἀντιοχέως πατρὸς ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Δι' ὅλα αὐτὰ δίδονται κατωτέρου αἱ δέουσαι ἐξηγήσεις.

Ἡ λειτουργία κατὰ τὸ Β' καὶ κατὰ τὸ Η' βιβλίον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἄρχεται ἀπὸ τῶν ἀναγνωσμάτων. Προηγεῖται βεβαίως ἡ εἰσοδος τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ναὸν καὶ ἡ κατάληψις τῶν δι' ἑκάστην τάξιν προοριζομένων θέσεων (Β' 57). Κατόπιν εἰσήρχετο ὁ κληρὸς μετὰ τάξεως καὶ κατελάμβανε τὸ βῆμα καὶ τὰς καθέδρας, αἱ ὁποῖαι εἰς τὰς συριακὰς βασιλικὰς εὐρίσκοντο περὶ τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, περὶ τὸν ἄμβωνα. Ἡ εἴσοδος αὕτη ἐγίνετο μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος ἐν σιγῇ. Τὸ «εἰσοδικόν», ψαλμὸς ἢ τροπάριον συν-οδεῦον τὴν ἐν λιτανείᾳ εἴσοδον κλήρου καὶ λαοῦ εἰς τὸν ναόν, εἰσήχθη ἀργότερον. Εἰς περίπτωσιν τελέσεως τῆς λειτουργίας θὰ ἠδύνατο πρὸς διακόσμησιν τῆς εἰσόδου, κατὰ τὸ μεταγενέστερον ἔθος, νὰ ψαλῆ τὸ τροπάριον τῆς ἡμέρας ἢ καλλίτερον τὸ γ' ἀντίφωνον τῆς λειτουργίας μετὰ τῶν στίχων αὐτοῦ.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὴν καθέδραν ὁ προεστὼς ἀπηύθυνε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τὸν ἀσπασμὸν τῆς εἰρήνης «Εἰρήνη πασι» ἢ «Εἰρήνη ὑμῖν» καὶ ὁ λαὸς ἀπήντα «Καὶ τῷ πνεύματί σου». Καὶ εἰς μὲν τὸ Η' 5 δὲν ὑπάρχει ἡ εὐλογία αὕτη, ἴσως διότι τῆς λειτουργίας προηγεῖται ἡ ἐνθρόνισις τοῦ νεοχειροτονήτου ἐπισκόπου. Εἰς τὸ Β' 54 ὅμως ὑπάρχει εἰς ἄλλην συνάφειαν σαφῆς ἔνδειξις περὶ αὐτοῦ: «Εἰ γὰρ τοὺς ἐν οἰκίᾳ τινὸς εἰσερχομένους πρὸ πάντων δεῖ λέγειν Ἐἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ' ...πολὺ μᾶλλον τοὺς ἐν ἐκκλησίᾳ Θεοῦ εἰσερχομένους χρὴ πρὸ πάντων ἐπεύχεσθαι τῷ λαῷ τὴν τοῦ Θεοῦ εἰρήνην». Τοῦτο μαρτυρεῖται ἐπανεπιλημ-

μένως καὶ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «εἰσιῶν ὁ πατὴρ οὐ πρότερον ἐπὶ τὸν θρόνον ἀναβαίνει τοῦτον ἕως ἂν ἅπασιν ὑμῖν εἰρήνην ἐπεύξηται» (Κατὰ Ἰουδαίων 3, 6), «ἐνταῦθα δέξασθε μετὰ ἀγάπης εἰσιόντας ἡμᾶς πρὸς ὑμᾶς καὶ ὅταν εἴπω Ἐιρήνη ὑμῖν' εἶτα εἶπητε Ἐκαὶ τῷ πνεύματί σου» (Εἰς Ματθ. 32, 6. Πρβλ. καὶ Εἰς ἀγ. Πεντηκοστὴν 1, 4. Εἰς Κολοσ. 3, 4). Κατὰ τὰς ἀνωτέρω μαρτυρίας ἀποκατεστάθη ἡ ἔναρξις διὰ τῆς ὡς ἄνω εὐλογίας.

Τὸ πρὸ τῶν ἀναγνωσμάτων «Πρόσχωμεν», μὴ μαρτυρούμενον ἀπὸ τὰς «Ἀποστολικὰς Διαταγὰς», ἀναφέρεται ρητῶς ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου: «Ἔστηκεν ὁ διάκονος μέγα βοῶν καὶ λέγων Ἐπρόσχωμεν' καὶ τοῦτο κολλάκις» (Εἰς Πράξ. 19, 5).

Τὰ ἀναγνωσμάτα κατὰ τὸ Η' 5 ἦσαν πέντε, δύο ἐκ τῆς Παλαιᾶς (Νόμος, Προφῆται) καὶ τρία ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης (Πράξεις, Ἐπιστολαί, Εὐαγγέλιον). Εἰς τὴν μαρτυρίαν ταύτην δὲν ἀντιλέγει τὸ Β' 57, ὅπου ἀναφέρονται περισσότερα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης («ἀναγινωσκέτω τὰ Μωσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τὰ τῶν Κριτῶν καὶ τῶν Βασιλείων, τὰ τῶν Παραλειπομένων καὶ τὰ τῆς Ἐπανόδου, πρὸς τούτοις τὰ τοῦ Ἰώβ καὶ τὰ Σολομῶντος καὶ τὰ τῶν ἐξ-καίδεκα Προφητῶν»). Ἡ ἔννοια τοῦ κειμένου δὲν εἶναι ὅτι ἐξ ὅλων αὐτῶν ἀνεγινώσκοντο εἰς ἐκάστην σύναξιν περικοπαί· οὔτε ἐξ ἄλλου ἦτο τοῦτο δυνατόν. Ἐκ τῶν ἀναγνωσμάτων τούτων μόνον τὸ Εὐαγγέλιον ἀνεγινώσκετο ὑπὸ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου· τὰ ἄλλα ὑπὸ ἀναγνώστου ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος (Β' 57).

Ἡ ἐν ἀρχῇ τῆς περικοπῆς ἐκφώνησις τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου, ἐκ τοῦ ὁποῖου αὕτη προέρχεται, μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου: «Καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸν ἄμβωνα ὁ ἀναγνώστης λέγει πρῶτον τὸ βιβλίον τίνος ἐστί, τοῦ δεῖνος τυχὸν προφήτου ἢ ἀποστόλου ἢ εὐαγγελιστοῦ καὶ τότε λέγει ἂ λέγει» (Εἰς Ἐβρ. 8, 4). Ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ καὶ διὰ τὴν πρόταξιν τοῦ «Τάδε λέγει Κύριος» εἰς τὰς προφητικὰς περικοπάς: «Ὅταν ἀκούσης τοῦ προφήτου λέγοντος Ἐτάδε

λέγει Κύριος' ἀπόστηθι τῆς γῆς, ἀνάβηθι καὶ αὐτὸς εἰς τὸν οὐρανὸν» (Εἰς Α' Κορ. 36, 6).

Εἰς τὸ κείμενον ἐτέθησαν ἐνδεικτικῶς πέντε περι-
κοπαί, σχέσιν κατὰ τὸ πλεῖστον ἔχουσαι πρὸς τοὺς ἀπο-
στόλους, ἐπ' ὀνόματι τῶν ὁποίων ἐπιγράφεται ἡ λειτουργία:
Γενέσ. κη' 10-19. Ἰωήλ β' 23 - γ' 5. Πράξ. α' 12-17. 21-26.
Ρωμ. ι' 11-18. Ματθ. ι' 32-33. 37-38. ιθ' 27-30.

Κατὰ τὸ Β' 57 μεταξὺ τῶν ζευγῶν τῶν ἀναγνωσμάτων
παρενεβάλλετο ἡ ψαλμοδία ψαλμῶν μετ' ἐφύμνιων. Ὁ ψάλ-
της δηλαδὴ ἀπήγγελλεν ἐμμελῶς ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τοὺς στί-
χους τῶν ψαλμῶν «ἀπὸ διφθέρας» καὶ ὁ λαὸς ὑπήχει ἢ ὑπέ-
ψαλλε εὐηχα, εὐληπτα «καὶ τι ὑψηλὸν ἔχοντα δόγμα» ἀκρο-
στίχια (Ἰ. Χρυσόστομος, Εἰς Α' Κορ. 36, 7, Εἰς Ματθ. 2, 5.
Εἰς Ψαλμ. 97, 1. 98, 24. Σύνοδος ἐν Λαοδικείᾳ, κανὼν ιε'.
ιζ'). Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν ἐδανείσθημεν ἐκ τῆς με-
ταγενεστέρως πράξεως τὸ ἀποστολικὸν προκείμενον «Εἰς
πᾶσαν τὴν γῆν...» μετὰ ἑπτὰ στίχων κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ ιη'
ψαλμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶναι εἰλημμένος ὁ στίχος οὗτος (ιη'
5). Τοῦτο παρενεβλήθη μετὰ τὸ δεῦτερον ἀνάγνωσμα. Μετὰ
τὸ τέταρτον, πρὸ δηλαδὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐθέσαμεν ἑπτὰ
πάλιν στίχους κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ 4ε' ψαλμοῦ, τοῦ ἀπαντῶν-
τος εἰς μνήμας ἀποστόλων κατὰ τὸ Γεωργιανὸν Καλλενδά-
ριον τοῦ Ζ' αἰῶνος διὰ τὸν 2β στίχον αὐτοῦ («Εὐαγγελίσεσθε
ἡμέραν ἐξ ἡμέρας...»), με ἐφύμνιον τὸ τριπλοῦν «Ἀλληλοῦτα»
κατὰ τὴν τάξιν τῶν Ἀλληλουαρίων.

Τὰ ἀναγνώσματα καὶ οἱ ἐνδιάμεσοι αὐτῶν ψαλμοὶ ἐκτυ-
ποῦνται διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων ἀφ' ἐνὸς
μὲν ὡς ἐναλλασσόμενα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς μὴ ὑπάρχοντα εἰς
τὸ κείμενον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν».

Κατὰ τὰ ἀναγνώσματα, πλὴν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ κατὰ
τοὺς ψαλμοὺς κληρὸς καὶ λαὸς ἐκάθηντο (πρβλ. Β' 57, Η' 6
καὶ Ἰ. Χρυσόστομος, Εἰς Α' Κορ. 36, 7).

Ἡ πρὸ τοῦ κηρύγματος ἀποστολικὴ εὐλογία
ἢ «πρόσρησις» («Ἡ χάρις...») μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ
Χρυσόστομου (Κατὰ Ἰουδαίων 3, 6).

Ἡ ὁμιλία κατὰ τὸ **Η' 5** ἐγένετο ὑπὸ τοῦ νεοχειροτονηθέντος ἐπισκόπου· κατὰ τὸ **Β' 57** ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων πρῶτον καὶ τελευταῖον ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου (πρβλ. καὶ *Αἰθερίας*, Ὀδοίπορικόν 25, 1). Δὲν ὁμίλουν ὁμοῦ ὅλοι οἱ πρεσβύτεροι («παρακαλείτωσαν οἱ πρεσβύτεροι τὸν λαόν, ὁ καθεὶς αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ ἅπαντες» **Β' 57**), ἀλλὰ μόνον «δύο ἢ τρεῖς» («καὶ νῦν δύο ἢ τρεῖς λέγομεν καὶ ἀνά μέρος καὶ ἑτέρου σιγῶντος ἕτερος ἄρχεται» *Ἰ. Χρυσοστόμου*, *Εἰς Α' Κορ.* 36, 4).

Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τὸ κήρυγμα χαρακτηρίζεται ὡς «λόγος παρακλήσεως» («προσλαλησάτω τῷ λαῷ λόγους παρακλήσεως» **Η' 5** - «παρακαλείτωσαν οἱ πρεσβύτεροι τὸν λαόν...καὶ τελευταῖος πάντων ὁ ἐπίσκοπος» **Β' 57**).

Οἱ «ἀκροώμενοι» ἦσαν συμπαθοῦντες τὸν χριστιανισμόν καὶ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ «ἄπιστοι», Ἰουδαῖοι ἢ ἔθνικοί. Οὗτοι παρηκολούθουν τὰ ἀναγνώσματα καὶ τὸ κήρυγμα καὶ ἀπελύοντο ἀμέσως μετ' αὐτό, ἐφ' ὅσον ἀκόμη δὲν εἶχον ἐνταχθῆ εἰς τοὺς κατηχομένους.

Αἱ ἐπακολουθοῦσαι *διακονικαὶ προτροπαὶ* αἱ εἰσάγουσαι τὰς εὐχὰς ὑπὲρ τῶν κατηχομένων, τῶν ἐνεργουμένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, τῶν φωτιζομένων, τῶν ἐν μετανοίᾳ καὶ τῶν πιστῶν εἰς τὸ κείμενον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» τίθενται εἰς συνεχὲς κείμενον, σημειοῦται ὁμοῦ εἰς τὸ τέλος τῆς πρώτης ἐνότητος ὅτι «ἐφ' ἑκάστω τούτων, ὧν ὁ διάκονος προσφωνεῖ, λεγέτω ὁ λαὸς Ἰ Κύριε, ἐλέησον» καὶ πρὸ πάντων τὰ παιδία» (**Η' 6**). Εἰς τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον κείμενον τῆς λειτουργίας τὰ «Κύριε, ἐλέησον» παρενεβλήθησαν μεθ' ἑκάστην διακονικὴν προτροπὴν, κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν. Αἱ παρεμβάσεις ὁμοῦ αὗται τοῦ λαοῦ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι περισσότεραι ἢ καὶ ὀλιγώτεραι.

Τὸ «*Σοί, Κύριε*» μετὰ τὴν τελευταίαν αἴτησιν τῶν πιστῶν, ὡς καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὴν κοινωνίαν, ἐτέθη κατ' ἀνα-

λογίαν πρὸς τὴν μεταγενεστέραν πράξιν. Εἶναι προσφυέστερον τοῦ «Κύριε, ἐλέησον», δὲν μαρτυρεῖται ὁμως ἀπὸ τὸ κείμενον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν». Διὰ τοῦτο ἐξετυπώθη διὰ στοιχείων μικροτέρων.

Τὸ «ἐ κ φ ὠ ν ω ς» πρὸ τῶν καταλήξεων τῶν εὐχῶν, πρὸ τοῦ ἐπινικίου ὕμνου καὶ τῶν λόγων τῆς συστάσεως ἐτέθη ὑφ' ἡμῶν, κατ' ἀναλογίαν πάλιν πρὸς τὴν μεταγενεστέραν πράξιν, διὰ νὰ ἀπαγγέλωνται ἐμμελῶς αὐταί. Πᾶσαι αἱ εὐχαὶ ἐλέγοντο εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ.

Ὁ ἄσπασμός ἀντηλλάσσετο ὑπὸ πάντων κατὰ τάξιν: «ἀσπαζέσθωσαν οἱ τοῦ κλήρου τὸν ἐπίσκοπον, οἱ λαϊκοὶ ἄνδρες τοὺς λαϊκοὺς, αἱ γυναῖκες τὰς γυναῖκας» (Η' 11) ἢ «ἀλλήλους οἱ ἄνδρες καὶ ἀλλήλας αἱ γυναῖκες» (Β' 57). Προηγεῖτο δὲ τῆς προσφορᾶς τῶν δώρων κατὰ τὸ Ματθ. ε' 23-24: «Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον... ὑπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου».

Ὁ ἄσπασμός, ἡ χερνισία καὶ ἡ εἴσοδος τῶν δώρων ἐγίνοντο ἐν σιγῇ. Πρὸς διακόσμησιν τῶν πράξεων αὐτῶν καὶ πρὸς κάλυψιν τῶν δι' αὐτὰς ἀπαιτουμένου χρόνου, κατὰ τὸ μεταγενέστερον ἔθος, παρενεβάλαμεν εἰς τὸ κείμενον, διὰ μικροτέρων ὁμως στοιχείων, κατὰ μὲν τὸν ἄσπασμόν τὸν στίχ. 2-3α τοῦ ιζ' ψαλμοῦ, κατὰ τὴν χερνισίαν τοὺς στίχ. 6-8 τοῦ κε' ψαλμοῦ καὶ κατὰ τὴν προσκομιδὴν τοὺς στίχ. 7-10 τοῦ κγ' ψαλμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι, κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἄποψιν, τὸ πρῶτον «χερουβικόν». Ἡ μεταφορὰ τῶν δώρων ἐγίνετο, ἄνευ ἰδιαιτέρας πομπῆς, ἐκ τοῦ διακονικοῦ, ὅπου ἀπετίθεντο αἱ προσφοραὶ τῶν πιστῶν, εἰς τὸ θυσιαστήριον, ὑπὸ μόνων τῶν διακόνων. Ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἱερεῖς εἰσήρχοντο καὶ αὐτοὶ μετὰ τὴν χερνισίαν εἰς τὸ ἱερόν καὶ προφανῶς ὑπεδέχοντο τὰ δῶρα. Περὶ τοῦ ἐπισκόπου ρητῶς λέγεται ὅτι τότε ἤλλασσε λαμπρὰν στολὴν («λαμπρὰν ἐσθῆτα μετενδύς» Η' 17). Εἰς περίπτωσιν τελέσεως τῆς λειτουργίας ἢ προσκομιδῆ δύναται νὰ γίνῃ κατὰ τὸν κρατοῦντα τύπον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας ἢ κατ' ἀπλούστερον τρό-

πον πρὸ τῆς μεταφορᾶς τῶν δώρων εἰς τὸ θυσιαστήριον, κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν τάξιν.

Προσφορὰ θυμιάματος δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν». Ἀσθενὴς τις ὑπαινιγμὸς ὑπάρχει εἰς τὰ διακονικὰ τὰ μετὰ τὴν εὐχὴν τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς («ὅπως ὁ ἀγαθὸς Θεὸς προσδέξηται αὐτὸ (τὸ προσκομισθὲν δῶρον) διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπουράνιον αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας» Η΄ 13). Μαρτυρεῖ ὅμως περὶ αὐτῆς ἡ Αἰθερία (Ὁδοιπορικὸν 24, 10 κ.ἀ.), ὁ ἱερός Χρυσόστομος («νῦν δὲ θυμιάματα μὲν αἰσθητὰ ἀποτιθέμενα ἐν αὐτῇ (τῇ ἐκκλησίᾳ)») καὶ δὴ καὶ ὁ γ' ἀποστολικὸς κανὼν («μὴ ἐξὸν δὲ ἔστω προσάγεσθαι τι ἕτερον πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν καὶ θυμίαμα τῷ καιρῷ τῆς ἁγίας προσφορᾶς»). Κατὰ ταῦτα δύναται νὰ γίνῃ χρῆσις θυμιάματος κατὰ τὸ ἀλληλουάριον - πρὸ δηλαδὴ τοῦ Εὐαγγελίου - καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσκομιδῆς τῶν δώρων εἰς τὸ θυσιαστήριον.

Τὸ «Ἄμην» τοῦ λαοῦ μετὰ τοὺς λόγους τῆς συστάσεως δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ κειμένου.

Μαρτυρίας περὶ εἰσαγωγῆς τῆς ἀπαγγελίας τῆς Κυριακῆς προσευχῆς εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν πρὸ τῆς κοινωνίας, ὡς προπαρασκευαστικῆς δι' αὐτήν, ἔχομεν παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (Κατήχησις 23, 11-18) καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου (Εἰς Γένεσ. 27, 8). Αἱ «Ἀποστολικαὶ Διαταγαί», μὴ προβλέπουσαι τὴν ἀπαγγελίαν αὐτῆς, διασώζουσι ἀρχαικωτέραν πρᾶξιν.

Ἡ θεῖα κοινωνία καὶ αἱ πρὸ ταύτης λειτουργικαὶ πράξεις (ὑψώσεις - μελισμὸς - ἔνωσις) καλὸν εἶναι, εἰς ἐνδεχομένην τέλεσιν τῆς λειτουργίας, νὰ γίνουσι ὡς καὶ εἰς τὰς βυζαντινὰς λειτουργίας πρὸς ἀποφυγὴν τῶν σχετικῶν δυσκολιῶν. Ἡ ῥίσις εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον ζέοντος ὕδατος εἶναι νεωτερισμὸς, προσιδιάζων εἰς μόνον τὸν βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύπον. Ἡ κοινωνία τοῦ λαοῦ ἐγένετο ὑπὸ τὰ δύο εἶδη κεχωρισμένως, ὡς περιγράφεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Κυ-

ρίλλου (Κατήχησις 23, 21-22. 32) καὶ ὡς διεσώθη παρ' ἡμῖν εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν διακόνων.

Ὡς κοινωνικὸς ψαλμὸς μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ὁ λγ' (Η' 13). Κατὰ τὸν Κύριλλον Ἱεροσολύμων ἐψάλλετο ὁ προτρεπτικὸς πρὸς κοινωνίαν στίχος τοῦ αὐτοῦ ψαλμοῦ «Γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστός ὁ Κύριος» (στίχ. 9α - Κατήχησις 23, 20), προφανῶς ὡς ἐφύμνιον ἐπαναλαμβανόμενον μεθ' ἕκαστον στίχον τοῦ ψαλμοῦ, κατὰ τὸν γνωστὸν ἀρχαῖον τύπον. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀναφέρει καὶ ἄλλο κοινωνικόν, τὸν ρμδ' ψαλμόν, μεθ' ἕκαστον στίχον τοῦ ὁποῖου ὁ λαὸς ὑπέψαλλε τὸ «Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σέ ἐλπίζουσι καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ» (στίχ. 15 - Εἰς Ψαλμ. 144, 1)

Ὁ τύπος, τέλος, τῆς ἀπολύσεως παραλλάσσει πως εἰς τὸν Χρυσόστομον· ἀντὶ τοῦ «Ἀπολύεσθε ἐν εἰρήνῃ» τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἔχει «Πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ» (Κατὰ Ἰουδαίων 3, 6).

A. = Ἀναγνώστης

Δ. = Διάκονος

I. = Ἱερεὺς

Λ. = Λαὸς

Ἡ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ»

ΕΝΑΡΞΙΣ

- Ι. Εἰρήνη πᾶσι.
Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

- Δ. Πρόσχωμεν.
Α. Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἐξῆλθεν Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὄρκου καὶ ἐπορεύθη εἰς Χαρρὰν καὶ ἀπήνητησε τόπων καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ· ἔδου γὰρ ὁ ἥλιος. Καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ καὶ ἐνυπνιάσθη. Καὶ ἰδοὺ κλιμαξ ἑστηριγμένη ἐν τῇ γῆ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτήν, ὁ δὲ Κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς, καὶ εἶπεν· Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ τοῦ πατρὸς σου καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, μὴ φοβοῦ. Ἡ γῆ, ἐφ' ἧς σὺ καθεύδεις ἐπ' αὐτῆς, σοὶ δώσω αὐτήν καὶ τῷ σπέρματί σου. Καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡσεὶ ἄμμος τῆς γῆς καὶ πλατυνηθήσεται ἐπὶ θάλασσαν καὶ λίβρα καὶ βορρᾶν καὶ ἐπὶ ἀνατολάς· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ, διαφυλάσσω σε ἐν τῇ ὁδῷ πάση, οὐ ἂν πορευθῆς· καὶ ἀποστρέψω σε εἰς γῆν ταύτην, ὅτι οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω, ἕως τοῦ ποιῆσαί με πάντα ὅσα ἐλάλησά σοι. Καὶ ἐξηγέρθη Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ καὶ εἶπεν· Ὅτι ἔστι Κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν. Καὶ ἐφοβήθη καὶ εἶπεν· Ὡς φοβερός ὁ τόπος οὗτος! οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλ'

ἡ οἰκος Θεοῦ· καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἀνέστη Ἰακώβ τὸ πρωτὶ καὶ ἔλαβε τὸν λίθον, ὃν ὑπέθηκεν ἐκεῖ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἔστησεν αὐτὸν στήλην καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκαίνου Οἶκος Θεοῦ.

Προφητείας Ἰωὴλ τὸ ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει Κύριος· Τὰ τέκνα Σιών, χαίrete καὶ εὐφρανέσθε ἐπὶ Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, ὅτι ἔδωκεν ὑμῖν τὰ βρώματα εἰς δικαιοσύνην· καὶ βρέξει ὑμῖν ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον, καθὼς ἔμπροσθεν· καὶ πλησθήσονται αἱ ἄλωνες σίτου καὶ ὑπερεκχυθήσονται αἱ ληνοὶ αἴνου καὶ ἐλαίου· καὶ ἀνταποδώσω ὑμῖν ἀντὶ τῶν ἐτῶν, ὧν κατέφαγεν ἡ ἀκρις καὶ ὁ βροῦχος καὶ ἡ ἐρυσίβη καὶ ἡ κάμψη καὶ ἡ δύναμις μου ἡ μεγάλη, ἣν ἐξῆκπέστειλα εἰς ὑμᾶς· καὶ φάγεσθε ἐσθίοντες καὶ ἐμπλησθήσεσθε καὶ αἰνέσετε τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, ὃς ἐποίησε μεθ' ὑμῶν θαυμάσια, καὶ οὐ μὴ καταισχυνηθῆ ὁ λαός μου εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐπιγνώσεσθε, ὅτι ἐν μέσῳ τοῦ Ἰσραὴλ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ οὐκ ἔστιν ἕτι πλην ἐμοῦ· καὶ οὐ μὴ καταισχυνηθῆ ἕτι ὁ λαός μου εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσιν σάρκα καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὄρασεις ὄψονται. Καὶ γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου καὶ προφητεύσουσι· καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἶμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδια καπνοῦ· ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἶμα, πρὶν ἔλθειν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ· καὶ ἔσται πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται· ὅτι ἐν τῷ ὄρει Σιών καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ ἔσται ἀνθρωπίνος λαός, καθότι εἶπε Κύριος, καὶ εὐαγγελιζόμενοι, οὗς Κύριος προσκέκληται.

Α. Προκείμενον. Ψαλμὸς ιη΄

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.

Στίχ. α΄ Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα. Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γυνῶσιν.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. β΄ Οὐκ εἰσι λαλιζὶ οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. γ΄ Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ πικστοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδὸν αὐτοῦ.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. δ΄ Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξοδος αὐτοῦ καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ὅς ἀποκρυβῆσεται τῆς θέρμης αὐτοῦ.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. ε΄ Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος, ἐπιστρέφων ψυχάς· ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ, σοφίζουσα νῆπια· τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθέα, εὐφραίνοντα καρδίαν· ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. ς΄ Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος· τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινά, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον πολὺν καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. ζ΄ Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτά· ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις πολλή. Κύριε, βοηθέ μου καὶ λυτρωτά μου.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Α. Πράξεων τῶν Ἀποστόλων τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ὑπέστρεψαν οἱ ἀπόστολοι εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶνος, ὃ ἐστὶν ἐγγὺς Ἱερουσαλήμ, Σαββάτου ἔχον ὁδόν. Καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῶν, οὗ ἦσαν καταμένοντες ὁ τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτῆς καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. Οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει, σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν (ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν)· Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ, περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. Δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. Καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. Καὶ προσευξάμενοι εἶπον· Σὺ Κύριε, καρδιογνώστα πάντων, ἀνάδειξον, ὃν ἐξελέξω, ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα, λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. Καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων.

Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί, λέγει ἡ γραφὴ «Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπὶ τῷ Θεῷ, οὐ καταισχυνηθήσεται». Οὐ γὰρ διαστολή Ἰουδαίου τε καὶ Ἑλλήνος· ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς

πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. «Πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται». Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; Πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὐ οὐκ ἤκουσαν; Πῶς δὲ ἀκούσουσι, χωρὶς κηρύσσοντος; Πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται: «Ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθὰ!». Ἄλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἦσατας γὰρ λέγει «Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;». Ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἢ δὲ ἀκοῇ διὰ ῥήματος Θεοῦ. Ἄλλὰ λέγω· Μὴ οὐκ ἤκουσαν; Μενοῦν γε «εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν».

Α. Τὸ ἀλληλούριον. Ψαλμὸς 4ε'.

Ἄλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. α' Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν· ἄσατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ· ἄσατε τῷ Κυρίῳ· εὐλογήσατε τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Ἄλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. β' Εὐαγγελίζεσθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωτήριον αὐτοῦ· ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.

Ἄλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. γ' Ἐξομολόγησις καὶ ὠραιότης ἐνώπιον αὐτοῦ· ἀγιωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῷ ἁγιάσματι αὐτοῦ.

Ἄλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. δ' Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν· ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν· ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ.

Ἄλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. ε' Ἄρατε θυσιάς καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς τὰς αὐλάς αὐτοῦ· προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ· σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ.

Ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Στίχ. ς' Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ὁ Κύριος ἐβασίλευσε καὶ γὰρ κατώρθωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται· κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι.

Ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Στίχ. ζ' Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ.

Ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Δ. Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἀγίου Εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· Πᾶς ὃς τις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅς τις δ' ἂν ἀρνήσῃται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ γὰρ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου ἐν οὐρανοῖς. Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. Καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοῦ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἔρα ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Η ΟΜΙΛΙΑ

I. Ἀσπάζεται τὴν ἐκκλησίαν λέγων·

Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία
τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ι. Προσλαλεῖ τῷ λαῷ λόγους παρακλήσεως.

Καὶ πληρώσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον,
ἀνίστανται πάντες.

ΑΠΟΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΑΚΡΟΩΜΕΝΩΝ

Δ. Μὴ τις τῶν ἀκροωμένων· μὴ τις τῶν ἀπίστων.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Δ. Εὐξασθε, οἱ κατηχούμενοι.

Ἵπὲρ τῶν κατηχουμένων πάντες ἐκτενωῶς τὸν
Θεὸν παρακαλέσωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἵνα ὁ ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος εὐμενῶς εἰσα-
κούσῃ τῶν δεήσεων αὐτῶν καὶ τῶν παρακλήσεων,
καὶ προσδεξάμενος αὐτῶν τὴν ἰκεσίαν ἀντιλά-
βηται αὐτῶν καὶ δῶ αὐτοῖς τὰ αἰτήματα τῶν
καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ συμφέρον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ
αὐτοῦ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Φωτίσῃ αὐτοὺς καὶ συνετίσῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Παιδεύσῃ αὐτοὺς τὴν θεογνωσίαν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Διδάξῃ αὐτοὺς τὰ προστάγματα αὐτοῦ καὶ τὰ δικαιώματα.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἐγκαταφυτεύσῃ ἐν αὐτοῖς τὸν ἀγνὸν αὐτοῦ καὶ σωτήριοιόν φόβον.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Διανοίξῃ τὰ ὦτα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ καταγίνεσθαι ἡμέρας καὶ νυκτός, βεβαιώσῃ δὲ αὐτοὺς ἐν τῇ εὐσεβείᾳ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἐνώσῃ καὶ ἐγκαταριθμήσῃ αὐτοὺς τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ποιμνίῳ, καταξιώσας αὐτοὺς τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας, τῆς ὄντως ζωῆς.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ῥύσητε δὲ αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἀσεβείας καὶ μὴ δῶ τόπον τῷ ἄλλοτρίῳ κατ' αὐτῶν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Καθαρίσῃ δὲ αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐνοικήσῃ τε ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσῃ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Εὐλογήσῃ τὰς εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους καὶ κατευθύνῃ αὐτοῖς τὰ προκείμενα εἰς τὸ συμφέρον.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἔτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἱκετεύσωμεν, ἵνα ἀφέσεως τυχόντες τῶν πλημμελημάτων διὰ τῆς μυστήσεως, ἀξιωθῶσι τῶν ἁγίων μυστηρίων καὶ τῆς μετὰ τῶν ἁγίων διαμονῆς.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐγείρεσθε, οἱ κατηχούμενοι.
 Τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ
 αἰτήσασθε.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Εἰρηνικὴν τὴν ἡμέραν καὶ ἀναμάρτητον καὶ πάντα
 τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ὑμῶν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Χριστιανὰ ὑμῶν τὰ τέλη.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἰλεω καὶ εὐμενεῖ τὸν Θεόν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἄφεςιν πλημμελημάτων.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐαυτοὺς τῷ μόνῳ ἀγεννήτῳ Θεῷ διὰ τοῦ Χρι-
 στοῦ αὐτοῦ παράθεσθε.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Κλίνετε καὶ εὐλογεῖσθε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας τῶν κατηχουμένων

Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀγέννητος καὶ ἀπρόσιτος, ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Χριστοῦ σου τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου, ὁ τοῦ Παρακλήτου προβολεύς καὶ τῶν ὄλων κύριος, ὁ διὰ Χριστοῦ διδασκάλους τοὺς μαθη-
 τὰς ἐπιστήσας πρὸς μάθησιν τῆς εὐσεβείας· αὐ-
 τὸς καὶ νῦν ἐπίδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κα-
 τηχουμένους τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ σου
 καὶ δὸς αὐτοῖς καρδίαν καινὴν καὶ Πνεῦμα εὐθὲς
 ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτῶν πρὸς τὸ εἰ-

δέναί σε καὶ ποιεῖν τὸ θέλημά σου ἐν καρδίᾳ πλήρει καὶ ψυχῇ θελούσῃ· καταξιώσον αὐτοὺς τῆς ἁγίας μυστήσεως καὶ ἔνωσον τῇ ἁγίᾳ σου Ἐκκλησίᾳ καὶ μετόχους ποίησον τῶν θείων μυστηρίων· διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντος,

(ἐκφώνως) δι' οὗ σοι δόξα καὶ τὸ σέβας ἐν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι, ἐν εἰρήνῃ.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ

Δ. Εὐξασθε, οἱ ἐνεργούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων.

Ἐκτενῶς πάντες ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς διὰ Χριστοῦ ἐπιτιμήσῃ τοῖς ἀκαθάρτοις καὶ πονηροῖς πνεύμασι καὶ ῥύσηται τοὺς αὐτοῦ ἰκέτας ἀπὸ τῆς τοῦ ἄλλοτρίου καταδυναστείας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὁ ἐπιτιμήσας τῷ λεγεῶνι τῶν δαιμόνων καὶ τῷ ἀρχεκάκῳ διαβόλῳ, ἐπιτιμήσῃ αὐτὸς καὶ νῦν τοῖς ἀποστάταις τῆς εὐσεβείας καὶ ῥύσηται τὰ ἑαυτοῦ πλάσματα ἀπὸ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν καὶ καθάρισῃ αὐτά, ἃ μετὰ πολλῆς σοφίας ἐποίησεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Σῶσον καὶ ἀνάστησον αὐτούς, ὁ Θεός, ἐν τῇ
 δυνάμει σου.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Κλίνατε, οἱ ἐνεργούμενοι, καὶ εὐλογεῖσθε.

I. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας τῶν ἐνεργουμένων

Ὁ τὸν ἰσχυρὸν δῆσας καὶ πάντα τὰ σκευῆ αὐ-
 τοῦ διαρπάσας, ὁ δοὺς ἡμῖν ἐξουσίαν πατεῖν
 ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν
 δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· ὁ τὸν ἀνθρωποκτόνον ὄφιν
 δεσμώτην παραδούς ἡμῖν ὡς στρουθίον παιδίσις,
 ὃν φρίττει καὶ τρέμει πάντα ἀπὸ προσώπου δυ-
 νάμεώς σου, ὁ ῥήξας αὐτὸν ὡς ἀστραπὴν ἐξ
 οὐρανοῦ εἰς γῆν, οὐ τοπικῶ ῥήγματι ἀλλὰ ἀπὸ
 τιμῆς εἰς ἀτιμίαν δι' ἐκούσιον αὐτοῦ κακόνοιαν· οὐ
 τὸ βλέμμα ξηραίνει ἀβύσσους καὶ ἡ ἀπειλὴ τήκει
 ὄρη καὶ ἡ ἀλήθεια μένει εἰς τὸν αἰῶνα, ὃν αἰνεῖ
 τὰ νήπια καὶ εὐλογεῖ τὰ θηλάζοντα, ὃν ὕμνοῦσι
 καὶ προσκυνοῦσιν ἄγγελοι· ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν
 γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ ἀπτόμενος τῶν
 ὀρέων καὶ καπνίζονται, ὁ ἀπειλῶν θαλάσση καὶ ξη-
 ραίνων αὐτὴν καὶ πάντας τοὺς ποταμοὺς αὐτῆς ἐξ-
 ερημῶν, οὐ νεφέλαι κονιορτὸς τῶν ποδῶν, ὁ περι-
 πατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπ' ἐδάφους· μονογενῆ
 Θεέ, μεγάλου Πατρὸς Υἱέ, ἐπιτίμησον τοῖς πο-
 νηροῖς πνεύμασι καὶ ῥῦσαι τὰ ἔργα τῶν χειρῶν
 σου ἐκ τῆς τοῦ ἀλλοτρίου πνεύματος ἐνεργείας.

(ἐκφώνως) Ὅτι σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ
 διὰ σοῦ τῷ Πατρὶ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς

αἰῶνας.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Προέλθετε, οἱ ἐνεργούμενοι.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Δ. Εὔξασθε, οἱ φωτιζόμενοι.

Ἐκτενωῶς οἱ πιστοὶ πάντες ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλέσωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως ὁ Κύριος καταξιώσῃ αὐτούς, μνηθέντας εἰς τὸν τοῦ Χριστοῦ θάνατον, συναναστῆναι αὐτῶ καὶ μετόχους γενέσθαι τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ κοινωνοὺς τῶν μυστηρίων αὐτοῦ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐνώσῃ καὶ συγκαταλέξῃ αὐτούς μετὰ τῶν σωζομένων ἐν τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐτι ἐκτενωῶς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σῶσον καὶ ἀνάστησον αὐτούς ἐν τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Κατασφραγισάμενοι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε.

I. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας τῶν φωτιζομένων

Ὁ προειπὼν διὰ τῶν ἀγίων σου προφητῶν τοῖς μιουμένοις· «Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε» καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ νομοθετήσας τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τοὺς βαπτίζομένους καὶ εὐλόγησον αὐτούς καὶ ἀγίασον καὶ

παρασκεύασον ἀξίους γενέσθαι τῆς πνευματικῆς σου δωρεᾶς καὶ τῆς ἀληθινῆς σου υἰοθεσίας, τῶν πνευματικῶν σου μυστηρίων, τῆς μετὰ τῶν σωζομένων ἐπισυναγωγῆς· διὰ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν,

(ἐκφώνως) δι' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας ἐν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Προέλθετε, οἱ φωτιζόμενοι.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΝ ΜΕΤΑΝΟΙΑ

Δ. Εὐξασθε, οἱ ἐν μετανοία.

Ἐκτενωῶς πάντες ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοία ἀδελφῶν ἡμῶν παρακαλέσωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως ὁ φιλοικτίρμων Θεὸς ὑποδείξῃ αὐτοῖς ὁδὸν μετανοίας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Προσδέξῃτε αὐτῶν τὴν παλινωδίαν καὶ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ συντρίψῃ τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐν τάχει καὶ λυτρώσῃτε αὐτοὺς ἀπὸ τῆς παγίδος τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἐπηρείας τῶν δαιμόνων καὶ ἐξέλῃται αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς ἀθεμίτου λόγου καὶ πάσης ἀτόπου πράξεως καὶ πονηρᾶς ἐννοίας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Συγχωρήσῃ δὲ αὐτοῖς πάντα τὰ παραπτώματα αὐτῶν τὰ τε ἐκούσια καὶ τὰ ἀκούσια καὶ ἐξαλείψῃ τὸ κατ' αὐτῶν χειρόγραφον καὶ ἐγγράψῃται αὐτοὺς ἐν βίβλῳ ζωῆς.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Καθάρη δὲ αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ ἐνώση αὐτοὺς ἀποκαταστήσας εἰς τὴν ἀγίαν αὐτοῦ ποιμνὴν· ὅτι αὐτὸς γινώσκει τὸ πλάσμα ἡμῶν· ὅτι τίς καυχῆσεται ἀγνὴν ἔχειν καρδίαν; ἢ τίς παρρησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας; πάντες γὰρ ἐσμεν ἐν ἐπιτιμίοις.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἔτι ὑπὲρ αὐτῶν ἐκτενέστερον δεηθῶμεν, ὅτι χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανουῶντι· ὅπως ἀποστραφέντες πᾶν ἔργον ἀθέμιτον προσοικειωθῶσι πάσῃ πράξει ἀγαθῇ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἴνα ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἢ τάχος εὐμενῶς προσδεξάμενος αὐτῶν τὰς λιτάς, ἀποκαταστήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν προτέραν ἀξίαν καὶ ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου καὶ πνεύματι ἡγεμονικῶ σθηρίξῃ αὐτούς, ἵνα μηκέτι σαλευθῶσι τὰ διαβήματα αὐτῶν, ἀλλὰ καταξιωθῶσι κοινωνοὶ γενέσθαι τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἱερῶν καὶ μέτοχοι τῶν θείων μυστηρίων.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἴνα ἄξιοι ἀποφανθέντες τῆς υἰοθεσίας τύχωσι τῆς αἰωνίου ζωῆς.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἔτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν πάντες εἶπωμεν· Κύριε, ἐλέησον.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Σῶσον αὐτούς, ὁ Θεός, καὶ ἀνάστησον τῷ ἐλέει σου.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἀναστάντες, τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε.
 Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας τῶν ἐν μετανοίᾳ

Παντοκράτορ, Θεὲ αἰώνιε, δέσποτα τῶν ὄλων, κτίστα καὶ πρύταμι τῶν πάντων, ὁ τὸν ἄνθρωπον κόσμον κόσμου ἀναδείξας διὰ Χριστοῦ καὶ νόμον δοὺς αὐτῷ ἔμφυτον καὶ γραπτὸν πρὸς τὸ ζῆν αὐτὸν ἐνθέσμως ὡς λογικὸν καὶ ἁμαρτόντι ὑποθήκην δοὺς πρὸς μετάνοιαν τὴν σαυτοῦ ἀγαθότητα, ἐπίδεδε ἐπὶ τοὺς κεκληκότας σοι αὐχένα ψυχῆς καὶ σώματος· ὅτι οὐ βούλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν, ὥστε ἀποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηραῆς καὶ ζῆν. Ὁ Νινευιτῶν προσδεξάμενος τὴν μετάνοιαν, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ὁ τὸν υἱὸν προσδεξάμενος τὸν καταφαγόντα τὸν βίον αὐτοῦ ἀσώτως πατρικοῖς σπλάγχνοις διὰ τὴν μετάνοιαν· αὐτὸς καὶ νῦν πρόσδεξαι τῶν ἱκετῶν σου τὴν μετάνοισιν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὃς οὐχ ἁμαρτήσεται σοι· ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ, Κύριε Κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἰλασμός ἐστι· καὶ ἀποκατάστησον αὐτοὺς τῇ ἀγίᾳ σου Ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ προτέρᾳ ἀξίᾳ καὶ τιμῇ· διὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν,

(ἐκφώνως) δι' οὐ σοὶ δόξα καὶ προσκύνησις ἐν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.

- Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἀπολύεσθε, οἱ ἐν μετανοίᾳ.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

Δ. Μὴ τις τῶν μὴ δυναμένων προσελθέτω.

Ὅσοι πιστοί, κλίνωμεν γόνυ.

Δηθῶμεν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Πάντες συντόνωσ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παρακαλέσωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐσταθείας τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν δεηθῶμεν ὅπως ὁ τῶν ὄλων Θεὸς αἰδίων καὶ ἀναφαίρετον τὴν ἑαυτοῦ εἰρήνην ἡμῖν παράσχοιτο, ἵνα ἐν πληροφορίᾳ τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀρετῆς διατελοῦντας ἡμᾶς συντηρήσῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων δεηθῶμεν ὅπως ὁ Κύριος ἀσειστον αὐτὴν καὶ ἀκλυδώνιστον διαφυλάξῃ καὶ διατηρήσῃ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τεθεμελιωμένην ἐπὶ τὴν πέτραν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Καὶ ὑπὲρ τῆς ἐνθάδε ἁγίας παροικίας δεηθῶμεν ὅπως καταξιώσῃ ἡμᾶς ὁ τῶν ὄλων Κύριος ἀνευδότης τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ ἐλπίδα μεταδιώκειν καὶ ἀδιάλειπτον αὐτῷ τῆς δεήσεως ἀποδιδόναι τὴν ὀφειλήν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν (δεινος) καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν· ὅπως ὁ οἰκτίρμων Θεὸς χαρίσεται αὐτὸν τῇ ἀγία αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ σῶον, ἔντιμον, μακροημερεύοντα καὶ τίμιον αὐτῷ τὸ γῆρας παράσχηται ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Καὶ ὑπὲρ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος ῥύσῃται αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς ἀτόπου καὶ πονηροῦ πράγματος καὶ σῶον καὶ ἔντιμον τὸ πρεσβυτέριον αὐτοῖς παράσχοι.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας καὶ ὑπηρεσίας δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος ἀμεμπτον αὐτοῖς τὴν διακονίαν παράσχηται.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, παρθένων, χηρῶν τε καὶ ὀρφανῶν δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν συζυγίαις καὶ τεκνογονίαις δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος τοὺς πάντας αὐτοὺς ἐλεήσει.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ εὐνούχων ὁσίως πορευομένων δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν ἐγκρατεῖᾳ καὶ εὐλαβείᾳ δεηθῶμεν.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ καὶ ποιούντων τοῖς πένησι τὰς ἐλεημοσύνας δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Καὶ ὑπὲρ τῶν τὰς θυσίας καὶ τὰς ἀπαρχὰς προσφερόντων Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ πανάγαθος Θεὸς ἀμείψηται αὐτοὺς ταῖς ἐπουρανίαις αὐτοῦ δωρεαῖς καὶ δῶ αὐτοῖς ἐν τῷ παρόντι ἑκατονταπλασίονα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον καὶ χάρισηται αὐτοῖς ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ ἐπουράνια.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν νεοφωτίστων ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος στηρίξῃ αὐτοὺς καὶ βεβαιώσῃ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν ἀρρωστία ἐξεταζομένων ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος ῥύσῃται αὐτοὺς πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας καὶ σώους ἀποκαταστήσῃ τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ πλεόντων καὶ ὁδοιπορούντων δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν μετάλλοις καὶ ἐξορίαῖς καὶ φυλακαῖς καὶ δεσμοῖς ὄντων διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν πικρᾷ δουλείᾳ καταπονουμένων

δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ ἐχθρῶν καὶ μισούντων ἡμᾶς δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν διωκόντων ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος πραΰνας τὸν θυμὸν αὐτῶν διασκεδάσῃ τὴν καθ' ἡμῶν ὀργήν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν ἔξω ὄντων καὶ πεπλανημένων δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος αὐτοὺς ἐπιστρέψῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῶν νηπίων τῆς Ἐκκλησίας μνημονεύσωμεν· ὅπως ὁ Κύριος τελειώσας αὐτὰ ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ, εἰς μέτρον ἡλικίας ἀγάγοι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ ἀλλήλων δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος διατηρήσῃ ἡμᾶς καὶ φυλάξῃ τῇ αὐτοῦ χάριτι εἰς τέλος καὶ ῥύσηται ἡμᾶς τοῦ πονηροῦ καὶ πάντων τῶν σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν καὶ σῶσῃ εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ πάσης ψυχῆς χριστιανῆς δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σῶσον καὶ ἀνάστησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῷ ἐλέει σου.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐγειρώμεθα· δεηθέντες ἐκτενῶς, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ζῶντι Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παραθώμεθα.

Α. Σοί, Κύριε.

Ι. Ἐπευχόμενος λέγει·

Κύριε παντοκράτορ, ὑψίστε ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, ἅγιε ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενε, ἀναρχε μόναρχε, ὁ διὰ Χριστοῦ κήρυγμα γνώσεως δοὺς ἡμῖν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς δόξης καὶ τοῦ ὀνόματός σου, οὗ ἐφανερώσεν ἡμῖν εἰς κατάληψιν· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε δι' αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ποιμνιόν σου τοῦτο καὶ λύτρωσαι αὐτὸ πάσης ἀγνοίας καὶ πονηρᾶς πράξεως καὶ δὸς φόβῳ φοβεῖσθαί σε καὶ ἀγάπῃ ἀγαπᾶν σε καὶ στέλλεσθαι ἀπὸ προσώπου δόξης σου· εὐμενῆς αὐτοῖς γενοῦ καὶ ἴλεως καὶ ἐπήκοος ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐτῶν καὶ φύλαξον αὐτοὺς ἀτρέπτους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους, ἵνα ὧσιν ἅγιοι σώματι καὶ ψυχῇ, μὴ ἔχοντες σπῖλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ὧσιν ἄρτιοι καὶ μηδεὶς ἐν αὐτοῖς ἢ κολοβὸς ἢ ἀτελής. Ἄρωγέ, δυνατέ, ἀπροσωπόληπτε, γενοῦ ἀντιλήπτωρ τοῦ λαοῦ σου τούτου, ὃν ἐξελέξω ἐκ μυριάδων, ὃν ἐξηγόρασας τῷ τιμίῳ τοῦ Χριστοῦ σου αἵματι, προστάτης, ἐπίκουρος, ταμίας, φύλαξ, τεῖχος ἐρυμνότατον, φραγμὸς ἀσφαλείας, ὅτι ἐκ τῆς σῆς χειρὸς οὐδεὶς ἀρπάσαι δύναται· οὐδὲ γὰρ ἔστι θεὸς ὡσπερ σὺ ἕτερος, ὅτι ἐν σοὶ ἡ ὑπομονὴ ἡμῶν. Ἀγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, ὅτι ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν. Ἀπροσχάριστε, ἀπαραλόγιστε, ῥῦσαι αὐτοὺς πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας, παντὸς παραπτώματος, πάσης ἐπηρείας καὶ ἀπάτης, ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ, ἀπὸ

βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, καὶ καταξίωσον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς τῆς ἐν τῷ Χριστῷ σου, τῷ Υἱῷ σου τῷ μονογενεῖ, τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν, (ἐκφώνως) δι' οὗ σοι δόξα καὶ σέβας ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΑΣΠΑΣΜΟΣ - ΧΕΡΝΙΨΙΑ

Δ. Πρόσχωμεν.

Ι. Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Δ. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ.

Καὶ δίδεται ὁ ἀσπασμός.

Λ. Ἐν τῷ δίδεσθαι τὸν ἀσπασμὸν ψάλλεται ὁ στίχος·

Ἀγαπήσω σε, Κύριε, ἡ ἰσχύς μου. Κύριος στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου καὶ ῥύστης μου.

Εἰς δὲ ὑποδιάκονος διδότη ἀπόρρυψιν χειρῶν τοῖς ἱερεῦσι.

Λ. Ἐν τῷ νίπτεσθαι ψάλλεται ὁ στίχος·

Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε· τοῦ ἀκοῦσαι με φωνῆς αἰνέσεώς σου καὶ διηγῆσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.

Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου.

Ἡ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΔΩΡΩΝ

Δ. Εὐθὺς μετὰ τὴν χερνιψίαν λέγει·

Μή τις τῶν κατηχομένων, μή τις τῶν ἀκροωμένων, μή τις τῶν ἀπίστων, μή τις τῶν ἑτεροδόξων.

Οἱ τὴν πρώτην εὐχὴν εὐχόμενοι, προσέλθετε.

Τὰ παιδιά προσλαμβάνεσθε, αἱ μητέρες.

Μή τις κατὰ τινος· μή τις ἐν ὑποκρίσει.

Ὅρθοι πρὸς Κύριον μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐστῶτες ὧμεν προσφέρειν.

Καὶ οἱ διάκονοι προσάγουσι τὰ δῶρα τῷ ἱερεὶ πρὸς τὸ θυσιαστήριον.

Α. Εἰσαγομένων τῶν δώρων ψάλλεται τὸ ἀντίφωνον

Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Ἄλληλουῖα.

Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Ἄλληλουῖα.

Κύριος κραταῖδς καὶ δυνατός, Κύριος δυνατός ἐν πολέμῳ. Ἄλληλουῖα.

Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Ἄλληλουῖα.

Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Ἄλληλουῖα.

Κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτός ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Ἄλληλουῖα.

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν δώρων ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, οἱ μὲν διάκονοι ριπίζουσιν αὐτά, ὁ δὲ ἱερεὺς, εὐξάμενος καθ' ἑαυτὸν καὶ ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, λέγει·

- Ι.** Ἡ χάρις τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κοινωνία

τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔστω μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ι. Ἄνω τὸν νοῦν.

Λ. Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον.

Ι. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.

Λ. Ἄξιον καὶ δίκαιον.

Ι. Ἄξιον ὡς ἀληθῶς καὶ δίκαιον πρὸ πάντων ἀνυμνεῖν σε τὸν ὄντως ὄντα Θεόν, τὸν πρὸ τῶν γενητῶν ὄντα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, τὸν μόνον ἀγέννητον καὶ ἀναρχον καὶ ἀβασίλευτον καὶ ἀδέσποτον, τὸν ἀνευδεῖ, τὸν παντὸς ἀγαθοῦ χορηγόν, τὸν πάσης αἰτίας καὶ γενέσεως κρείττονα, τὸν πάντοτε κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καθάπερ ἐκ τινος ἀφετηρίας, εἰς τὸ εἶναι παρῆλθεν. Σὺ γάρ εἰ ἡ ἀναρχος γινῶσις, ἡ ἀτίδιος ὄρασις, ἡ ἀγέννητος ἀκοή, ἡ ἀδίδακτος σοφία, ὁ πρῶτος τῆ φύσει καὶ μόνος τῷ εἶναι καὶ κρείττων παντὸς ἀριθμοῦ, ὁ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ· αὐτὸν δὲ πρὸ πάντων αἰώνων γεννήσας βουλήσει καὶ δυνάμει καὶ ἀγαθότητι ἀμεσιτεύτως, Υἱὸν μονογενῆ, Λόγον Θεόν, Σοφίαν ζῶσαν, πρωτότοκον πάσης κτίσεως, ἄγγελον τῆς μεγάλης βουλῆς σου, ἀρχιερέα σόν, βασιλέα δὲ καὶ κύριον πάσης νοητῆς καὶ αἰσθητῆς φύσεως, τὸν πρὸ πάντων, δι' οὗ τὰ πάντα. Σὺ γάρ, Θεε αἰώνιε, δι' αὐτοῦ τὰ πάντα πεποίηκας καὶ δι' αὐτοῦ τῆς προσηκούσης προνοίας τὰ ὅλα ἀξιοῖς· δι' οὗ γάρ τὸ εἶναι ἐχαρίσω, δι' αὐτοῦ καὶ τὸ εἶναι ἐδώ-

ρήσω· ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου, ὁ δι' αὐτοῦ πρὸ πάντων ποιήσας τὰ χερουβιμ καὶ τὰ σεραφίμ, αἰῶνάς τε καὶ στρατιάς, δυνάμεις τε καὶ ἐξουσίας, ἀρχάς τε καὶ θρόνους, ἀρχαγγέλους τε καὶ ἀγγέλους, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ποιήσας δι' αὐτοῦ τὸν φαινόμενον τοῦτον κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. Σὺ γὰρ εἶ ὁ τὸν οὐρανὸν ὡς καμάραν στήσας καὶ ὡς δέρριν ἐκτείνας καὶ τὴν γῆν ἐπ' οὐδενὸς ἰδρύσας γνώμη μόνη· ὁ πῆξας στερέωμα καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν κατασκευάσας· ὁ ἐξαγαγὼν φῶς ἐκ θησαυρῶν καὶ τῆ τούτου συστολῆ ἔπαγαγὼν τὸ σκότος εἰς ἀναπαυλαν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κινουμένων ζώων· ὁ τὸν ἥλιον τάξας εἰς ἀρχάς τῆς ἡμέρας ἐν οὐρανῷ καὶ τὴν σελήνην εἰς ἀρχάς τῆς νυκτὸς καὶ τὸν χορὸν τῶν ἀστέρων ἐν οὐρανῷ καταγράψας εἰς αἶνον τῆς σῆς μεγαλοπρεπειάς· ὁ ποιήσας ὕδωρ πρὸς πόσιν καὶ κάθαρσιν, ἀέρα ζωτικὸν πρὸς εἰσπνοὴν καὶ ἀναπνοὴν καὶ φωνῆς ἀπόδοσιν διὰ γλώττης πληττούσης τὸν ἀέρα καὶ ἀκοὴν συνεργουμένην ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἐπατεῖν εἰσδεχομένην τὴν προσπίπτουσαν αὐτῇ λαλιάν· ὁ ποιήσας πῦρ πρὸς σκότους παραμυθίαν, πρὸς ἐνδείας ἀναπλήρωσιν καὶ τὸ θερμαίνεσθαι ἡμᾶς καὶ φωτίζεσθαι ὑπ' αὐτοῦ· ὁ τὴν μεγάλην θάλασσαν χωρίσας τῆς γῆς καὶ τὴν μὲν ἀναδείξας πλωτήν, τὴν δὲ ποσὶ βάσιμον ποιήσας καὶ τὴν μὲν ζώοις μικροῖς καὶ μεγάλοις πληθύνας, τὴν δὲ ἡμέροις καὶ ἀτιθάσοις πληρώσας, φυτοῖς τε διαφόροις στέψας καὶ βοτάναις στεφανώσας καὶ ἀνθεσι καλλύνας

καὶ σπέρμασι πλουτίσας· ὁ συστησάμενος ἄβυσσον καὶ μέγα κύτος αὐτῇ περιθείς, ἄλμυρῶν ὑδάτων σεσωρευμένα πελάγη, περιφράξας δὲ αὐτὴν πύλαις ἄμμου λεπτοτάτης· ὁ πνεύμασι ποτὲ μὲν αὐτὴν κορυφῶν εἰς ὄρέων μέγεθος, ποτὲ δὲ στρωνύων αὐτὴν εἰς πεδίον καὶ ποτὲ μὲν ἐκμαίνων χειμῶνι, ποτὲ δὲ πραῦνων γαλήνῃ, ὡς ναυσιπόροις πλωτῆρσιν εὐκόλον εἶναι πρὸς πορείαν· ὁ ποταμοῖς διαζώσας τὸν ὑπὸ σοῦ διὰ Χριστοῦ γενόμενον κόσμον καὶ χειμάρροις ἐπικλύσας καὶ πηγαῖς ἀνάοις μεθύσας, ὄρεσι δὲ περισφίγξας εἰς ἔδραν ἀτρεμῆ γῆς ἀσφαλεστάτην. Ἐπλήρωσας γάρ σου τὸν κόσμον καὶ διεκόσμησας αὐτὸν βοτάναις εὐόσμοις καὶ ἰασίμοις, ζώοις πολλοῖς καὶ διαφόροις, ἀλκίμοις καὶ ἀσθενεστέροις, ἐδωδίμοις καὶ ἐνεργοῖς, ἡμέροις καὶ ἀτιθάσοις, ἐρπετῶν συριγμοῖς, πτηνῶν ποικίλων κλαγγαῖς, ἐνιαυτῶν κύκλοις, μηνῶν καὶ ἡμερῶν ἀριθμοῖς, τροπῶν τάξεσι, νεφῶν ὀμβροτόκων διαδρομαῖς, εἰς καρπῶν γονὰς καὶ ζώων σύστασιν, σταθμὸν ἀνέμων διαπνεόντων, ὅτε προσταχθῶσι παρὰ σοῦ, τῶν φυτῶν καὶ τῶν βοτανῶν τὸ πλῆθος. Καὶ οὐ μόνον τὸν κόσμον ἐδημιούργησας, ἀλλὰ καὶ τὸν κοσμοπολίτην ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ ἐποίησας, κόσμου κόσμον ἀναδείξας. Εἶπας γάρ τῇ σῆ Σοφίᾳ· «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ». Διὸ καὶ πεποίηκας αὐτὸν ἐκ ψυχῆς ἀθανάτου καὶ σώματος σκεδαστοῦ, τῆς μὲν ἐκ τοῦ μῆ

ὄντος, τοῦ δὲ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων· καὶ δέδωκας αὐτῷ κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν τὴν λογικὴν διάγνωσιν, εὐσεβείας καὶ ἀσεβείας διάκρισιν, δικαίου καὶ ἀδίκου παρατήρησιν, κατὰ δὲ τὸ σῶμα τὴν πένταθλον ἐχαρίσω αἴσθησιν καὶ τὴν μεταβατικὴν κίνησιν. Σὺ γάρ, Θεὲ παντοκράτορ, διὰ Χριστοῦ παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολὰς ἐφύτευσας παντοίων φυτῶν ἐδωδίμων κόσμῳ καὶ ἐν αὐτῷ, ὡς ἂν ἐν ἐστία πολυτελεῖ, εἰσῆγαγες αὐτόν, κὰν τῷ ποιεῖν νόμον δέδωκας αὐτῷ ἔμφυτον, ὅπως οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ ἔχοι τὰ σπέρματα τῆς θεογνωσίας. Εἰσαγαγὼν δὲ εἰς τὸν τῆς τροφῆς παράδεισον, πάντων μὲν ἀνῆκας αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν πρὸς μετάληψιν, ἐνὸς δὲ μόνου τὴν γεῦσιν ἀπεῖπας ἐπ' ἐλπίδι κρειττόνων, ἵνα, ἐὰν φυλάξῃ τὴν ἐντολήν, μισθὸν ταύτης τὴν ἀθανασίαν κομισῆται. Ἀμελήσαντα δὲ τῆς ἐντολῆς καὶ γευσάμενον ἀπηγορευμένου καρποῦ ἀπάτη ὄφως καὶ συμβουλίᾳ γυναικός, τοῦ μὲν παραδείσου δικαίως ἐξώσας αὐτόν, ἀγαθότητι δὲ εἰς τὸ παντελὲς ἀπολλύμενον οὐχ ὑπερεῖδες, σὺν γὰρ ἦν δημιουργημα, ἀλλὰ καθυποτάξας αὐτῷ τὴν κτίσιν, δέδωκας αὐτῷ οἰκείοις ἰδρῶσι καὶ πόνοις πορίζειν ἑαυτῷ τὴν τροφήν, σοῦ πάντα φύοντος καὶ αὐξοντος καὶ πεπαίνοντος· χρόνῳ δὲ πρὸς ὀλίγον αὐτόν κομίσας ὄρκῳ εἰς παλιγγενεσίαν ἐκάλεσας, ὅρον θανάτου λύσας, ζωὴν ἐξ ἀναστάσεως ἐπηγγείλω. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ εἰς πλῆθος ἀναρίθμητον χέας, τοὺς ἐμμεΐναντάς σοι ἐδόξασας, τοὺς δὲ ἀποστάντας

σου ἐκόλασας, καὶ τοῦ μὲν Ἄβελ ὡς ὀσίου προσδεξάμενος τὴν θυσίαν, τοῦ δὲ ἀδελφοκτόνου Καΐν ἀποστραφεὶς τὸ δῶρον ὡς ἐναγοῦς· καὶ πρὸς τοῦτοις τὸν Σήθ καὶ τὸν Ἐνώε προσελάβου καὶ τὸν Ἐνώχ μετατέθεικας. Σὺ γὰρ εἶ ὁ δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ζωῆς χορηγὸς καὶ τῆς ἐνδείας πληρωτῆς καὶ τῶν νόμων δοτῆρ καὶ τῶν φυλαττόντων αὐτοὺς μισθαποδότης καὶ τῶν παραβαινόντων αὐτοὺς ἔκδικος· ὁ τὸν μέγαν κατακλυσμὸν ἐπαγαγὼν τῷ κόσμῳ διὰ πλῆθος τῶν ἀσεβησάντων καὶ τὸν δίκαιον Νῶε ῥυσάμενος ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐν λάρνακι σὺν ὀκτῶ ψυχαῖς, τέλος μὲν τῶν παρωχηκότων, ἀρχὴν δὲ τῶν μελλόντων ἐπιγίνεσθαι· ὁ τὸ φοβερὸν πῦρ κατὰ τῆς σοδομηνῆς πενταπόλεως ἐξάψας καὶ γῆν καρποφόρον εἰς ἄλμην θέμενος ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ καὶ τὸν ὄσιον Λὼτ ἐξαρπάσας ἐμπρησμοῦ. Σὺ εἶ ὁ τὸν Ἀβραὰμ ῥυσάμενος προγονικῆς ἀσεβείας καὶ κληρονόμον τοῦ κόσμου καταστήσας καὶ ἐμφανίσας αὐτῷ τὸν Χριστὸν σου· ὁ τὸν Μελχισεδὲκ ἀρχιερέα σῆς λατρείας προχειρισάμενος· ὁ τὸν πολύτλαν θεράποντά σου Ἰὼβ νικητὴν τοῦ ἀρχεκάκου ὄφρευς ἀναδείξας· ὁ τὸν Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας υἱὸν ποιησάμενος· ὁ τὸν Ἰακώβ πατέρα δώδεκα παιδῶν καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ εἰς πλῆθος χέας καὶ εἰσαγαγὼν εἰς Αἴγυπτον ἐν ἐβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς. Σὺ, Κύριε, τὸν Ἰωσήφ οὐχ ὑπερεῖδες, ἀλλὰ μισθὸν τῆς διὰ σέ σωφροσύνης ἔδωκας αὐτῷ τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἄρχειν. Σὺ, Κύριε, Ἐβραίους ὑπὸ Αἰγυπτίων καταπονουμένους οὐ

περιεῖδες διὰ τὰς πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐπαγγελίας, ἀλλ' ἐρρῦσω, κολάσας Αἴγυπτίους. Παρραφθειράντων δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸν φυσικὸν νόμον καὶ τὴν κτίσιν ποτὲ μὲν αὐτόματον νομισάντων, ποτὲ δὲ πλεῖον ἢ δεῖ τιμησάντων καὶ σοὶ τῷ Θεῷ τῶν πάντων συνταττόντων, οὐκ εἰσάσας πλανᾶσθαι, ἀλλὰ ἀναδείξας τὸν ἅγιόν σου θεράποντα Μωυσῆν, δι' αὐτοῦ πρὸς βοήθειαν τοῦ φυσικοῦ τὸν γραπτὸν νόμον δέδωκας καὶ τὴν κτίσιν ἔδειξας σὸν ἔργον εἶναι, τὴν δὲ πολύθεον πλάνην ἐξώρισας· τὸν Ἀαρὼν καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἱερατικῆς τιμῆς ἐδόξασας, Ἑβραίους ἀμαρτόντας ἐκόλασας, ἐπιστρέφοντας ἐδέξω· τοὺς Αἴγυπτίους δεκαπλήγῳ ἐτιμωρήσω, θάλασσαν διελὼν Ἰσραηλίτας διεβίβασας, Αἴγυπτίους ἐπιδιώξαντας ὑποβρυχίους ἀπώλεσας, ξύλῳ πικρὸν ὕδωρ ἐγλύκανας, ἐκ πέτρας ἀκροτόμου ὕδωρ ἀνέχεας, ἐξ οὐρανοῦ τὸ μάννα ὕσας, τροφήν ἐξ ἀέρος ὀρτυγομήτραν, στῦλον πυρὸς τὴν νύκτα πρὸς φωτισμὸν καὶ στῦλον νεφέλης ἡμέρας πρὸς σκιασμὸν θάλπους. Τὸν Ἰησοῦν στρατηγὸν ἀναδείξας, ἐπτὰ ἔθνη Χαναναίων δι' αὐτοῦ καθεῖλες, Ἰορδάνην διέρρηξας, τοὺς ποταμοὺς Ἡθαμ ἐξήρανας, τείχη κατέρρηξας ἄνευ μηχανημάτων καὶ χειρὸς ἀνθρωπίνης. Ὑπὲρ πάντων σοὶ ἡ δόξα, δέσποτα παντοκράτορ. Σὲ προσκυνοῦσιν ἀνάριθμοι στρατιαὶ ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων, θρόνων, κυριοτήτων, ἀρχῶν, ἐξουσιῶν, δυνάμεων, στρατιῶν αἰωνίων, τὰ χερουβὶμ καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα σεραφίμ, ταῖς μὲν δυσὶ κατακαλύπτοντα τοὺς πόδας, ταῖς δὲ δυσὶ τὰς κε-

φαλάς, ταῖς δὲ δυσὶ πετόμενα,

(ἐκφώνως) καὶ λέγοντα ἅμα χιλίαις χιλιάσιν ἀρχαγγέλων καὶ μυριάς μυριάσιν ἀγγέλων, ἀκαταπαύστως καὶ ἀσιγήτως βοώσαις:

- Λ. «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ· εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν».
- Ι. Ἄγιος γὰρ εἶ ὡς ἀληθῶς καὶ πανάγιος, ὕψιστος καὶ ὑπερυψούμενος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄγιος δὲ καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὃς εἰς πάντα ὑπηρετησάμενός σοι τῷ Θεῷ αὐτοῦ καὶ Πατρὶ εἰς τε δημιουργίαν διάφορον καὶ πρόνοιαν κατάλληλον, οὐ περιεῖδε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπολλύμενον, ἀλλὰ μετὰ φυσικὸν νόμον, μετὰ νομικὴν παραίνεσιν, μετὰ προφητικὸς ἐλέγχους καὶ τὰς τῶν ἀγγέλων ἐπιστασίας (παραφθειρόντων σὺν τῷ θετῷ καὶ τὸν φυσικὸν νόμον καὶ τῆς μνήμης ἐκβαλλόντων τὸν κατακλισμὸν, τὴν ἐκπύρωσιν, τὰς κατ' Αἰγυπτίων πληγὰς, τὰς κατὰ Παλαιστινῶν σφαγὰς, καὶ μελλόντων ὅσον οὐδέπω ἀπόλλυσθαι πάντων), εὐδόκησεν αὐτὸς γνώμη σῆ ὁ δημιουργὸς ἀνθρώπου ἀνθρωπος γενέσθαι, ὁ νομοθέτης ὑπὸ νόμους, ὁ ἀρχιερεὺς ἱερεῖον, ὁ ποιμὴν πρόβατον· καὶ ἐξευμενίσαστό σε τὸν ἑαυτοῦ Θεὸν καὶ Πατέρα καὶ τῷ κόσμῳ κατήλλαξε καὶ τῆς ἐπικειμένης ὀργῆς τοὺς πάντας ἠλευθέρωσε γενόμενος ἐκ παρθένου, γενόμενος ἐν σαρκὶ ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ ἀγαπητὸς Υἱός, ὁ πρωτότοκος πάσης κτίσεως, κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ ὑπ' αὐτοῦ προρ-

ρηθείσας προφητείας, ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ, φυλῆς Ἰούδα. Καὶ γέγονεν ἐν μήτρᾳ παρθένου ὁ διαπλάσσων πάντας τοὺς γεννωμένους καὶ ἐσαρκώθη ὁ ἄσαρκος. ὁ ἀχρόνως γεννηθεὶς ἐν χρόνῳ γεγέννηται· πολιτευσάμενος ὁσίως καὶ παιδεύσας ἐνθέσμως, πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐξ ἀνθρώπων ἀπελάσας, σημεῖά τε καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ ποιήσας, τροφῆς καὶ ποτοῦ καὶ ὕπνου μεταλαβὼν ὁ τρέφων πάντας τοὺς χρῆζοντας τροφῆς καὶ ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας, ἐφανέρωσέ σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτό, τὴν ἀγνοίαν ἐφυγάδευσε, τὴν εὐσέβειαν ἀνεζωπύρωσε, τὸ θέλημά σου ἐπλήρωσε, τὸ ἔργον ὁ ἔδωκας αὐτῷ ἐτελείωσε. Καὶ ταῦτα πάντα κατορθώσας, χερσὶν ἀνόμων κατασχεθεὶς ἱερέων καὶ ἀρχιερέων ψευδωνύμων καὶ λαοῦ παρανόμου, προδοσίᾳ τοῦ τὴν κακίαν νοσήσαντος καὶ πολλὰ παθῶν ὑπ' αὐτῶν καὶ πᾶσαν ἀτιμίαν ὑποστάς σῆ συγχωρήσει, παραδοθεὶς Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι καὶ κριθεὶς ὁ κριτῆς καὶ κατακριθεὶς ὁ σωτήρ, σταυρῷ προσηλώθη ὁ ἀπαθὴς καὶ ἀπέθανεν ὁ τῇ φύσει ἀθάνατος καὶ ἐτάφη ὁ ζωοποιός, ἵνα πάθους λύση καὶ θανάτου ἐξέληται τούτους, δι' οὓς παρεγένετο, καὶ ῥήξῃ τὰ δεσμὰ τοῦ διαβόλου καὶ ῥύσηται τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἀπάτης αὐτοῦ· καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συνδιατρίψας τοῖς μαθηταῖς, ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκαθέσθη ἐκ δεξιῶν σου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς αὐτοῦ.

Μεμνημένοι οὖν ὧν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν, εὐχα-

ριστοῦμέν σοι, Θεέ παντοκράτορ, οὐχ ὅσον ὀφείλομεν ἀλλ' ὅσον δυνάμεθα, καὶ τὴν διάταξιν αὐτοῦ πληροῦμεν. Ἐν ἧ γὰρ νυκτὶ παρεδίδοτο, λαβῶν ἄρτον ταῖς ἀγίαις καὶ ἀμώμοις αὐτοῦ χερσὶ καὶ ἀναβλέψας πρὸς σέ τὸν Θεὸν αὐτοῦ καὶ Πατέρα καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς εἰπών·

(ἐκφώνως) «Τοῦτο τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης. Λάβετε ἐξ αὐτοῦ, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ περὶ πολλῶν θρυπτόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν».

Λ. Ἄμην.

Ι. Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος καὶ ἀγιάσας, ἐπέδωκεν αὐτοῖς λέγων·

(ἐκφώνως) «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν».

Λ. Ἄμην.

Ι. «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ πίνητε τὸ ποτήριον τοῦτο, τὸν θάνατον τὸν ἐμὸν καταγγέλλετε ἄχρις ἂν ἔλθω».

Μεμνημένοι τοίνυν τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἐπανόδου καὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ δευτέρας παρουσίας, ἐν ἧ ἔρχεται μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, προσφερομέν σοι τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ κατὰ τὴν αὐτοῦ διάταξιν τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, εὐχαριστοῦντές σοι δι' αὐτοῦ ἐφ' οἷς κατηξίωσας

ἡμᾶς ἐστάναι ἐνώπιόν σου καὶ ἱερατεύειν σοι, καὶ ἀξιούμέν σε ὅπως εὐμενῶς ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐνώπιόν σου, σὺ ὁ ἀνευδεὴς Θεός, καὶ εὐδοκῆσῃς ἐπ' αὐτοῖς εἰς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ σου καὶ καταπέμψῃς τὸ ἅγιόν σου Πνεῦμα ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην, τὸν μάρτυρα τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅπως ἀποφῆνῃ τὸν ἄρτον τοῦτον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου· ἵνα οἱ μεταλαβόντες αὐτοῦ βεβαιωθῶσι πρὸς εὐσέβειαν, ἀφέσεως ἁμαρτημάτων τύχωσι, τοῦ διαβόλου καὶ τῆς πλάνης αὐτοῦ ῥυσθῶσι, Πνεύματος ἁγίου πληρωθῶσιν, ἄξιοι τοῦ Χριστοῦ σου γένωνται, ζωῆς αἰωνίου τύχωσι, σοῦ καταλλαγέντος αὐτοῖς, δέσποτα παντοκράτορ.

Ἔτι δεόμεθά σου, Κύριε, καὶ ὑπὲρ τῆς ἁγίας σου Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων, ἣν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου, ὅπως αὐτὴν διαφυλάξῃς ἀσειστον καὶ ἀκλυδώνιστον ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, καὶ ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς τῆς ὀρθοτομούσης τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Ἔτι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῆς ἐμῆς τοῦ προσφέροντός σοι οὐδενίας καὶ ὑπὲρ παντός τοῦ πρεσβυτερίου, ὑπὲρ τῶν διακόνων καὶ παντός τοῦ κλήρου, ἵνα πάντας σοφίσας Πνεύματος ἁγίου πληρώσῃς.

Ἔτι παρακαλοῦμέν σε, Κύριε, ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ καὶ παντός τοῦ στρατοπέδου, ἵνα εἰρηνεύωνται τὰ πρὸς ἡμᾶς, ὅπως

ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ὁμονοίᾳ διάγοντες τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν, δοξάζωμέν σε διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν.

Ἔτι προσφερόμέν σοι καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων σοι ἁγίων, πατριαρχῶν, προφητῶν, δικαίων, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων, ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, παρθένων, χηρῶν, λαϊκῶν καὶ πάντων ὧν αὐτὸς ἐπίστασαι τὰ ὀνόματα.

Ἔτι προσφερόμέν σοι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου, ἵνα ἀναδείξῃς αὐτὸν εἰς ἔπαινον τοῦ Χριστοῦ σου βασιλείου ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον ὑπὲρ τῶν ἐν παρθενίᾳ καὶ ἀγγελίᾳ, ὑπὲρ τῶν χηρῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ τῶν ἐν σεμνοῖς γάμοις καὶ τεκνογονίαις, ὑπὲρ τῶν νηπίων τοῦ λαοῦ σου, ὅπως μηδένα ἡμῶν ἀπόβλητον ποιήσῃς.

Ἔτι ἀξιουμέν σε καὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῶν ἐνοικούντων, ὑπὲρ τῶν ἐν ἀρρωστίαις, ὑπὲρ τῶν ἐν πικρᾷ δουλείᾳ, ὑπὲρ τῶν ἐν ἐξορίαις, ὑπὲρ τῶν ἐν δημεύσει, ὑπὲρ πλεόντων καὶ ὁδοιπορούντων, ὅπως πάντων ἐπίκουρος γένη, πάντων βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ.

Ἔτι παρακαλοῦμέν σε ὑπὲρ τῶν μισούντων ἡμᾶς καὶ διωκόντων ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομά σου, ὑπὲρ τῶν ἔξω ὄντων καὶ πεπλανημένων, ὅπως ἐπιστρέψῃς αὐτοὺς εἰς ἀγαθὸν καὶ τὸν θυμὸν αὐτῶν πραύνης.

Ἔτι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῶν κατηγουμένων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ τῶν χειμαζομένων

ὑπὸ τοῦ ἄλλοτρίου καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ ἀδελφῶν ἡμῶν, ὅπως τοὺς μὲν τελειώσης ἐν τῇ πίστει, τοὺς δὲ καθάρσις ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ πονηροῦ, τῶν δὲ τὴν μετάνοιαν προσδέξῃ καὶ συγχωρήσις καὶ αὐτοῖς καὶ ἡμῖν τὰ παραπτώματα ἡμῶν.

Ἔτι προσφερόμεν σοι καὶ ὑπὲρ τῆς εὐκρασίας τοῦ ἀέρος καὶ τῆς εὐφορίας τῶν καρπῶν, ὅπως ἀνελλιπῶς μεταλαμβάνοντες τῶν παρὰ σοῦ ἀγαθῶν, αἰνῶμέν σε ἀπαύστως τὸν διδόντα τροφήν πάσῃ σαρκί.

Ἔτι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῶν δι' εὐλογον αἰτίαν ἀπόντων, ὅπως ἅπαντας ἡμᾶς διατηρήσας ἐν τῇ εὐσεβείᾳ ἐπισυναγάγῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου, τοῦ Θεοῦ πάσης αἰσθητῆς καὶ νοητῆς φύσεως, τοῦ βασιλέως ἡμῶν, ἀτρέπτους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους.

(ἐκφώνως) Ὅτι σοὶ πᾶσα δόξα, σέβας καὶ εὐχαριστία, τιμὴ καὶ προσκύνησις τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀνελλιπεῖς καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

ΔΙΠΤΥΧΑ - ΔΕΗΣΕΙΣ ΠΡΟ Θ. ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Δ. Ἔτι καὶ ἔτι δεηθῶμεν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ὑπὲρ τοῦ δώρου τοῦ προσκομισθέντος Κυρίῳ τῷ Θεῷ δεηθῶμεν· ὅπως ὁ ἀγαθὸς Θεὸς προσδέξηται αὐτὸ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπουράνιον αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης καὶ τοῦ λαοῦ δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς, παντὸς πρεσβυτερίου, πάσης τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας καὶ ὑπηρεσίας, παντὸς τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας δεηθῶμεν, ὅπως ὁ Κύριος πάντας διατηρήσῃ καὶ διαφυλάξῃ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ βασιλέων καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ δεηθῶμεν, ἵνα εἰρηνεύωνται τὰ πρὸς ἡμᾶς, ὅπως ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον ἔχοντες, διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Τῶν ἀγίων μαρτύρων μνημονεύσωμεν, ὅπως κοινωνοὶ γενέσθαι τῆς ἀθλήσεως αὐτῶν καταξιωθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῆς εὐκρασίας τῶν ἀέρων καὶ τελεσφορίας τῶν καρπῶν δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν νεοφωτίστων δεηθῶμεν, ὅπως βεβαιωθῶσιν ἐν τῇ πίστει.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Πάντες ὑπὲρ ἀλλήλων παρακαλέσωμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐνάστησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ χάριτί σου.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐναστάντες, ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ
 αὐτοῦ παραθώμεθα.
 Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ μεγαλόνυμος, ὁ μέγας
 τῇ βουλῇ καὶ κραταιὸς τοῖς ἔργοις, ὁ Θεὸς καὶ
 Πατὴρ τοῦ ἁγίου παιδὸς σου Ἰησοῦ τοῦ Σω-
 τῆρος ἡμῶν, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸ ποί-
 μιόν σου τοῦτο, ὃ δι' αὐτοῦ ἐξελέξω εἰς δόξαν
 τοῦ ὀνόματός σου καὶ ἁγιάσας ἡμῶν τὸ σῶμα
 καὶ τὴν ψυχὴν, καταξίωσον καθαρὸς γενομένους
 ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος
 τυχεῖν τῶν προκειμένων ἀγαθῶν καὶ μηδένα
 ἡμῶν ἀνάξιον κρίνης, ἀλλὰ βοηθὸς ἡμῶν γενοῦ,
 ἀντιλήπτωρ, ὑπερασπιστὴς διὰ τοῦ Χριστοῦ σου,
 (ἐκφώνως) μεθ' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ, αἶνος,
 δοξολογία, εὐχαριστία καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι
 εἰς τοὺς αἰῶνας.

Λ. Ἀμήν.

ΥΨΩΣΙΣ

- Δ. Πρόσχωμεν.
 Ι. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.
 Λ. Εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἷς δό-

ξαν Θεοῦ Πατρός, εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας ἁμήν.

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυὶδ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

Θ. ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Καὶ μετὰ τοῦτο μελίζει ὁ ἱερεὺς τὸν ἅγιον ἄρτον καὶ μεταλαμβάνουσιν οἱ κληρικοὶ καὶ πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τάξιν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς δίδων τὴν προσφορὰν λέγει· Σῶμα Χριστοῦ.

Καὶ ὁ δεχόμενος λέγει· Ἄμήν.

Ὁ δὲ διάκονος κατέχων τὸ ποτήριον καὶ ἐπιδιδοὺς λέγει· Αἷμα Χριστοῦ, ποτήριον ζωῆς.

Καὶ ὁ πίνων λέγει· Ἄμήν.

Α. Ἐν δὲ τῷ μεταλαμβάνειν ψάλλεται ὁ ἕρψαλμός

Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ παντὸς ἢ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.

Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου· ἀκουσάτωσαν πρᾶεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοὶ καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἔρρυσάτό με.

Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνοθῇ.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε καὶ ὁ Κύριος εἰσ-

ἤκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος· μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.

Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπέινασαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς.

Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς;

Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην καὶ διώξον αὐτήν.

Ὅφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.

Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτῶν καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.

Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Πολλὰ αἰ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτούς ὁ Κύριος.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὅσα αὐτῶν, ἐν
ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρὸς καὶ οἱ μισοῦν-
τες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ καὶ
οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ'
αὐτόν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶ-
νων· ἀμήν.

**Καὶ ὅταν πάντες μεταλάβωσι καὶ πᾶσαι, λαβόντες οἱ
διάκονοι τὰ περισσεύσαντα εἰσφέρουσιν εἰς τὰ παστο-
φόρια.**

Η ΕΣΧΑΤΗ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

- Δ. Μεταλαβόντες τοῦ τιμίου σώματος καὶ τοῦ τι-
μίου αἵματος τοῦ Χριστοῦ εὐχαριστήσωμεν τῷ
καταξιώσαντι ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἀγίων αὐτοῦ
μυστηρίων καὶ παρακαλέσωμεν μὴ εἰς κρῖμα,
ἀλλ' εἰς σωτηρίαν ἡμῶν γενέσθαι, εἰς ὠφέλειαν
ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς φυλακὴν εὐσεβείας, εἰς
ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, εἰς ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶ-
νος.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἐγειρώμεθα· ἐν χάριτι Χριστοῦ ἑαυτοὺς τῷ
μόνῳ ἀγεννήτῳ Θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ πα-
ραθώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.
- Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς εὐχαριστίας**

Δέσποτα ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ Πατὴρ τοῦ

Χριστοῦ σου τοῦ εὐλογητοῦ παιδός, ὁ τῶν μετ' εὐθύτητος ἐπικαλουμένων σε ἐπήκοος, ὁ καὶ τῶν σιωπώντων ἐπιστάμενος τὰς ἐντεῦξεις· εὐχαριστοῦμέν σοι ὅτι κατηξίωσας ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἀγίων σου μυστηρίων, ἃ παρέσχου ἡμῖν εἰς πληροφορίαν τῶν καλῶς ἐγνωσμένων, εἰς φυλακὴν τῆς εὐσεβείας, εἰς ἄφεσιν πλημμελημάτων, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σου ἐπικέκληται ἐφ' ἡμᾶς καὶ σοὶ προσωκειώμεθα. Ὁ χωρίσας ἡμᾶς τῆς τῶν ἀσεβῶν κοινωνίας, ἔνωσον ἡμᾶς μετὰ τῶν καθωσιωμένων σοι, στήριξον ἡμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῇ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐπιφοιτήσει, τὰ ἀγνοούμενα ἀποκάλυψον, τὰ λείποντα προσαναπλήρωσον, τὰ ἐγνωσμένα κράτυνον· τοὺς ἱερεῖς ἀμώμους φύλαξον ἐν τῇ λατρείᾳ σου, τοὺς βασιλεῖς διατήρησον ἐν εἰρήνῃ, τοὺς ἄρχοντας ἐν δικαιοσύνῃ, τοὺς ἀέρας ἐν εὐκρασίᾳ, τοὺς καρπούς ἐν εὐφορίᾳ, τὸν κόσμον ἐν παναλκεῖ προνοίᾳ. Τὰ ἔθνη τὰ πολεμικὰ πράυνον, τὰ πεπλανημένα ἐπίστρεψον, τὸν λαόν σου ἀγίασον, τοὺς ἐν παρθενίᾳ διατήρησον, τοὺς ἐν γάμῳ διαφύλαξον ἐν πίστει, τοὺς ἐν ἀγνείᾳ ἐνδυνάμωσον, τὰ νήπια ἄδρυνον, τοὺς νεοτελεῖς βεβαίωσον, τοὺς ἐν κατηχήσει παιδεύσον καὶ τῆς μύησεως ἀξίους ἀνάδειξον καὶ πάντας ἡμᾶς ἐπισυναγάγε εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,

(ἐκφώνως) μεθ' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.

Λ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ - ΑΠΟΛΥΣΙΣ

Δ. Τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ κλίνατε καὶ εὐλόγεῖσθε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας

Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινὸς καὶ ἀσύγκριτος, ὁ πανταχοῦ ὢν καὶ τοῖς πᾶσι παρῶν καὶ ἐν οὐδενὶ ὡς ἐνόν τι ὑπάρχων, ὁ τόποις μὴ περιγραφόμενος, ὁ χρόνοις μὴ παλαιούμενος, ὁ αἰῶσι μὴ περατούμενος, ὁ λόγοις μὴ παραγόμενος, ὁ γενέσει μὴ ὑποκείμενος, ὁ φυλακῆς μὴ δεόμενος, ὁ φθορᾶς ἀνώτερος, ὁ τροπῆς ἀνεπίδεκτος, ὁ φύσει ἀναλλοίωτος, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὁ τῇ φύσει ἀόρατος, ὁ γνωστὸς πάσαις ταῖς μετ' εὐνοίας ἐκζητούσαις σε λογικαῖς φύσεσιν, ὁ καταλαμβανόμενος ὑπὸ τῶν ἐν εὐνοίᾳ ἐπιζητούντων σε, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ τοῦ ἀληθινῶς ὀρῶντος, τοῦ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντος λαοῦ σου· εὐμενῆς γενόμενος ἐπάκουσόν μου διὰ τὸ ὄνομά σου καὶ εὐλόγησον τοὺς σοὶ κεκλικότας τοὺς ἑαυτῶν αὐχένας καὶ δὸς αὐτοῖς τὰ αἰτήματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν τὰ ἐπὶ συμφέροντι καὶ μηδένα αὐτῶν ἀπόβλητον ποιήσης ἐκ τῆς βασιλείας σου, ἀλλὰ ἀγίασον αὐτούς, φρούρησον, σκέπασον, ἀντιλαβοῦ, ῥῦσαι τοῦ ἀλλοτρίου, παντὸς ἐχθροῦ· τοὺς οἴκους αὐτῶν φύλαξον, τὰς εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους φρούρησον.

(ἐκφώνως) Ὅτι σοὶ δόξα, αἴνος, μεγαλοπρέπεια, σέβας, προσκύνησις καὶ τῷ σῷ παιδί Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ σου, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν καὶ Θεῷ καὶ

βασιλεῖ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἀπολύεσθε ἐν εἰρήνῃ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. «Ἀποστολικάι διαταγαί» Β', 52 (F. X. Funk, μν. ἔργ., τ. I. σελ. 159-167).

Σὺ δέ, ὁ ἐπίσκοπος... ὄταν (δέ) συναθροίξης τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν, ὡς ἂν κυβερνήτης νηὸς μεγάλης μετ' ἐπιστήμης πάσης κέλευε ποιεῖσθαι τὰς συνόδους, παραγγέλλων τοῖς διακόνοις ὡσανεὶ ναύταις τοὺς τόπους ἔκτάσσειν τοῖς ἀδελφοῖς καθάπερ ἐπιβάταις μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ σεμνότητος. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ οἶκος ἔστω ἐπιμήκης, κατὰ ἀνατολὰς τετραμμένος, ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ἔχων τὰ παστοφόρια πρὸς ἀνατολήν, ὅστις ἔοικεν νηϊ. Κεῖσθω δὲ μέσος ὁ τοῦ ἐπισκόπου θρόνος, παρ' ἑκάτερα δὲ αὐτοῦ καθεζέσθω τὸ πρεσβυτέριον καὶ οἱ διάκονοι παριστάσθωσαν εὐσταλεῖς τῆς πλείονος ἐσθῆτος· εἰκόασι γὰρ ναύταις καὶ τοιχάρχοις· προνοίᾳ δὲ τούτων εἰς τὸ ἕτερον μέρος οἱ λαϊκοὶ καθεζέσθωσαν μετὰ πάσης ἡσυχίας καὶ εὐταξίας καὶ αἱ γυναῖκες κεχωρισμένως καὶ αὐταὶ καθεζέσθωσαν σιωπὴν ἄγουσαι. Μέσος δὲ ὁ ἀναγνώστης ἐφ' ὑψηλοῦ τινος ἐστώς ἀναγινωσκέτω τὰ Μωσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυή, τὰ τῶν Κριτῶν καὶ τῶν Βασιλείων, τὰ τῶν Παραλειπομένων καὶ τὰ τῆς Ἐπανόδου, πρὸς τούτοις τὰ τοῦ Ἰὼβ καὶ τὰ Σολομῶντος καὶ τὰ τῶν Ἐξκαίδεκα προφητῶν. Ἀνὰ δύο δὲ γενομένων ἀναγνωσμάτων, ἕτερός τις τοὺς τοῦ Δαυὶδ ψαλλέτω ὕμνους καὶ ὁ λαὸς τὰ ἀκροστίχια ὑποψαλλέτω. Μετὰ τοῦτο αἱ Πράξεις αἱ ἡμέτεραι ἀναγινωσκέσθωσαν καὶ αἱ ἐπιστολαὶ Παύλου τοῦ συνεργοῦ ἡμῶν, ἃς ἀπέστειλε ταῖς ἐκκλησίαις καθ' ὑφήγησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ μετὰ ταῦτα διάκονος ἢ πρεσβύτερος ἀναγινωσκέτω τὰ Εὐαγγέλια, ἃ ἐγὼ Ματθαῖος καὶ Ἰωάννης παρεδώκαμεν ὑμῖν καὶ οἱ συνεργοὶ Παύλου παρειληφότες κατέλειψαν ὑμῖν Λουκᾶς καὶ Μάρκος.

Καὶ ὅταν ἀναγινωσκόμενον ᾖ τὸ Εὐαγγέλιον, πάντες οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ πᾶς ὁ λαὸς στηκέτωσαν μετὰ πολλῆς ἡσυχίας· γέγραπται γάρ· «Σιώπα καὶ ἄκουε Ἰσραὴλ», καὶ πάλιν· «Σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι καὶ ἀκούσῃ». Καὶ ἐξῆς παρακλείτωσαν οἱ πρεσβύτεροι τὸν λαόν, ὁ καθεὶς αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ ἅπαντες, καὶ τελευταῖος πάντων ὁ ἐπίσκοπος, ὃς ἔοικε κυβερνήτῃ. Στηκέτωσαν δὲ οἱ μὲν πυλωροὶ εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ἀνδρῶν φυλάσσοντες αὐτάς, οἱ δὲ διάκονοι εἰς τὰς τῶν γυναικῶν, δίκην ναυστολόγων· καὶ γὰρ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου ὁ αὐτὸς παρηκολούθει τύπος. Εἰ δὲ τις εὐρεθῇ παρὰ τόπον καθεζόμενος, ἐπιπλησθένθω ὑπὸ τοῦ διακόνου ὡς πρῶτός καὶ εἰς τὸν καθήκοντα αὐτῷ τόπον μεταγέσθω. Οὐ μόνον γὰρ νηῖ, ἀλλὰ καὶ μάνδρῃ ὁμοίωται ἡ ἐκκλησία. Ὡς γὰρ οἱ ποιμένες ἕκαστον τῶν ἀλόγων, αἰγῶν φημι καὶ προβάτων, κατὰ συγγένειαν καὶ ἡλικίαν ἰστώσιν καὶ ἕκαστον αὐτῶν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ συντρέχει, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἱ μὲν νεώτεροι ἰδίᾳ καθεζέσθωσαν, ἐὰν ᾖ τόπος, εἰ δὲ μὴ, στηκέτωσαν ὀρθοί· οἱ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἤδη προβεβηκότες καθεζέσθωσαν ἐν τάξει, τὰ δὲ παιδία ἐστῶτα προσλαμβανέσθωσαν αὐτῶν οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες, αἱ δὲ νεώτεραι πάλιν ἰδίᾳ, ἐὰν ᾖ τόπος, εἰ δὲ μήγε, ὀπισθεν τῶν γυναικῶν ἰστάσθωσαν, αἱ δὲ ἤδη γεγαμηκυῖαι καὶ τὰ τέκνα ἔχουσαι ἰδίᾳ ἰστάσθωσαν, αἱ παρθένοι δὲ καὶ αἱ χῆραι καὶ αἱ πρεσβύτιδες πρῶται πασῶν στηκέτωσαν ἢ καθεζέσθωσαν. Ἔστω δὲ τῶν τόπων προνοῶν ὁ διάκονος, ἐν ἕκαστος τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸν ἴδιον τόπον ὁρμᾶ καὶ μὴ παρὰ τὸ ἰντρίτον καθεζωνται. Ὅμοίως ὁ διάκονος ἐπισκοπεῖτω τὸν λαόν, ὅπως μὴ τις ψιθυρίσῃ ἢ νυστάξῃ ἢ γελάσῃ ἢ νεύσῃ· χρῆ γὰρ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπιστημόνως καὶ νηφαλέως καὶ ἐγρηγορότως ἐστάναι, ἐκτεταμένην ἔχοντα τὴν ἀκοὴν εἰς τὸν τοῦ Κυρίου λόγον. Καὶ μετὰ τοῦτο συμφώνως ἅπαντες ἕξαναστάντες καὶ ἐπ' ἀνατολάς κατανοήσαντες, μετὰ τὴν τῶν κατηχουμένων καὶ τὴν τῶν μετανοούντων ἔξοδον προσευξάσθωσαν τῷ Θεῷ τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρα-

νὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς, ὑπομιμνησκόμενοι καὶ τῆς ἀρχαίας νομῆς τοῦ κατὰ ἀνατολάς παραδείσου, ὅθεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἀθετήσας τὴν ἐντολήν, ὄφρως συμβουλῆ πεισθεὶς, ἀπεβλήθη. Οἱ δὲ διάκονοι μετὰ τὴν προσευχὴν οἱ μὲν τῇ προσφορᾷ τῆς εὐχαριστίας σχολαζέτωσαν ὑπηρετούμενοι τῷ τοῦ Κυρίου σώματι μετὰ φόβου, οἱ δὲ τοὺς ὄχλους διασκοπεύωσαν καὶ ἡσυχίαν αὐτοῖς ἐμποιεῖωσαν. Λεγέτω δὲ ὁ παρεστὼς τῷ ἀρχιερεὶ διάκονος τῷ λαῷ· «Μὴ τις κατὰ τινος, μὴ τις ἐν ὑποκρίσει». Ἐἶτα καὶ ἀσπαζέσθωσαν ἀλλήλους οἱ ἄνδρες καὶ ἀλλήλας αἱ γυναῖκες τὸ ἐν Κυρίῳ φίλημα, ἀλλὰ μὴ τις δολίως, ὡς ὁ Ἰούδας τὸν Κύριον φιλήματι παρέδωκεν. Καὶ μετὰ τοῦτο προσευχέσθω ὁ διάκονος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας πάσης καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν καὶ ἐκφορίων, ὑπὲρ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχόντων, ὑπὲρ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς καθόλου εἰρήνης. Καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἀρχιερεὺς ἐπευχόμενος τῷ λαῷ εὐλογεῖτω τοῦτον, ὡς καὶ Μωσῆς ἐνετείλατο τοῖς ἱερεῦσιν εὐλογεῖν τὸν λαὸν τούτοις τοῖς ῥήμασιν· «Εὐλογῆσαι σε Κύριος καὶ φυλάξαι σε, ἐπιφάναι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σέ καὶ ἐλεῆσαι σε, ἐπάραι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σέ καὶ δώῃ σοι εἰρήνην». Ἐπευχέσθω οὖν καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ λεγέτω· «Σῶσον τὸν λαόν σου, Κύριε, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἣν ἐκτήσω καὶ περιποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου καὶ ἐκάλεσας βασιλείον ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον». Μετὰ δὲ ταῦτα γινέσθω ἡ θυσία, ἐστῶτος παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ προσευχομένου ἡσυχῶς· καὶ ὅταν ἀνενεχθῇ, μεταλαμβάνετω ἐκάστη τάξις καθ' ἑαυτὴν τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, ἐν τάξει μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας, ὡς βασιλέως προσερχόμενοι σώματι· καὶ αἱ γυναῖκες κατακεκαλυμμέναι τὴν κεφαλὴν, ὡς ἀρμόζει γυναικῶν τάξει, προσερχέσθωσαν. Φυλατέσθωσαν δὲ αἱ θύραι, μὴ τις ἄπιστος εἰσέλθῃ ἢ ἀμύητος.

2. «Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ» Η' 4-15 (F. X. Funk, μν. ἔργ., τ. I, σελ. 476-520).

4. Ἄμα τοίνυν ὑπάρχοντες ἡμεῖς οἱ δεκαδύο τοῦ Κυρίου ἀπόστολοι τάσδε τὰς θείας ὑμῖν ἐντελλόμεθα διατάξεις περὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τύπου, συμπαρόντος ἡμῖν καὶ τοῦ τῆς «ἐκλογῆς σκεύους» Παύλου τοῦ συναποστόλου ἡμῶν καὶ Ἰακώβου τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἑπτὰ διακόνων. Πρῶτος οὖν ἐγὼ φημι Πέτρος...

5...Καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, τῶν τε Ἐπιστολῶν ἡμῶν καὶ τῶν Πράξεων καὶ τῶν Εὐαγγελίων ἀσπασάσθω ὁ χειροτονηθεὶς (ἐπίσκοπος) τὴν ἐκκλησίαν, λέγων· «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν...». Καὶ πάντες ἀποκρινέσθωσαν. «Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου». Καὶ μετὰ τὴν πρόσρησιν προσλαλησάτω τῷ λαῷ λόγους παρακλήσεως.

6. Καὶ πληρώσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον φημι ἐγὼ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Πέτρου· Ἀναστάντων ἀπάντων ὁ διάκονος ἐφ' ὑψηλοῦ τινος ἀνελθὼν κηρυττέτω· «Μὴ τις τῶν ἀκρωμένων, μὴ τις τῶν ἀπίστων». Καὶ ἡσυχίας γενομένης λεγέτω· «Εὐξασθε, οἱ κατηχούμενοι». Καὶ πάντες οἱ πιστοὶ κατὰ διάνοιαν ὑπὲρ αὐτῶν προσευχέσθωσαν λέγοντες· «Κύριε, ἐλέησον». Διακονεῖτω δὲ ὑπὲρ αὐτῶν λέγων· «Ὑπὲρ τῶν κατηχομένων πάντες...κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε». Ἐφ' ἐκάστῳ δὲ τούτων ὢν ὁ διάκονος προσφωνεῖ, ὡς προείπομεν, λεγέτω ὁ λαός· «Κύριε, ἐλέησον» καὶ πρὸ πάντων τὰ παιδία. Κλινόντων δὲ αὐτῶν τὰς κεφαλὰς εὐλογεῖτω αὐτοὺς ὁ χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος εὐλογίαν τοιάνδε· «Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ...». Καὶ μετὰ τοῦτο ὁ διάκονος λεγέτω· «Προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι, ἐν εἰρήνῃ».

7. Καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν αὐτοὺς λεγέτω· «Εὐξασθε, οἱ ἐνεργούμενοι...καὶ εὐλογεῖσθε». Καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπευχέ-

σθω λέγων· «Ὁ τὸν ἰσχυρὸν δῆσας...». Καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· «Προέλθετε, οἱ ἐνεργούμενοι».

8. Καὶ μετ' αὐτοὺς προσφωνεῖται· «Εὐξασθε, οἱ φωτιζόμενοι... ἐν τῇ σῇ χάριτι». Κατασφραγισάμενοι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, κλίναντες εὐλογείσθωσαν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τήνδε τὴν εὐλογίαν· «Ὁ προεπιπών...». Καὶ λεγέτω ὁ διάκονος· «Προέλθετε, οἱ φωτιζόμενοι».

9. Καὶ μετὰ τοῦτο κηρυττέτω· «Εὐξασθε, οἱ ἐν μετανοίᾳ... κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε». Ἐπευχέσθω οὖν ὁ ἐπίσκοπος τοιάδε· «Παντοκράτορ Θεὸς αἰώνιε...». Καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· «Ἀπολύεσθε, οἱ ἐν μετανοίᾳ».

10. Καὶ προστιθέτω· «Μὴ τις τῶν μὴ δυναμένων... Καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἰακώβου καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Κλήμεντος καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Εὐδοίου καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἀννιανοῦ καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὅπως ὁ οἰκτίρμων Θεὸς χαρίσῃται αὐτοὺς ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ Ἐκκλησίαις σώους, ἐντίμους, μακροημερεύοντας καὶ τίμιον αὐτοῖς...».

11. Ἐπευχέσθω οὖν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ λεγέτω· «Κύριε παντοκράτορ, ὕψιστε...». Καὶ μετὰ τοῦτο λεγέτω ὁ διάκονος· «Πρόσχωμεν». Καὶ ἀσπαζέσθω ὁ ἐπίσκοπος τὴν ἐκκλησίαν καὶ λεγέτω· «Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν». Καὶ ὁ λαὸς ἀποκρινάσθω· «Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου». Καὶ ὁ διάκονος εἰπάτω πᾶσιν· «Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ». Καὶ ἀσπαζέσθωσαν οἱ τοῦ κλήρου τὸν ἐπίσκοπον, οἱ λαϊκοὶ ἄνδρες τοὺς λαϊκοὺς, αἱ γυναῖκες τὰς γυναῖκας. Τὰ παιδιά δὲ στηκέτωσαν πρὸς τῷ βήματι καὶ διάκονος αὐτοῖς ἕτερος ἔστω ἐφεστώς, ὅπως μὴ ἀτακτῶσιν καὶ ἄλλοι διάκονοι περιπατεῖτωσαν καὶ σκοπεῖτωσαν τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας, ὅπως μὴ θόρυβός τις γένηται καὶ μὴ τις νεύση ἢ ψιθυρίσῃ ἢ νυστάξῃ. Οἱ δὲ διάκονοι ἰστάσθωσαν εἰς τὰς τῶν ἀνδρῶν θύρας καὶ οἱ ὑποδιάκονοι εἰς τὰς τῶν γυναικῶν, ὅπως μὴ τις

ἐξέλθοι μήτε ἀνοιχθεῖ ἡ θύρα, κἄν πιστός τις ᾗ, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀναφορᾶς. Εἰς δὲ ὑποδιάκονος διδότη ἀπόρρυψιν χειρῶν τοῖς ἱερεῦσιν, σύμβολον καθαρότητος ψυχῶν Θεῷ ἀνακειμένων.

12. Φημί δὴ καὶ γὰρ Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου τοῦ Ζεβεδαίου, ἵνα εὐθύς ὁ διάκονος λέγῃ: «Μὴ τις τῶν κατηχουμένων...προσφέρειν». Ὡν γενομένων οἱ διάκονοι προσαγέτωσαν τὰ δῶρα τῷ ἐπίσκοπῳ πρὸς τὸ θυσιαστήριον καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καὶ ἐξ εὐωνύμων στηκέτωσαν, ὡς ἂν μαθηταὶ παρεστῶτες διδασκάλῳ· δύο δὲ διάκονοι ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν τοῦ θυσιαστηρίου κατεχέτωσαν ἐξ ὑμένων λεπτῶν ῥιπίδιον ἢ πτερῶν ταῶνος ἢ ὀθόνης, καὶ ἡρέμα ἀποσοβεῖτωσαν τὰ μικρὰ τῶν ἵπταμένων ζῶων, ὅπως ἂν μὴ ἐγχερίμπτωνται εἰς τὰ κύπελλα. Εὐξάμενος οὖν καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀρχιερεὺς ἅμα τοῖς ἱερεῦσιν καὶ λαμπρὰν ἐσθῆτα μετενδύς καὶ στάς πρὸς τῷ θυσιαστηρίῳ, τὸ τρόπαιον τοῦ σταυροῦ κατὰ τοῦ μετώπου τῇ χειρὶ ποιησάμενος εἰπάτω· «Ἡ χάρις...». Καὶ πάντες συμφώνως λεγέτωσαν, ὅτι «Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου». Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς· «Ἄνω τὸν νοῦν». Καὶ πάντες· «Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον». Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς· «Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ». Καὶ πάντες· «Ἄξιον καὶ δίκαιον». Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς εἰπάτω· «Ἄξιον ὡς ἀληθῶς καὶ δίκαιον...βοῶσαις». Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἅμα εἰπάτω· «Ἄγιος, ἅγιος...». Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐξῆς λεγέτω· «Ἄγιος γὰρ εἶ ὡς ἀληθῶς...αἰῶνας τῶν αἰώνων». Καὶ πᾶς ὁ λαὸς λεγέτω· «Ἀμήν».

13. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος εἰπάτω· «Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν». Καὶ πᾶς ὁ λαὸς λεγέτω· «Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου». Καὶ ὁ διάκονος κηρυσσέτω πάλιν· «Ἔτι καὶ ἔτι δεηθῶμεν...παραθώμεθα». Καὶ ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω· «Ὁ Θεὸς ὁ μέγας...». Καὶ μετὰ τὸ πάντας εἰπεῖν· «Ἀμήν», ὁ διάκονος λεγέτω· «Πρόσχωμεν». Καὶ ὁ ἐπίσκοπος προσφωνησάτω τῷ λαῷ οὕτω· «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις». Καὶ ὁ λαὸς ὑπακουέτω· «Εἰς ἅγιος...». Καὶ μετὰ τοῦτο μεταλαμβάνετω ὁ ἐπίσκοπος, ἔπειτα οἱ πρεσβύτεροι

καὶ οἱ διάκονοι καὶ οἱ ὑποδιάκονοι καὶ οἱ ἀναγνώσται καὶ οἱ ψάλται καὶ οἱ ἀσκηταὶ καὶ ἐν ταῖς γυναιξίν αἱ διάκονοι καὶ αἱ παρθένοι καὶ αἱ χῆραι, εἶτα τὰ παιδιά καὶ τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τάξιν μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας, ἄνευ θορύβου. Καὶ ὁ μὲν ἐπίσκοπος διδότω τὴν προσφορὰν λέγων· «Σῶμα Χριστοῦ», καὶ ὁ δεχόμενος λεγέτω· «Ἀμήν». Ὁ δὲ διάκονος κατεχέτω τὸ ποτήριον καὶ ἐπιδιδούς λεγέτω· «Αἷμα Χριστοῦ, ποτήριον ζωῆς», καὶ ὁ πίνων λεγέτω· «Ἀμήν». Ψαλμὸς δὲ λεγέσθω ὁ λγ' ἐν τῷ μεταλαμβάνειν πάντας τοὺς λοιπούς. Καὶ ὅταν πάντες μεταλάβωσιν καὶ πᾶσαι, λαβόντες οἱ διάκονοι τὰ περισσεύσαντα εἰσφερέτωσαν εἰς τὰ παστοφόρια.

14. Καὶ ὁ διάκονος λεγέτω παυσαμένου τοῦ ψάλλοντος· «Μεταλαβόντες.... παραθώμεθα».

15. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος εὐχαριστεῖτω· «Δέσποτα ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ....». Καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· «Τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε». Καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπευχέσθω λέγων· «Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινός....». Καὶ ὁ διάκονος ἐρεῖ· «Ἀπολύεσθε ἐν εἰρήνῃ». Ταῦτα περὶ τῆς μυστικῆς λατρείας διατασσόμεθα ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις.

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὰ πλαίσια τῶν ἀσκήσεων εἰς τὸ μάθημα τῆς Λειτουργικῆς οἱ φοιτηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης παρακολουθοῦν ἅπαξ τοῦ ἔτους τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὸν ἄρμενικὸν λειτουργικὸν τύπον, εὐγενῶς διοργανουμένην εἰδικῶς δι' αὐτοὺς εἰς τὸν ἄρμενικὸν ναὸν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα Ἀρμενικῆς Κοινότητος. Οὕτω δίδεται εἰς αὐτοὺς ἢ εὐκαιρία νὰ γνωρίσουν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἀρχαιότατον καὶ χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν τελετουργικὴν του λαμπρότητα λειτουργικὸν τοῦτον τύπον εἰς τὴν κυριωτέραν αὐτοῦ ἔκφασιν, τὴν θείαν λειτουργίαν. Τὴν παρακολούθησιν ὁμως καὶ κατανόησιν τῆς λειτουργίας καθίστα δυσχερεστάτην ἢ ἄγνοια τῆς ἄρμενικῆς γλώσσης, ἢ δὲ χρῆσις πολυγραφημένου διαγράμματος μόλις ἐβόηθει εἰς τὸν ἐν ὄλως ἀδραῖς γραμμαῖς προσανατολισμὸν εἰς τὴν πορείαν τῶν τελουμένων. Πρὸς κάλυψιν τῆς ἀνάγκης ταύτης ἐκδίδεται τὸ παρὸν τεῦχος τῶν «Κειμένων Λειτουργικῆς», περιέχον τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἄρμενικὴν λειτουργίαν καὶ τὴν μετάφρασιν αὐτῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν.

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετεφράσθη ἡ ἄρμενικὴ λειτουργία ὑπὸ τοῦ *Δημητρίου Τζολακίδου* (Ἀκολουθία τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Ἀρμενικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1888). Ἐτέρα ἑλληνικὴ μετάφρασις αὐτῆς ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ σχολάζοντος *μητροπολίτου Καισαρείας Ἀμβροσίου Σταυρινοῦ* εἰς τὸν Β' τόμον τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Αἱ ἀρχαιόταται καὶ αἱ σύγχρονοι λειτουργίαι τῶν κυριωτέρων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σελ. 105-176. Αἱ μεταφράσεις αὗται, παλαιαὶ καὶ δυσεῦρετοι σήμερον, ἀπέτελεσαν τὴν ἀφετηριακὴν βάσιν διὰ τὴν ἐκπόνησιν νέας μεταφράσεως, φιλοπονηθείσης ὑπὸ τοῦ πανοσιολογιωτάτου

ἀρχιμανδρίτου (διδασκάλου) Κομιτᾶς - Παρσῆχ Ὁχανιάν, πτυχιούχου τῆς Ἀρμενικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Βυρητουῦ καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἡμερίου ἀπὸ δεκαετίας τῆς ἐνταῦθα Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας καὶ καλοῦ γνώστου τῆς ἀρμενικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Αὕτη, ἀναθεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὑφηγητοῦ τῆς ἔδρας τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ φιλολόγου Βασιλείου Στογιάννου καὶ τοῦ γράφοντος, ἐλπίζομεν ὅτι ἀνταποκρίνεται ἀκριβέστερον εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ πρωτοτύπου κειμένου καὶ ἐξυπηρετεῖ καλλίτερον τῶν μνημονευθειῶν παλαιότερων μεταφράσεων τὰς διδακτικὰς ἀνάγκας τοῦ μαθήματος τῆς Λειτουργικῆς. Τὸ ἐγχείρημα ἦτο δυσκολώτατον. Κατ' ἀρχὴν προετιμῆθη ἡ χρῆσις ἀρχαϊζούσης γλώσσης, ἀναλόγου πρὸς τὴν γλώσσαν τῶν ἑλληνικῶν λειτουργικῶν κειμένων, εὐχαὶ ἐκ τῶν ὁποίων αὐτοῦσιοι ἢ κατόπιν ἐπεξεργασίας τινὸς ἔχουν περιληφθῆ εἰς τὴν ἀρμενικὴν λειτουργίαν. Ψαλμικὰ ἐξ ἄλλου καὶ ἄλλα ἀγιογραφικὰ κείμενα, ἐνσωματούμενα ἢ ἐμμέσως χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν συντακτῶν τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ὕμνων, ἔπρεπε νὰ παραμείνουν ὡς ἔχουν εἰς τὸ πρωτότυπον κείμενον διὰ νὰ εἶναι προφανῆς εἰς τοὺς μελετητὰς ἢ προέλευσις αὐτῶν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους, ἐνῶ θὰ ἦτο εὐκταία δι' εὐρυτέραν μάλιστα χρῆσιν τῆς μεταφράσεως ἢ ἀπόδοσις αὐτῆς εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν, αὕτη ἐγένετο εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν γλώσσαν τῆς θείας λατρείας.

Εἰς κείμενα προερχόμενα ἐξ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου ὁ κίνδυνος ἦτο διπλοῦς. Ἡ δηλαδὴ νὰ παρασυρθῆ ὁ μεταφράζων ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου καὶ νὰ παραβλέψῃ τὰς ἰδιορρυθμίας, τὰς τροποποιήσεις ἢ τὰς εἰς ἀρχαιότερον τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ὀφειλομένας παραλλαγὰς τοῦ ἀρμενικοῦ, ἢ ἀντιθέτως νὰ ἐπιζητῆ ἐξεζητημένους τύπους, ἀναζητῶν διαφορὰς ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει οὐσιαστικὴ συμφωνία εἰς τὰ κείμενα. Προσεπαθήσαμεν νὰ μείνῃ ἡ μετάφρασις εἰς τὴν μέσην ὀρθὴν ὁδόν.

Βιβλικὰ κείμενα, ὡς τὰ ἀναγνώσματα, ἡ Κυριακὴ προσευχὴ καὶ οἱ ψαλμοί, δὲν μετεφράσθησαν ἐκ τοῦ ἀρμενικοῦ,

ἀλλὰ παρενεβλήθησαν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐκδόσεων. Ἀντιθέτως μετεφράσθησαν ἐκ τοῦ ἀρμενικοῦ μεμονωμένοι στίχοι ψαλμικοὶ ἢ βιβλικαὶ ἀναφοραὶ εἰς τὰ κείμενα τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ὕμνων.

Τὰ κατὰ τὴν ἔνδυσιν τοῦ λειτουργοῦ, τὴν ἐξομολόγησιν, τὴν πανηγυρικὴν ἄνοδον εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα, αἱ προπαρασκευαστικαὶ εὐχαὶ καὶ ἡ ἀκολουθία τῆς προθέσεως δὲν περιελήφθησαν εἰς τὸ μεταφρασθὲν κείμενον, ὡς στοιχεῖα νεώτερα καὶ εἰσαγωγικὰ εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας, ἢ ὅποια ἄρχεται, ὡς καὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύπον, διὰ τοῦ «*Εὐλόγημένη ἡ βασιλεία...*». Περί αὐτῶν γίνεται ἐκτενὴς λόγος κατωτέρω, περιέχονται δὲ εἰς τὰς δύο ἑλληνικὰς μεταφράσεις, τοῦ *Δ. Τζολακίδου* (σελ. 1-17) καὶ *Ἄ. Σταυρινοῦ* (σελ. 105-127).

Κατὰ τὸ ἀκολουθούμενον εἰς τὰ «*Κείμενα Λειτουργικῆς*» σύστημα, ὡς βάσις διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ κειμένου ἐτέθη ἡ λειτουργία μιᾶς συγκεκριμένης ἡμέρας. Ἰδιαιτέρως προσεφέρετο πρὸς τοῦτο ἡ μεγάλη καὶ χαρακτηριστικὴ διὰ τὸν ἀρμενικὸν λειτουργικὸν τύπον ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων (6 Ἰανουαρίου), κατὰ τὴν ὁποίαν, συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαιοτάτην ἑορτολογικὴν παράδοσιν, ἑορτάζονται ὁμοῦ ἡ Γέννησις καὶ ἡ Βάπτισις τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴν περίοδον ἄλλως τε τῶν μεθεόρτων αὐτῆς παρακολουθοῦν συνήθως οἱ φοιτηταὶ τὴν ἀρμενικὴν λειτουργίαν. Τὰ προσιδιάζοντα εἰς τὴν ἑορτὴν αὐτὴν στοιχεῖα, εὐχαί, ὕμνοι, ἀναγνώσματα, δεήσεις καὶ ψαλμοί, ἐντάσσονται μὲν εἰς τὸ κείμενον, ἐκτυποῦνται ὁμοῦ διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων. Οὕτω καθίσταται ἐμφανὴς ἡ θέσις καὶ ὁ τρόπος παρεμβολῆς τῶν κινητῶν στοιχείων καὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ ἔτους.

Εἰς τὸ κείμενον τέλος παρενεβλήθησαν καὶ αἱ τυπικαὶ διατάξεις, ἐλευθέρως ὁμοῦ καὶ ὅσον τὸ δυνατόν συντετηγμένοι, μὴ εἰσερχόμενοι εἰς μικροτέρας σημασίας τελετουργικὰς λεπτομερείας, χωρὶς τοῦτο νὰ ἀφήνῃ κενὰ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς πορείας τῶν τελουμένων.

Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἄς θεωρηθῇ ὡς μία μικρὰ προσφορά

τιμῆς καὶ ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας ἄρμενίους χριστιανούς, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς λειτουργίας ταύτης ἐπὶ αἰῶνας «καθαρῶς καὶ ὀρθοδόξως» (*Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως, Ἐπιστολαὶ πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς Πατριάρχας 2, Migne, PG 102, 724 A*) λατρεύουν τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν ἡμῶν, καὶ ὡς μία προσπάθεια γνωριμίας τῆς λατρείας αὐτῶν ὑφ' ἡμῶν, μετὰ τῶν ὁποίων κοινὰ πάθη καὶ κοινοὶ πόθοι μᾶς συνδέουν.

Ἡ θεία λειτουργία τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν δημοσιεύομεν κατωτέρω εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν, ἀποδίδεται εἰς τὸν ἐν ἁγίοις πατέρα ἡμῶν Ἀθανάσιον ἀρχιεπίσκοπον Ἀλεξανδρείας. Ἐσωτερικὰ ὅμως τεκμήρια καταδεικνύουν ὅτι αὕτη, καίτοι κατὰ τὸ κεντρικόν της μέρος εἶναι παλαιότατη, δυναμένη νὰ ἀναχθῆ καὶ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ πατρὸς τούτου, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνεγράφη ὑπ' αὐτοῦ, διότι οὐδὲν στοιχεῖον ἀλεξανδρινόν περιέχει. Ἀντιθέτως εἶναι ἔμφανῶς λειτουργία τῆς συρο-ἀντιοχειανῆς οἰκογενείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ ὁ ἄρμενικὸς λειτουργικὸς τύπος. Οὗτος ἀποτελεῖ ἐνδιάμεσον λειτουργικὴν μορφήν, τοποθετουμένην μεταξὺ δυτικοῦ συριακοῦ καὶ βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου, συγγενεῦει δὲ ἀμέσως πρὸς τὴν λειτουργικὴν παράδοσιν τῆς Ἐξαρχίας τοῦ Πόντου, τῆς Ἐδέσσης τῆς Συρίας καὶ μάλιστα τῆς Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας. Ὁ μέγας ἱεραπόστολος καὶ ἐκχριστιανιστῆς τῆς Ἀρμενίας ἅγιος Γρηγόριος ὁ Φωτιστής, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται ἡ διαρρύθμισις τῆς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀρμενίας, μετεστράφη εἰς τὸν χριστιανισμόν εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ ἐκεῖ βραδύτερον ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Λεοντίου (302). Εἶναι φυσικὸν ὅτι ὁ Γρηγόριος ἠκολούθησε τὴν λειτουργικὴν παράδοσιν τῆς Καισαρείας, εἰς τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὁποίας καὶ ὑπήγετο μέχρι τινὸς ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία. Παρὰ τὸν διοικητικὸν καί, ἐν συνεχείᾳ δογματικὸν χωρισμὸν ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ἄρμενικὴ λατρεία ἐξηκολούθησε νὰ δέχεται καὶ εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους λει-

τουργικὰς ἐπιδράσεις ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Συρίας καὶ δὴ καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, βραδύτερον δέ, κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, καὶ ἐκ τῆς ρωμαϊκῆς λατρείας. Ἡ πρὸς τὸν βυζαντινὸν μάλιστα λειτουργικὸν τύπον συγγένεια τῆς ἀρμενικῆς λατρείας εἶναι τοιαύτη, ὥστε ὑπὸ τινων, εἰ καὶ οὐχὶ ὀρθῶς, ὁ ἀρμενικὸς λειτουργικὸς τύπος ἐντάσσεται εἰς τὸν βυζαντινὸν, μὴ θεωρούμενος ἀνεξάρτητος λειτουργικὸς τύπος, ἀλλὰ ἰδιόρρυθμος ἀρχαϊκὴ μορφή ἐκείνου. Ἀκριβῶς δὲ καὶ ἡ ἀρμενικὴ λειτουργία ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῆς ἰδιορρυθμίας αὐτῆς, συνδυάζουσα ἀρχικὰς συρο-ἀντιοχειανὰς καὶ καππαδοκικὰς καταβολὰς πρὸς μεταγενεστέραις ἱεροσολυμιτικὰς, βυζαντινὰς καὶ ρωμαϊκὰς ἐπιδράσεις καὶ ἀναχωνεύουσα αὐτὰς πρὸς ἰθαγενῆ παλαιὰ ἢ ὕστερα στοιχεῖα.

Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος ἡ λατρεία τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἐτελεῖτο εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἢ εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν. Ἐπὶ καθολικοῦ Σαχὰκ τοῦ Α' (387-439) ὁ Μεσρῶπ Μαστότς ἐπενόησε τὸ ἀρμενικὸν ἀλφάβητον καὶ μετεφράσθησαν ἡ ἀγία Γραφή καὶ τὰ λειτουργικὰ βιβλία ἀρμενιστί. Ἐκτοτε καὶ μέχρι σήμερον ἡ θεία λειτουργία τελεῖται εἰς τὴν κλασσικὴν ἀρμενικὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ ὁποία ἐν σχέσει πρὸς τὴν σήμερον λαλουμένην ἀρμενικὴν παρουσιάζει τὴν αὐτὴν περίπου συγγένειαν πρὸς ἐκείνην τῆς ἑλληνικῆς λειτουργικῆς γλώσσης πρὸς τὴν ὁμιλουμένην.

Ἡ λειτουργία τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου εἶναι ἡ παλαιότερα καὶ ἡ μόνη σήμερον ἐν χρήσει λειτουργία τοῦ ἀρμενικοῦ λειτουργικοῦ τύπου. Αὕτη φαίνεται ὅτι καὶ ἐξ ἀρχῆς ἦτο ἡ μόνη λειτουργία, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, διὸ καὶ μόνη αὐτὴ δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἰθαγενῆς ἀρμενικῆ, ἀσχέτως ἂν ἱκανὰ τμήματα αὐτῆς προέρχονται ἐκ μεταφράσεως βυζαντινῶν ἢ συριακῶν πρωτοτύπων. Ἐκτὸς τῆς λειτουργίας ταύτης ὁ ἀρμενικὸς λειτουργικὸς τύπος ἐγνώρισε καὶ ἄλλας λειτουργίας, αἱ ὁποῖαι προῆλθον ἐκ μεταφράσεως ἑλληνικῶν ἢ συριακῶν

ἀναφορῶν, δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ἐτέθησαν ὅλαι εἰς λειτουργικὴν χρῆσιν ἢ καὶ ἂν ἐχρησιμοποιήθησάν ποτε ἢ χρῆσις τῶν ἦτο παροδικὴ καὶ περιορισμένη. Αὗται εἶναι ἡ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου, Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, δύο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μία «καθημερινή» ἀποτελοῦσα μετάφρασιν τῆς ρωμαϊκῆς καὶ τέλος μία ἀκόμη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, ἀρχαῖκωτέρα τῆς ἐν χρήσει.

Τῆς ἐν χρήσει λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὑπάρχουν πολλαὶ ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις εἰς τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς γλῶσσας. Ἡ παροῦσα μετάφρασις ἐγένετο ἐκ τῆς ἐπισήμου ἐκδόσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀρμενικοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων (1927). Ἐκ τῶν μεταφράσεων μνημονεύομεν τὰς εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν· *F. E. Brightman*, *Liturgies Eastern and Western*, τ. I, Oxford 1896, σελ. 412-457 καὶ *Τιρὰν Μερσογιάν*, μετὰ ἀρμενικοῦ κειμένου καὶ ἀγγλικῆς μεταφράσεως, N. York 1950. Εἰς τὴν γαλλικὴν· *Petit paroissien des Liturgies Orientales*, Harissa (Liban) 1941, σελ. 85-175. Εἰς τὴν γερμανικὴν· *S. Kagian*, *Die heilige Messliturgie nach dem armenisch-katholischen Ritus*, Wien 1935. Καὶ τὴν ἰταλικὴν· *G. Avedichian*, *Liturgia della messa Armena*, Venetia 1854.

Περὶ τοῦ ἀρμενικοῦ λειτουργικοῦ τύπου γενικῶς καὶ τῆς λειτουργίας εἰδικώτερον βλέπε· *F. C. Conybeare*, *Rituale Armenorum*, Oxford 1905, *I. H. Dalmais*, *Les liturgies d' Orient*, Paris 1959, *J. M. Hanssens*, *Institutiones liturgicae de ritibus orientalibus*, τ. II καὶ III, Roma 1930-1932, *A. G. Martimort*, *L' Église en prière*, Introduction à la Liturgie, Paris 1961, *A. Raes*, *Introductio in liturgiam orientalem*, Roma 1947, *Π. Τρεμπέλα*, *Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς*, ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 370-377 καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἀρμενικὴν λειτουργίαν Ἀ. Σταυρινοῦ, μν. ἔργον, σελ. 1-92.

Τῆς θείας λειτουργίας προηγούνται προπαρασκευαστικά ἰ πράξεις, παράλληλοι πρὸς τὸν «καιρὸν», τὴν ἔνδυσιν, τὴν χερνιβίαν καὶ τὴν προσκομιδὴν τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὄρθρου ὁ ἱερεὺς, ζητήσας συγχώρησιν, ἀπέρχεται μετὰ τῶν διακόνων καὶ τῶν ἀκολούθων εἰς τὸ βορείως τοῦ ἱεροῦ βήματος σκευοφυλάκιον, ὅπου ἐνδύεται τὰ ἄμφια αὐτοῦ, ἐνῶ αὐτὸς μὲν ἀπαγγέλλει προπαρασκευαστικὰς εὐχὰς καὶ ψαλμικοὺς στίχους, οἱ δὲ ὑπηρετοῦντες ψάλλουν ὕμνους καὶ τὸν ρα' ψαλμὸν («Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυίδ...»). Τὰ πλεῖστα ἄμφια συμπίπτουν πρὸς τὰ βυζαντινά, μὲ τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουν καὶ ὡς πρὸς τὴν μορφήν (στιχάριον, ἐπιτραχήλιον. ζώνη, ἐπιμάνικα, μανδύας - φελώνιον). Ἐπὶ πλεόν περιβάλλεται τὴν ἐπωμίδα (περιλαίμιον), τὸ χειρόμακτρον (ἀρχαϊκὴν μορφήν ἐπιγονατίου), τὴν μίτραν καὶ εἰδικὰ χρυσοκέντητα σανδάλια (ἐμβάδας). Οἱ ἀρχιμανδρίται φοροῦν σταυρὸν καὶ κρατοῦν ποιμαντορικὴν ράβδον, ὁμοίαν πρὸς τὴν ἰδικὴν μας. Οἱ ἐπίσκοποι ἐπὶ πλεόν φέρουν ὠμοφόριον καὶ παναγίαν (ἐγκόλπιον), ἐπιγονάτιον καὶ πιννοειδῆ μίτραν καὶ κρατοῦν ποιμαντορικὴν ράβδον ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν δυτικῶν. Οἱ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι στιχάριον καὶ ὄραριον. Τὰ μέλη τοῦ χοροῦ καὶ οἱ ὑπηρετοῦντες στιχάρια.

Μετὰ τὴν ἔνδυσιν ὁ ἱερεὺς εἰσέρχεται ἐν πομπῇ εἰς τὸν σολέα, ὅπου νίπτει τὰς χεῖρας, ἀπαγγέλλων ἀντιφωνικῶς μετὰ τοῦ διακόνου τοὺς τελευταίους στίχους τοῦ κε' ψαλμοῦ («Νίψομαι ἐν ἀθύοις τὰς χεῖράς μου...») καὶ τινὰς εὐχὰς. Εἶτα ἀπαγγέλλεται ἡ ἐξομολόγησις τῶν ἁμαρτιῶν, σχεδὸν κατὰ λέξιν μετάφρασις τοῦ confiteor τῆς ρωμαϊκῆς λειτουργίας. Εἶτα ψάλλεται ὁ 4θ' ψαλμὸς («Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ...») καὶ ἀπαγγελιομένου κατ' ἀντιφωνίαν τοῦ μβ' ψαλμοῦ, στίχ. 4 ἐξ., ὁ ἱερεὺς ἀνέρχεται τὰς βαθμίδας τοῦ βήματος, θυμιώμενος ὑπὸ τοῦ διακόνου, σταθεῖς δὲ πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης ἀναπέμπει εὐχὴν καὶ προσκυνεῖ καὶ ἀσπάζεται αὐτήν. Τὸ μέγα βῆλον κλείεται

καί, ἐνῶ ὁ χορὸς ψάλλει μακρὸν ὕμνον, ὁ ἱερεὺς ἀναγνώσας τρεῖς προκαταρκτικὰς εὐχὰς, ἀπέρχεται εἰς τὴν βορειῶς τῆς ἁγίας τραπέζης πρόθεσιν, προθέτει τὸν ἄρτον εἰς τὸν δίσκον καὶ τὸν οἶνον εἰς τὸ ποτήριον, ἀπαγγέλλει τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως («Ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον...») καὶ θέσας τὸν δίσκον ἐπὶ τοῦ ποτηρίου καλύπτει τὰ δῶρα διὰ τοῦ ἀέρος, ἀπαγγέλλων μετὰ τοῦ διακόνου ἀντιφωνικῶς τὸν 4β' ψαλμὸν («Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν...»). Εἶτα ἀπαγγέλλει τὴν ἐπὶ τοῦ θυμιάματος βυζαντινὴν εὐχὴν («Θυμιάμα σοι προσφέρομεν...»), θυμιᾷ τὰ δῶρα καί, ἀνοιχθέντος τοῦ βήλου, περιέρχεται τὸν ναὸν θυμιῶν αὐτὸν καὶ τὸν λαόν. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὸ θυσιαστήριον θυμιᾷ αὐτὸ καὶ προσκυνεῖ τρεῖς. Καὶ οὕτως ἄρχεται ἡ θεία λειτουργία.

Ἐκ τῆς συντόμου ταύτης περιγραφῆς τῶν προπαρασκευαστικῶν πράξεων διεφάνη καὶ ὁ ἀνωτέρω ἐπισημανθεὶς συμπληματικὸς χαρακτήρ τῆς ἀρμενικῆς λειτουργικῆς πράξεως, ἡ μίξις δηλαδὴ ἰθαγενῶν καὶ ξένων στοιχείων, εἰλημμένων ἐκ τῆς βυζαντινῆς καὶ ρωμαϊκῆς πράξεως, ὡς καὶ ἡ διατήρησις πολλῶν ἀρχαϊκῶν λειτουργικῶν ἐθίμων. Οὕτω π.χ. ἡ μετάθεσις τῆς προθέσεως πρὸ τῆς λειτουργίας ὀφείλεται ἀσφαλῶς εἰς ὑστέραν βυζαντινὴν ἐπίδρασιν. Ἐν ἀντιθέσει πάντως πρὸς τὴν νεωτέραν βυζαντινὴν πρᾶξιν, αὕτη παρέμεινεν ἀπλουστάτη. Ἡ ἀπόθεσις τοῦ ἄρτου εἰς τὸ δισκάριον καὶ ἡ ἔκχυσις τοῦ οἴνου εἰς τὸ ποτήριον συνοδεύονται ὑπὸ τῶν φράσεων «Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ...» καὶ «Εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου...» καὶ οὐδὲν πλέον τούτων. Οὕτε μερίδες ἁγίων, οὕτε ζώντων καὶ τεθνεώτων προσφέρονται. Οἱ ἀρμένιοι, μόνοι ἐξ ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας ἄζυμον ἄρτον (ἐγκρυφίαν), εἴτε κατ' ἐπίδρασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἴτε διότι προσέφερον τὸν ἄζυμον ἄρτον, τὸν ὁποῖον καὶ οἱ ἴδιοι ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὰς κοινὰς τραπέζας τῶν. Μόνοι δ' ἐξ ἄλλου ἐκ τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀναμιγνύουν εἰς τὸν οἶνον τοῦ ἁγίου ποτηρίου ὕδωρ, εἴτε ἀντιδρῶν-

τες εἰς τὴν αἴρεσιν τῶν Ἐβιονιτῶν, οἱ ὅποιοι προσέφερον εἰς τὴν θεῖαν εὐχαριστίαν μόνον ὕδωρ, εἴτε ἀκολουθοῦντες πάλιν τὰ ἔθιμα τῆς κοινῆς τραπέζης τοῦ τόπου των.

Ἡ θεία λειτουργία ἄρχεται, κατὰ τὸν βυζαντινὸν τύπον, διὰ τοῦ «**Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...**», ἐπακολουθοῦν δὲ αἱ **τρεῖς εὐχαῖ τῶν ἀντιφώνων** τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας καὶ ἡ εὐχή τῆς εισόδου. Ἐξ αὐτῶν ἡ πρώτη λέγεται ἐκφώνως, αἱ δὲ λοιπαὶ μυστικῶς. Τὰ ἀντίφωνα ὅμως ἔμειναν ὑπανάπτυκτα. Ἄντ' αὐτῶν ψάλλονται δύο τροπάρια, ἐναλλασσόμενα κατὰ τὸ θέμα τῆς ἡμέρας. Τὰ ἐνταῦθα παρατιθέμενα, διὰ μικροτέρων στοιχείων, εἶναι τὰ τῶν Θεοφανείων.

Ἡ **εἰσοδος** ὁμοίως εἶναι ὑποτυπώδης, περιοριζομένη εἰς τὴν περι τὴν ἁγίαν τράπεζαν περιφορὰν καὶ τὴν ὑψωσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς καὶ εἰς τὴν ψαλμωδίαν τοῦ τρισαγίου, τὸ ὅποιον ἔχει, ὡς καὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν τύπον, χαρακτῆρα εισοδικοῦ. Τὸ τρισάγιον, ἐρμηνευόμενον κατὰ χριστολογικὴν ἔννοιαν, δέχεται, κατὰ τὸ θέμα τῆς δεσποτικῆς ἑορτῆς, τὴν ἀνάλογον προσθήκην («ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς», «ὁ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν» κλπ.). Τὸ «ὁ τεχθεὶς καὶ ἐπιφανεὶς» εἶναι ἢ εἰς τὰ Θεοφάνεια προσιδιάζουσα προσθήκη κατὰ τὸν ἀρχαῖον διπλοῦν χαρακτῆρα τῆς ἑορτῆς αὐτῆς. Εἶναι γνωσταὶ αἱ θεολογικαὶ ἔριδες μεταξὺ ἀρμενίων καὶ ὀρθοδόξων περι τῆς προσθήκης τοῦ «ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς» εἰς τὸν τρισάγιον ὕμνον (βλ. *V. Janeras, Les byzantins et le Trisagion ehistologique*, ἐν «*Miscellanea liturgica G. Lercaro*», τ. 2, Roma 1967, σελ. 469-499).

Ἐπακολουθεῖ ἡ **ἐκτενής καὶ ἡ εὐχή αὐτῆς**. Εἰς ταύτην πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ πρὸ τοῦ τρισαγίου συναπτὴ τῆς ἀρχαιοτέρας μορφῆς τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν ἢ ἡ πρὸ τῶν ἀναγνωσμάτων ἐκτενής τῶν ἀνατολικῶν λειτουργικῶν τύπων, καίτοι αὕτη λέγεται ἐνταῦθα μετὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ τρισαγίου καὶ συνδυάζει στοιχεῖα τῆς μετὰ τὸ εὐαγγέλιον βυζαντινῆς ἐκτενοῦς (εὐχή - ἐκφώνησις).

Τὰ ἀναγνώσματα εἶναι τρία: προφητεία - ἀπό-

στολος - εὐαγγέλιον. Κατ' ἐξαιρέσιν κατὰ τὰ Θεοφάνεια δὲν ἀναγινώσκειται προφητεία, διότι αὕτη οἶονεὶ μετατίθεται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγιασμοῦ, ἡ ὁποία τελεῖται συναπτῶς πρὸς τὴν λειτουργίαν εἰς ἀνάμνησιν τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου. Ἐκ τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς ἀπεσπάσαμεν τὴν πρώτην προφητείαν μετὰ τοῦ ψαλμοῦ - προκειμένου αὐτῆς καὶ ἐθέσαμεν εἰς τὴν πρὸ τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος θέσιν τῆς διὰ τὴν φανῆ ἢ κανονικὴ διάρθρωσις τοῦ συστήματος τῶν ἀναγνώσμάτων. Τῆς προφητείας καὶ τοῦ ἀποστόλου προηγοῦνται προκειμένα - ψαλμοὶ καὶ τοῦ εὐαγγελίου ἀλληλουάριον. Ταῦτα παλαιότερον ἐψάλλοντο· σήμερον ἀπαγγέλλονται καὶ οἱ στίχοι τῶν ψαλμῶν περιορίζονται κατὰ περίστασιν.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀναγνώσεως τοῦ εὐαγγελίου προσφέρεται θυμίαμα. Γενικῶς ἡ χρῆσις θυμιάματος εἶναι σχεδὸν συνεχῆς εἰς τὴν ἁρμενικὴν λειτουργίαν.

Τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἀπαγγέλλεται ὑπὸ τοῦ διακόνου, συνοδεύοντος καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εὐαγγελίου. Τοῦτο γίνεται καὶ εἰς τὸν λειτουργικὸν τύπον τοῦ Μαλαμπάρ κατὰ προφανῆ ρωμαϊκὴν ἐπίδρασιν. Τὸ νόημα τῆς ἀπαγγελίας τοῦ συμβόλου εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν εἶναι, ὅτι ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, διδαχθεὶς διὰ τῆς ἀκροάσεως τῶν Γραφῶν τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ, ἐκφράζει διὰ τοῦ συμβόλου τὴν θεοδίδακτον πίστιν του. Κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν αὐτοῦ οἱ πιστοὶ συνάπτουν τὰς παλάμας τῶν χειρῶν των εἰς δῆλωσιν ἐνότητος τῆς πίστεως. Τὸ σύμβολον εἶναι διάφορον τοῦ συμβόλου τῆς Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν θεῖαν λατρείαν ὑφ' ὄλων τῶν λειτουργικῶν τύπων. Κατὰ βάσιν τὸ κείμενον τοῦ συμβόλου εἶναι τὸ τῆς Νικαίας, περιέχει ὅμως καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ διατηρεῖ καὶ τοὺς ἀναθεματισμοὺς τοῦ συμβόλου τῆς Α'.

Μετὰ τὸ σύμβολον ἀκολουθεῖ νέα ἐκτενής, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνσωματοῦνται καὶ αἱ αἰτήσεις («Ἄγγε-

λον εἰρήνης...» κλπ.), ὡς εἰς τὰς λειτουργίας τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, πιθανῶς δὲ καὶ τὴν βυζαντινὴν πρὸ τῆς μεταθέσεως αὐτῶν μετὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον.

Ἡ εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας-εὐλογίας, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους τῆς λειτουργίας, προφανῶς συνεδέετο ἀρχικῶς πρὸς ἐπίθεσιν τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν ἀποχωροῦντων τῆς συνάξεως.

Εἰδικαὶ δεήσεις ὑπὲρ τῶν κατηχομένων, τῶν μετανοούντων κλπ. δὲν σώζονται. Λείψανον τούτων εἶναι ἢ εἰς τὴν σημερινὴν λειτουργίαν διατηρηθεῖσα ἀπόλυσις αὐτῶν.

Ἡ εἴσοδος τῶν δώρων, ἐπηρεασμένη ὀπωσδήποτε ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν πρᾶξιν, διατηρεῖ παραλλήλως ἀρχαιότερα καὶ νεώτερα στοιχεῖα. Οὕτως, ἐνῶ ὡς εἶδομεν ἡ πρόθεσις τῶν δώρων ἔχει μετατεθῆ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τελεῖται πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας, ἡ λιτανευτικὴ μεταφορὰ τῶν εἰς τὸ θυσιαστήριον ἔχει μὲν ἀρκετὴν ἐπισημότητα, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποίαν προσέλαβεν εἰς τὸν βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύπον. Μόνος ὁ διάκονος, κατὰ τὴν ἀρχαιότεραν τάξιν, φέρει τὰ δῶρα, ἐνῶ ὁ ἱερεὺς τὰ ὑποδέχεται παρὰ τὸ θυσιαστήριον. Ἡ λιτάνευσις τῶν περιορίζεται περὶ τῆς ἁγίας τραπέζης. Ἡ ψαλμωδία τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, τοῦ ὁποίου τὸ κείμενον παρουσιάζει ἐνδιαφερούσας παραλλαγὰς (βλέπε *R. Taft*, *Évolution historique de la liturgie de saint Jean Chrysostome*, ἐν «*Proche-Orient Chrétien*», τ. 24 (1974), σελ. 9-12) γίνεται κατ' ἀντιφωνίαν ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄλλους καταλλήλους ψαλμικοὺς στίχους καὶ δὴ τοῦ πιθανῶς ἀρχαιότερου «*χερουβικοῦ*», τῶν στίχων δηλ. 7-10 τοῦ κγ' ψαλμοῦ («*Ἄρατε πόλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν...*»). Ὁ ἱερεὺς ἀποβάλλει τὰς ἐμβάδας καὶ τὴν μίτραν, εἰς ἔνδειξιν ταπεινώσεως καὶ εὐλαβείας καὶ ἀναφέρει εὐχὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τὸ «*Οὐδεὶς ἄξιος...*», καθ' ἣν ὄραν ὁ χορὸς ψάλλει τὴν «ἀγιο-

λογίαν», ὕμνον κατάλληλον τῆ ἡμέρα (ὁ «Πλήθη ἀγγέλων...» εἶναι ὁ τῶν Θεοφανείων). Εἶτα ὑποδέχεται τὰ δῶρα καὶ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, νίπτει ἐκ νέου τὰς χεῖρας. Τὴν νέαν διακονικὴν συναπτὴν διαδέχεται εὐχή, δυναμένη νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς εὐχὴ προσκομιδῆς ἢ εὐχὴ τοῦ καταπετάσματος.

Ὁ ἀσπασμὸς μεταδίδεται εἰς ὄλους τοὺς ἐκκλησιαζομένους, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος.

Τὴν εὐχὴν τῆς ἀναφορᾶς διακρίνει λιτότης ὕφους καὶ ὑψηλῆ θεολογία. Εἰς τὴν εὐχὴν ὑπάρχουν αἱ συνήθειαι καὶ εἰς τοὺς ἄλλους λειτουργικοὺς τύπους, καὶ δὴ εἰς τὸν βυζαντινόν, παρεμβάσεις τοῦ λαοῦ. Ἐπὶ πλέον αὕτη διακόπτεται ὑπὸ τριῶν θεολογικῶν ὕμνων.

Ἡ ἀπαγγελία τῶν διπτύχων προσλαμβάνει ἐξόχως πανηγυρικὸν καὶ συλλογικὸν χαρακτήρα διὰ τῆς ἀπαγγελίας καὶ ψαλμωδίας αὐτῶν ἐναλλάξ ὑπὸ τοῦ ἱερέως, τοῦ διακόνου, τῶν παρὰ τὸ θυσιαστήριον κληρικῶν καὶ τοῦ χοροῦ. Εἶναι δὲ ταῦτα ἰδιαιτέρως ἐκτενῆ, ὡς εἰς τὰς ἀρχαίας λειτουργίας Ἰακώβου καὶ Μάρκου, ἐνῶ εἰς τὰς βυζαντινάς λειτουργίας, καὶ δὴ εἰς τὴν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἔχουν ἰσχυρῶς ἐξασθενήσει λόγῳ τῆς μετατοπίσεως τῶν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς προθέσεως.

Τὴν Κυριακὴν προσευχὴν εἰσάγει διακονικὴ συναπτὴ, ἡ ὁποία συγχρόνως κατακλείει καὶ τὴν εὐχὴν τῆς ἀναφορᾶς, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνατολικοὺς λειτουργικοὺς τύπους. Μεταξὺ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν...» καὶ τῆς ἐκφωνήσεως αὐτοῦ παρεμβάλλεται ὁ λεγόμενος «ἐμβολισμὸς», ἡ ἐπανάληψις δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ τελευταίου αἰτήματος τῆς Κυριακῆς προσευχῆς. Τοῦτο ἀπαντᾶται εἰς ὄλας τὰς λειτουργίας πλὴν τῶν βυζαντινῶν.

Ἡ πρὸ τοῦ λαοῦ δευτέρα ὕψωσις τῶν δῶρων εἰσήχθη μετὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα κατὰ λατινικὴν ἐπίδρασιν.

Ὁ διάκονος καὶ ὁ λαὸς κοινῶν ὑπ' ἀμφοτέρα τὰ εἶδη, ὄχι ὁμῶς ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ποτηρίου οὔτε διὰ λαβίδος. Ὁ ἱερεὺς κρατεῖ καὶ διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸ ποτήριον

καὶ ὑπεράνω αὐτοῦ τὸν ἅγιον ἄρτον, ἐμβεβαπτισμένον εἰς τὸ τίμιον αἷμα. Διὰ τῶν δύο δακτύλων τῆς δεξιᾶς κόπτει μερίδα ἐξ αὐτοῦ καὶ τὴν ἀποθέτει εἰς τὸ στόμα τῶν κοινω-
νούντων.

Ἡ κατάλυσις τῶν ἁγίων γίνεται ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ ἱερέως ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ τὰ ἱερὰ σκευῆ ἀποκαθίστανται κενὰ εἰς τὴν πρόθεσιν ὑπὸ τοῦ διακόνου. Μετὰ ταῦτα νίπτει τὰς χεῖρας καὶ φορεῖ τὰς ἐμβάδας καὶ τὴν μί-
τραν. Κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἱερέως καὶ κατὰ τὴν κατά-
λυσιν τῶν ἁγίων κλείεται τὸ μικρὸν καταπέτασμα.

Μετὰ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν («Ὁ εὐλο-
γῶν τοὺς εὐλογοῦντας...») ἐπακολουθεῖ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ
προλόγου τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου (α' 1-14)
κατὰ ρωμαϊκὴν ἐπίδρασιν, ὁ ἀσπασμὸς τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ
τοῦ λαοῦ καὶ ἡ διανομὴ τοῦ (ἄζύμου) ἀντιδώρου. Κατὰ τὴν
ἐορτὴν τῶν Θεοφανείων μετὰ τὴν ὀπισθάμβωνον ἐπισυνά-
πτεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ, δι' ἃ καὶ παραλείπεται
τὸ ἐν τῷ τέλει εὐαγγέλιον.

A. = Ἀναγνώστης

Δ. = Διάκονος

I. = Ἱερεὺς

Λ. = Λαὸς

*** = Ἀλλαγὴ στίχου (ἐπὶ ἑμμέτρῳ κειμένῳ)

**Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
(ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ)**

ΕΝΑΡΞΙΣ - (ΑΝΤΙΦΩΝΑ)

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Α. Τὸ τροπάριον

Θεοτόκε ἀνύμφευτε,* ἡ τὸν ἀναρχον Λόγον συλλαβοῦσα* καὶ τὸν ἀκατάληπτον Θεὸν γεννήσασα* καὶ τὸν ἀχώρητον βαστάσασα ἐν τῇ γαστρὶ σου,* αὐτῷ ἀδιαλείπτως πρέσβευε* ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Δ. Ἐτι δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἐντιλαβοῦ, σῶσον καὶ ἐλέησον.

Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Εὐλογία καὶ δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τῷ Θεῷ προσκυνήσωμεν.

Α. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὗ τὸ κράτος ἀνείκαστον καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος, οὗ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον καὶ ὁ οἰκτιρμὸς ἄπειρος· σύ, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς φιλανθρωπίας σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ

τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὸν ναόν σου τοῦτον τὸν ἅγιον καὶ ποιήσον μεθ' ἡμῶν καὶ τῶν συνευχομένων ἡμῖν πλοῦσια τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς σου· ὅτι σοὶ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Α. Τὸ τροπάριον

Τὴν ἁγίαν Θεοτόκον* ἐν ὕμνοις μεγαλύνωμεν.* Ὁ εὐαγγελιστὴς ἄγγελος* εὐαγγελίζεται τὸν Σωτῆρα,* τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου, λέγων* «Χαῖρε, κεχαριτωμένη,* ὅτι ὁ Κύριος τῶν κυρίων μετὰ σοῦ».

Ι. Τοῦτου ψαλλομένου, λέγει μυστικῶς τὰς εὐχὰς

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σῶσον τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου· τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας σου φύλαξον· ἁγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ ἡμᾶς δόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει καὶ μὴ ἐγκαταλίπης ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ. Ὅτι σοῦ ἐστὶν τὸ κράτος, ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ κοινῇ καὶ συμφώνως διδάξας πάντας ἡμᾶς προσεύχεσθαι, ὁ καὶ δυσὶ καὶ τρισὶ συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου τὰς αἰτήσεις παρέχειν ἐπαγγειλάμενος, σὺ καὶ νῦν τῶν δούλων σου τὰ αἰτήματα πρὸς τὸ συμφέρον πλήρωσον, χορηγῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν τὴν αἰώνιον χαριζόμενος. Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος

Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ προσκυνῶν, ἐπιλέγει·

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταστήσας ἐν οὐρανοῖς τάγματα καὶ στρατιάς ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων εἰς λειτουργίαν τῆς σῆς δόξης, ποιήσον νῦν σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν εἰσοδὸν ἁγίων ἀγγέλων γενέσθαι, συλλειτουργούντων ἡμῖν καὶ συνδοξολογούντων τὴν σὴν ἀγαθότητα.

Δ. Εὐλόγησον, Κύριε.

I. Κρατῶν τὸ Εὐαγγέλιον, ἐκφωνεῖ·

“Ὅτι σοῦ ἐστὶ τὸ κράτος, ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ο ΤΡΙΣΑΓΙΟΣ ὙΜΝΟΣ

Δ. Λαμβάνων τὸ Εὐαγγέλιον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως καὶ ὤψων αὐτό, ἀσπάζεται τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ περιελθὼν αὐτήν, ἵσταται πρὸ αὐτῆς καὶ ἐκφωνεῖ·

Πρόσχωμεν.

Α. Ψάλλει τὸν τρισάγιον ὕμνον

“Ἅγιος ὁ Θεός,* ἅγιος καὶ ἰσχυρός,* ἅγιος καὶ ἀθάνατος,* ὁ τεχθεὶς καὶ ἐπιφανεὶς,* ἐλέησον ἡμᾶς (γ’).

I. Τοῦτου ψαλλομένου, λέγει μυστικῶς τὴν εὐχήν τοῦ τρισαγίου

“Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος καὶ τρισαγίῳ φωνῇ ὑπὸ τῶν σεραφίμ ἀνυμνούμε-

νος καὶ ὑπὸ τῶν χερουβὶμ δοξολογούμενος καὶ ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως προσκυνούμενος, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα. ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν καὶ παντί σου χαρίσματι κατακοσμήσας αὐτὸν καὶ διδάξας αἰτεῖν σοφίαν καὶ σύνεσιν καὶ μὴ παρορῶν τὸν ἁμαρτάνοντα, ἀλλὰ θέμενος αὐτῷ ἐπὶ σωτηρίᾳ μετάνοιαν, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξιούς δούλους σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ στῆναι κατ' ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου καὶ τὴν ὀφειλουμένην προσκύνησιν καὶ δοξολογίαν σοὶ προσάγειν· σύ, Κύριε, πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον αἶνον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου· ἄφες ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· ἁγιάσον τὴν ψυχὴν, τὸν νοῦν καὶ τὰ σώματα ἡμῶν καὶ παράσχου ἡμῖν ἐν ὁσιότητι λατρεύειν σοὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου, τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. "Οτι ἅγιος εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Η ΕΚΤΕΝΗΣ

- Δ. Ἐτι δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ

εὐσταθείας τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου
δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ πάντων τῶν ἁγίων καὶ ὀρθοδόξων ἐπι-
σκόπων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος), ζωῆς
καὶ σωτηρίας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τοῦ Κυρίου δεη-
θῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν διδασκάλων, ἱερέων, διακόνων, ψαλ-
τῶν καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἐκ-
κλησίας παίδων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, θεοφιλῶν ἡγε-
μόνων, στρατηγῶν καὶ τοῦ στρατοῦ αὐτῶν τοῦ
Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν ἀναπαυσαμένων ψυχῶν τῶν ἐν ἀλη-
θεῖ καὶ ὀρθοδόξῳ πίστει ἐν Χριστῷ κεκοιμημέ-
νων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

Δ. Ἔτι δὲ ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῆς ἀληθοῦς καὶ ἁγίας
ἡμῶν πίστεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους Κυρίῳ τῷ Θεῷ τῷ παν-
τοκράτορι παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε, παρατιθέμεθα.

Δ. Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, κατὰ τὸ

μέγα ἔλεός σου. Εἴπωμεν πάντες ἐν ὁμονοίᾳ·

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Τῶν διακονικῶν λεγομένων, λέγει μυστικῶς τὴν εὐχὴν·

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων καὶ ἐλέησον κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου· τοὺς οἰκτιρμούς σου ἀπόστειλον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

Δ. Εὐλόγησον, Κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) "Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Μετὰ τὰς εὐχὰς ὁ ἱερεὺς κάθηται εἰς τὸ σύνθρονον, ὁ δὲ ἀναγνώστης ἀναγινώσκει [τὴν προφητείαν καὶ] τὸν ἀπόστολον

Α. Τὸ προκείμενον τῆς προφητείας. Ψαλμὸς κη'

Ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησε, Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν.

Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ.

Καὶ ἀναγινώσκει τὴν προφητείαν (Ἑσ. ιβ' 3-6)

Ἐκ τοῦ προφήτου Ἑσαίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει Κύριος· Ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου. Καὶ ἔρεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· Ὑμνεῖτε τὸν Κύριον, βοᾶτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔνδοξα αὐτοῦ· μιμήσθεσθε, ὅτι ὑψώθη

τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὑμνήσατε τὸ ὄνομα Κυρίου, ὅτι ὑψηλὰ ἐποίησεν· ἀναγγείλατε ταῦτα ἐν πάσῃ τῇ γῆ. Ἀγαλλιᾶσθε καὶ εὐφραίνεσθε, οἱ κατοικοῦντες Σιών, ὅτι ὑψώθη ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ ἐν μέσῳ αὐτῆς.

Α. Τὸ προκείμενον τοῦ ἀποστόλου. Ψαλμὸς β΄

Κύριος εἶπε πρὸς με· Υἱὸς μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.

Ἰνατί ἐφρύαξαν ἔθνη;

Καὶ ἀναγινώσκει τὸν ἀπόστολον (Τίτ. β΄ 11-15)

Ἐκ τῆς πρὸς Τίτον ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα, ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Ταῦτα λάλει καὶ παρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς· μηδεὶς σου περιφρονεῖτω.

Λ. Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Α. Σήμερον ἐγεννήθη ὁ ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ τῶν αἰώνων Υἱός, Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυίδ.

Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου· ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε.

Δ. Ἀλληλούϊα. Ὁρθοί.

Ι. Ἐγειρόμενος καὶ εὐλογῶν τὸν λαόν, λέγει·

Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Δ. Μετὰ φόβου ἀκούσωμεν.

Ἐκ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,
τὸ κατὰ Ματθαῖον.

Α. Δόξα σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Δ. Πρόσχωμεν.

Α. Λέγει ὁ Θεός.

Δ. Ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον (Ματθ. α' 18-25)

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν· μνηστευθεῖσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων· Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου, τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματος ἁγίου. Τέξεται δὲ υἶόν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὄλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· «Ἴδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἶόν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ», ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός». Διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἶόν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

Α. Δόξα σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Α. Στρεφόμενος πρὸς ἀνατολὰς καὶ ὑψῶν τὸ Εὐαγγέλιον,
ἐκφωνεῖ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως

Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, παντο-

κράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν καὶ ἀοράτων. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ Θεοῦ Πατρὸς μονογενῆ, τούτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα καὶ οὐ ποιηθέντα, ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως τοῦ Πατρὸς, δι' οὗ ἐγένετο πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁρατά τε καὶ ἀόρατα. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, γεννηθέντα τελείως ἐκ Μαρίας τῆς ἁγίας παρθένου διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ λαβόντα σῶμα, ψυχὴν καὶ νοῦν καὶ πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀληθεῖα καὶ οὐ δοκῆσει. Τὸν παθόντα, σταυρωθέντα, ταφέντα, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα, ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς τῷ αὐτῷ σώματι, καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ἐλευσόμενον τῷ αὐτῷ σώματι καὶ τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. Πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ἄκτιστον καὶ τὸ τέλειον, τὸ λαλήσαν ἐν τῷ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις καὶ τῷ εὐαγγελίῳ, τὸ καταβὰν εἰς τὸν Ἰορδάνην, τὸ κηρύξαν τοῖς ἀποστόλοις καὶ οἰκῆσαν ἐν τοῖς ἁγίοις. Πιστεύομεν εἰς μίαν μόνην καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, εἰς ἓν βάπτισμα, εἰς μετάνοιαν, εἰς ἐξιλασμόν καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν, εἰς κρίσιν αἰώνιον

ψυχῶν καὶ σωμάτων, εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Τοὺς δὲ λέγοντας, ὅτι ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱὸς ἢ ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἢ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένοντο ἢ ἐξ ἑτέρας οὐσίας φάσκουσι γεγονέναι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἢ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ ὅτι τρεπτοὺς ἢ ἀλλοιωτοὺς εἶναι, τοὺς τοιούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἅγια Ἐκκλησία.

Εὐλόγησον, κύριε.

- I. Παραλαμβάνει ἐκ τοῦ διακόνου τὸ Εὐαγγέλιον, ἀσπάζεται αὐτὸ καὶ ἀποθέτων ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει ἐκφώνως τὴν προσθήκην τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ·**

Ἡμεῖς δὲ δοξάζομεν τὸν πρὸ αἰώνων, προσκυνοῦντες τὴν ἁγίαν Τριάδα καὶ μίαν Θεότητα, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΕΚΤΕΝΗΣ - ΑΙΤΗΣΕΙΣ

- Δ. Ἐτι δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐτι δὲ μετὰ πίστεως δεηθῶμεν καὶ αἰτησώμεθα παρὰ τοῦ Κυρίου, Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ τῆς λατρείας καὶ τῶν προσευχῶν, ὅπως ἀποδοχῆς ἀξίους ποιήσῃ ἡμᾶς, ἐπακούσῃ Κύριος τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως ἡμῶν, δέξῃται τὰς αἰτήσεις τῶν καρδιῶν

ἡμῶν, ἀφήσῃ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἐλέησῃ ἡμᾶς.

Ὅπως αἱ προσευχαὶ ἡμῶν καὶ αἱ αἰτήσεις ἐν πάσῃ ὥρᾳ εἰσέλθωσιν ἐνώπιον τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ.

Ὅπως δῶ ἡμῖν ἐν ὁμονοίᾳ μιᾶς πίστεως καὶ ἐν δικαιοσύνῃ προκόπτειν ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, ἵνα ἡ χάρις τοῦ ἐλέους αὐτοῦ γένηται ἐφ' ἡμᾶς.

Κύριος ὁ παντοκράτωρ σώσαι καὶ ἐλέησαι.

- Λ. Σῶσον, Κύριε.
- Δ. Τὴν ὥραν ταύτην τῆς ἀγίας θυσίας καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν εἰρήνῃ διελθεῖν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Ἄγγελον εἰρήνης, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Ἰλασμὸν καὶ ἄφεσιν τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Τὴν διὰ τοῦ ἀγίου σταυροῦ κραταιὰν καὶ ἰσχυρὰν δύναμιν εἰς βοήθειαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Ἐπι δὲ ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀγίας ἡμῶν πίστεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους Κυρίῳ τῷ Θεῷ τῷ παντοκράτορι παραθώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε, παρατιθέμεθα.

Δ. Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Εἴπωμεν πάντες ἐν ὁμονοίᾳ·

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Τῶν διακονικῶν τούτων λεγομένων, λέγει μυστικῶς τὴν εὐχὴν·

Κύριε ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ μέγας ἐν ἐλέει καὶ δαψιλῆς ἐν δωρήμασι τῆς σῆς ἀγαθότητος, ὁ οἰκεία βουλήσει ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ὑπομείνας τὰς τοῦ σταυροῦ βασάνους καὶ τὸν θάνατον ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν, ὁ δαψιλῶς δωρησάμενος τὰς δωρεὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῖς μακαρίοις ἀποστόλοις, ποιήσον καὶ ἡμᾶς κοινωνούς, Κύριε, δεόμεθ' ἀκούσει σου, τῶν θείων δώρων σου, τῆς ἀφέσεως τῶν παραπτωμάτων καὶ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) Ὅπως ἄξιοι γενώμεθα εὐχαρίστως δοξάζειν σε σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων· ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Δ. Τῷ Θεῷ προσκυνήσωμεν.

Λ. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) Ἐν τῇ σῇ εἰρήνῃ, Χριστέ Σωτὴρ ἡμῶν, τῇ ὑπερεχούσῃ πάντα νοῦν καὶ λόγον ἐνίσχυσον ἡμᾶς καὶ ἀπτοήτους διατήρησον ἀπὸ παντὸς κακοῦ· κατάταξον ἡμᾶς μετὰ τῶν ἀληθῶς λατρευόντων σοι, τῶν ἐν πνεύματι καὶ ἐν

ἀληθείᾳ προσκυνούντων σε. "Ὅτι τῇ παναγίᾳ
Τριάδι πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός·
ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, Κύριε.

Ι. Εὐλογῶν, λέγει·

Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογήσαι πάντας ἡμᾶς.

Λ. Ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Δ. Μὴ τις τῶν κατηχουμένων, μὴ τις τῶν μὴ ὀρθοτο-
μούντων τῇ πίστει καὶ μὴ τις τῶν μετανοούντων
καὶ τῶν ἀκαθάρτων προσελθέτω τῷ θείῳ μυ-
στηρίῳ.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΩΝ ΔΩΡΩΝ (ΠΡΟΣΚΟΜΙΔΗ)

Τούτων λεγομένων, ὁ λειτουργὸς ἀποβάλλει τὴν μί-
τραν καὶ τὰς ἐμβάδας, ἐὰν δ' ἡ ἐπίσκοπος καὶ τὸ ὁμοφύ-
ριον αὐτοῦ

Λ. Σῶμα Κυρίου καὶ αἷμα Σωτῆρος πρόκειται·*
αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν ἀοράτως ὑμνοῦσι* καὶ
ἀκαταπαύστῳ φωνῇ λέγουσιν·* Ἅγιος, ἅγιος,
ἅγιος, Κύριος τῶν δυνάμεων.

Δ. Ψάλατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψαλμῳδοί, ἐν
φωνῇ ἠδείᾳ ᾠδὰς πνευματικὰς.

Λ. Τὸ τροπάριον («ἀγιολογία»)

Πλήθη ἀγγέλων* καὶ ἐπουρανίων δυνάμεων* κατελθόν-

τα ἐκ τῶν οὐρανῶν* μετὰ τοῦ μονογενοῦς βασιλέως,* ὕμνου καὶ ἔλεγον.* Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.* Εἶπωμεν πάντες* Χάρητε, οἱ οὐρανοί,* ἀγαλλιᾶσθω τὰ θεμέλια τοῦ σύμπαντος,* ὅτι ὁ κίωνιος Θεὸς* ὤφθη ἐπὶ τῆς γῆς* καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη,* ἵνα σώσῃ τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

I. Τούτων ψαλλομένων, ὁ ἱερεὺς εὐχεται μυστικῶς·

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων τοῖς σαρκικοῖς πάθει καὶ ἐπιθυμίαις προσέρχεσθαι τῷ θυσιαστηρίῳ σου καὶ διακονεῖν τῇ βασιλικῇ σου δόξῃ· τὸ γὰρ λατρεύειν σοι μέγα καὶ φοβερόν καὶ αὐταῖς ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν· ἀλλὰ τῇ ἀμετρήτῳ ἀγαθότητί σου, ἀπερίγραπτε Λόγε τοῦ Πατρός, γέγονας ἄνθρωπος καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ὡφθης καὶ ὡς δεσπότης τῶν ἀπάντων τῆς λειτουργικῆς ταύτης καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τὴν ἱεουργίαν παρέδωκας ἡμῖν. Σὺ γὰρ εἶ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ δεσπότης τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων, ὁ ἐπὶ θρόνου γερουβικοῦ καθήμενος, ὁ Κύριος τῶν σεραφίμ καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι μόνος ἅγιος εἶ καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος. Σοῦ δέομαι τοῦ μόνου ἀγαθοῦ καὶ εὐγχοῦ· Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου καὶ καθάρισόν μου τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ πονηροῦ καὶ ἰκάνωσόν με, τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, ἐνδεδυμένον τὴν τῆς ἱερατείας χάριν, παραστῆναι τῇ ἀγία σου ταύτῃ τραπέζῃ καὶ ἱεουργῆσαι τὸ ἄχραντόν σου σῶμα καὶ τὸ τίμιόν σου αἷμα. Σοί, κλίνας τὸν ἑαυτοῦ αὐχένα, ἐπεύχομαι· Μὴ ἀποστρέ-

ψης τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ καὶ μὴ ἀποδοκιμάσης με ἐκ παίδων σου, ἀλλ' ἀξίωσον προσενεχθῆναί σοι τὰ δῶρα ταῦτα ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου. Σὺ γὰρ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν προσφέρομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων· ἀμήν.

- Δ.** Τῆς εὐχῆς ταύτης λεγομένης, παραλαμβάνει τὰ δῶρα ἐκ τῆς προθέσεως καὶ φέρων αὐτὰ ἐν πομπῇ διὰ τοῦ ὀπισθεν μέρους τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει·

Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ.

- Λ.** Ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδὸν αὐτοῦ.

Δ. Οἱ τὰ χερουβίμ.

Λ. Μυστικῶς εἰκονιζόμεθα.

- Δ.** Ὄταν ἔλθῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει·

Ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς.

- Λ.** Καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι* τὸν τρισάγιον ὕμνον προσάγομεν.

- Δ.** Ὄταν ἔλθῃ εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει·

Ὁ Θεὸς ἀπὸ νότου ἤξει καὶ ὁ ἅγιος ἐξ ὕρου Φαράν.

- Λ. Παντός βιοτικουῦ ἔργου* πόρρω ἀποθεμένου.
- Δ. Ὅταν ἔλθῃ ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ὑψῶν τὰ δῶρα, λέγει.
- Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
- Ι. **Θυμῶν τὰ δῶρα, λέγει·**
- Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός, Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ.
- Λ. Ἴνα τὸν βασιλέα* τῶν ὅλων ὑποδεξώμεθα.
- Δ. Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
- Ι. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης καὶ Κύριος τῶν δυνάμεων;
- Λ. Καὶ τὴν τῶν ἀγγέλων μεγαλοπρεπῶς* φέροντες τάξιν δωροφοροῦμεν.
- Δ. Αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
- Ι. **Λαμβάνων τὰ δῶρα ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ διακόνου καὶ εὐλογῶν δι' αὐτῶν τὸν λαόν, λέγει·**
- Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.
- Λ. Ἄλληλούϊα.
- Ι. Ἀποθέτει τὰ τίμια δῶρα ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, θυμιᾷ αὐτὰ καὶ νίπτων τὰς χεῖρας, λέγει ἠσύχως·
- Νίψομαι ἐν ἁθώοις τὰς χεῖράς μου καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε.
- Δ. Ἐτι δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐτι δὲ μετὰ πίστεως καὶ ἀγιότητος στῶμεν μετὰ φόβου ἐν προσευχαῖς ἐνώπιον τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ Θεοῦ· μὴ ἐν πονηρᾷ συνειδήσει καὶ σκανδάλοις, μὴ ἐν δολιότητι καὶ πονηρίαις, μὴ ἐν προσχήμασι καὶ ἀπάταις, μὴ ἐν διψυχίᾳ καὶ ὀλιγοπιστίᾳ, ἀλλ' ἐν ὀρθότητι ἤθους καὶ ἀπλότητι νοός, ἐν ἀγαθότητι καρδίας καὶ τελείᾳ πίστει, ἀφθονοῦντες ἐν ἀγάπῃ, πεπληρωμένοι παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ, στῶμεν ἐν προσευχαῖς ἐνώπιον τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ Θεοῦ, ἵνα εὐρωμεν τὴν χάριν τοῦ ἐλέους αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Σώσαι καὶ ἐλεῆσαι.

Λ. Σῶσον, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

I. Τῶν διακονικῶν λεγομένων, λέγει μυστικῶς τὴν εὐχὴν·

Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων καὶ ποιητῆς πάντων τῶν ὄντων, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὰ πάντα εἰς τὸ εἶναι παραγαγών, ὁ τὴν χοϊκὴν ἡμῶν φύσιν τιμήσας φιλανθρώπως, ἔταξας ἡμᾶς ὑπηρέτας τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀκαταλήπτου τούτου μυστηρίου καὶ σοὶ προσάγομεν τὴν θυσίαν· σὺ οὖν, Κύριε, πρόσδεξαι τὴν παρ' ἡμῶν πρόθεσιν ταύτην καὶ τελείωσον αὐτὴν εἰς μυστήριον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου· χάρισαι φάρμακον ἐξιλαστήριον τῶν ἁμαρτημάτων τοῖς γευομένοις τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Ἀποκαλύπτων ἐν μέρει τὰ ἅγια, ἐκφωνεῖ·

Χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ σοὶ τῷ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ο ΑΣΠΑΣΜΟΣ

Ι. Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τῷ Κυρίῳ προσκυνήσωμεν.

Λ. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.

Δ. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.

Οἱ μὴ δυνάμενοι κοινωνῆσαι τῶν θείων μυστηρίων, ἐξέλλετε τῶν θυρῶν καὶ προσεύξασθε.

Λ. Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν ἐπεφάνη·* ὁ ὢν Θεὸς ἐκαθέσθη ἐνταῦθα·* φωνὴ τῆς εἰρήνης ἠκούσθη,* ἐντελλομένη τὸν ἅγιον ἀσπασμόν·* ἡ Ἐκκλησία ἐγένετο ἐν σῶμα·* ὁ ἀσπασμὸς ἐδόθη ὡς σύνδεσμος τελειότητος·* ἡ ἔχθρα ἀπεμακρύνθη·* ἡ ἀγάπη διεσπάρη τοῖς πᾶσι·* Διό, ὑμεῖς οἱ διακονοῦντες,* ὑψοῦντες τὴν φωνὴν ὑμῶν,* αἰνέσατε ἐν ἐνὶ στόματι τὴν μίαν Θεότητα,* τὴν ὑπὸ τῶν σεραφίμ ἁγιαζομένην.

Τούτων ψαλλομένων οἱ ἐν τῷ ἱερῷ ὑπηρετοῦντες ἀσπάζονται τὴν χεῖρα τοῦ ἱερέως, εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν, κατελθὼν τοῦ βήματος, μεταδίδει τὸν ἀσπασμόν εἰς τὸν πρῶτον τοῦ χοροῦ, εἰς δὲ πάλιν τοῦ χοροῦ εἰς τὸν λαὸν καὶ μεταδίδεται ὁ ἀσπασμὸς εἰς πάντας τοὺς ἐκκλησιαζομένους.

Δ. Κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς προσθέτει·

Οἱ μετὰ πίστεως πρὸ τῆς ἁγίας βασιλικῆς τραπέζης ἐστῶτες, ἴδετε Χριστὸν τὸν βασιλέα καθήμενον καὶ κυκλούμενον ὑπὸ τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων.

- Λ. Αἴρομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς* καὶ ἱκετεύομεν, λέγοντες·* Μὴ μνησθῆς τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν,* ἀλλὰ τοῖς οἰκτιρμοῖς σου ἰλάσθητι·* μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων σου αἰνοῦμέν σε,* Κύριε, δόξα σοι.

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

- Δ. Στῶμεν μετὰ φόβου· στῶμεν μετὰ τρόμου· στῶμεν καλῶς καὶ ἴδωμεν μετὰ προσοχῆς.
- Λ. Πρὸς σέ, Θεέ.
- Δ. Θυσία Χριστὸς προσφέρεται, ἄμωμος ἁμνὸς Θεοῦ.
- Λ. Ἐλεος καὶ εἰρήνη* καὶ θυσία αἰνέσεως.
- Δ. Εὐλόγησον, κύριε.
- Ι. Ἡ χάρις, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἁγιάζουσα θεία δύναμις τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν.
- Λ. Ἀμήν. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
- Δ. Τὰς θύρας, τὰς θύρας. Ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ προσοχῇ ὑψώσατε τὸν νοῦν ὑμῶν ἐν θείῳ φόβῳ.
- Λ. Ἐχομεν πρὸς σέ, Κύριε παντοκράτορ.
- Δ. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ ἐξ ὅλης καρδίας.
- Λ. Ἀξιὸν καὶ δίκαιον.
- Ι. Τούτων λεγομένων, εὐχεται μυστικῶς·

Ἄξιόν ἐστι καὶ δίκαιον μετὰ πάσης προθυμίας προσκυνεῖν πάντοτε καὶ δοξάζειν σε, Πάτερ παντοκράτορ, τὸν διὰ τοῦ ἀψηλαφῆτου καὶ συνδη-

μιουργοῦ Λόγου σου ἄραντα τὸν φραγμὸν τῆς κατάρας καὶ κτησάμενον νέον λαὸν περιούσιον, τὴν Ἐκκλησίαν τῶν εἰς σὲ πιστευόντων· ὃς ψηλαφητῆ φύσει, κατὰ τὴν ἐκ παρθένου οἰκονομίαν, κατεδέξατο σκηνώσαι ἐν ἡμῖν καὶ ἔργον καινὸν θεϊκῶς ἀρχιτεκτονήσας, τὴν γῆν οὐρανὸν ἐποίησεν. Ὡ γὰρ οὐ τολμῶσι χοροὶ ἀγγέλων παραστῆναι φόβῳ τοῦ ἀπροσίτου καὶ ὑπερλάμπρου φωτὸς τῆς θεότητος, γενόμενος ἄνθρωπος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐχαρίσατο ἡμῖν χορεύειν μετὰ τῶν οὐρανίων πνευματικὸν χορὸν,

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Καὶ μετὰ τῶν σεραφίμ καὶ μετὰ τῶν χερουβίμ συμφώνως ἀγιάζειν καὶ παρρησία βοᾶν, κράζειν μετ' αὐτῶν καὶ λέγειν·

Λ. «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος* Κύριος τῶν δυνάμεων,* πλήρεις οἱ οὐρανοὶ* καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου.* εὐλογία ἐν τοῖς ὑψίστοις.* Εὐλογημένος ὁ ἐλθὼν* καὶ ὁ ἐρχόμενος* ἐν ὀνόματι Κυρίου* ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις».

Ι. Τούτων ψαλλομένων, ἐπέχεται μυστικῶς·

Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος εἶ ὡς ἀληθῶς καὶ πανάγιος· καὶ τίς καυχηθήσεται ὡς δυνατὸς λόγῳ περιγράψαι τὴν πρὸς ἡμᾶς ὑπερπλεονάζουσαν εὐσπλαγχνίαν σου; Σὺ ἀρχῆθεν τὸν διὰ τὴν ἀμαρτίαν πεπτωκότα ἄνθρωπον πολυτρόπως ἐπισκεψάμενος καὶ παραμυθησάμενος διὰ τῶν προφητῶν, τοῦ νόμου, τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς σκιώδους προσφορᾶς δαμάλεων, κατὰ δὲ τὸ πλήρωμα

τῶν χρόνων τούτων, ἵνα ἀφέλῃς τὴν καταδίκην τῶν ὀφειλημάτων ἡμῶν, ἔδωκας ἡμῖν τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ, ὀφειλέτην καὶ ὀφείλημα. θῦμα καὶ χριστόν, ἀμνὸν καὶ οὐράνιον ἄρτον, ἀρχιερέα καὶ θυσίαν· αὐτὸς γάρ ἐστι ὁ προσφέρων καὶ ὁ αἰεὶ προσφερόμενος ἐν μέσῳ ἡμῶν ἀδαπανήτως· γενόμενος γὰρ ἄνθρωπος ἀληθεία καὶ οὐ δοκῆσει, ἀσυγχύτῳ ἐνώσει σαρκωθείς ἐκ τῆς Θεοτόκου καὶ ἀγίας παρθένου Μαρίας, περιεπάτησε κατὰ πάντα ὡς ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτίας· ὁ τῷ κόσμῳ διδοὺς ζωὴν καὶ ὁ αἴτιος τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἤλθεν ἐκουσίως εἰς τὸ σταυρωθῆναι· λαβὼν δὲ τὸν ἄρτον ἐπὶ τῶν θείων, ἀγίων, ἀθανάτων, ἀχράντων καὶ δημιουργικῶν αὐτοῦ χειρῶν, ἠὺλόγησεν, ἠὺχαρίστησεν, ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ, ἀγίοις καὶ συνανακειμένοις μαθηταῖς, εἰπὼν·

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Ὑψῶν τὸν ἄρτον, λέγει ἐκφώνως·

«Λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν διαδιδόμενον εἰς ἰλασμόν καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Λ. Ἀμήν.

Ι. (μυστικῶς) Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον λαβὼν, ἠὺλόγησεν, ἠὺχαρίστησεν, ἔπιε καὶ ἔδωκε τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ ἀγίοις καὶ συνανακειμένοις μαθηταῖς, εἰπὼν·

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Ὑψὼν τὸ ποτήριον, λέγει ἐκφώνως·

«Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυννόμενον εἰς ἰλασμόν καὶ εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν».

Λ. Ἄμην. Πάτερ ἐπουράνιε,* ὁ τὸν Υἱόν σου εἰς θάνατον παραδούς* ὡς ὀφειλέτην τῶν ὀφειλημάτων ἡμῶν,* διὰ τοῦ ἐκχυθέντος αἵματος αὐτοῦ* παρακαλοῦμέν σε, ἐλέησον* τὸ λογικόν σου ποίμνιον.

Ι. Τούτου ψαλλομένου, λέγει μυστικῶς·

Καὶ τοῦτο πάντοτε εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ ποιεῖν ἐνετείλατο ἡμῖν ὁ εὐεργέτης μονογενῆς σου Υἱός. Ὅς κατελθὼν εἰς τὰ καταχθόνια τοῦ θανάτου διὰ τοῦ σώματος τοῦ ἐκ τῆς ἡμετέρας συγγενείας προσληφθέντος ὑπ' αὐτοῦ καὶ συντρίψας ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ τὰ κλεῖθρα τοῦ Ἄδου, σὲ μόνον κατέδειξεν ἡμῖν ἀληθινὸν Θεόν, Θεὸν ζώντων τε καὶ τεθνεώτων.

Λαβὼν δὲ εἰς χεῖρας τὰ τίμια δῶρα, ἐπιλέγει·

Καὶ ἡμεῖς οὖν, Κύριε, κατὰ τὴν ἐντολήν σου ταύτην, προσφέροντες τὸ σωτήριον τοῦτο μυστήριον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου, μνησθῆναι ποιούμεθα τῶν ὑπὲρ ἡμῶν σωτηριωδῶν παθημάτων, τῆς ζωηφόρου σταυρώσεως, τῆς τριημέρου ταφῆς, τῆς μακαρίας ἀναστάσεως, τῆς θεϊκῆς ἀναλήψεως, τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ τοῦ Πατρὸς καθέδρας καὶ τῆς φοβερᾶς

καὶ ἐνδόξου δευτέρας ἐλεύσεως αὐτοῦ, ὁμολογοῦμεν καὶ εὐλογοῦμεν.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Ὑψῶν τὰ δῶρα, ἐκφωνεῖ·

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντας.

Λ. Κατὰ πάντα εὐλογημένος εἶ, Κύριε* εὐλογοῦμέν σε, αἰνοῦμέν σε,* εὐχαριστοῦμέν σοι, δεόμεθά σου,* Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ι. Τούτου ψαλλομένου, ἐπέuchεται μυστικῶς·

Σὲ δικαίως αἰνοῦμεν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ ἀπαύστως εὐχαριστοῦμεν, ὅτι παριδὼν τὴν ἡμετέραν ἀναξιότητα, ἔταξας λειτουργοὺς τοῦ φρικτοῦ τούτου καὶ ἀρρήτου μυστηρίου· οὐ δι' ἀγαθοεργίας τινὰς ἡμετέρας, ὧν ἀει ἀποροῦμεν καὶ πάντῃ ἐνδεεῖς ἐσμεν, ἀλλά, θαρροῦντες τῇ ἀπειρῶ ἐπιεικείᾳ σου, τολμῶμεν προσελθεῖν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀει καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τῷ Θεῷ προσκυνήσωμεν.

Λ. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.

Υἱὲ Θεοῦ, ὁ θυόμενος,* ἵνα διὰ τῆς ἐκχύσεως τοῦ ἁγίου σου αἵματος* καταλλάξης ἡμᾶς τῷ

Πατρί,* ἑαυτὸν προσφέρεις ἄρτον ζωῆς εἰς ἡμᾶς*
δεόμεθά σου, ἐλέησον* τὸ τῷ αἵματί σου σω-
θὲν ποιήμιον.

- Ι.** Τούτου ψαλλομένου ἀποκαλύπτει τὰ δῶρα καὶ κλινόμενος προσκυνεῖ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, λέγων·

Προσκυνοῦμεν καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν
σε, ἀγαθουργέ Θεέ, πέμψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ
προτεθέντα δῶρα ταῦτα τὸ συναγίδιον καὶ ὁμοού-
σιόν σοι ἅγιον Πνεῦμα,

- Δ.** Προσεγγίσας μετ' εὐλαβείας, λέγει ἡσύχως·

Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι.** Λαβὼν εἰς χεῖρας τὸν ἄρτον καὶ εὐλογῶν, λέγει·

Δι' οὗ εὐλογήσας, σῶμα ἀληθῶς ποιήσον τοῦ
Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

- Δ.** Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι.** (εὐλογῶν) Δι' οὗ εὐλογήσας, σῶμα ἀληθῶς ποιή-
σον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ.

- Δ.** Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι.** (εὐλογῶν) Δι' οὗ εὐλογήσας, σῶμα ἀληθῶς ποιή-
σον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ.

- Δ.** Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι.** Λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐλογεῖ λέγων·

Καὶ τὸ ποτήριον εὐλογήσας, αἷμα ἀληθῶς
ποιήσον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.
- Ι. (εὐλογῶν) Καὶ τὸ ποτήριον εὐλογήσας, αἷμα ἀληθῶς ποίησον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.
- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.
- Ι. (εὐλογῶν) Καὶ τὸ ποτήριον εὐλογήσας, αἷμα ἀληθῶς ποίησον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.
- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.
- Ι. Λαβὼν τὸ δισκάριον καὶ θέσας αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ποτηρίου, εὐλογεῖ ἀμφότερα τὰ ἅγια, λέγων·
- Τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον εὐλογήσας, σῶμα καὶ αἷμα ἀληθῶς ποίησον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ.
- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.
- Ι. (εὐλογῶν) Τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον εὐλογήσας, σῶμα καὶ αἷμα ἀληθῶς ποίησον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ.
- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.
- Ι. (εὐλογῶν) Τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον εὐλογήσας, σῶμα καὶ αἷμα ἀληθῶς ποίησον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ.
- Δ. Εὐλόγησον, κύριε.
- Ι. Ἀσπασθεὶς τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ καλύψας τὰ τίμια δῶρα, ἐκφωνεῖ·

Ὅστε γενέσθαι ταῦτα πᾶσιν ἡμῖν τοῖς προσερ-

χομένους μὴ εἰς κατάκρισιν, ἀλλ' εἰς ἰλασμόν
καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

- Λ. Πνεῦμα Θεοῦ, τὸ κατελθὸν οὐρανόθεν* καὶ τε-
λειοῦν διὰ τῶν χειρῶν ἡμῶν* τὸ μυστήριον τοῦ
συνδοξαζομένου σοι,* διὰ τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵ-
ματος αὐτοῦ,* δεόμεθά σου ἀνάπαυσον* τὰς ψυ-
χὰς τῶν κεκοιμημένων ἡμῶν.

- Ι. **Τούτου ψαλλομένου, βλέπων τὰ τίμια δῶρα καὶ κάτω
τὰς χεῖρας ἔχων, εὐχεται μυστικῶς·**

Δι' αὐτοῦ χάρισαι ἀγάπην, εὐστάθειαν καὶ
τὴν ποθητὴν εἰρήνην παντὶ τῷ κόσμῳ, τῇ ἁγίᾳ
Ἐκκλησίᾳ καὶ πᾶσιν ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, ἱε-
ρεῦσι, διακόνοις, βασιλεῦσι τοῦ κόσμου, ἡγεμόσι,
λαοῖς, ὁδοιποροῦσι, πλέουσι, δεσμίοις, κινδυ-
νεύουσι, κοπιῶσι καὶ τοῖς κατὰ βαρβάρων πο-
λεμοῦσι. Δι' αὐτοῦ χάρισαι εὐκρασίαν ἀέρων
καὶ ταῖς ἀγροῖς εὐκαρπίαν, τοῖς δὲ πολυειδῶς
νοσοῦσι ταχεῖαν ἀνάρρωσιν. Δι' αὐτοῦ ἀνάπαυ-
σον πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ προκεκοιμημένους
προπάτορας, πατριάρχας, προφήτας, ἀποστό-
λους, μάρτυρας, ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, δια-
κόνους, πάντας τοὺς ὑπηρετήσαντας τὴν ἁγίαν
σου Ἐκκλησίαν καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ τάξει
τῶν λαϊκῶν ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας ἐν πίστει
κεκοιμημένους.

- Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. (ἐκφώνως) Μετὰ τούτων δὲ καὶ ἡμᾶς ἐπίσκε-
ψαι, ἀγαθουργέ Κύριε, δεόμεθα.

- Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

Ι. (ἐκφώνως) Τῆς Θεοτόκου ἁγίας παρθένου Μαρίας, Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος καὶ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἁγία ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

Δ. Ἰστάμενος δεξιᾷ τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει·

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων, προφητῶν, διδασκάλων, μαρτύρων, πάντων τῶν ἁγίων πατριαρχῶν, ἱσαποστόλων ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, ὀρθόδοξων διακόνων καὶ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἁγία ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

Δ. Προσκυνήσωμεν τὴν εὐλογημένην, αἰνετὴν, ἔνδοξον, θαυμαστὴν καὶ θεῖαν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

Λ. Δόξα τῇ γεννήσει σου, Κύριε.

Δ. Τῶν ἡγουμένων ἡμῶν καὶ πρώτων φωτιστῶν ἁγίων Θαδδαίου καὶ Βαρθολομαίου τῶν ἀποστόλων καὶ Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ, Ἄριστάκης, Βερτανές, Χουσήκ, Γρηγορίου, Νερσές, Σαχάκ, Δανιὴλ καὶ Χάδ, Μεσρώπ τοῦ διδασκάλου, Γρηγορίου τοῦ Ναρέκ, Νερσές τοῦ Καλέ, Ἰωάννου τοῦ Βορόντεν, Γρηγορίου καὶ Μωϋσῆ τοῦ Ντατέβ καὶ τῶν ἁγίων Γρηγορησαίων καὶ Νερσεσαίων, ποιμένων καὶ ἀρχιποιμένων Ἀρμενίας μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἁγία ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

Δ. Τῶν ἁγίων μοναχῶν, φιλαρέτων καὶ θεοδιδάκτων Παύλου, Ἄντωνίου, Παύλου, Μακαρίου, Ὀνούφριου, Μάρκου τοῦ ἄββᾶ, Σεραπίωνος, Νείλου,

Ἄρσενίου, Εὐάγρου, Παρσάμ, Ἰωανναίων, Συμεωναίων, ἁγίων Βοσκαίων καὶ Σουκιασαίων, πατέρων καὶ μαθητῶν αὐτῶν τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καὶ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

Δ. Τῶν πιστῶν καὶ ἁγίων βασιλέων Ἀβγάρου, Κωνσταντίνου, Τηριδάτου, Θεοδοσίου καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ εὐσεβῶν βασιλέων καὶ φιλοθέων ἡγεμόνων μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

Δ. Ἐν γένει δὲ πάντων τῶν πιστῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, γερόντων καὶ παιδῶν καὶ τῶν ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ ἐν πίστει καὶ ἁγιότητι ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

Ι. Τούτων λεγομένων, εὐχεται μυστικῶς·

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον καὶ εὐλόγησον τὴν ἁγίαν σου καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, ἣν ἔσωσας διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου καὶ ἠλευθέρωσας διὰ τοῦ ἁγίου σταυροῦ. Χάρισαι αὐτῇ ἀκλόνητον τὴν εἰρήνην. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον καὶ εὐλόγησον πάντας τοὺς ὀρθοδόξους ἐπισκόπους τοὺς ὀρθοτομοῦντας ἡμῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) Ἔτι ἐξαιρέτως τὸν ἀρχιεπίσκοπον

ἡμῶν καὶ τιμιώτατον πατριάρχην πασῶν τῶν Ἀρμενιῶν κύριον κύριον καθολικὸν (τὸν δεῖνα), ὃν χάρισαι ἡμῖν ἐν μακρότητι ἡμερῶν καὶ ὀρθότητι διδασκαλίας.

Δ. Ἐπανελθὼν εἰς τὰ ἀριστερὰ τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει·

Εὐχαριστίαν καὶ δοξολογίαν προσφερόμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, διὰ τὴν ἁγίαν καὶ ἀθάνατον θυσίαν τὴν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, ὅπως αὕτη δωρήσεται ἡμῖν ἀγιότητα ζωῆς. Δι' αὐτῆς χάρισαι ἀγάπην, εὐστάθειαν καὶ τὴν ποθητὴν εἰρήνην παντὶ τῷ κόσμῳ, τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις καὶ ἀρχιεπισκόποις ἡμῶν καὶ τῷ τιμιωτάτῳ πατριάρχῃ πασῶν Ἀρμενιῶν κυρίῳ κυρίῳ (δεῖνι), τῷ μακαρίῳ ἀρχιεπισκόπῳ ἡμῶν κυρίῳ (δεῖνι) καὶ τῷ ἱερεῖ τῷ ταύτην τὴν θυσίαν προσφέροντι. Καὶ ὑπὲρ ἰσχύος καὶ νικῶν τῶν χριστιανῶν βασιλέων καὶ εὐσεβῶν ἡγεμόνων. Δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν καὶ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν κεκοιμημένων. Ἔτι ἐξαιρέτως ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ἀρχιερέων ἡμῶν καὶ τῶν κτιτόρων τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ταύτης καὶ τῶν ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῆς κεκοιμημένων. Ἐλευθερίαν τῶν δεδουλωμένων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ χάριν τῷ παρόντι λαῷ καὶ τῶν ἐν πίστει καὶ ἀγιότητι ἐν Χριστῷ τελειωθέντων μνημονεύοντες ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

Λ. Κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντας.

I. Τούτων λεγομένων, εὔχεται μυστικῶς·

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον καὶ εὐλόγησον τὸν ἐνώπιόν σου παριστάμενον λαὸν (εὐλογεῖ) καὶ τοὺς προσκομίσαντας τὰ τῆς θυσίας. Χάρισαι αὐτοῖς τὰ πρέποντα καὶ συμφέροντα. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον καὶ εὐλόγησον τοὺς καρποφοροῦντας εἰς τὴν ἁγίαν σου Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς μεμνημένους τῶν πενήτων ἐλεημόνως. Ἀντάμειψαι αὐτοῖς τὴν ἄφεσιν τῶν ὀφειλημάτων αὐτῶν κατὰ τὴν σὴν μεγαλοδωρίαν ἑκατονταπλασίως, ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον καὶ οἴκτιρον τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων· ἀνάπαυσον αὐτοὺς καὶ φώτισον καὶ κατάταξον μετὰ τῶν ἁγίων σου ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν καὶ ἀξίους ποιήσον τοῦ ἐλέους σου. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου σου (δεῖνος) καὶ ἐλέησον αὐτὸν κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ ἀνάπαυσον αὐτὸν διὰ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ φωτὸς τοῦ προσώπου σου· (εἰ δέ ἐστι ζῶν) ῥῦσαι αὐτὸν ἀπὸ πάσης παγίδος ψυχῆς καὶ σώματος. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν μνησθῆναι αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ζώντων τε καὶ τεθνεώτων, καὶ κατεύθυνον τὰς προθέσεις τῶν ἱκεσιῶν αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν κατὰ τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ πλήρες σωτηρίας καὶ ἀντάμειψαι πάντας τῇ ἀπεράντῳ καὶ μακαρία ἀγαθότητί σου καὶ, καθάρισας τὰ διανοήματα ἡμῶν, ποιήσον ἡμᾶς ναοὺς ἀξίους πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ

σοὶ τῷ παντοκράτορι Πατρὶ σὺν τῷ ζωοποιῷ
καὶ ἐλευθεροποιῷ ἁγίῳ Πνεύματι πρέπει δόξα,
κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Στρέφεται καὶ εὐλογεῖ τὸν λαόν, λέγων·

Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σω-
τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Ἄμήν. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ἡ ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Δ. Ἔτι δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Μετὰ πάντων τῶν μνημονευθέντων ἁγίων ἔτι
ἐξαιρέτως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς προσενεχθείσης ἁγίας καὶ θείας θυ-
σίας τῆς ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ Κυρίου
δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος
αὐτὴν εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἐπουράνιον καὶ νοερὸν
αὐτοῦ θυσιαστήριον, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν
θεῖαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος
τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον καὶ ἐλέησον καὶ διαφύλαξον
ἡμᾶς, Κύριε, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Σῶσον, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

- Δ. Τῆς παναγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.
- Δ. Καὶ ἔτι ἐν ὁμοιοίᾳ ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς καὶ ἁγίας ἡμῶν πίστεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους Κυρίῳ Θεῷ τῷ παντοκράτορι παραθώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε, παρατιθέμεθα.
- Δ. Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Εἴπωμεν πάντες ἐν ὁμοιοίᾳ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ).

I. Λεγομένων τῶν διακονικῶν, ἐπεύχεται μυστικῶς

Θεὲ τῆς ἀληθείας καὶ πάτερ τοῦ ἐλέους, εὐχαριστοῦμέν σοι, ὅτι πλεῖον τῶν μακαρίων προπατόρων ἐτίμησας τὴν φύσιν ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, ὅτι ἐκείνων μὲν ἐκλήθης Θεός, ἡμῶν ὁμως ἠυδόκησας καλεῖσθαι Πατήρ. Καὶ νῦν, Κύριε, δεόμεθά σου τὴν χάριν τῆς παρὰ σοῦ νέας καὶ τιμιωτάτης ὀνοματοθεσίας ἡμέρα τῆ ἡμέρα καταλάμπρυνον ἐν τῇ ἁγίᾳ σου Ἐκκλησίᾳ.

- Δ. Εὐλόγησον, κύριε.
- I. (ἐκφώνως) Καὶ δὸς ἡμῖν μετὰ παρρησίας, ἀνοίγειν τὰ στόματα ἡμῶν καὶ καλεῖν σε Πατέρα ἐπουράνιον, ψάλλειν τε καὶ λέγειν.
- Λ. Ὑψὼν τὰς χεῖρας, ψάλλει τὴν Κυριακὴν προσευχήν

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γενη-

θήτω τὸ θέλημά σου,* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς* τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον* καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,* ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.* ἀμήν.

Ι. Ταύτης λεγομένης, ἐπεύχεται μυστικῶς·

Κύριε τῶν κυρίων καὶ Θεὲ τῶν θεῶν, βασιλεῦ αἰώνιε, ποιητὰ πάντων τῶν κτισμάτων καὶ Πάτερ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ σῶσον ἡμᾶς ἐκ τοῦ πειρασμοῦ.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) "Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

Ι. Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τῷ Θεῷ προσκυνήσωμεν.

Λ. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.

Ι. Τῶν πιστῶν κλινόντων τὰ γόνατα, βαθέως κλινόμενος, λέγει μυστικῶς τὴν εὐχὴν·

Πνεῦμα ἅγιον, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ ἡ βρύσις τοῦ ἐλέους, ἐλέησον τὸν λαὸν τοῦτον τὸν ταπεινῶς προσκυνοῦντα τὴν σὴν Θεότητα· διαφύλαξον αὐτοὺς ἀκεραίους καὶ ἐντύπωσον ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὸ παρὸν σχῆμα τοῦ σώματος πρὸς κλη-

ρονομίαν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) Διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μεθ' οὗ σοὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ τῷ παντοκράτορι Πατρὶ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΥΨΩΣΙΣ - ΕΝΩΣΙΣ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Δ. Πρόσχωμεν.

Ι. Ἀποκαλύψας τὰ δῶρα καὶ λαβὼν εἰς χεῖρας τὸν ἅγιον ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον, ὕψοι αὐτὰ λέγων ἐκφώνως·

Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Λ. Εἰς ἅγιος,* εἰς Κύριος,* Ἰησοῦς Χριστὸς* εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός* ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Εὐλογητὸς Πατὴρ ἅγιος, Θεὸς ἀληθινός.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Εὐλογητὸς Υἱὸς ἅγιος, Θεὸς ἀληθινός.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Εὐλογητὸν Πνεῦμα ἅγιον, Θεὸς ἀληθινός.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) Εὐλογία καὶ δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Λ. Ἀμήν. Πατὴρ ἅγιος,* Υἱὸς ἅγιος,* Πνεῦμα ἅγιον.* Εὐλογία τῷ Πατρὶ* καὶ τῷ Υἱῷ* καὶ τῷ

ἀγίῳ Πνεύματι,* νῦν καὶ ἀεὶ* καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων* ἀμήν.

Ι. Τοῦτων ψαλλομένων, κλίνας εἴχεται μυστικῶς·

Ἐπίβλεψον, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐξ οὐρανῶν, ἐξ ἀγιασματοῦ σου καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου. Ἐλθέ εἰς τὸ ἀγιάσαι καὶ σῶσαι ἡμᾶς. Ὁ σὺν Πατρὶ καθήμενος καὶ ἐνταῦθα θυόμενος, ποιήσον ἀξιόους ἡμᾶς μεταλαβεῖν τοῦ ἀγράντου σου σώματος καὶ τοῦ τιμίου σου αἵματος καὶ διὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν πάντα τὸν λαόν.

Προσκυνῶν δέ, ἀσπάζεται τὴν ἀγίαν τράπεζαν καὶ λαβὼν τὸ τίμιον σῶμα, ἐμβάπτει ὄλον εἰς τὸ τίμιον αἶμα, λέγων μυστικῶς·

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καλέσας ἡμᾶς τῷ ὀνόματι τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ Χριστιανοῦς καὶ χαρισάμενος ἡμῖν βάπτισμα ἐν τῇ πνευματικῇ κολυμβήθρᾳ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ποιήσας ἡμᾶς ἀξιόους μεταλαβεῖν τοῦ ἀγίου σώματος καὶ αἵματος· καὶ νῦν, Κύριε, δεόμεθά σου, ποιήσον ἡμᾶς ἀξιόους δεχθῆναι τὸ ἅγιον τοῦτο μυστήριον εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ μετ' εὐχαριστίας δοξάζειν σε σὺν τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Ὑψοὶ τὰ τίμα δῶρα πρὸ τοῦ λαοῦ, λέγων·

Γευσώμεθα ἐν ἀγιότητι τοῦ ἀγίου, ἀγίου, τι-

μίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς κατελθὼν ἐξ οὐρανοῦ μερίζεται ἐν μέσῳ ἡμῶν. Οὗτός ἐστιν ἡ ζωὴ, ἡ ἐλπίς, ἡ ἀνάστασις, ὁ ἰλασμός καὶ ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν. Ψάλατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψάλατε τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ ἡμῶν τῷ ἀθανάτῳ, τῷ καθημένῳ ἐπὶ ἄρματος χερουβικοῦ.

Καὶ κλείεται τὸ μικρὸν βῆλον

- Λ. Κύριε, ἐλέησον (τετράκις).
 Δ. Κύριε, ἐλέησον (τετράκις).
 Λ. Παναγία Τριάς,* δὸς τῷ κόσμῳ εἰρήνην.
 Δ. Τοῖς ἀσθενέσι δὸς τὴν ἴασιν,* τοῖς κεκοιμημένοις τὴν βασιλείαν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον. Κύριε, ἐλέησον. Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον.
 Δ. Ψάλατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψαλμῶδοί,* ἠδεῖα φωνῇ ᾠδᾶς πνευματικᾶς,* ὅτι αὐτῷ πρέπει ὕμνος καὶ εὐλογία,* ἀλληλούϊα καὶ ᾄσματα πνευματικά.* Παῖδες, ψάλατε ἐν ὕμνοις* καὶ εὐλογεῖτε τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Κύριον.

Καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ βῆμα

- Λ. Ὁ Χριστὸς θυόμενος,* μερίζεται ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν.* Ἀλληλούϊα.

Τὸ σῶμα αὐτοῦ δίδωσιν ἡμῖν τροφήν* καὶ τὸ ἅγιον αἷμα αὐτοῦ ἀναψύχει ἡμᾶς.* Ἀλληλούϊα.

Προσέλθετε τῷ Κυρίῳ καὶ φωτισθήτε.* Ἀλληλούϊα.

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι ἡδὺς ὁ Κύριος.* Ἀλληλούϊα.

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν.* Ἀλλη-
λουΐα.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις.* Ἀλληλούϊα.

Αἰνεῖτε αὐτόν, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ.* Ἀλ-
ληλούϊα.

Αἰνεῖτε αὐτόν, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ.* Ἀλ-
ληλούϊα.

**I. Τούτων ψαλλομένων, λαβὼν τὸν ἄρτον καὶ ἀσπασθεὶς,
λέγει μυστικῶς·**

Ποῖον αἶνον, ποῖαν εὐχαριστίαν ἐπὶ τοῦ ἄρτου
τούτου εἶπωμεν; Ἀλλ' Ἰησοῦ, σὲ μόνον εὐλο-
γοῦμεν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύμα-
τι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
ἀμήν.

Ὁμολογῶ καὶ πιστεύω, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστός,
ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κό-
σμου.

Κλῶν δὲ σταυροειδῶς εἰς τέσσαρα μέρη τὸν ἅγιον ἄρ-
τον, ρίπτει ἐν τῷ ποτηρίῳ, λέγων·

Πλήρωμα Πνεύματος ἁγίου.

Λαβὼν δὲ μερίδα μίαν, λέγει μυστικῶς·

Πάτερ ἅγιε, ὁ καλέσας ἡμᾶς τῇ κλήσει τοῦ
μονογενοῦς σου καὶ φωτίσας τῷ βαπτίσματι
τῆς πνευματικῆς κολυμβήθρας, ποίησον ἡμᾶς
ἀξίους μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου τούτου μυστηρίου
εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Ἐντύπωσον ἡμῖν
τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, ὥσπερ
τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, οἵτινες ἐγεύσαντο αὐτοῦ

καὶ ἡγίασαν πάντα τὸν κόσμον. Καὶ νῦν, Κύριε, Πάτερ πανάγαθε, τὴν κοινωνίαν ταύτην ποίησον μετασχεῖν τοῦ μυστικοῦ δείπνου τῶν μαθητῶν, αἴρων τῆς ἁμαρτίας τὸ σκότος. Πάριδε τὴν ἐμὴν ἀναξιότητα καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἄπειρόν σου φιλανθρωπίαν χάρισαι αὐτὸ ἱλαστήριον ἁμαρτιῶν, λυτήριον παραπτωμάτων, ὥσπερ ἐπηγγέλατο καὶ εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅτι «πᾶς ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα». Ποίησον οὖν τοῦτο εἰς ἱλασμόν ἡμῶν, ἵνα οἱ τρώγοντες καὶ πίνοντες ἐξ αὐτοῦ ἀναπέμψωσι τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν δόξαν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστὲ βασιλεῦ, ὅτι ἡξίωσας τοὺς ἀναξίους μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου σου σώματος καὶ αἵματος. Καὶ νῦν δέομαί σου, ἵνα μὴ μοι γένηται τοῦτο εἰς καταδίκην, ἀλλ' εἰς ἱλασμόν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς ῥῶσιν ψυχῆς καὶ σώματος καὶ εἰς ἐκπλήρωσιν πάσης ἐναρέτου πράξεως, ἵνα ἁγιάσῃ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμά μου καὶ ποιήσῃ με ναὸν καὶ οἶκον τῆς παναγίας Τριάδος, ὅπως μετὰ τῶν ἁγίων σου ἀξιωθῶ δοξάζειν σε σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ λέγει καὶ τὴν εὐχὴν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου·

Εὐχαριστῶ καὶ μεγαλύνω καὶ δοξάζω σε, Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ τὸν ἀνάξιον ἐμὲ καταξιώσας σήμερον κοινωνῶν γενέσθαι τοῦ Θείου καὶ φρικτοῦ μυστηρίου σου, τοῦ ἀχράντου σου σώματος καὶ τοῦ τιμίου σου αἵματος. Ἐχων οὖν ταῦτα εἰς πρεσβείαν, δέομαι, ἵνα ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ τῆς ζωῆς μου διαφυλάττης με ἐν τῷ σῶ ἁγιασμῷ, ὅπως μνημονεύων τῆς εὐσπλαγγνίας σου, ζῶ ἐν σοί. Ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθες, ἀπέθανες καὶ ἀνέστης· σφράγισόν με τῷ τιμίῳ αἵματί σου, ἵνα μὴ προσεγγίσῃ μοι ὁ ὀλοθρευτής. Παντοδύναμε, καθάρισόν με δι' αὐτῶν ἀπὸ παντὸς θανατηφόρου ἔργου ἡμῶν, ὁ μόνος ἀναμάρτητος. Φρούρησον τὴν ζωὴν μου, Κύριε, ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ. Ἀπόστρεψον ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὰ ὀπίσω τὸν πολέμιόν μου ἠττημένον, ὅσάκις ἂν ἐγείρηται κατ' ἐμοῦ. Στερέωσον τὰ διαβήματα τοῦ νοῦς καὶ τῆς γλώσσης μου καὶ πᾶσαν τὴν ὁδὸν τοῦ σώματός μου. Γενοῦ ἄει μετ' ἐμοῦ κατὰ τὴν ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν σου, ὅτι «ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κάγῳ ἐν αὐτῷ». Σὺ εἰρηκας, φιλόανθρωπε· τήρησον οὖν τὸν λόγον τῶν θείων καὶ ἀκαταλύτων ἐνταλμάτων σου. Σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἐλέους, οἰκτιρμῶν καὶ φιλανθρωπίας καὶ χορηγὸς πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ σοὶ πρέπει δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ ἐπιλέγει·

Μετὰ πίστεως πιστεύω εἰς τὴν παναγίαν Τριάδα, εἰς τὸν Πατέρα, εἰς τὸν Υἱὸν καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Καὶ κοινωνεῖ τοῦ τιμίου σώματος, λέγων·

Μετὰ πίστεως γεύομαι τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ σωτηριώδους σώματός σου, Χριστέ ὁ Θεός μου, Ἰησοῦ, εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μου.

Κοινωνῶν δὲ τοῦ τιμίου αἵματος, λέγει·

Μετὰ πίστεως πίνω τὸ ἁγιαζόν καὶ ἐξαγνίζον αἷμά σου, Χριστέ ὁ Θεός μου, Ἰησοῦ, εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μου.

Τὸ σῶμά σου τὸ ἄφθαρτον γένοιτό μοι εἰς ζωὴν καὶ τὸ ἅγιον αἷμά σου εἰς ἰλασμόν καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Μεθ' οὗ κοινωνεῖ καὶ ὁ διάκονος**Δ. Ἄνοιγομένου τοῦ βήλου, ἐκφωνεῖ·**

Μετὰ φόβου καὶ πίστεως προσέλθετε καὶ μεταλάβετε ἐν ἀγιότητι.

Λ. Ὁ Θεὸς ἡμῶν* καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν* ἐπέφανεν ἡμῖν.

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος* ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Ι. Λαβὼν τὸ ἅγιον ποτήριον καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, λέγει·

Εἶπατε ἡμαρτον τῷ Θεῷ.

Πιστεύομεν Πατέρα ἅγιον, Θεὸν ἀληθινόν.

Πιστεύομεν Υἱὸν ἅγιον, Θεὸν ἀληθινόν.

Πιστεύομεν Πνεῦμα ἅγιον. Θεὸν ἀληθινόν.

Ὅτι αὐτὸς ζῶν καὶ ζωοποιῶν.

Σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆ-
ρος Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁμολογοῦμεν καὶ πιστεύομεν.

Κοινωνεῖ δὲ τοὺς πιστοὺς, λαμβάνων διὰ τῶν δύο
δακτύλων μερίδα ἐκ τοῦ ἁγίου ποτηρίου καὶ θέτων εἰς
τὸ στόμα αὐτῶν καὶ λέγων·

Τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆ-
ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γένοιτό σοι εἰς ἰλα-
σμόν καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Εὐλογῶν δὲ τὸν λαόν, λέγει·

Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον
τὴν κληρονομίαν σου καὶ ποιμανον αὐτοὺς καὶ
ἔπαρον αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ἀποθέτει τὰ
τίμια δῶρα καὶ κλείεται τὸ μικρὸν βῆλον

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Α. Ἐνεπλήσθημεν τῶν ἀγαθῶν σου Κύριε,* γευ-
σάμενοι τοῦ σώματός σου* καὶ τοῦ αἵματός σου.

Δόξα ἐν ὑψίστοις,* τῷ θρέψαντι ἡμᾶς.

Ὁ καθ' ἡμέραν διατρέφων ἡμᾶς,* πέμψον
ἡμῖν τὴν πνευματικὴν σου εὐλογίαν.

Δόξα ἐν ὑψίστοις,* τῷ θρέψαντι ἡμᾶς.

Γ. Τούτων ψαλλομένων, ἐπεύχεται μυστικῶς·

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Πάτερ παντοκράτορ, τῷ
ἐτοιμάσαντι ἡμῖν λιμένα τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν,

ναὸν ἀγιωσύνης, ἐνθα δοξολογεῖται τὸ ὄνομα τῆς ἀγίας Τριάδος. Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστέ βασιλεῦ, τῷ χαρισισμένῳ ἡμῖν ζωῆν διὰ τοῦ ζωοποιοῦ σου σώματος καὶ τοῦ ἀγίου σου αἵματος. Χάρισαι τὸν ἱλασμόν καὶ τὸ μέγα σου ἔλεος. Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Πνεῦμα ἀληθινόν. τῷ ἀνακαινίσαντι τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν. Ἀμόλυντον διαφύλαξον αὐτὴν ἐν τῇ πίστει τῇ εἰς τὴν ἀγίαν Τριάδα, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. Ἀλληλούϊα.

- Δ. Ἔτι δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἔτι δ' ἐν πίστει μεταλαβόντες τῶν θείων, ἀγίων, οὐρανόων, ἀθανάτων, ἀχράντων καὶ ἀμολύντων μυστηρίων. τῷ Κυρίῳ εὐχαριστήσωμεν.
 Λ. Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε,* ἔτι ἔθρεψας ἡμᾶς* τῇ ἀθανάτῳ σου τραπέζῃ,* διανείμας τὸ σῶμα* καὶ τὸ αἷμά σου* εἰς σωτηρίαν τοῦ κόσμου* καὶ εἰς ζωὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.
 Ι. Τούτων ψαλλομένων, καταλύει τὰ ὑπολειφθέντα τῶν μυστηρίων, ἀποπλύνει καὶ σπογγίζει τὸ ποτήριον, νίπτει τὰς χεῖρας καὶ εὐχεται μυστικῶς:

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸ τοιοῦτον γεῦμα τῆς ἀγαθότητος χαρισάμενος ἡμῖν εἰς ἀγιότητα ζωῆς. Διατήρησον ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἀγίους καὶ ἀμώμους, διαμένοντας ὑπὸ τὴν θείαν σου προστασίαν. Πόσιμανον ἡμᾶς εἰς τὸν λειμῶνα τῶν ἀγίων καὶ φιλαγάθων σου θελημάτων, ἵνα δι' αὐτῶν περιφρουρούμενοι ἀπὸ πά-

σης διαβολικῆς προσβολῆς, ἀξιωθῶμεν ἀκοῦσαι μόνον τῆς σῆς φωνῆς καὶ σοὶ μόνῳ ἀκολουθεῖν τῷ καλλινίκῳ καὶ ἀληθεῖ ποιμένι καὶ παρὰ σοῦ δεκτοὶ γενώμεθα εἰς τὴν ἡτοιμασμένην βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Θεὲ ἡμῶν καὶ Κύριε ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦ Χριστέ, εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Τῇ ἀδιερευνήτῳ, ἀκαταλήπτῳ, τρισυποστάτῳ, δημιουργικῇ, προσδεχομένῃ, ἀδιαιρέτῳ καὶ ἐνιαίᾳ ἁγίᾳ Τριάδι πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΣΙΣ

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Φορεῖ τὰς ἐμβάδας καὶ τὴν μίτραν (καὶ τὸ ὁμοφόριον ὁ ἐπίσκοπος), λαμβάνει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ προσκυνεῖ τρεῖς καὶ ἀσπάζεται τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Εἶτα ἀνασειρθέντος τοῦ βήλου, λέγει ἐκφώνως τὴν εὐχὴν ταύτην·

Ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντάς σε, Κύριε, καὶ ἁγιάζων τοὺς ἐλπίζοντας εἰς σέ, σῶσον τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. Τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας σου φύλαξον· ἁγίασον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ ἡμᾶς δόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς τοὺς ἐλπίζοντας εἰς σέ. Εἰρήνην παντὶ τῷ κόσμῳ δώρησαι· ταῖς Ἐκκλησίαις,

τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς χριστιανοῖς βασιλεῦσι καὶ τῷ στρατῷ αὐτῶν καὶ παντὶ τῷ λαῷ τούτῳ. "Ὅτι πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθ' ἐστὶ, καταβαῖνον ἐκ σοῦ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων καὶ σοὶ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων· ἀμήν.

Λ. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον* ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος (γ').

Ι. Τοῦτου ψαλλομένου, κατέρχεται εἰς τὸν σολέα καὶ ἐκφωνεῖ·

Εἴη, εἴη, εἴη.

Τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν αὐτὸς ὑπάρχων, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πληρώσας πᾶσαν τὴν πατρικὴν οἰκονομίαν, πλήρωσον καὶ ἡμᾶς τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος.

Δ. Ὁρθοί.

Ι. Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Μετὰ φόβου ἀκούσωμεν.

Ι. Ἐκ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ κατὰ Ἰωάννην.

Λ. Δόξα σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Δ. Πρόσχωμεν.

Λ. Λέγει ὁ Θεός.

Ι. Ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον (Ἰω. α' 1-14).

Ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων.

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χω-

ρίς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἐν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης· οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον· ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγενήθησαν. Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.

Λ. Δόξα σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Δ. Διὰ τοῦ ἁγίου σταυροῦ δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου, ὅπως δι' αὐτοῦ λυτρώσῃ ἡμᾶς τῆς ἁμαρτίας καὶ σῶσῃ ἡμᾶς διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἐλέους αὐτοῦ.

Κύριε παντοκράτορ ὁ Θεὸς ἡμῶν, σῶσον καὶ ἐλέησον ἡμᾶς.

Ι. (ἐκφώνως) Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς (γ'). Διαφύλαξον ἡμᾶς ἐν εἰρήνῃ, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἁγίου καὶ τιμίου σταυροῦ σου·

λύτρωσαι ἡμᾶς τοῦ ὄρατοῦ καὶ ἀοράτου ἐχθροῦ·
καταξίωσον ἡμᾶς εὐχαριστεῖν καὶ δοξάζειν σε
σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Λ. Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ,* ἐν παντὶ
καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ* ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ
στόματί μου.

Ι. Εὐλογῶν τὸν λαόν, λέγει·

Εἴητε εὐλογημένοι τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος· ἀπέλθετε ἐν εἰρήνῃ, ὁ δὲ Κύριος εἴη μετὰ
πάντων ὑμῶν· ἀμήν.

Λ. Ψάλλει τὸ ὑπόλοιπον τοῦ λγ' ψαλμοῦ·

Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου·
ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοὶ καὶ ὑψώσω-
μεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου καὶ
ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων μου ἐρρύσατό με.

Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε καὶ
τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ κατασιχυνθῇ.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε καὶ ὁ Κύριος εἰσ-
ήκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐ-
τοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλω τῶν φο-
βουμένων αὐτὸν καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος·
μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.

Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ·
ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις ὑατόν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπέινασαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ.

Δεῦτε, τέκνα. ἀκούσατέ μου· φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς.

Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς;

Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.

Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὧτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.

Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτῶν καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.

Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ρύσεται αὐτούς ὁ Κύριος.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὅσα αὐτῶν, ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρὸς καὶ οἱ μισοῦντες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

Τοῦ ψαλμοῦ ψαλλομένου ὁ λαὸς ἀσπάζεται τὸ Ἐδαγγέλιον καὶ λαμβάνει τὸ ἀντίδορον, λέγων τῷ ἱερεῖ·

Μνησθεῖη Κύριος πάσης θυσίας σου καὶ τὸ ὀλοκαύτωμά σου πιανάτω.

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀντεύχεται·

Δώρη σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου καὶ πᾶσαν τὴν βουλήν σου πληρώσαι.

Ι. Μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ ψαλμοῦ προσκυνεῖ τρίς κατὰ ἀνατολάς, λέγων·

Κύριε Ἰησοῦ Θεέ, ἐλέησόν με.

Καὶ ἀπέρχεται εἰς τὸ παστοφόριον.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ
ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ ἅγιος Ἰακώβος ὁ ἀδελφόθεος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Θεοδώρου τοῦ Ἀνδίδων καὶ τοῦ Ψ. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τινων συγγραφεὺς τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων (Θεοδῶρου Ἀνδίδων, Προθεωρία κεφαλαιώδης περὶ τῶν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ γινομένων συμβόλων καὶ μυστηρίων λα΄, *Migne PG* 140, 460 C. *Ψευδο - Σωφρονίου*, Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν καὶ λεπτομερῆ ἀφήγησιν πάντων τῶν ἐν τῇ θείᾳ ἱεουργίᾳ τελουμένων α΄, *Migne PG* 87, 3981 D). Οἱ δύο οὗτοι συγγραφεῖς, ὁμιλοῦντες περὶ λειτουργίας Προηγιασμένων, δὲν ἐννοοῦν ἄλλην ἀπὸ τὴν καὶ σήμερον ἐν χρήσει εἰς τὸν βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύπον Προηγιασμένην. Τοῦτο συνάγεται ἀσφαλῶς ἐκ τῆς μνείας αὐτῆς ὁμοῦ μετὰ τῶν δύο βυζαντινῶν λειτουργιῶν, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «Καὶ νῦν πρὸ τῶν ἄλλων ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ θείου Χρυσοστόμου κρατεῖ μετὰ γε τῆς τῶν Προηγιασμένων, ἦν τινες μὲν Ἰακώβου εἶναι φασὶ τοῦ ὀνομασθέντος ἀδελφοῦ Κυρίου, ἕτεροι δὲ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου καὶ κορυφαίου καὶ ἄλλοι ἄλλων» (Θεοδῶρου Ἀνδίδων, ἐνθ' ἀνωτέρω. Ὁ Ψ. Σωφρόνιος ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ σχεδὸν κατὰ λέξιν). Τὸ «καὶ νῦν...κρατεῖ» ἐξ ἄλλου ὑπονοεῖ ἐμφανῶς τὰς ἐν τῇ λειτουργικῇ πράξει χρησιμοποιομένας, γνωστὰς δὲ εἰς τοὺς συγγραφεῖς καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν ἐν λόγῳ κειμένων, λειτουργίας.

Ἡ μαρτυρία αὕτη θὰ ἦτο ἄνευ σημασίας ἂν εἰς τὸ Σιναϊτικὸν χειρόγραφον 1040 τῶν μέσων τοῦ IB' αἰῶνος δὲν περιείχοντο διακονικά, ἐπιγραφόμενα «Διακονικά τῆς προηγιασμένης λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου» (φ. 19r-32r). Ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ *A. Dmitrievskij*, (*Opisanie liturgitseskich rukopisej*, τ. II, *Εὐχολόγια*, Kiev 1901, σελ. 128-133) καὶ τοῦ *Brightman* (*Liturgies Eastern and Western*, Oxford 1896, σελ. 494-501); ἐκεῖθεν δὲ ἀνεδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ *A. Μωραΐτου* (Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, Θεσσαλονίκη 1955, σελ. 101-105). Τὰ

διακονικά ταῦτα δὲν ἔτυχον τῆς δεούσης προσοχῆς, καίτοι παρουσιάζουν ὅλως ἰδιάζον ἐνδιαφέρον. Ἐνῶ δηλαδή ὁμοιάζουν κατὰ πολὺ πρὸς τὰ γνωστὰ διακονικά τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς λειτουργίας τῆς φερομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, προϋποθέτουν ἄλλην λειτουργίαν Ἱεροσολυμιτικὴν καὶ αὐτὴν (βλέπε: «Ἐπὲρ τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως» δὶς, «Ἐπὲρ τῶν ἐλθόντων καὶ ἐρχομένων χριστιανῶν τοῦ προσκυνῆσαι ἐν τοῖς ἁγίοις Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τόποις τούτοις τῶν Ἱεροσολύμων», «Ἐπὲρ τῶν...ἐλθόντων προσκυνῆσαι ἐν τῷ ζωηφόρῳ τάφῳ τούτῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»), καὶ μάλιστα καὶ Προηγιασμένην, ὡς σαφῶς ἐκ τοῦ τίτλου τῶν διακονικῶν καὶ ἐξ ἄλλων σημείων αὐτῶν καταφαίνεται («Ἐπὲρ τῶν τὰς ἁγίας νηστείας τὰς δεήσεις διεκτελούντων», «Ἐπὲρ τῶν προσκομισθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων...δώρων», «Καὶ ὑπὲρ τῶν προτεθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων δώρων»). Σύγκρισις τῶν διακονικῶν τούτων καὶ τῆς δι' αὐτῶν ὑπονοουμένης δομῆς τῆς λειτουργίας αὐτῆς πρὸς τὴν βυζαντινὴν Προηγιασμένην καταδεικνύει, ὅτι πρόκειται περὶ ἑτέρας λειτουργίας σαφῶς διαφορῶσης ἐκείνης.

Εἰς τὸ Τυπικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τῶν Ἱεροσολύμων τοῦ κώδικος τιμίου Σταυροῦ 43, τοῦ ἔτους 1122, τὸ ὅποῖον ἐδημοσίευσεν ὁ *Α. Παπαδόπουλος - Κεραμεὺς* (Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας, τ. Β', Πετροῦπολις 1894, σελ. 1-254), περιέχεται ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ἡ διάταξις τῶν ἀκολουθιῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Τὴν Μεγάλην Δευτέραν, Μεγάλην Τρίτην καὶ Μεγάλην Τετάρτην περιγράφεται ἡ τάξις τῆς Προηγιασμένης, ὡς ἐτελεῖτο τότε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Σύγκρισις τῆς διατάξεως τῆς Προηγιασμένης ταύτης πρὸς τὴν βυζαντινὴν δεικνύει ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει αὐτὴ πρὸς ἐκείνην. Ἀντιθέτως παραβολὴ τῶν διακονικῶν καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων τοῦ κώδικος Σινᾶ 1040 πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ κώδικος τ. Σταυροῦ 43 ἀποδεικνύει τὴν ἄμεσον συγγένειαν ἀμφοτέρων, παρὰ τὰς μικρὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰς. Εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι εἰς τοὺς δύο τούτους κώδικας ἔχομεν δύο μέχρι σήμερον διασωθείσας πηγὰς, μαρτυρούσας οὐχὶ μόνον περὶ ὑπάρξεως ἰδίας Ἱεροσολυμιτικῆς

Προηγιασμένης, φερομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, ἀλλὰ καὶ δύο κείμενα διὰ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς λειτουργίας αὐτῆς.

Ἐπὶ τὸ φῶς τῶν δύο τούτων μαρτύρων τῆς παραδόσεως δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ καὶ ἡ πληροφορία τοῦ Θεοδώρου Ἀνδιδῶν καὶ τοῦ Ψ. Σωφρονίου. Ἰσως τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰακώβου συνεδέθη ὑπὸ τινῶν πρὸς τὴν βυζαντινὴν Προηγιασμένην εἴτε ἐκ συγχύσεως πρὸς τὴν Ἱεροσολυμιτικὴν, εἴτε καὶ διότι ὁ ἀδελφόθεος ἐθεωρεῖτο ὑπ' αὐτῶν συγγραφεὺς ἀμφοτέρων. Ὁ ἀπόστολος οὗτος δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν νὰ εἶναι ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης λειτουργίας, ἡ ὁποία, παρὰ τὰ ἀρχαῖκά της στοιχεῖα, προϋποθέτει μακρὰν λειτουργικὴν ἐξέλιξιν. Τὸ ἀποστολικὸν πάντως ὄνομα εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς παλαιότητος καὶ τῆς προελεύσεως αὐτῆς. Ὁ ἅγιος Ἰακώβος ὁ ἀδελφόθεος εἶναι ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, ὁ «πιστὸς οἰκονόμος τῶν μυστηρίων τῶν πνευματικῶν» (κατὰ τὸ κοντάκιόν του), εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ἐκκλησία αὐτὴ ἀνήγε τὴν λειτουργικὴν τῆς πρᾶξις. Εἰς ἐσχάτην δηλαδὴ ἀνάλυσιν ἢ φράσις «Προηγιασμένη λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου» εἶναι ταυτόσημος πρὸς τὴν «Προηγιασμένη λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων». Δὲν γνωρίζομεν πότε ἔπαυσε νὰ τελῆται, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς βυζαντινῆς Προηγιασμένης. Μέχρι πάντως τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνάγονται τὰ δύο γνωστὰ χειρόγραφα, ἐτελεῖτο εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸ Σινᾶ. Τὸ Σιναιτικὸν χειρόγραφον μαρτυρεῖ τὴν διάδοσιν αὐτῆς καὶ εἰς τὸ Σινᾶ (μνημονεῦει τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Πέτρου), ἀλλὰ καὶ τὴν παράλληλον χρῆσιν τῆς βυζαντινῆς Προηγιασμένης, τῆς ὁποίας τὰ διακονικὰ ὁμοίως περιέχει, ἀποδίδον αὐτὴν εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον.

Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ κειμένου τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου φερομένης Ἱεροσολυμιτικῆς ταύτης Προηγιασμένης παρουσιάζει μεγάλας δυσχερείας.

Ὁ κώδιξ Σινᾶ 1040 ἔχει μόνον τὰ διακονικὰ. Ἀπὸ τῆς ἐπέψεως ταύτης ἡ κάλυψις εἶναι πλήρης. Ὡρισμένοι τυπικαὶ διατάξεις τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἀναστάσεως βοηθοῦν εἰς τὴν ἐνταξιν

τῶν διακονικῶν τούτων εἰς τὸ λειτουργικὸν πλαίσιον τῆς δομῆς τῆς ὄλης λειτουργίας. Ἐλάχισται τινες τυπικαὶ διατάξεις ὑπάρχουν καὶ εἰς τὸ διακονικόν, ὡς «μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὰ ἀναγνώσματα», «μετὰ τοῦτο», «μετὰ τὴν ἐκφώνησιν» (δῖς), «ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ Ἐκαὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, ὁ λαὸς Ἰάτερ ἡμῶν, ὁ ἱερεὺς Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία» καὶ «ὁ λαὸς τὸ Κύριε, ἐλέησον' κβ'».

Τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως εἶναι πληρέστερον. Περιέχει πάσας τὰς τυπικὰς διατάξεις διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Προηγιασμένης κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ πάντα ὅσα ἀφοροῦν εἰς τὸν λαόν, μετὰ τοῦ κειμένου τῶν τροπαρίων καὶ τῶν ἀναγνωσμάτων. Διακονικὰ ἔχει ὀλίγα, ἀλλ' ὁμως οὐχὶ πάντοτε σύμφωνα πρὸς τὰ τοῦ κώδικος Σινᾶ 1040. Αἱ διαφοραὶ, ὀφειλόμεναι προφανῶς εἰς συνήθεις κατὰ τόπους καὶ χρόνους παραλλαγᾶς, δύνανται νὰ ἑναρμονισθοῦν χωρὶς μεγάλην δυσκολίαν. Ἐπὶ πλεόν τὸ Τυπικὸν τοῦτο διασώζει καὶ τὰ διακονικὰ τῶν κατηχομένων καὶ τῶν φωτιζομένων, μὴ ὑπάρχοντα εἰς τὸ Συναϊτικὸν χειρόγραφον. Τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν ἱερέα δηλοῦνται ἐντὸς τῶν τυπικῶν διατάξεων τοῦ Τυπικοῦ. Συνήθως ἀναγράφονται αἱ ἐκφωνήσεις, ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε καὶ αἱ εὐχαί, τῶν ὁποίων ἢ μνημονεύονται μόνον αἱ ἀρχαὶ ἢ, σπανιώτερον, παρατίθεται ὀλόκληρον τὸ κείμενον αὐτῶν. Ἡ ἔλλειψις πάντως ἱερατικοῦ περιέχοντος τὰς εὐχὰς τῆς λειτουργίας ταύτης εἶναι δυσαναπλήρωτος. Ἱερατικὰ συριακῶν Προηγιασμένων ἐδημοσίευσεν ὁ *H. W. Codrington* (*The Syrian Liturgies of the Presanctified*, ἐν *The Journal of Theological Studies*, τ. IV (1903), σελ. 69-82. V (1904), σελ. 369-377 καὶ 535-545), ἀλλ' αἱ εὐχαὶ καὶ ἡ διατάξεις τῶν λειτουργικῶν τούτων εἶναι διάφοροι τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς.

Πρὸς κάλυψιν τῶν ὑπαρχόντων κενῶν ἐδανείσθημεν εὐχὰς καὶ διατάξεις ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἰδίᾳ εἰς τὸ τμήμα τὸ ἀφορῶν εἰς τὰ μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν προηγιασμένων μέχρι τῆς κοινωνίας, κατὰ τὰς ἐνδείξεις τὰς παρεχομένας ἐκ τῶν ἀρκτικῶν φράσεων τῶν εὐχῶν τῶν δύο κωδίκων καὶ τῶν ἐκφωνήσεων. Οὕτως ἡ ἐπιχειρουμένη ἀποκατάστασις τοῦ κειμένου

τῆς λειτουργίας ταύτης θὰ παραμείνῃ εἰς πολλὰ σημεῖα ὑποθετική, μέχρις ὅτου εὔρεθῆ ἱερατικὸν περιέχον τὸ πλήρες κείμενον τῶν εὐχῶν αὐτῆς, ἂν ποτὲ εὔρεθῆ.

Ὡς βάσιν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου ἐλάβομεν τὴν ἀκολουθίαν τῶν προηγιασμένων τῆς Μεγάλῃς Δευτέρας. Ἡ διάταξις καὶ τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς Μεγάλῃς Ἑβδομάδος εἶναι ἡ αὐτή, καίτοι ἡ τῆς Μεγάλῃς Τετάρτης παρουσιάζει ἰδιορρυθμίας τινάς. Τὰ ἐναλλασσόμενα σημεῖα ἐκτυποῦνται διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων, διὰ νὰ εἶναι εὐχερῆς ἡ διάκρισις τοῦ σταθεροῦ μέρους τῆς λειτουργίας ἀπὸ τοῦ κινητοῦ.

Κατωτέρω δίδονται αἱ δέουσαι ἐπεξηγήσεις, ἀναλύονται αἱ διαφοραὶ τῶν χειρογράφων, ἐπισημαίνονται τὰ κενὰ αὐτῶν καὶ δικαιολογοῦνται αἱ ἐκάστοτε διὰ τὴν συμπλήρωσιν αὐτῶν προτιμηθεῖσαι λύσεις.

Ἡ Ἱεροσολυμιτικὴ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, ὡς καὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύπον, συνδέεται μετὰ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἔσπερινοῦ. Ὁ ἔσπερινὸς ὅμως ἐνταῦθα εἶναι πληρέστερος· περιλαμβάνει καὶ τὸ «Καταξίωσον», ἀπόστιχα, λιτὴν καὶ τὸ «Νῦν ἀπολύεις». Συνήπτετο δὲ ὁ ἔσπερινὸς εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς Θ' ὥρας, ἥτις ὅμως δὲν ἐψάλλετο ὀλόκληρος, ἀλλὰ μέχρι τοῦ «Μὴ δὴ παραδόξης ἡμᾶς εἰς τέλος...» ἢ τοῦ ἐπακολουθοῦντος τρισαγίου κατὰ τὴν Μεγάλῃν Τετάρτην. Κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως τὸ μέχρι τῆς λιτῆς μέρος τῆς ἀκολουθίας ἐψάλλετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἡ Προηγιασμένη δὲ ἐτελεῖτο εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως.

Αἱ τυπικαὶ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἔσπερινοῦ, κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως, εἶναι συντομώταται· «Καὶ εὐθὺς τὸν ἔσπερινόν. Στιχολογία τὰ Πρὸς Κύριον. Στιχηρὰ εἰς τὸ 'Κύριε, ἐκέκραξα'...». Περί τῶν διακονικῶν, τῶν ἱερατικῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἐκφωνήσεων δὲν γίνεται μνεῖα οὔτε εἰς τὸ Τυπικὸν οὔτε εἰς τὸν κώδικα Σινᾶ 1040. Προφανῶς ἡ ἀκολουθία ἐψάλλετο ὑπὸ μόνων τῶν χορῶν, ἀντιφωνικῶς καὶ «πραεῖα τῇ φωνῇ» ἢ «ἐν γαληνότητι», ὡς καὶ ἡ Θ' ὥρα. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ψαλμωδίας ἀποκατεστάθη ἐπὶ τῇ βᾶ-

σει τοῦ ἀρχαιοτέρου γνωστοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ Ὁρολογίου τοῦ κώδικος Σινᾶ 863 τοῦ Θ' αἰῶνος (*J. Mateos, Un Horologion inédit de Saint - Sabas. Le codex sinaitique grec 863 (IXe siècle), Mélanges Eugène Tisserant, vol. III, Studi e Testi 233, Città del Vaticano 1964, σελ. 47-76*). Ἐκεῖ «εἰς τὰ ἐσπερινά» (φ. 77v-99r), εἰς τὸν προοιμιακὸν συνάπτονται τὰ «Πρὸς Κύριον» καὶ εἰς ταῦτα οἱ ψαλμοὶ τοῦ λυχνικοῦ, παρεμβαλλομένου τοῦ «Δόξα καὶ νῦν» μόνον μεταξὺ τῶν δύο ἐνδιαμέσων στάσεων τοῦ καθίσματος, ἄνευ διακονικῶν συναπτῶν καὶ ἱερατικῶν εὐχῶν καὶ ἐκφωνήσεων. Οἱ ψαλμοὶ δύνανται νὰ ψαλοῦν εἰς ἀπλοῦν καὶ σύντομον μέλος ἀντιφωνικῶς, εἰς δύο χορούς, κατὰ τὸν ἦχον τοῦ πρώτου τροπαρίου τῶν στιχηρῶν τοῦ «Κύριε, ἐκέκραξα». Κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τῶν ψαλμῶν τούτων, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ κατὰ τὴν συνήθη Προηγιασμένην τελούμενα, πρέπει οἱ λειτουργοί, ἀφοῦ ἐνδυθοῦν τὰ ἄμφιά των, νὰ τελέσουν τὰ κατὰ τὴν προσκομιδὴν τῆς Προηγιασμένης καὶ νὰ θυμιάσουν κατὰ τοὺς ψαλμοὺς τοῦ λυχνικοῦ, ἂν καὶ περὶ αὐτῶν δὲν ἔχομεν μαρτυρίας ἀπὸ τὰς πηγάς.

Τὰ σ τ ι χ η ρ ἄ κατὰ μὲν τὴν Μεγάλην Δευτέραν καὶ τὴν Μεγάλην Τετάρτην εἶναι τρία, κατὰ δὲ τὴν Μεγάλην Τρίτην ἕξ. Τὸ πρῶτον ἐδιπλώθη διὰ νὰ εἶναι οἱ στίχοι τέσσαρες, κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν. Τινὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἀναστάσεως προβλεπομένων τροπαρίων δὲν ἀπαντοῦν εἰς τὰ ἔντυπα Τριώδια.

Ἡ σειρά τῶν τροπαρίων κατακλείεται διὰ δοξαστικοῦ εἰς τὸ «Δόξα» καὶ θεοτοκίου εἰς τὸ «Καὶ νῦν» κατὰ τὴν Μεγάλην Δευτέραν, διὰ μόνου δὲ δοξαστικοῦ εἰς τὸ «Δόξα καὶ νῦν» κατὰ τὰς δύο ἄλλας ἡμέρας. Τὸ «Σ ο φ ί α ὀ ρ θ ο ἰ» λέγεται κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν παρὰ τὰς βασιλικὰς πύλας, εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ναοῦ, καὶ ἡ εἰ σ ο δ ο ς γίνεται ἐκεῖθεν, ψαλλομένου ὡς εἰσοδικοῦ τροπαρίου ἐκ τῶν τῆς ἡμέρας. Ἴστανται δὲ οἱ ἱερεῖς εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, εἰς τὰς παρὰ τὸν ἄμβωνα καθέδρας, ὡς εἰς τὰς ἀρχαίας λειτουργίας τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀναγνωσμάτων, τὸ κήρυγμα καὶ τὰς μετ' αὐτὸ εὐχάς. Κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἀνεγινώσκειτο

καὶ Εὐαγγέλιον· ἐπομένως ἡ εἴσοδος ἐγίνετο «μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου». Ἐν δὲν προεβλέπετο ἡ ἀνάγνωσις εὐαγγελικῆς περικοπῆς, ἡ εἴσοδος προφανῶς ἐγίνετο μετὰ τοῦ θυμιατοῦ.

Ἡ διακονικὴ συναπτὴ μετὰ τὴν καθέδραν ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς πρὸ τοῦ τρισαγίου συναπτῆς τῶν ἀρχαίων λειτουργιῶν καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ὑπάρχει εἰς τὸν κώδικα Σινᾶ 1040 καὶ μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τὴν Προηγιασμένην τῆς Μεγάλης Τετάρτης. Δὲν μαρτυρεῖται ὁμοίως ὑπὸ τῶν κωδίκων ποία ἦτο ἡ μετ' αὐτὴν ἱερατικὴ εὐχὴ καὶ ἐκφώνησις. Διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ κενοῦ τούτου ἐδανείσθημεν τὴν ἀντίστοιχον πρὸ τῶν ἀναγνωσμάτων εὐχὴν τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου κατὰ τὸν κώδικα Vatic. Borg. 24.

Τὰ προκείμενα καὶ τὰ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναγνώσματα καὶ τῶν τριῶν ἡμερῶν δὲν συμπίπτουν πρὸς τὰ ἀντίστοιχα ἀναγνώσματα τοῦ ἐν χρήσει Τριφδίου. Εἶναι δὲ τρία διὰ τὴν Μεγάλην Δευτέραν (Γένεσις, Ἡσαΐας, Παροιμία), τρία διὰ τὴν Μεγάλην Τρίτην (Γένεσις, Παροιμία, Ἡσαΐας) καὶ δύο διὰ τὴν Μεγάλην Τετάρτην (Γένεσις, Παροιμία). Ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος θὰ ἐλέγοντο τὰ ἀναγνώσματα τοῦ ἑσπερινοῦ ἐκάστης ἡμέρας (Γένεσις, Παροιμία), προστιθεμένου καὶ ἐνὸς ἀναγνώσματος ἐκ τοῦ Ἡσαΐου - πιθανὸν τοῦ ἀναγνώσματος τῆς Τριθέκτης -, προκείμενα δὲ τὰ τῆς ἡμέρας.

Αἱ εὐαγγελικαὶ περικοπαὶ συμπίπτουν πρὸς τὰς σημερινάς. Ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἀσφαλῶς δὲν ἀνεγινώσκετο εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν τροπαρίων τῶν ἀποστίχων δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Οὕτω προβλέπονται τέσσαρα κατὰ τὴν Μεγάλην Δευτέραν καὶ Τετάρτην καὶ πέντε κατὰ τὴν Μεγάλην Τρίτην. Διὰ τὰς ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἡμέρας δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἴτε τὰ ἀπόστιχα τοῦ ἑσπερινοῦ τοῦ Τριφδίου (τὴν Δευτέραν, Τρίτην καὶ Πέμπτην), εἴτε τὰ ὑπολειφθέντα στιχηρὰ τοῦ «Κύριε, ἐκέκραξα...» ἢ καὶ τὰ στιχηρὰ τοῦ Μηναίου.

Ὡς στίχοι τῶν ἀποστίχων ἐνταῦθα λαμβάνονται ψαλμικοὶ στίχοι, διάφοροι δι' ἐκάστην ἡμέραν, ἀναφερόμενοι εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου. Ἐξω τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος προφανῶς ἐχρησιμοποιοῦντο οἱ κοινοὶ στίχοι τῶν ἀποστίχων τοῦ ἑσπερινοῦ («Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου...» καὶ «Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς...»).

Ἡ εὐχὴ μετὰ τὴν ἐκτενεῖ καὶ τὰς αἰτήσεις δὲν σημειοῦται ὑπὸ τῶν χειρογράφων, εἰ μὴ μόνον ἡ ἐκφώνησις αὐτῆς «Ὅτι πρέπει σοι...». Ἐτέθη δὲ ἡ πρώτη εὐχὴ τοῦ λυχνικοῦ «Κύριε οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον...» ὡς ἑναρμονιζομένη πρὸς τὴν ἐκφώνησιν καὶ ὡς κατάλληλος τῇ περιστάσει.

Ἡ ὑπὲρ τῶν κατηχομένων καὶ ἡ ὑπὲρ τῶν φωτιζομένων εὐχαὶ ἀναγράφονται ὀλόκληροι εἰς τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως. Ἀντιθέτως τῆς τρίτης εὐχῆς μαρτυρεῖται μόνον ἡ ἐκφώνησις «Ὅτι πρέπει σοι». Ἡ εὐχὴ «Ὁ προειπῶν...» ἐλήφθη ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν (Η', 8: Εὐχὴ ὑπὲρ τῶν φωτιζομένων).

Αἱ δεήσεις ὑπὲρ τῶν φωτιζομένων εἶναι διπλαῖ («οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα» καὶ «οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τῶν κατηγήσεων μνημονεύοντες») καὶ θὰ ἐλέγοντο μόνον ἀπὸ τῆς Τετάρτης τῆς Μεσονηστήμου ἑβδομάδος, ὡς εἰς τὴν βυζαντινὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων. «Οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τῶν κατηγήσεων μνημονεύοντες» ἦσαν προφανῶς προκεχωρημένη τις τάξις κατηχομένων. Οὗτοι δὲν ἀπελύοντο ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν εὐχὴν, ἀλλ' ὀλίγον ἀργότερον, πιθανῶς ἀμέσως πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν προηγιασμένων κατὰ τὰς τελευταίας διακονικὰς προτροπὰς «Μὴ τις τῶν κατηχομένων, μὴ τις τῶν ἀμυήτων...». Ἡ τάξις αὕτη ἀπαντᾷ, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, μόνον εἰς τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως.

Ἡ λιτὴ ἐγένετο ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ὅπου ἐτελεῖτο ἡ Προηγιασμένη. Τοῦτο προϋποθέτει, ὅτι ἡ προσκομιδὴ τῶν προηγιασμένων δὲν ἐγένετο κατὰ τὸ κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου, ὡς εἰς τὴν βυζαντινὴν Προηγιασμένην, ἀλλὰ κατὰ τὴν ψαλμοδίαν τοῦ ἀντι τοῦ χερουβικοῦ ψαλλομένου ὕμνου «Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν...».

Κατὰ τὸ χερουβικὸν ἐξ ἄλλου ἐγίνετο ἡ προσκομιδὴ καὶ εἰς τὴν τελείαν λειτουργίαν κατὰ τὴν παλαιάν πρᾶξιν. Ἐν περιπτώσει τελέσεως τῆς λειτουργίας ταύτης ἡ λιτὴ δύναται νὰ κατευθυνθῆ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ ναοῦ - τοῦ ἄμβωνος -, ὅπου μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἴστανται οἱ ἱερεῖς, πρὸς τὸ ἅγιον βῆμα. Ὡς τροπάρια λιτῆς δύναται νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς ἡμέρας, ἐν τῶν ἐσπερίων καὶ τὸ μαρτυρικὸν τοῦ ἤχου ἢ τὸ «Σήμερον τὸ προφητικόν...» καὶ τὸ «Οὐδέτι φλογίνη ρομφαία...» κατὰ τὴν Δ' ἐβδομάδα τῶν Νηστειῶν.

Κατὰ τὴν Μεγάλην Τετάρτην μετὰ τὸ κοντάκιον ἐψάλλετο προκείμενον, ἀνεγινώσκετο ἡ προφητεία τοῦ Ζαχαρίου, ἐψάλλετο νέον προκείμενον, ἀνεγινώσκετο ἡ παραλειφθεῖσα προηγουμένως εὐαγγελικὴ περικοπὴ καὶ ἐπηκολούθει ἡ ψαλμοδία τεσσάρων τροπαρίων.

Ἄμα τῆ εἰσόδῳ εἰς τὸ βῆμα ἐψάλλετο τὸ «Κατευθυνθήτω», συνοδεῦον προφανῶς, ὡς καὶ νῦν, τὴν θυμιάσιν τοῦ θυσιαστηρίου. Δὲν μαρτυρεῖται πόσας φορὰς ἐψάλλετο οὔτε ἂν προετάσσοντο αὐτοῦ στίχοι τοῦ 140οῦ ψαλμοῦ, ὡς ἐν τῇ βυζαντινῇ Προηγιασμένη. Τὸ «τρὶς» ἐτέθη ὑφ' ἡμῶν διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀκολουθίας, ἀντὶ τοῦ πιθανωτέρου ἐξάκις.

Κατὰ τὴν Μεγάλην Τετάρτην μετὰ τὸ «Νῦν ἀπολύεις...» τὸ Τυπικὸν σημειώνει «Τρισάγιον». Δὲν εἶναι βέβαιον ἂν πρόκειται περὶ τῆς ψαλμοδίας τοῦ τρισαγίου, ὡς εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν, ἢ περὶ τῆς ἀπαγγελίας αὐτοῦ τρὶς μετὰ τοῦ «Παναγία Τριάς...» καὶ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν...», ὡς εἰς τὸν ἐσπερινόν. Εἰς τὰς ἄλλας δύο ἡμέρας πάντως δὲν ἀπαντᾷ. Ἀντιθέτως τὸ «Κύριε, ἐλέησον μ'» μαρτυρεῖται καὶ διὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας.

Ἡ εὐχὴ τῆς κεφαλὸκλισίας ἐλήφθη ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου.

Τῆς εὐχῆς μετὰ τὴν καθολικὴν συναπτὴν μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἀναστάσεως μόνον ἡ ἀρχή: «Καὶ δὸς ἡμῖν, Κύριε, εὐπρόσδεκτον γενέσθαι». Οὕτως ἄρχεται τὸ περὶ τὸ τέλος τῆς τρίτης εὐχῆς τῆς καθολικῆς συναπτῆς τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς...» τῆς ἐπιγραφομένης «τοῦ Μεγάλου Βασιλείου», ἐμβό-

λιμον αὐτῆς τμήμα, ἰὸ ὅποσον μόνον εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην ἀπαντᾷ. Ἡ εὐχὴ αὕτη εὐρηται καὶ εἰς τὴν βυζαντινὴν λειτουργίαν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὡς «εὐχὴ τῆς προσκομιδῆς», λεγόμενη μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν τιμίων δώρων ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, ἄνευ ὅμως τῆς ἐν λόγῳ προσθήκης. Προφανῶς ἐλέγετο μόνον τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος τῆς εὐχῆς, διότι τὰ λοιπὰ, ὡς ἀναφερόμενα εἰς τὴν τέλεσιν τῆς τελείας λειτουργίας, δὲν ἦσαν κατάλληλα διὰ τὴν Προηγιασμένην. Ἐκ φ ὠ ν η σ ι ς ἐτέθη τὸ «Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς...» τῆς κατακλείδος τῶν εὐχῶν τῆς καθολικῆς συναπτῆς τῆς τελείας λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου.

Αἱ ἐφ εξ ῆ ς εὐ χ α ἰ ἐλήφθησαν ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Εἰς τὰς πηγὰς δηλεῦνται μόνον τὰ διακονικὰ καὶ αἱ ἐκφωνήσεις.

Κοινωνικὰ προβλέπονται διάφορα δι' ἐκάστην τῶν τριῶν ἡμερῶν. Ὅμοίως καὶ αἱ ὀπισθάμβωνσι ἀπολυτικαὶ εὐχαι εἶναι διάφοροι δι' ἐκάστην ἡμέραν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ προσαρμύζονται πρὸς τὰ εἰδικὰ θέματα αὐτῶν. Ἐκτὸς Μεγάλης Ἑβδομάδος πιθανὸν ἐλέγετο ἄλλη εὐχή, δυναμένη νὰ ἀναπληρωθῇ εἴτε ὑπὸ τῆς συνήθους εὐχῆς τῆς βυζαντινῆς Προηγιασμένης εἴτε ὑπὸ τῆς ἐν τῷ Παραρτήματι δημοσιευομένης ὁμοίας εὐχῆς τοῦ Βαρβερινοῦ κώδικος 336.

Εἰς τὸ Παράρτημα δημοσιεύεται ἡ διάταξις τῆς Προηγιασμένης τῆς Μεγάλης Τρίτης καὶ τῆς Μεγάλης Τετάρτης καὶ ἀποκατάστασις, κατ' ἀναλογίαν, τῆς Προηγιασμένης τοῦ ἁγίου Ἰακώβου μιᾶς ἡμέρας ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, τῆς Τετάρτης τῆς Δ' Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν.

Τὸν κώδικα Σινᾶ 1040 ἐχρησιμοποίησαμεν ἐκ φωτογραφιῶν εὐγενῶς ἀποσταλειςῶν ἡμῖν παρὰ τοῦ Σεβασμ. Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ κ. Δαμιανοῦ. Τὸν κώδικα Τιμίου Σταυροῦ 43 ἐκ φωτογραφιῶν τοῦ κ. Κ. Γεωργίου. Τὰ ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου δανειζόμενα κείμενα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ *B. Ch. Mercier, La Liturgie de Saint Jacques* (*Patrologia Orientalis* τ. XXVI, σελ. 115-256), Paris 1946. Οἱ ψαλ-

μοί, τὰ ἀναγνώσματα καὶ τὰ τροπάρια ἐκ τῶν προσφάτων ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Ψαλτηρίου (1968) καὶ τοῦ Τριωδίου (1960).

A. = Ἀναγνώστης

Δ. = Διάκονος

I. = Ἱερεὺς

K. = Κληρικοί

Λ. = Λαὸς

*** = Ἀλλαγὴ στίχου (ἐπὶ ἑμμέτρου κειμένου)

**Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ**

Τῇ ἁγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ ἑσπέρας ψάλλομεν τὴν Θ' ὥραν μέχρι τοῦ «Μὴ δὴ παραδόξης ἡμᾶς εἰς τέλος...» καὶ εὐθὺς συνάπτομεν τὸ λυχνικόν.

Ψάλλομεν δὲ τοὺς ψαλμοὺς εἰς δύο χοροὺς πραεῖα τῇ φωνῇ, οὕτως:

ΕΝΑΡΞΙΣ

Α. Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν τῷ βασιλεῖ ἡμῶν Θεῷ.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ τῷ βασιλεῖ ἡμῶν Θεῷ.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ, Χριστῷ τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν.

Ο ΠΡΟΟΙΜΙΑΚΟΣ (ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ')

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον· Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθητι σφόδρα.

Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω, ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν, ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ.

Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.

Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον αὐτῆς, ἐπὶ τῶν ὀρέων στήσονται ὕδατα.

Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου φεύξονται, ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσιν.

Ἀναβαίνουνσιν ὄρη καὶ καταβαίνουνσιν πεδία εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίωσας αὐτά.

Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται, οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγγιν, ἀναμέσον τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα.

Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, προσδέχονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν.

Ἐπ' αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσει· ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν.

Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερώων αὐτοῦ, ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ.

Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.

Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου.

Τοῦ ἰλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.

Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, ἃς ἐφύτευσας.

Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι, τοῦ ἔρωδιου ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.

Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς.

Ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς· ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.

Ἔθου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ· ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.

Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἀρπάσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρώσιν αὐτοῖς.

Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος καὶ συνήχθησαν καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.

Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.

Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἔρπετά, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων.

Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται· δράκων οὗτος, ὃν ἐπλασας ἐμπαίζειν αὐτῇ.

Πάντα πρὸς σέ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφήν αὐτῶν εἰς εὐκαιρον· δόντος σου αὐτοῖς, συλλέξουσιν.

Ἀνοιξαντός σου τὴν χειρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος· ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον, ταραχθήσονται.

Ἄντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν.

Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας· εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν· ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται.

Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῷ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

Ἦδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογία μου, ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.

Ἐκλείποιεν ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἄνομοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Η ΣΤΙΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΨΑΛΤΗΡΙΟΥ

Εἶτα συναπτῶς στιχολογοῦμεν τὰ «Πρὸς Κύριον» (Κάθισμα ΙΗ' - «Ἀναβαθμοὶ») εἰς δύο χοροὺς ἐν γαληνότητι, οὕτως·

Στάσις α'. Ψαλμὸς ριθ'

Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα καὶ εἰσήκουσέ μου.

Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων ἀδικῶν καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας.

Τί δοθείη σοι καὶ τί προστεθείη σοι πρὸς γλῶσσαν δολίαν;

Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα σὺν τοῖς ἀνθραξι τοῖς ἐρημικοῖς.

Οἶμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη, κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ. Πολλὰ παρώκησεν ἡ ψυχὴ μου.

Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός· ὅταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν με δωρεάν.

Ψαλμὸς ρκ'

Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν ἤξει ἡ βοήθειά μου.

Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Μὴ δώης εἰς σάλον τὸν πόδα σου, μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε.

Ἴδου οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραήλ.

Κύριος φυλάξει σε, Κύριος σκέπη σοι ἐπὶ χεῖρα δεξιάν σου.

Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε, οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.

Κύριος φυλάξει σε ἀπὸ παντὸς κακοῦ, φυλάξει τὴν ψυχὴν σου ὁ Κύριος.

Κύριος φυλάξει τὴν εἰσοδὸν σου καὶ τὴν ἐξοδὸν σου ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμὸς ρκα'

Εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι· Εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.

Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἱερουσαλήμ.

Ἰερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις, ἧς ἡ μετοχή αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαί, φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραήλ, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου.

Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν· θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαυίδ.

Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἰερουσαλήμ καὶ εὐθηνία τοῖς ἀγαπᾶσί σε.

Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργοβάρεσί σου.

Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίον μου, ἐλάλουν δὴ εἰρήνην περὶ σοῦ.

Ἐνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐξεζήτησα ἀγαθὰ σοι.

Ψαλμὸς ρκβ'

Πρὸς σὲ ἤρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ.

Ἴδου ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς· οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἕως οὗ οἰκτιρήσαι ἡμᾶς.

Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουδενώσεως.

Ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν· τὸ ὄνειδος τοῖς εὐθηνούσι καὶ ἡ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις.

Ψαλμὸς ρκγ'

Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ,

εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς.

Ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐτῶν ἐφ' ἡμᾶς, ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡμᾶς.

Χείμαρρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἄρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον.

Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν.

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων.

Ἡ παγὶς συνετρίβη καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.

Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Στάσις β'. Ψαλμὸς ρκδ'

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, ὡς ὄρος Σιών· οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

*Ὅρη κύκλω αὐτῆς καὶ ὁ Κύριος κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

*Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριος τὴν ράβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων, ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν.

*Αγάθυνον, Κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Ψαλμὸς ρκε΄

Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν
Σιών, ἐγενήθημεν ὡσεὶ παρακεκλημένοι.

Τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν καὶ ἡ
γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιάσεως.

Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· Ἐμεγάλυνε Κύ-
ριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν.

Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν·
ἐγενήθημεν εὐφραϊνόμενοι.

Ἐπίστρεψον, Κύριε, τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν,
ὡς χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ.

Οἱ σπεύροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θε-
ριοῦσι.

Πορευόμενοι ἐμπορεύοντο καὶ ἔκλαιον βάλλον-
τες τὰ σπέρματα αὐτῶν.

Ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει, αἶρον-
τες τὰ δράγματα αὐτῶν.

Ψαλμὸς ρκς΄

Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην
ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες.

Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύ-
πνησεν ὁ φυλάσσων.

Εἰς μάτην ὑμῖν ἐστι τὸ ὀρθρίζειν· ἐγείρεσθαι
μετὰ τὸ καθῆσθαι, οἱ ἐσθλιότες ἄρτον ὀδύνης.

Ὅταν δῶ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον· ἰδοὺ
ἡ κληρονομία Κυρίου υἱοί, ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ
τῆς γαστροῦς.

Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως οἱ υἱοὶ
τῶν ἐκτετιναγμένων.

Μακάριος, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ
ἐξ αὐτῶν· οὐ καταισχυνθήσονται, ὅταν λαλῶσι
τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις.

Ψαλμὸς ρκζ´

Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον,
οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι· μα-
κάριος εἶ καὶ καλῶς σοι ἔσται.

Ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθινοῦσα ἐν τοῖς
κλίτεσι τῆς οἰκίας σου.

Οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλω τῆς
τραπέζης σου.

Ἴδου οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φο-
βούμενος τὸν Κύριον.

Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών καὶ ἴδοις τὰ
ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς
σου.

Καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου. Εἰρήνη ἐπὶ τὸν
Ἰσραήλ.

Ψαλμὸς ρκη´

Πλεονάκισ ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου,
εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ.

Πλεονάκισ ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου,
καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι.

Ἐπὶ τὸν νῶτόν μου ἐτέκταινον οἱ ἁμαρτωλοί·
ἐμάκρυναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν.

Κύριος δίκαιος συνέκοψεν αὐχένους ἁμαρτωλῶν.

Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ
ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες Σιών.

Γενηθήτωσαν ὡσεὶ χόρτος δωμάτων, ὃς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι ἐξηράνθη.

Οὐδ' οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ θερίζων καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ ὁ τὰ δράγματα συλλέγων.

Καὶ οὐκ εἶπον οἱ παράγοντες· Εὐλογία Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς, εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Στάσις γ'. Ψαλμὸς ρκθ'

Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε· Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου.

Γενηθήτω τὰ ὦτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.

Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσης, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρά σοὶ ὁ ἴλασμός ἐστιν.

Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε, ὑπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου, ἤλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ἀπὸ φυλακῆς πρωίας μέχρι νυκτός, ἀπὸ φυλακῆς πρωίας, ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ὅτι παρά τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

Ψαλμὸς ρλ'

Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδιά μου, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου.

Οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις, οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ.

Εἰ μὴ ἔταπεινοφρόνουν, ἀλλὰ ὑψωσα τὴν ψυχὴν μου, ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ὡς ἀνταποδόσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν μου.

Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμὸς ρλα'

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ.

Ὡς ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ἠῤῥατο τῷ Θεῷ Ἰακώβ·

Εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκῆνωμα οἴκου μου, εἰ ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου.

Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου, ἕως οὗ εὔρω τόπον τῷ Κυρίῳ, σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἴδου ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Εὐφραθᾶ, εὔρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ.

Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσκυνήσομεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ.

Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἀγιάσματος σου.

Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην καὶ οἱ δοιοὶ σου ἀγαλλιάσονται.

Ἐνεκεν Δαυὶδ τοῦ δούλου σου, μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ χριστοῦ σου.

Ὡμοσε Κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ αὐτήν.

Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ
θρόνου σου.

Ἐὰν φυλάξωνται οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην
μου καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα, ἃ διδάξω αὐτούς,
καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος καθιούνηται ἐπὶ
τοῦ θρόνου σου.

Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών, ἠρετίσατο
αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἑαυτῶ.

Αὕτη ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος·
ὤδε κατοικήσω, ὅτι ἠρετισάμην αὐτήν.

Τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω, τοὺς
πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτων.

Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν καὶ οἱ
δοιοὶ αὐτῆς ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται.

Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαυίδ· ἠτοίμασα
λύχνον τῷ χριστῷ μου.

Τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνην· ἐπὶ δὲ
αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἁγίασμά μου.

Ψαλμὸς ρλβ'

Ἴδου δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κα-
τοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό;

Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ
πώγωνα, τὸν πώγωνα τοῦ Ἀαρών, τὸ καταβαῖ-
νον ἐπὶ τὴν ὄαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ.

Ὡς δρόσος Ἀερμών, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ
ὄρη Σιών.

Ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο Κύριος τὴν εὐλογίαν,
ζωῆν ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμὸς ρλγ'

Ἴδου δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ δοῦλοι Κυρίου, οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Ἐν ταῖς νυξίν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια καὶ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΟΙ ΨΑΛΜΟΙ ΤΟΥ ΛΥΧΝΙΚΟΥ

Καὶ συνάπτομεν τοὺς ψαλμοὺς τοῦ λυχνικοῦ

Ψαλμὸς ρμ'. Ἦχος πλ. δ'

Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου· πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου, ἐν τῷ κεκραγέ-
ναι με πρὸς σέ.

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου· ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή.

Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου.

Μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις.

Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν καὶ οὐ μὴ συνδυάσω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν.

Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει καὶ ἐλέγξει με·

ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου.

“Ὅτι ἔτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς εὐδοκίαις αὐτῶν κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ κριταὶ αὐτῶν.

Ἀκούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἠδύνθησαν ὡσεὶ πάχος γῆς ἐρράγη ἐπὶ τῆς γῆς, διεσκορπίσθη τὰ ὀστᾶ αὐτῶν παρὰ τὸν Ἄδην.

“Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντανέλης τὴν ψυχὴν μου.

Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνεστήσαντό μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρω αὐτῶν οἱ ἁμαρτωλοί· κατὰ μόνας εἰμὶ ἐγώ, ἕως ἂν παρέλθω.

Ψαλμὸς ρμα΄

Φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐδεήθην.

Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου, τὴν θλιψίν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγελοῦ.

Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου καὶ σὺ ἔγνωσ τὰς τρίβους μου.

Ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἧ ἐπορευόμην, ἐκρυσαν παγίδα μοι.

Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλεπον καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με.

Ἀπόλετο φυγὴ ἀπ’ ἐμοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου.

Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε· εἶπα· Σὺ εἶ ἡ ἐλπίς μου, μερίς μου εἶ ἐν γῆ ζώντων.

Πρόσχευς πρὸς τὴν δέησίν μου, ὅτι ἔταπεινώθην σφόδρα.

Ῥῦσαι με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με, ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου.

Ἐμὲ ὑπομενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀνταποδοῶς μοι.

Ψαλμὸς ρκθ'

Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε· Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου.

Γενηθήτω τὰ ὦτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.

Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσης, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἰλασμός ἐστιν.

Ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε· ὑπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου, ἤλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτός, ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας, ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

Στιχηρὰ ἰδιόμελα. Ἦχος πλ. α'. Κοσμᾶ μοναχοῦ

Κύριε,* ἐρχόμενος πρὸς τὸ πάθος,* τοὺς ἰδίους στηρίζων μαθητὰς ἔλεγες,* κατ' ἰδίαν παραλαβῶν αὐτούς.* Πῶς τῶν ῥημάτων μου ἀμνημονεῖτε,* ὧν πάλαι εἶπον ὑμῖν,* ὅτι προφήτην πάντα οὐ γέγραπται,* εἰ μὴ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀποκτανθῆναι;* Νῦν οὖν καιρὸς ἐφέστηκεν,*

ὄν εἶπον ὑμῖν* ἰδοὺ γὰρ παραδίδομαι* ἁμαρτωλῶν χερσὶν ἐμπαιχθῆναι* οἳ καὶ σταυρωῶ με προσπήζαντες,* ταφῇ παραδόντες,* ἐβδελυγμένον λογιῶνται ὡς νεκρόν.* ὁμῶς θαρσεῖτε* τριήμερος γὰρ ἐγείρομαι,* εἰς ἀγαλλίασιν πιστῶν* καὶ ζωῆν τὴν αἰώνιον.

“Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος καὶ πολλὴ παρ’ αὐτῷ λύτρωσις· καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

Τὸ αὐτὸ

Ψαλμὸς ρις’

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔθνη, ἐπαινέσατε αὐτόν, πάντες οἱ λαοί.

Κύριε,* πρὸς τὸ μυστήριον τὸ ἀπόρρητον τῆς σῆς οἰκονομίας* οὐκ ἐξαρκοῦσα ἡ τῶν ἐκ Ζεβεδαίου μήτηρ,* ἠτεῖτό σοι προσκαίρου βασιλείας τιμὴν* τοῖς ἑαυτῆς δωρήσασθαι τέχνους.* ἀλλ’ ἀντὶ ταύτης* ποτήριον θανάτου* ἐπηγγείλω πιεῖν τοῖς φίλοις σου.* ὁ ποτήριον πρὸ τούτων* πιεῖν ὁ αὐτὸς ἔλεγες,* ἁμαρτημάτων καθαρτήριον.* Διό σοι βοῶμεν.* Ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν ἡμῶν,* δόξα σοι.

“Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ’ ἡμᾶς καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα·

Κύριε,* τὰ τελεώτατα φρονεῖν* τοὺς οἰκείους παιδεύων μαθητάς,* μὴ ὁμοιοῦσθαι τοῖς ἔθνεσιν ἔλεγες,* εἰς τὸ κατάρχειν τῶν ἐλαχιστοτέρων.* οὐχ οὕτω γὰρ ἔσται ὑμῖν* τοῖς ἐμοῖς μαθηταῖς,* ὅτι πτωχὸς θέλων ὑπάρχω.* ὁ πρῶτος οὖν ὑμῶν* ἔστω πάντων διάκονος,* ὁ δὲ ἄρχων ὡς ὁ ἀρχόμενος,* ὁ προκριθεὶς δὲ ὡς ὁ ἔσχατος.* καὶ γὰρ ἐλήλυθα αὐτὸς* τῷ πτωχεύσαντι Ἀδὰμ διακονῆσαι* καὶ λύτρον δοῦναι ἀντὶ πολλῶν* τὴν ψυχὴν τῶν βοῶντων μοι.* Δόξα σοι.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Ἦχος α'

Ἐρχόμενος ὁ Κύριος* πρὸς τὸ ἐκούσιον πάθος,* τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγεν ἐν τῇ ὁδῷ.* Ἴδου ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα* καὶ παραδοθήσεται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,* καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ.* Δεῦτε οὖν καὶ ἡμεῖς* κεκαθαρμέναις διανοαῖς* συμπορευθῶμεν αὐτῷ* καὶ συσταυρωθῶμεν* καὶ νεκρωθῶμεν δι' αὐτὸν* ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς* ἵνα καὶ συζήσωμεν αὐτῷ* καὶ ἀκούσωμεν βοῶντος αὐτοῦ.* Οὐκέτι εἰς τὴν ἐπίγειον* Ἱερουσαλήμ διὰ τὸ παθεῖν,* ἀλλὰ ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου* καὶ Πατέρα ὑμῶν* καὶ Θεὸν μου* καὶ Θεὸν ὑμῶν* καὶ συνανυψῶ ὑμᾶς* εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ,* ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Θεοτοκίον αὐτόμελον. Ἦχος α'

Τῶν οὐρανίων ταγμάτων τὸ ἀγαλλίαμα,* τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων* κραταιὰ προστασία,* ἄχραντε παρθένε,* σῶσον ἡμᾶς* τοὺς εἰς σὲ καταφεύγοντας,* ὅτι ἐν σοὶ τὰς ἐλπίδας μετὰ Θεόν,* Θεοτόκε, ἀνεθέμεθα.

ΕΙΣΟΔΟΣ - ΣΥΝΑΠΤΗ

Τοῦ θεοτοκίου ψαλλομένου εἰσέρχονται οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι, ἡλλαγμένοι πενθίμους στολάς, μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἵστανται εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ναοῦ παρὰ τὰς ὡραίας πύλας· πληρωθέντος δὲ τοῦ τροπαρίου, λέγει ὁ διάκονος·

Δ. Σοφία· ὀρθοί.

**Καὶ γίνεται ἡ εἴσοδος, ψαλλομένου τοῦ στιχηροῦ.
Ἦχος α΄**

Κ. Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου,* πῶς εἰσελεύσομαι ὁ ἀνάξιος;* ἔὰν γὰρ ταλμῆσω συνεισελθεῖν εἰς τὸν νυμφῶνα,* ὁ χιτῶν με ἐλέγχει,* ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ γάμου* καὶ δέσμιος ἐκβαλοῦμαι* ὑπὸ τῶν ἀγγέλων.* καθάρισον, Κύριε,* τὸν ῥύπον τῆς ψυχῆς μου* καὶ σῶσόν με, ὡς φιάνθρωπος.

**Ἰστανται δὲ παρὰ τὸν ἄμβωνα καὶ γίνεται καθέδρα.
Καὶ συνάπτει ὁ διάκονος·**

Δ. Ἐτι, κλίνοντες τὰ γόνατα, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐν δυνάμει καὶ ἐλέει Θεοῦ ἀναστῶμεν.

Ἐπεὶ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐπεὶ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν (δεῖνος) ἀρχιεπισκόπου, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐπεὶ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων ἡμῶν βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου καὶ τῆς οὐρανόθεν βοήθειας, σκέπης καὶ νίκης αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐπεὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ συγχωρήσεως τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ ῥυ-

σθῆναι καὶ σωθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, ἀνάγκης καὶ ἐπαναστάσεως ἐθνῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ ταύτης τῆς πόλεως καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν ἐν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν τιμίων ἀσωμάτων ἀρχαγγέλων, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θείων ἱερῶν ἀποστόλων, προφητῶν καὶ ἀθλοφόρων μαρτύρων καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

I. Τὴν εὐχὴν πρὸ τῶν ἀναγνωσμάτων

Σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, τῷ ἐξανατείλαντι ἡμῖν φῶς ἐκ σκότους καὶ ἀποκαλύψαντι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν εἰς κατανόησιν τῶν θαυμασίων σου καὶ ἀνοίξαντι τὸ στόμα ἡμῶν εἰς ἐξομολόγησιν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν, μελέτην δὲ τῶν σῶν ἐντολῶν. Αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα, πρόσδεξαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἐλαχίστων δούλων σου καὶ μὴ

ὑπερίδης τὴν δέησιν ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν φύλαξον ἡμᾶς καὶ τοὺς συνελθόντας καὶ συνευχομένους ἡμῖν καὶ ἐναύγασον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν τὸν φωτισμὸν τῶν θείων σου λογίων.

(ἐκφώνως) Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Α. Τὸ προκείμενον

Προκείμενον. Ἦχος πλ. β'. Ψαλμὸς ιε'

Δ. Πρόσχωμεν.

Λ. Εὐλογήσω τὸν Κύριον τὸν συνετίσαντά με (δίς).

Α. Στίχ. Φύλαξόν με, Κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἤλπισα· εἶπα τῷ Κυρίῳ· Κύριός μου εἶ σύ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις.

Λ. Εὐλογήσω τὸν Κύριον.

Τὸν συνετίσαντά με.

Α. Ἀναγινώσκει τὴν Γένεσιν

Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα (β' 4-19).

Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, ἣ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πᾶν χλωρὸν ἀγροῦ πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πάντα χόρτον ἀγροῦ πρὸ τοῦ ἀνατεῖλαι· οὐ γὰρ ἔβρεξεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἄνθρωπος οὐκ ἦν ἐργάζεσθαι αὐτήν. Πηγὴ δὲ ἀνέβαινεν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότιζε πᾶν τὸ

πρόσωπον τῆς γῆς. Καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς· καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ, κατὰ ἀνατολάς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐπλασε. Καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν καὶ καλὸν εἰς βρώσιν· καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ. Ποταμὸς δὲ ἐξεπορεύετο ἐξ Ἐδέμ, ποτίζειν τὸν παράδεισον· ἐκεῖθεν ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς· ὄνομα τῶ ἐνὶ Φισῶν· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Εὐιλάτ· ἐκεῖ οὖν ἐστὶ τὸ χρυσίον· τὸ δὲ χρυσίον τῆς γῆς ἐκείνης, καλόν· καὶ ἐκεῖ ἐστὶν ὁ ἄνθραξ καὶ ὁ λίθος ὁ πράσινος. Καὶ ὄνομα τῶ ποταμῶ τῶ δευτέρῳ Γεῶν· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Αἰθιοπίας. Καὶ ὁ ποταμὸς ὁ τρίτος, Τίγρις· οὗτος ὁ πορευόμενος κατέναντι Ἀσσυρίων. Ὁ δὲ ποταμὸς ὁ τέταρτος Εὐφράτης. Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ὃν ἐπλασε καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν. Καὶ ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδάμ, λέγων· Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῆ· ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός· Οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν. Καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ· καὶ ἤγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἀδάμ, ἰδεῖν τί καλέσει αὐτά. Καὶ πᾶν, ὃ ἐὰν ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἀδάμ ψυχὴν ζῶσαν, τοῦτο ὄνομα αὐτῶν.

Καὶ συνάπτει τὴν Προφητείαν

Προφητείας Ἡσαίου τὸ ἀνάγνωσμα (μ' 1-8).

Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός.
Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ, παρα-

καλέσατε αὐτήν, ὅτι ἐπλήσθη ἡ ταπεινώσις αὐτῆς· λέλυται αὐτῆς ἡ ἀμαρτία, ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς Κυρίου διπλᾶ τὰ ἀμαρτήματα αὐτῆς. Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται καὶ ἔσται πάντα τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεΐαν καὶ ἡ τραχεῖα εἰς ὁδοὺς λείας· καὶ ὀφθήσεται ἡ δόξα Κυρίου καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ὅτι Κύριος ἐλάλησε. Φωνὴ λέγοντος· Βόησον. Καὶ εἶπα· Τί βοήσω; πᾶσα σὰρξ χόρτος καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε, τὸ δὲ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ συνάπτει τὴν Παροιμίαν

Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα (α' 1-20).

Παροιμίαι Σολομῶντος υἱοῦ Δαυίδ, ὃς ἐβασίλευσεν ἐν Ἰσραήλ, γινῶναι σοφίαν καὶ παιδείαν καὶ νοῆσαι λόγον φρονήσεως· δέξασθαι τε στροφὰς λόγων, νοῆσαι τε δικαιοσύνην ἀληθῆ καὶ κρῖμα κατευθύνειν· ἵνα δῶ ἀκάκοις πανουργίαν, παιδί δὲ νέω ἀλσθησίν τε καὶ ἔννοιαν. Τῶν δε γὰρ ἀκούσας σοφός, σοφώτερος ἔσται, ὁ δὲ νοήμων κυβέρνησιν κτήσεται· νοῆσει τε παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον, ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα. Ἀρχὴ σοφίας, φόβος Κυρίου, σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν· εὐσέβεια εἰς Θεόν, ἀρχὴ αἰσθήσεως· σοφίαν δὲ καὶ παιδείαν ἀσεβεῖς ἐξουθενήσουσιν. Ἄκουε, υἱέ, νόμους πατρός σου καὶ μὴ ἀπόση θεσμούς μητρός σου. Στέφανον γὰρ χαρίτων δέξῃ σῆ κορυφῇ καὶ κλειδὸν χρύσειον περὶ σῶ τραχήλῳ. Υἱέ, μὴ σε πλανήσωσιν ἀσεβεῖς ἄνδρες, μηδὲ βουληθῆς, ἐὰν παρακαλέσωσί σε, λέγοντες· Ἐλθέ μεθ' ἡμῶν, κοινωνήσον αἵματος· κρύψωμεν δὲ εἰς γῆν ἄνδρα δίκαιον ἀδίκως· καταπίωμεν δὲ αὐτὸν ὡσπερ Ἄδης ζῶντα καὶ ἄρωμεν τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς γῆς· τὴν κτῆσιν αὐτοῦ τὴν πολυτελεῆ καταλαβόμεθα· πλήσω-

μεν δὲ οἴκους ἡμετέρους σκύλων· τὸν δὲ κληρὸν σου βάλε ἐν μέσῳ ἡμῶν· κοινὸν δὲ βαλλάντιον κτησώμεθα πάντες καὶ μαρσίππιον ἐν γενηθήτω ἡμῖν. Ὑιέ μου, μὴ πορευθῆς ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν· ἔκκλινον δὲ τὸν πόδα σου ἐκ τῶν τρίβων αὐτῶν· οἱ γὰρ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν τρέχουσι καὶ ταχινοὶ εἰσι τοῦ ἐκχεῖν αἷμα. Οὐ γὰρ ἀδίκως ἐκτείνεται δίκτυα πτερωτοῖς. Αὐτοὶ γὰρ οἱ φόνου μετέχοντες, θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς κακὰ· ἢ δὲ καταστροφή ἀνδρῶν παρὰ νόμων κακῆ. Αὐταὶ αἱ ὁδοὶ εἰσι πάντων τῶν συντελούντων τὰ ἄνομα· τῇ γὰρ ἀσεβείᾳ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀφαιροῦνται. Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται, ἐν δὲ πλατεῖαις παρρησίαν ἔχει.

ΕΠΙΛΥΧΝΙΟΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Α. Καὶ εὐθὺς τὸ «Φῶς Ἰλαρὸν»

Φῶς ἰλαρὸν ἀγίας δόξης* ἀθανάτου Πατρός,* οὐρανόθεν, ἀγίου, μάκαρος,* Ἰησοῦ Χριστέ,* ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν,* ἰδόντες φῶς ἐσπερινόν,* ὑμνοῦμεν Πατέρα, Υἱόν* καὶ ἅγιον Πνεῦμα Θεόν.* Ἀξιόν σε ἐν πᾶσι καιροῖς* ὑμνεῖσθαι φωναῖς αἰσῖαις,* Ὑιέ Θεοῦ, ζῶν ὁ διδούς·* διὸ ὁ κόσμος σὲ δοξάζει.

ΤΟ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΝ

Α. Τὸ προκείμενον

Προκείμενον. Ἦχος δ'. Ψαλμὸς μθ'

Δ. Πρόσχωμεν.

Α. Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου· καὶ ἐπικάλεσάι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ δοξάσης με (δῖς).

- Α. Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν.
 Λ. Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου.
 Καὶ ἐπικάλεσάι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου καὶ ἐξελοῦμαι σε καὶ δοξάσης με.

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Δ. Τὴν συνακτὴν τοῦ Εὐαγγελίου

Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς τῆς ἀκροάσεως τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν ἱκετεύσωμεν.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ).
 Δ. Ὁρθοί, ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου.
 Ι. Εἰρήνην πᾶσιν.
 Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
 Δ. Πρόσχωμεν τῇ ἀγίᾳ ἀναγνώσει.

Καὶ ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον

Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἁγίου Εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα (κ' 17-28).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητάς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἴδου ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι καὶ κατακρινούσιν αὐτὸν θανάτῳ· καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνούσα καὶ αἰτουσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Τί θέλεις; Λέγει αὐτῷ· Εἶπέ, ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου εἰς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἰς

ἔξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε· δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ· Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίστεθε καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἔξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἠτοιμάσται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα, ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτούς, εἶπεν· Οἶδατε, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος. Ὡσπερ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

Λ. Δόξα σοι, Κύριε.

ΤΟ «ΚΑΤΑΞΙΩΣΟΝ»

Λ. Καταξίωσον, Κύριε, ἐν τῇ ἑσπέρᾳ ταύτῃ ἀναμαρτήτους φυλαχθῆναι ἡμᾶς.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

Γένοιτο, Κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Εὐλογητὸς εἶ, δέσποτα, συνέτισόν με τὰ δικαιώματά σου.

Εὐλογητὸς εἶ, ἅγιε, φώτισόν με τοῖς δικαιομασί σου.

Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα· τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ παρίδης.

Σοὶ πρέπει αἶνος, σοὶ πρέπει ὕμνος, σοὶ δόξα πρέπει, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΤΑ ΣΤΙΧΗΡΑ

Α. Καὶ ψάλλομεν τὰ παρόντα στιχηρά. Ἦχος δ΄. Πρὸς τὸ Ἔδωκας σημειώσιν

Ἔρχεται ὁ Κύριος,* ὁ μηδαμοῦ χωριζόμενος* καὶ ἀεὶ εὐρισκόμενος* τοῖς αὐτῷ ἐγγίζουσι* καθαρᾷ καρδίᾳ,* πάθη ὑπομεῖναι* καὶ τὴν ἀπάθειαν ἡμῖν* δι' εὐσπλαγχνίαν πᾶσι δωρήσασθαι* αὐτοῦ δοξολογήσωμεν* τὴν ὑπὲρ νοῦν συγκατάβασιν* καὶ τὸ ἄφατον ἔλεος,* δι' οὗ κόσμος συνίσταται.

Στίχ. Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικοῦντάς με, πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με. Ὅμοιον

Πάθος πρὸς ἐκούσιον,* ὁ ἀπαθὴς τῇ Θεότητι* συμπαθῶς ἀγαθότητι* τοῖς φίλοις προέλεγες.* Εἰς ἐξ ὑμῶν δόλον τέτοκε καρδίᾳ* καὶ φονευταῖς με μελετᾷ* ἀπεμπολῆσαι, ἐξαγοράζοντα* ἐν αἵματι τιμίῳ μου* τοὺς δουλωθέντας τῷ δράκοντι* καὶ τὴν πρώτην εὐγένειαν* παντελῶς ἀπολέσαντας.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Ἦχος πλ. δ΄. Πρὸς τὸ Ὡ τοῦ παραδόξου

Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος!* Ὁ τῆς ζωῆς ἀρχηγός* διὰ ἄμετρον ἔλεος* πιεῖν τὸ ποτήριον* τοῦ θανάτου ἐλήλυθας.* ἐκ μαθητοῦ σου* φέρεις προδίδοσθαι,* ἐξ Ἰου-

δαίων* δέχει κατάκριμα.* ὦ τίς ἡ ἄπειρος* ἀνοχή σου,
δέσποτα,* δι' ἧς ἡμᾶς* σῶσαι παραγέγονας,* ὡς μόνος
εὐσπλαγχνος.

Καὶ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων· ἀμήν.

Θεοτοκίον, ὅμοιον

ὦ τῆς θερμῆς προστασίας σου!* ὦ τῆς ἀμέτρου ὀν-
τως* συμπαθείας σου, δέσποινα!* ὦ τῆς μεσιτείας σου!*
ὦ τῆς εὐσπλαγχνίας σου!* σὺ γὰρ πρεσβεύεις* ὑπὲρ ἡμῶν
πρὸς Θεόν* παντὸς κινδύνου* ἐλευθερῶσαι ἡμᾶς* καὶ
περιστάσεως,* πειρασμῶν καὶ θλίψεων* καὶ συμφορῶν*
τὴν κληρονομίαν σου* τῇ φυσικῇ σου στοργῇ.

Η ΕΚΤΕΝΗΣ - ΑΙ ΑΙΤΗΣΕΙΣ

Α. Καὶ εὐθὺς λέγει ὁ διάκονος τὴν αἴτησιν

Σχολάσωμεν.

Ἔτι κλίνοντες τὰ γόνατα, ἐκτενῶς τοῦ Κυρίου
δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐν δυνάμει καὶ ἐλέει Θεοῦ ἀναστῶμεν.

Ἐπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ
ένώσεως πασῶν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ὀρθοδό-
ξων Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγίου πα-
τρὸς ἡμῶν (δεῖνος) τοῦ ἀρχιεπισκόπου, παντὸς
τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυ-
ρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ συγχωρή-

σεως τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ ρυσθῆ-
ναι καὶ σωθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀρ-
γῆς, ἀνάγκης καὶ ἐπαναστάσεως ἐθνῶν τοῦ
Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῶν ἁγίων ἐνδόξων ἀποστόλων, προφητῶν καὶ
ἄθλοφόρων μαρτύρων καὶ πάντων τῶν ἁγίων
καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ
πρεσβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τὴν ἐσπέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν
καὶ ἀναμάρτητον παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν
ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυ-
ρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν
πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτη-
σώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν
καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτη-
σώμεθα.

Λ. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰ-
ρήνῃ καὶ ἐν μετανοίᾳ ἐκτελέσαι παρὰ τοῦ Κυ-
ρίου αἰτησώμεθα.

Δ. Παράσχου, Κύριε.

Λ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα,
ἀνεπαίσχυντα καὶ καλὴν ἀπολογίαὶν τὴν ἐπι

τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων καὶ δικαίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχήν

Κύριε οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν καὶ πρόσχεσ τῇ φωνῇ τῆς δεήσεως ἡμῶν· ποίησον μεθ' ἡμῶν σημεῖον εἰς ἀγαθόν· ὁδήγησον ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ σου τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· εὐφρανον τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· διότι μέγας εἶ σὺ καὶ ποιῶν θαυμάσια· σὺ εἶ Θεὸς ὁ μόνος καὶ οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε· δυνατὸς ἐν ἐλέει καὶ ἀγαθὸς ἐν ἰσχύϊ, εἰς τὸ βοηθεῖν καὶ παρακαλεῖν καὶ σώζειν πάντας τοὺς ἐλπίζοντας εἰς τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον.

(ἐκφώνως) "Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΤΑ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΑ

Δ. Ὁ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος διάκονος λέγει πρὸς τοὺς κατηχο-
μένους·

Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυ-
ρίῳ κλίνατε.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Λέγει τὴν εὐχὴν τῶν κατηχομένων

Εὐλόγησον νῦν, Κύριε, τοὺς δούλους σου τού-
τους τοὺς κατηχομένους, οὓς προσεκαλέσω
κλήσει ἁγία ἐπὶ τὸ θαυμαστὸν φῶς τῆς σῆς
ἐπιγνώσεως, καὶ δὸς αὐτοῖς ἐπιγνώσασθαι περὶ ὧν
κατήχονται λόγων τὴν ἀσφάλειαν. Ἐμπλησον
αὐτοὺς Πνεύματος ἁγίου, εἰς τὸ γενέσθαι καὶ
αὐτοὺς πρόβατα σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος,
ἐσφραγισμένα τῇ σφραγιᾷ τοῦ ἁγίου σου Πνεύ-
ματος, ὅπως μέλη τίμια γένωνται τοῦ σώματος
τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ καταξιωθῶσιν καὶ ἐν
τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς μακαρίας ὄντως ἐλπίδος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

(ἐκφώνως) Ἴνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξά-
ζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου,
τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἐν εἰρήνῃ πορεύεσθε, οἱ κατηχούμενοι.

Καὶ ὑμεῖς οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τῇ χειροθεσίᾳ
προσέλθατε.

Κλίνατε.

I. Τὴν εὐχὴν τῶν φωτιζομένων

Κύριε ἅγιε, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τῷ παντεφώρῳ σου ὄμματι ἐπιβλέπων ἐπὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν, σοὶ ἐκλίναμεν τὸν αὐχένα τῆς καρδίας καὶ τοῦ σώματος καὶ δεόμεθά σου· Ἐκτεινον τὴν ἁγίαν σου χεῖρα τὴν ἀόρατον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ εὐλόγησον πάντα ἡμᾶς· καὶ εἰ τι ἡμάρτομεν ἔκουσίως ἢ ἀκουσίως, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς συγχώρησον, δωρούμενος ἡμῖν καὶ τὰ ἐγκόσμια ἀγαθὰ σου.

(ἐκφώνως) Ὅτι Θεὸς ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἐγείρεσθε.

Ἐν εἰρήνῃ πορεύεσθε.

Καὶ ὑμεῖς οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τῶν κατηχήσεων μνημονεύοντες, σπουδαίως συνάγεσθε.

Προσέλθατε.

I. Τὴν εὐχὴν

Ὁ προειπὼν διὰ τῶν ἁγίων σου προφητῶν τοῖς μυουμένοις· «Λούσασθε καὶ καθαροὶ γίνεσθε» καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ νομοθετήσας τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν, αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς καὶ ἁγιάσον καὶ παρασκεύασον ἀξίους γενέσθαι τῆς πνευματικῆς σου δωρεᾶς καὶ τῆς ἀληθινῆς σου υἰοθεσίας, τῶν πνευματικῶν σου μυστηρίων,

τῆς μετὰ τῶν σωζομένων ἐπισυναγωγῆς.

(ἐκφώνως) "Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Η ΛΙΤΗ

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλατε.

Καὶ λιτανεύομεν ψάλλοντες τὸ τροπάριον. Ἦχος πλ. α'

Κ.-Λ. Φθάσαντες, πιστοί,* τὸ σωτήριον πάθος* Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ,* τὴν ἄφατον αὐτοῦ* μακροθυμίαν δοξάσωμεν* ὅπως τῇ αὐτοῦ εὐσπλαγχνίᾳ* συνεγείρη καὶ ἡμᾶς,* νεκρωθέντας τῇ ἁμαρτίᾳ,* ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Κρούει δὲ ὁ ἀρχιδιάκονος τὴν πύλην καὶ ἀνοίγοντες, εἰσέρχονται οἱ κληρικοὶ εἰς τὸ βῆμα

Κ.-Λ. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Κοντάκιον. Ἦχος α'

Τὰ πάθη μυστικά* τοὺς ὑμνοῦντάς σου, δέσποτα,* φωτὶ σου ὑπὲρ νοῦν* ἡγίασας, ὡς εὐσπλαγχνος* παντοίων παθῶν λύτρωσαι ἡμᾶς,* Χριστέ ὁ Θεός,* καὶ τῇ θείᾳ σου δυναστείᾳ* σκέπων, δέσποτα,* τῆς ἀχράντου σου βασιλείας ἀξίωσον,* ὁ μόνος φιλόανθρωπος.

ΤΟ «ΚΑΤΕΥΘΥΝΘΗΤΩ»

Κ.-Λ. Καὶ εὐθὺς ψάλλομεν τὸ «Κατευθυνθήτω». Ἦχος πλ. β'

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου,* ὡς θυμίαμα

ἐνώπιόν σου.* ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου,* θυσία
ἑσπερινή (γ').

ΤΟ «Νῦν ΑΠΟΛΥΕΙΣ»

Α. Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,* κατὰ
τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ.

Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου,*
ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν.
Φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν.

Καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.

Τὸ Κύριε, ἐλέησον (μ').

ΑΠΟΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Δ. Μή τις τῶν κατηχουμένων· μή τις τῶν ἀμυή-
των· μή τις τῶν μὴ δυναμένων ἡμῖν συνδεθῆ-
ναι.

Ἄλλήλους ἐπίγνωτε· ἀλλήλους γνωρίσατε.

Τὰς θύρας κλείσατε.

Ὅρθοι πάντες.

Ἡ Εἰσοδος τῶν Προηγιασμένων

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλωμεν.

Α. Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν* σὺν ἡμῖν ἀορά-
τως λατρεύουσιν* ἰδοὺ γὰρ εἰσπορεύεται* ὁ
βασιλεὺς τῆς δόξης* ἰδοὺ θυσία μυστικῆ* τε-
τελειωμένη δορυφορεῖται.* Πίστει καὶ πόθῳ
προσέλθωμεν,* ἵνα μέτοχοι ζωῆς αἰωνίου γε-
νώμεθα.* Ἀλληλουῖα.

Τοῦτου ψαλλομένου γίνεται ἡ εἰσοδος τῶν προηγια-
σμένων

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Δ. Ἐν σοφίᾳ Θεοῦ πρόσχωμεν.

Ι. Καλύπτει τὰ ἅγια μετὰ τῆς νεφέλης καὶ ἄρχεται

Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν,

Ι.-Α. Πατέρα παντοκράτορα,* ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς,* ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.* Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν,* τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ,* τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα* πρὸ πάντων τῶν αἰώνων* φῶς ἐκ φωτός,* Θεὸν ἀληθινόν* ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ* γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα,* ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ,* δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.* Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους* καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν* κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν* καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου* καὶ Μαρίας τῆς παρθένου* καὶ ἐνανθρωπήσαντα.* Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν* ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου* καὶ παθόντα καὶ ταφέντα* καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,* κατὰ τὰς Γραφάς.* Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς* καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς* καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης* κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,* οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.* Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,* τὸ Κύριον,* τὸ ζωοποιόν,* τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,* τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον* καὶ συνδοξαζόμενον,* τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.* Εἰς μίαν, ἁγίαν,* καθολικὴν* καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.* Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.* Προσδοκῶ ἀνάστασιν νε-

κρῶν* καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος* ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

- Δ. Στῶμεν καλῶς· ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Ι. Εἰρήνῃ πᾶσιν.
 Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
 Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.
 Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Ἐπικλινόμενος, λέγει τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας

Ὁ μόνος Κύριος καὶ ἐλεήμων Θεός, τοῖς κλίνουσι τοὺς ἑαυτῶν αὐχένας ἐνώπιον τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου καὶ ἐπιζητοῦσι τὰς παρὰ σοῦ πνευματικὰς δωρεὰς ἐξαπόστειλον τὴν χάριν σου τὴν ἀγαθὴν καὶ εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ καὶ ἀναφαιρέτῳ, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν.

(ἐκφώνως) Ὅτι αἰνετὸν καὶ προσκυνητὸν καὶ ὑπερένδοξον ὑπάρχει τὸ πανάγιον ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

- Λ. Ἀμήν.

Ἡ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΣΥΝΑΠΤΗ

- Δ. Κύριε, εὐλόγησον.
 Ι. Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων πάντας ἡμᾶς ἐπὶ τῇ παραστάσει καὶ ἱερουργίᾳ τῶν

ἀχράντων αὐτοῦ μυστηρίων, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἀρχεται τῆς καθολικῆς συναπτῆς

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σῶσον, ἐλέησον, οἰκτίρησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῆ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης καὶ φιλανθρωπίας, ὁμονοίας καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν (τοῦ δεῖνος) τοῦ πατριάρχου καὶ (τοῦ δεῖνος) τοῦ πανοσίου ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων ἡμῶν βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ τῆς βασιλευούσης καὶ ταύτης ἡμῶν

τῆς πόλεως καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ εὐλαβείᾳ Χριστοῦ οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐλθόντων καὶ ἐρχομένων χριστιανῶν τοῦ προσκυνῆσαι ἐν τοῖς ἀγίοις Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τόποις τούτοις τῶν Ἱεροσολύμων, ὁδοιπορούντων, ξενιτευόντων καὶ τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὄντων ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰρηνικῆς ἐπανόδου ἐκάστου μετὰ χαρᾶς ἐν τάχει εἰς τὰ οἰκεῖα αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ ῥυσθῆναι καὶ σωθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς καὶ ἀνάγκης καὶ ἐπαναστάσεως ἐθνῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ εἰσακουσθῆναι καὶ εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τὴν δέησιν ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ καταπεμφθῆναι πλοῦσια τὰ ἐλέη καὶ τοὺς οἰκτιρμούς αὐτοῦ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς καὶ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐκτενωῶς δεόμεθά σου.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν τὰς ἀγίας νηστείας καὶ δεήσεις διεκτελούντων καὶ ἐλθόντων τοῦ προσκυνῆσαι ἐν τῷ ζωηφόρῳ τάφῳ τούτῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν

Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ὀρθοδόξων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας καὶ ὑπερευλογημένης, ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν τιμίων ἀσωμάτων ἀρχαγγέλων, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θείων, ἱερῶν, ἐνδόξων ἀποστόλων, προφητῶν καὶ ἀθλοφόρων μαρτύρων μετὰ πάντων τῶν ἁγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Καὶ ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων, ἐνδόξων, ἐπουρανίων, μυστικῶν, φρικτῶν, θείων δώρων καὶ σωτηρίας τοῦ παρεστῶτος καὶ προσφέροντος ἁγίου, ὀσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ἱερέως (δεῖνος) Κυρίου τὸν Θεὸν ἡμῶν ἱκετεύσωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν εὐχὴν ταύτην

Καὶ δὸς ἡμῖν, Κύριε, εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τὴν προσφορὰν ἡμῶν, ἡγιασμένην ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, εἰς ἐξίλασμα τῶν ἡμετέρων πλημμελημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ σου ἀγνοημάτων καὶ εἰς ἀνάπαυσιν τῶν κοιμηθεισῶν ψυχῶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, καταξιωθέντες ἀδόλως λειτουργεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, λάβωμεν τὸν μισθὸν τῶν πι-

στῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων καὶ εὖρωμεν χάριν καὶ ἔλεος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ τῆς ἀνταποδόσεώς σου τῆς δικαίας καὶ ἀγαθῆς.

(ἐκφώνως) Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ἡ ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

- Δ. Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ, ὅτι πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Καὶ ὑπὲρ τῶν προτεθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων δώρων Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὄσμὴν εὐωδίας, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θείαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου Πνεύματος δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν καὶ δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθιώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.

I. Κλίνων, λέγει τὴν εὐχὴν πρὸ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν»

Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μεγαλάνυμος Κύριος, ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἄφθονος ἀγαθότης, ὁ πάντων Θεὸς καὶ δεσπότης, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ, ᾧ παρεστήκασι χίλιαι χιλιάδες καὶ μύριαι μυριάδες ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων στρατιαί, τὰ μὲν προσενεχθέντα σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα εἰς ὁσμὴν εὐωδίας προσεδέξω καὶ ἀγιάσαι καὶ τελειῶσαι κατηξίωσας, ἀγαθέ, τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· ἀγιάσον, δέσποτα, καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα καὶ ψηλάφησον τὰς διανοίας καὶ ἀνάκρινον τὰς συνειδήσεις καὶ ἔκβαλε ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν ἔννοιαν πονηράν, πάντα λογισμὸν ἀσελγῆ, πᾶσαν ἐπιθυμίαν καὶ ἐνθύμησιν αἰσχράν, πάντα λόγον ἀπρεπῆ, πάντα φθόνον, τῦφον καὶ ὑπόκρισιν, πᾶν ψεῦδος, πάντα δόλον, πάντα περισπασμὸν βιοτικόν, πᾶσαν πλεονεξίαν, πᾶσαν κενοδοξίαν, πᾶσαν κακίαν, πάντα θυμόν, πᾶσαν ὀργήν, πᾶσαν μνησικακίαν, πᾶσαν βλασφημίαν, πᾶσαν ῥαθυμίαν, πᾶσαν κίνησιν σαρκός τε καὶ πνεύματος ἀπηλλοτριωμένην τοῦ θελήματος τῆς ἀγιότητός σου.

(ἐκφώνως) Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, φιλάνθρωπε Κύριε, μετὰ παρρησίας, ἀκατακρίτως, ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ψυχῇ πεφωτισμένῃ, ἀνε-

παισχύντω προσώπω, ἡγιασμένοις χείλεσι, τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι σὲ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἅγιον Θεὸν Πατέρα καὶ λέγειν·

Καὶ ἀποκρίνουσιν ὁ τε κληρὸς καὶ ὁ λαὸς, ἀρχομένου τοῦ ἱερέως τοῦ·

Κ.-Λ. Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γενηθήτω τὸ θέλημά σου* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.* τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον* καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,* ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Ι. Κύριος λέγει·

Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων, ὃν ὑπενεγκεῖν οὐ δυνάμεθα, ὁ εἰδὼς τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ πάσης ἐπηρείας καὶ μεθοδείας αὐτοῦ, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ταπεινώσιν.

(ἐκφώνως) "Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

- Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.
 Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
 Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.
 Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Κλίνων λέγει τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας:

Σοὶ ἐκλίναμεν οἱ δούλοί σου, Κύριε, τοὺς ἑαυτῶν ἀυχένους ἐνώπιον τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, ἀπεκδεχόμενοι τὰ παρά σοῦ πλούσια ἔλεη· πλουσίαν καὶ νῦν τὴν χάριν σου καὶ τὴν εὐλογίαν σου ἐξαπόστειλον ἡμῖν, δέσποτα, καὶ ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, ἵνα ἄξιοι γενώμεθα κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι γενέσθαι τῶν ἁγίων σου μυστηρίων εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

(ἐκφώνως) Σὺ γὰρ προσκυνητὸς καὶ δεδοξασμένος ὑπάρχεις, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονογενῆς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

- Λ. Ἀμήν.
 Ι. Καὶ ἔσται ἡ χάρις καὶ τὰ ἔλεη τῆς ἁγίας, ὁμοουσίου, ἀκτίστου, ἀδιαιρέτου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος μετὰ πάντων ὑμῶν.
 Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

ΥΨΩΣΙΣ - ΜΕΛΙΣΜΟΣ - ΕΝΩΣΙΣ - ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ

- Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ πρόσχωμεν.

I. Σφραγίζων τὸν ἄρτον, λέγει καθ' ἑαυτὸν·

“Αγιε, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, Κύριε, ἁγίασον ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῆς σῆς χάριτος καὶ τῇ ἐπιφοιτήσῃ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· σὺ γὰρ εἶπας, δέσποτα· «Ἄγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι, Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν».

Καὶ συνάπτει·

Ἀκατάληπτε Θεὲ Λόγε, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὁμοούσιε, συναΐδιε καὶ ἀχώριστε, πρόσδεξαι τὸν ἀκήρατον ὕμνον ἐν ταῖς ἁγίαις σου καὶ ἀναιμάκτοις θυσίαις, σὺν τοῖς χειρουβὶμ καὶ σεραφίμ καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, βοῶντος καὶ λέγοντος·

Καὶ ὕψοι τὰ ἅγια, λέγων·

Τὰ προηγιασμένα δῶρα, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

- Α. Εἷς ἅγιος,* εἷς Κύριος,* Ἰησοῦς Χριστός,* εἷς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς* σὺν ἁγίῳ Πνεύματι,* ᾧ ἡ δόξα* εἷς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
- Δ. Εἴπωμεν πάντες ὑπὲρ σωτηρίας, εὐζωτίας τε καὶ μακροημερεύσεως τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου (τοῦ δεῖνος) παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἔλεων καὶ εὐμενῆ καὶ εὐδιάλλακτον γενέσθαι τὸν ἀγαθὸν καὶ φιλόθρωπον Θεὸν ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς κατὰ τὸ μέγα τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ ἔλεος· καὶ ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχῆς χριστιανῶν θλιβομένης

καὶ καταπονουμένης, ἐλέους Θεοῦ καὶ βοήθειας ἐπιδομένης.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (ιβ').

Δ. Ἐπι καὶ ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ Θεοφυλάκτων ἡμῶν βασιλέων, κράτους, νίκης, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας καὶ σωτηρίας αὐτῶν καὶ τοῦ Κυρίου τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐπὶ πλεῖον συνεργῆσαι καὶ κατευοδῶσαι αὐτοὺς ἐν πᾶσι καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον· καὶ ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ (τοῦ δεινός) καὶ (τοῦ δεινός), μνήμης καὶ ἀναπαύσεως τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀδελφῶν καὶ πάντων χριστιανῶν τῶν ὀρθοδόξων εἰπώμεν πάντες· Κύριε, ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (ιβ').

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν.

Α. **Ψάλλει τὸ κοινωνικὸν - Ψαλμὸς λγ'**

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος· Ἄλληλούϊα.

Στίχ. Εὐλόγησω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ παντὸς ἡ αἰνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.

Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου· ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἔμοι καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἔρρυσάτό με.

Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνοθῆ.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ· ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπεινάσαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου· φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς.

Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς;

Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.

Ὅφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.

Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτῶν καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.

Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Πολλὰ αἰ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτούς ὁ Κύριος.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὅσα αὐτῶν, ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρὸς καὶ οἱ μισοῦντες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

- I. Κλῆ τὸν ἄρτον καὶ κρατεῖ τῇ δεξιᾷ τὸ ἥμισυ καὶ τῇ ἀριστερᾷ τὸ ἥμισυ καὶ βάπτει τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ ἐν τῷ κρατῆρι λέγων·

Ἐνωσις τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καὶ σφραγίζει τὸ ἐν τῇ ἀριστερᾷ μέρος καὶ ἐναλλάξει κρατῶν τὰ δύο μέρη· σφραγίζει τὸ ἄλλο ἥμισυ· εἶτα, συνάψας τὰ μέρη καὶ βάψας αὐτῶν τὰ λοιπὰ δύο ἄκρα ἐν τῷ κρατῆρι καὶ σφραγίζων τοὺς λοιποὺς ἄρτους, λέγει ἐφ' ἐκάστης βάψεως τὸν τῆς ἐνώσεως λόγον καὶ εὐθέως ἄρχεται μελίζειν καὶ πρὸ πάντων δίδωσιν εἰς ἕκαστον κρατῆρα μίαν μερίδα ἀπλήν, λέγων·

Ἦνωται καὶ ἡγιασται καὶ τετελειώται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Εἶτα ποιεῖ διπλᾶς μερίδας ἐκάστῳ τῶν κληρικῶν καὶ βάπτει εἰς τὸν κρατῆρα·

- Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Ἡϋλόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων ἡμᾶς, τοὺς ἐν φόβῳ Θεοῦ μελιζοντας καὶ πάντας τοὺς ἐν πίστει μεταλαμβάνειν μέλλοντας.

Κ. Ἀμήν.

Ι. Καὶ ὅταν πληρώσῃ μελιζειν, λέγει·

Τῆς κατὰ φιλανθρωπίαν παρασχεθείσης ἡμῖν παρὰ σοῦ θείας χάριτος, τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐτολμήσαμεν· προσερχόμεθα οὖν μετὰ φόβου τοῖς ἀγίοις σου μυστηρίοις, δέσποτα, σὲ αἰτούμενοι, εἴ τι δι' ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἡμῖν παρῶπται, συγγνώμων γενοῦ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Καὶ πάλιν ὅταν μεταλαμβάνειν μέλλῃ·

Δέσποτα Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ οὐράνιος ἄρτος, ἡ τροφή τοῦ παντὸς κόσμου, ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου καὶ οὐκ εἰμὶ ἄξιος μεταλαβεῖν τῶν ἀγίων καὶ ἀχράντων σου μυστηρίων, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα καὶ ἄφατον μακροθυμίαν ἄξιόν με ποίησον καὶ ἀκατάκριτον καὶ ἀνεπαίσχυντον μετασχεῖν τοῦ παναγίου σου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Ἐἶτα μεταλαμβάνει καὶ μεταδίδωσι τῷ κλήρῳ. Ὅτε δὲ ἐπαίρουσι τοὺς δίσκους καὶ τοὺς κρατήρας εἰς τὸ μεταδοῦναι τῷ λαῷ·

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Δόξα τῷ Θεῷ τῷ ἁγιάσαντι καὶ ἁγιάζοντι πάντας ἡμᾶς.

Ἐψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἢ δόξα σου καὶ ἡ βασιλεία σου διαμένει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Εὐλογητὸν τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ι. Σφραγίζων τοὺς πιστοὺς, λέγει μεταδίδων·

Σῶμα ἅγιον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς πιστοῖς μεταδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως προσέλθετε.

Καὶ μεταδίδουσι τῷ λαῷ.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Α. Πλήρωσον τὸ στόμα μου αἰνέσεως, Κύριε,* καὶ χαρᾶς ἔμπλησον τὰ χεῖλη μου,* ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου.

Ι. Εὐχεται τήνδε ἐπὶ τοῦ θυμιάματος εὐχήν·

Εὐχαριστοῦμέν σοι, τῷ σωτῆρι τῶν ὅλων Θεῷ, ἐπὶ πᾶσιν οἷς παρέσχου ἡμῖν ἀγαθοῖς καὶ ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων σου μυστηρίων καὶ προσφερομέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦτο, δεόμενοι· φύλαξον ἡμᾶς ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν

περύγων σου καὶ καταξίωσον ἡμᾶς καὶ μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς μετασχεῖν τῶν ἁγιασμάτων σου εἰς ἁγιασμόν ψυχῶν καὶ σωμάτων καὶ εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν· ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμός ἡμῶν, Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ὄταν ποιῇ τὴν εἰσοδον, λέγει·

Ὅρθοί· οἱ μεταλαβόντες τῶν ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων καὶ ζωοποιῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἐπὶ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἀξίως εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως γένηται ἡμῖν ἡ μετάληψις τῶν ἁγιασμάτων αὐτοῦ εἰς ἀποτροπὴν παντὸς πονηροῦ πράγματος, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου καὶ εἰς κοινωνίαν καὶ δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας καὶ ὑπερευλογημένης, ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθῶμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τοῦ διακόνου ταῦτα λέγοντος ἐπεύχεται·

Ὁ Θεός, ὁ διὰ πολλὴν καὶ ἄφατον εὐσπλαγχνίαν συγκαταβάς τῇ ἀσθενείᾳ τῶν δούλων σου

καὶ καταξιώσας ἡμᾶς μετασχεῖν ταύτης τῆς ἐπουρανίου τραπέζης, μὴ κατακρίνης ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, ἀλλὰ φύλαξον ἡμᾶς, ἀγαθέ, ἐν ἁγιασμῷ, ἵνα ἄξιοι γενόμενοι τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, εὐρωμεν μέρος καὶ κληρον μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου.

(ἐκφώνως) Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ - ΑΠΟΛΥΣΙΣ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Λέγει τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχὴν τῆς ἀπολύσεως

Βασιλεῦ τῶν αἰώνων καὶ πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου δημιουργέ, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀπάτω οἰκτῶ τῷ πρὸς ἡμᾶς ἐκουσίως ἑαυτὸν κενώσας ἐν τῷ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἄνευ ἁμαρτίας ἄνθρωπος, μὴ ἐκστάς δὲ τῶν κόλπων τῶν πατρικῶν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνεκφοιτήτῳ ἰδρύσει τῆς ἰδίας θεότητος καὶ βασιλείας μεμενηκώς, τῆς πτωχῆς ἡμῶν ἐπιλαβόμενος φύσεως ἐφέσει τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν καὶ θανεῖν, ἵνα παθῶν τε καὶ θανάτου ἐλευθερώσης

τὸ γένος ἡμῶν, γεγονὸς ἐξ οἰκείας ἀπροσεξίας κατάκριτον - ἀνέφικτος γὰρ πάθεισιν ὑπῆρχες διὰ θειότητα φύσεως, εἰ μὴ τὸ παθητὸν ἡμῶν ἡμφιάσω καὶ θνητὸν φύραμα ἐθελουσίως - τοιγαροῦν τὸ ἴδιον ἀποφῆναι βουληθεὶς πάθος, ὧ δέσποτα, πρὸς αὐτὸ παραγενόμενος, ῥήματι δυνάμεως τὴν ἄκαρπον συκῆν ἐξήρανας, ἅμα τε καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ὑπαινιττόμενος ἐξ ἀπιστίας καὶ ἀκαρπίας ἀπώλειαν. Ἄλλ' ἡμᾶς τοὺς προσκυνητὰς καὶ ἐπιγνώμονας τῆς σῆς δεσποτείας ἀξίωσον, Κύριε, πίστιν εἰλικρινῆ καὶ ἀμώμητον ἀψόγοις ἔργοις καὶ ἀρετῆς κατορθώμασιν κομῶσάν σοι καρποφορῆσαι, τὴν ὁσμὴν τῶν παθημάτων σου τοῖς ἡμετέροις ἐντιθεὶς μέλεσιν, ἵνα καὶ κοινωνοὺς παραλάβῃς τῆς δόξης τῆς ἀναστάσεώς σου· ὕψωσον δὲ καὶ τὸ τῶν χριστιανῶν κέρας καὶ τοῦ συνέχοντος δουλικοῦ ζυγοῦ ἐλευθέρωσον. Εὐλόγησον τὸν σὸν λαὸν τὸν εἰς προσκύνησιν τοῦ σωτηρίου σου σταυροῦ καὶ τῆς ζωοποιοῦ ἐληλυθότα ἐγέρσεως καὶ τῆς σῆς πάντας ἡμᾶς βασιλείας μετόχους ἀπέργασαι, πρεσβείαις τῆς εὐλογημένης σου μητρὸς, ἡμετέρας δὲ δεσποίνης, καὶ τῶν ἁγίων ἀπάντων ἐντεύξεσιν· ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ δόξα καὶ ἡ αἰώνιος βασιλεία σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἄμην.

Δ. Ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ Θεοῦ πορευθῶμεν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. ΜΕΓΑΛΗ ΤΡΙΤΗ

(Κατὰ τὸ Τυπικὸν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, κῶδ. τ. Σταυροῦ 43)

Στιχηρὰ εἰς τὸ «Κύριε, ἐκέκραξα». Ἦχος πλ. β΄

Δεῦτε, πιστοί, ἀπεργασώμεθα...

Ὁ νυμφίος ὁ κάλλει ὠραῖος...

Ὅταν ἔλθῃς ἐν δόξῃ...

Ἄλλα στιχηρά. Ἦχος πλ. β΄. Ἡ ἀπεγνωσμένη

Ὁ Θεὸς ὁ θέλων πάντα σωθῆναι,* ἐπιβλέπων ἶδε τὴν δέησίν μου* καὶ μή μου τὰ δάκρυα ὡς μάταια ἀπώσης.* τίς γὰρ προσῆλθέ σοι προσκλαίων* καὶ εὐθύς οὐκ ἐσώθη;* τίς δὲ ἐβόησε θερμῶς σοι* καὶ εὐθύς οὐκ ἠκούσθη;* καὶ γὰρ, δέσποτα,* ταχύς εἰς σωτηρίαν εὕρισκει πᾶσι* τοῖς αἰτοῦσί σε διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Τὸ ὀλίγον βλέπω τῶν ἐμῶν χρόνων* καὶ ὄρω τὸ πλῆθος τῶν ἐγκλημάτων* βυθῶ ἀπογνώσεως συμπνίγομαι ὁ τάλας.* πῦρ γὰρ τὸ ἄσβεστον ἐκεῖθεν* τοὺς ἀνόμους προσμένει.* σκώληξ ἀκοιμητα κολάζων* καὶ βρυγμοὺς τῶν ὀδόντων* ἀλλά, Κύριε,* αὐτῶν με ῥῦσαι καὶ τῆς μελλούσης βασιλείας* ἀξιώσον διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Ὡ τῆς τῶν ἀγίων χαρᾶς καὶ τρυφῆς!* ὦ τῆς τῶν δικαίων ἀγείρω ζωῆς!* ἐν οἷς με κατὰταξον, Χριστέ, ὡς εὐεργέτης,* λύων τοὺς τῶν ἀμαρτιῶν μου* δεσμοὺς πρὸ τοῦ θανάτου,* πύλας ἀνοίγων παραδείσου,* ὡς τῶ πιστῶ ληστῆ σου,* ὅταν μέλῃς με* τοῦ ἐνεστῶτος βίου τῆ σῆ κελύσει,* φιλόνηρωπε, ἀποδημῆσαι τὸν δοῦλόν σου.

Δόξα...Καὶ νῦν...

Ἦχος β΄

Καθιχρίσωμεν ἑαυτούς, ἀδελφοί,* ἀπὸ παντὸς μολυ-
σμοῦ* σαρκὸς καὶ πνεύματος,* τὰς λαμπάδας ἡμῶν φαι-
δρύνοντες* διὰ φιλανθρωπίας,* μὴ κατεσθίοντες ἀλλή-
λους* τῇ συκοφαντίᾳ.* ἔφθασε γὰρ ὁ καιρὸς,* ὅταν ὁ
νυμφίος ἐλεύσεται* πᾶσιν ἀποδοῦναι κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.*
συνεισέλθωμεν Χριστῷ* μετὰ τῶν φρονίμων παρθένων,*
τὴν φωνὴν ἐκείνην τοῦ ληστοῦ* πρὸς αὐτὸν ἀναπέμπον-
τες* «Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε,* ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασι-
λείᾳ σου».

Εἴσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου

Στιχηρὸν εἰς τὴν εἴσοδον

(ἐλλείπει)

Προκείμενον. Ἦχος πλ. β΄. Ψαλμὸς κδ΄

Πρὸς σέ, Κύριε, ἤρα τὴν ψυχὴν μου· ὁ Θεός μου, ἐπὶ
σοὶ πέποιθα, μὴ καταισχυθῆῖν εἰς τὸν αἰῶνα.

Στίχ. Μηδὲ καταγελασάτωσάν με οἱ ἐχθροὶ μου· καὶ
γὰρ πάντες οἱ ὑπομένοντές σε οὐ μὴ καταισχυθῶσι.

Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα (ἡ΄ 13-21)

Ἐγένετο ἐν τῷ ἑξακοσιοστῷ ἔτει...καὶ ὡσφράνθη ὁ
Θεὸς ὀσμὴν εὐωδίας.

Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα (θ΄ 1-11)

Ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον...καὶ προστεθή-
σονται σοὶ ἔτη ζωῆς.

Προφητείας Ἡσαΐου τὸ ἀνάγνωσμα (μ΄ 9-17)

Τάδε λέγει Κύριος· Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι...καὶ
εἰς οὐδὲν ἐλογίσθησαν.

Προκείμενον. Ἦχος πλ. β'. Ψαλμὸς ρκ'

Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν ἤξει ἡ βοήθειά μου.

Στίχ. Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον (κδ' 3-κς' 2)

Καθημένου τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν... παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.

Ἀπόστιχα. Ἦχος δ'. Ἐδωκας σημείωσιν

Ψυχὴ μου, τὸ τάλαντον* εἰς ἐργασίαν ὁ εἵληφας* ἐμπορεύου· ἐγγίζει γὰρ* κριτῆς ὁ ἀλάθητος* σὺν πλουσίῳ τόκῳ* τοῦτο ἀπαιτῆσαι,* ὁ διὰ σὲ κατακριθεὶς* ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου θάνατον,* ὅπως ἀθανάτισῃ σε* ἐπιμελῶς κάτω νεύουσαν* πρὸς τὰ πάθη ἀλλότρια,* ἐξ ὧν τάχος ἀνάνευσον.

Στίχ. Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύῃς με.

Κριτὴν δικαιοτάτον* μόνη ἐκύησας, δέσποινα,* Ἰησοῦν τὸν Θεὸν ἡμῶν* αὐτὸν οὖν ἰκέτευε* κατακεκριμένον* καὶ ἠπορημένον* ἐν τῇ μελλούσῃ φοβερᾷ* κρίσει, παρθένε, μὴ κατακρίναι με,* συντάξαι δὲ τοῖς μέλλουσιν* ἐκ δεξιῶν τούτου ἴστασθαι* ἐκλεκτοῖς διὰ ἔλεος* καὶ πολλὴν ἀγαθότητα.

Στίχ. Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου.

Ἄλλο στιχηρὸν. Ἦχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου

Ὅτε ἐπὶ γῆς καὶ οὐρανοῦ* ὁ ἀπροσωπόληπτος ἤξει* τοῦ κρῖναι πᾶσαν πνοήν,* ἔλκει πρὸ τοῦ βήματος* σοῦ ὁ φρικτὸς ποταμὸς,* φοβερὸν με ριγῆματι* πυρὸς τοῦ ἀσβέστου* φλέγων ἀδυσώπητα* τοὺς ἀμαρτήσαντας* τότε ἐν τῇ ὥρᾳ τῇ φρικτῇ* φεῖσαι μου ὡς εὐσπλαγχνος μόνος,*

τῆς ἐξ εὐωνύμου με* μοίρας λυτρούμενος.

Δόξα... Ὅμοιον

"Ἄπας οὐρανός τε καὶ ἡ γῆ* καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς τῶν κτισμάτων* τρέμει κριτοῦ τὴν ὀργήν.* φρίττω τὸ ἀπρόσιτον* τῆς παρουσίας αὐτοῦ,* ὅτε βίβλοι ἀνοίγονται,* ἐλέγχονται πράξεις,* κρύφια τοῦ σκότους δὲ* δημοσιεύονται.* φρίξον, ὦ ψυχὴ μου ἀθλία,* καὶ πρὸς τὰ πρακτέα σου βλέπων* καὶ ἐν μετανοίᾳ τοῦτον ἐξιλέωσαι.

Καὶ νῦν... Θεοδοκίον

Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου...

Τροπάριον εἰς τὴν λιτὴν. Ἦχος βαρὺς

Ἴδού σοι τὸ τάλαντον ὁ δεσπότης...

Κοντάκιον. Ἦχος β'

Τὴν ὥραν, ψυχὴ, τοῦ τέλους ἐνόησασα...

Κοινωνικὸν

"Ἄρτον οὐράνιον* καὶ ποτήριον ζωῆς* γεύσασθε καὶ ἴδετε,* ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος.

Στίχ. Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.

"Ἄρτον ἀδαπάνητον* καὶ αἷμα σωτήριον* γεύσασθε καὶ ἴδετε,* ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος.

Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πρὸς τὴν παροῦσαν ἡμᾶς ἀφικέσθαι καταξίωσας τοῦ πάθους σου ἡμέραν, δι' οὗ ἐλυτρώσω τοῦ κατηφοῦς τῆς ἀμαρτίας σκότους τὸ ἀσθενές ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν γένος, ὑπὸ τοῦ διαβόλου πάλαι ἀλώσιμον γεγονός· αὐτὸς καὶ νῦν, φιλόανθρωπε Κύριε, ἰκάνωσον ἡμᾶς δι' ἐντεύξεως ἀκριβοῦς καὶ ἀρετῶν ἐπικτήσεως, γρηγοροῦντας ἐγκάρπως τε καὶ τῶν σῶν ἐντολῶν μεμνημένους καὶ τὰ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἀγγεῖα τῆς τοῦ ἐλαίου μὴ δεδημένα παραπληρώσεως ἔχοντας, ταῖς φρονίμοις παρθένοις ταῖς πολυπλασιασάσαις

σοι τὸ ἐμπιστευθὲν αὐταῖς τάλαντον καὶ παντοδαπαῖς ἀρετῶν ιδέαις καταφαιδρυνάσαις συνελθεῖν ἀνυστάκτως καὶ ἀρραθύμως εἰς τὴν ἀφραστον ἀπόλαυσιν τοῦ νυμφῶνος τῆς βασιλείας σου καὶ ἀκοῦσαι τῆς μεγάλης ἐκείνης καὶ εὐκταίας φωνῆς, λεγούσης· «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου· κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν»· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ ἀχράντου καὶ ἀθανάτου σου Πατρὸς, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

2. ΜΕΓΑΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

(Κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως, κῶδ. τ. Σταυροῦ 43)

Στιχηρὰ εἰς τὸ «Κύριε, ἐκέκραξα». Ἦχος πλ. β'. Ἡ ἀπεγνωσμένη

Ἡ ἀπεγνωσμένη διὰ τὸν βίον...

Ἡ βεβυθισμένη τῇ ἀμαρτίᾳ...

Ἡ ἐσκοτισμένη τῇ διανοίᾳ* τῷ φωτὶ προστρέχει τῷ ἀπροσίτῳ* καὶ τούτου χωρίζεται μαθητῆς ὁ ἀγνώμων* αὕτη ἐντάφιά σοι μύρα* πρὸ τοῦ πάθους κομίζει,* οὗτος εὐώνως σε πιπράσκει,* τὸ ἀτίμητον μύρον* ἀλλὰ ῥῦσαί με* φιλαργυρίας καὶ ψυχοφθόρου ἀπογνώσεως,* Κύριε, διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Δόξα...Καὶ νῦν...

Ἦχος πλ. δ'. Ποίημα Φωτίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως

Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις...

Εἴσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου

Στιχηρὸν εἰς τὴν εἴσοδον. Ἦχος α'

Τὸ πολυτίμητον μύρον...

Προκείμενον. Ἦχος α΄. Ψαλμός λε΄

Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἀμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ, οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ· ὅτι ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ εὑρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ καὶ μισῆσαι.

Στίχ. Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνομία καὶ δόλος, οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῦναι· ἀνομίαν ἐλογίσασατο ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ.

Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα (ιη΄1-ιθ΄30)

᾿Ωφθη ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ...καὶ αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ μετ’ αὐτοῦ.

Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα (α΄ 10-19)

Υἱέ, μὴ σὲ πλανήσωσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς...τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀφαιροῦνται.

Προκείμενον. Ἦχος δ΄. Ψαλμός λ΄

Αἰσχυρῆθησαν ἀσεβεῖς καὶ καταχθείησαν εἰς Ἄδου· ἀλαλα γενηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν.

Στίχ. Εἶπα· σὺ εἶ ὁ Θεός μου, ἐν ταῖς χερσί σου οἱ κληροί μου· ῥῦσαί με ἐκ χείρὸς ἐχθρῶν μου καὶ ἐκ τῶν καταδιωκόντων με.

Ἀπόστιχα. Ἦχος πλ. β΄. Τριήμερος ἀνέστης

Βουλεύεται αἰσίαν βουλήν* μυρίσαι σε ὅσα γυνή,* μαθητῆς δὲ ὁ δυσώδης ἐν βουλῇ* ἀνόμων ἐπορεύθη* καὶ σὲ τὸν νομοδότην* ἀπεμπολῶν ἀπεμωραίνεται.

Στίχ. Ἐξεπορεύετο ἔξω καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό.

Τιμήματι ὀλίγῳ πωλεῖν* ὁ ἄτιμος Ἰούδας Χριστὸν* ἐνθυμεῖται,* ἀγοράζοντα ἡμᾶς* δεινῶς ἀτιμασθέντας* κακίστη παραβάσει* νῦν τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι.

Στίχ. Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ’ ἐμοῦ.

Τὸ μύρον ἐκκενοῦσα γυνή* λυτροῦται δυσωδίας κακῶν*

καὶ εἰς πᾶσαν διαδίδοται τὴν γῆν* ἡ θεία εὐωδία* τῶν θείων αὐτῆς τρόπων,* ὧν κοινωνοὶ γενέσθαι σπεύσωμεν.

Δόξα...Καὶ νῦν... Θεοτοκίον

Μεγάλων χαρισμάτων, ἀγνή* παρθένε, μόνη μῆτερ Θεοῦ,* ἡξιώθης, ὅτι ἔτεκες σαρκί* τὸν ἕνα τῆς Τριάδος,* Χριστὸν τὸν ζωοδότην* εἰς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Τροπάριον εἰς τὴν λιτήν. Ἦχος α΄

“Ὅτε ἡ ἁμαρτωλὸς προσέφερε τὸ μύρον...

Κοντάκιον. Ἦχος δ΄. Ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ σταυρῷ

Ἵπὲρ τὴν πόρνην, ἀγαθέ, πλημμελήσας...

Προκείμενον. Ἦχος πλ. α΄. Ψαλμὸς μ΄

Ἐξεπορεύετο ἔξω καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό· κατ’ ἐμοῦ ἐπιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροὶ μου, κατ’ ἐμοῦ ἐλογίζοντο κακά μοι.

Στίχ. Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ’ ἐμοῦ· μὴ ὁ κοιμώμενος οὐχὶ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι;

Προφητείας Ζαχαρίου τὸ ἀνάγνωσμα (ια΄ 11-14)

Γνώσονται οἱ Χανααναῖοι τὰ πρόβατα...ἀναμέσον Ἰουδα καὶ ἀναμέσον Ἰσραὴλ.

Προκείμενον. Ἦχος δ΄. Ψαλμὸς β΄

Οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Στίχ. “Ἴνα τί ἐφρούραξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον (κς΄ 3-16)

Συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς...εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῶ.

Ἀπόστιχα. Ἦχος πλ. β΄. Ὅλην ἀποθέμενοι

Συνέδριον ἄνομον* ἐν τῇ αὐλῇ Καϊάφα* ἀθροίζεται σή-

μερον* καὶ κενὰ βουλεύεται* καὶ παράνομα* τὸν ζωῆς Κύριον* μελετᾷ κτεῖναι γάρ,* ὃν Ἰούδας παραδίδωσιν* ὁ ἀσυνειδήτος* λήμμασιν ἀφρόνως τριάκοντα,* ἀγχόνην ἀντωνούμενος* καὶ δικιωνίζουσιν κόλκασιν* οὐ τῆς μοχθηρίας* εὐξώμεθα ῥυσθῆναι οἱ πιστοί,* τὸν ὑπεράγαθον Κύριον* φόβῳ μεγαλύνοντες.

Στίχ. Ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;

Ἡ πόρνη τὸ μύρον σοι* τὸ πολυτίμητον φέρει* καὶ δυσώδους ῥύεται* ἁμαρτίας, Κύριε,* τῇ κελεύσει σου* ὁ δὲ πρὶν πνέων σου* τὴν εὐώδη χάριν,* δυσωδίαν ἀναφαίρετον* ἔνδον εἰσδέχεται* καὶ ἀλλοτριοῦται χαρίσματος* Ἰούδας ὁ δυσώνυμος,* οὐπερ ἀναξίως ἐκέκτητο* ὅθεν σε ἀνόμοις* προδίδωσι λαοῖς φιλαργυρῶν* οὐ τῆς πορώσεως λύτρωσαι* πάντας, πολυέλεε.

Στίχ. Οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Ἡ πόρνη κομίσασα* μύρου ἀλάβαστρον, Σῶτερ,* καὶ ποσὶν κενοῦσά σοι* πάντων λύσιν ἔλαβε* τῶν πταισμάτων αὐτῆς* ὁ ληστής μόνον σοι* «Μνήσθητί μου». εἶπεν* καὶ εὐθέως εἰς παράδεισον* αὐτὸν εἰσήγαγες* ἐγὼ δὲ τί πράξω ὁ ἄθλιος;* οὐ μύρον, οὐ κατάνυξιν* ἔχων, δωρεάν με ἐλέησον* δυσωπεῖ παρθένος* ἢ σὲ τεκοῦσα, μόνε ἀγαθέ,* ἦν ἐδωρήσω τῷ κόσμῳ σου* μέγα καταφύγιον.

Δόξα...Καὶ νῦν...

Ἰδιόμελον. Ἦχος πλ. δ'.

Σήμερον τὸ κατὰ τοῦ Χριστοῦ πονηρόν...

Κοινωνικόν. Ἦχος πλ. δ'

Μελχισηδὲκ ὁ ἱερεὺς* ἐν ἄρτῳ καὶ οἴνῳ* εὐλόγησεν τὸν Ἀβραάμ* σὺ δὲ ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ* ἐν σώματι καὶ αἵματι* διέσωσας ἡμᾶς.

Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ,* αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Εὐχή ὀπισθάμβωνος

Αἰνοῦμεν καὶ εὐχαριστοῦντες ὑπερυψοῦμεν τὸ ἄπειρον τῆς σῆς ἀγαθότητος πέλαγος· προσκυνοῦμέν σου, Χριστέ, τὴν ἀνεκδιήγητον τῆς ταπεινώσεως συγκατάβασιν, ὅτι ἀπρόσιτος ὢν τῇ θεότητι καὶ ταῖς κατ' οὐρανὸν δυνάμεσιν ἀπροσπέλαστος, μιαρῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν προσεγγισμὸν καὶ ἐπαφὴν μακροθύμως φέρειν οὐκ ἀπηξίωσας, τοῦτο μὲν ταῖς τοῦ προδότου δολίως χεῖλεσι περιπτυσσόμενος, τοῦτο δὲ καὶ ταῖς τῆς ἀμαρτωλοῦ γυναικὸς παλάμαις εὐγνωμῶνως ἐπαγόμενος καὶ κρατούμενος· ἀλλὰ ἀξίωσον καὶ ἡμᾶς, καρδιογνώστα Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, τοῦ μὲν τὴν φιλόργυρον πρόθεσιν ἀποσεῖσασθαι, ἵνα μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ ἐκείνῳ συγκατασπασθῶμεν τῆς ἀπογνώσεως βάραθρον, τῆς δὲ τὴν φιλόχριστον ἐκ μετανοίας μιμήσασθαι γνώμην τε καὶ προαίρεσιν, ἵνα σὺν αὐτῇ τὴν τῶν ἀμπλακημάτων ἀποβολὴν καὶ τὴν πρὸς σὲ τὸν κτίστην οἰκείωσιν καρπωσώμεθα· καὶ τὴν μὲν ἠδουπαθῆ καὶ φιλήδονον ἀναστροφὴν ἀποστραφῆναι καὶ ἀποκρούσασθαι ποιήσον, τὴν δὲ σὴν νέκρωσιν ἐν τῷ σώματι φέρειν ἐκάστοτε καταξίωσον, ἵνα σοῦ τῆς δόξης κοινωνοὶ ἀναδειχθῆίημεν καὶ συμμετοχοὶ τῇ δυνάμει τῆς ὑπὲρ ἡμῶν σου ἐκουσίῳ σταυρώσεως καὶ ταῖς πρεσβείαις τῆς ἡμῶν κυρίας καὶ Θεοτόκου κυρίως καὶ πάντων τῶν ἁγίων ταῖς εὐπροσδέκτοις δεήσεσιν· ὅτι σοὶ παρ' ἡμῶν ἐποφείλεται ἡ λατρεία καὶ ἀκατάπαυστος δοξολογία, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

3. ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΗΣ Δ' ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

(ἀποκατάστασις κατ' ἀναλογίαν)

Στιχηρὰ εἰς τὸ «Κύριε, ἐκέκραξα». Ἦχος δ'

Ἦ τῶν ἀγαθῶν πρόξενος νηστεία... (δίς).

Ἔτερον. Ἦχος πλ. α'

Οἱ ἐν κρυπτῷ τὰς ἀρετὰς ἐργαζόμενοι...

Μαρτυρικόν. Ἦχος ὁ αὐτός

Ἄχορέστῳ διαθέσει ψυχῆς...

Δόξα...Καὶ νῦν... Ἰδιόμελον. Ἦχος γ'

Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν ἐκούσιον... (δοξαστικὸν στιχηρῶν ἐσπερινοῦ Γ' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν)

Εἴσοδος μετὰ θυμιατοῦ**Στιχηρὸν εἰς τὴν εἴσοδον. Ἦχος πλ. β'**

Σήμερον τὸ προφητικὸν πεπλήρωται λόγιον... (κάθισμα ἀπὸ γ' ᾠδῆς Γ' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν, τροπάριον β')

Προκείμενον. Ἦχος δ'. Ψαλμὸς οα'

Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος.

Στίχ. Ὁ Θεός, τὸ κριμὰ σου τῷ βασιλεῖ δός.

Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα (θ'18-ι'1)

Ἦσαν οἱ υἱοὶ Νῶε...καὶ ἐγεννήθησαν αὐτοῖς υἱοὶ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν.

Προφητείας Ἡσαίου τὸ ἀνάγνωσμα (κς'21-κς'9)

Ἴδου Κύριος ἀπὸ τοῦ ἁγίου...ἐκκεκομμένα ὥσπερ δρυμὸς μακράν. (ἀνάγνωσμα Τριθέκτης τῆς ἡμέρας)

Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα (ιβ'23-ιγ'9)

Ἄνθρωπος συνετὸς θρόνος αἰσθήσεως...δίκαιοι δὲ οἰκτιροῦσι καὶ ἐλεοῦσι.

Προκείμενον. Ἦχος δ'. Ψαλμὸς οβ'

Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθὸν ἐστίν.

Στίχ. Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Ἀπόστιχα. Ἦχος α΄. Πανεύφημοι μάρτυρες

Νηστείας ἐν ὕδατι ψυχάς...

Στίχ. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

Ἀποστόλων καύχημα, σταυρέ...

Στίχ. Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶνων εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς.

Ἦχος βαρὺς. Σήμερον γρηγορεῖ ὁ Ἰούδας

Σήμερον τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου...

Δόξα...Καὶ νῦν...

Σήμερον ὁ ἀπρόσιτος τῇ οὐσίᾳ...

Τροπάριον εἰς τὴν λιτὴν. Ἦχος πλ. β΄

Μόνον ἐπάγγη τὸ ξύλον, Χριστέ... (κάθισμα ἀπὸ γ΄ ὤ-
δης Γ΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν, τροπάριον γ΄)

Κοντάκιον. Ἦχος βαρὺς

Οὐκέτι φλογίνη ῥομφαία...

Κοινωνικὸν

Γεύσασθε καὶ ἴδετε... (Ψαλμ. λγ΄)

Εὐχή ὀπισθάμβωνος

Ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, ὁ Θεός, ὁ προορίσας τὰς ἀγίας σου ἡμέρας τῶν νηστειῶν διὰ τε τοῦ νόμου καὶ προφητῶν καὶ εὐαγγελιστῶν καθάρσεως καὶ σωτηρίας εἶναι προξένους, καταξίωσον καὶ ἡμᾶς ἅπαντας τὸν δρόμον τῆς νηστείας εὐαρέστως ἐπιτελέσαι, τὴν πίστιν ἀκλινη διατηρῆσαι καὶ τὰς θείας σου ἐντολάς ἀμέμπτως μέχρι τέλους φυλάξαι· ἄγγελον δὲ εἰρήνης ἐντειλαὶ διατηρεῖν τὰς εἰσόδους ἡμῶν καὶ ἐξόδους καὶ τὰ

διαβήματα ἀσφαλίζειν καὶ κατευθύνειν εἰς ὁδοὺς δικαιοματίων σου, προσδεχόμενος καὶ τὸν τῆς νηστείας καὶ γονυκλισίας ἡμῶν ἅγιον καιρὸν, ἀνταμειβόμενος ἡμᾶς ἐν εὐλογίαις πνευματικαῖς καὶ ἀγαθαῖς δωρεαῖς· ὅπως παρὰ σοῦ ἐλέους τυχόντες, δόξαν σοι ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. (κῶδ. Barb. 336)

Ἦ ἡ συνήθης τῆς Προηγιασμένης Δέσποτα παντοκράτορ, ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν....

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ Γ΄

ΘΕΙΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ

	Σελίς
1. ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΜΑΡΚΟΥ	
Εἰσαγωγή	5
Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καί εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου	25
2. ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ	
Εἰσαγωγή	67
Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰακώ- βου τοῦ Ἀδελφοθέου	85
3. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ·	
Εἰσαγωγή	149
Ἡ θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων	165
Παράρτημα	214
4. ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΘΕΙΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
Εἰσαγωγή	227
Ἡ θεία Λειτουργία Βασιλείου τοῦ Μεγάλου -	
Ἡ θεία Λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου	235
Παράρτημα	295
5. ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ»	
Εἰσαγωγή	299

Ἡ θεία Λειτουργία τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν»	313
Παράρτημα	355
6. ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	
Εἰσαγωγή	365
Ἡ Θεία Λειτουργία τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας	379
7. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ	
Εἰσαγωγή	429
Ἡ θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου	441
Παράρτημα	
1) Μεγάλη Τρίτη	492
2) Μεγάλη Τετάρτη	496
3) Τετάρτη τῆς Δ' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν	500

